

419

3735

NA 3
NN. 2. 3.

CRUVEL (PIERRE) 1602-58.

7536. In Latin, on paper: written in 1654: 9½ x 6½ in., 232 leaves: in contemporary leather binding, with arms (unidentified) on covers.

i (fol. 1), 'Compendium physicæ a dom. dom. Petro Cruuelliio pastore et in Academiâ Montalbanensi phie professore dictatum anno salutis 1654'. ii (fol. 50), 'Prolegomena in physicam Aristotelicam'. iii (fol. 56), A series of 'prolegomena', commentaries and 'questiones' on Aristotle (Libb. naturalis auscultationis, De coelo, De ortu et interitu, and De anima), ending on fol. 204 'Finis curriculi physici'. iv (fol. 208), 'Compen-

dium metaphysicæ, in 2 pts. v (fol. 221), 'Observationes in Theses publicas'. A few leaves are blank.

'E libris Rad: Thoresby pret: [blank]'. The library of Thoresby (1658-1725), antiquary, topographer and F.R.S., was sold by auction in 1764.

Bought from Hodgson, May 1915. [W. O.]

Cruvel was born and educated at Montauban, spent a year in Geneva, and was appointed professor of philosophy in the Protestant Academy of Montauban in 1645. A year after his death there occurred a trifling quarrel between Protestant and Jesuit students which resulted in the destruction of the fortifications of Montauban, the removal of the University to Puylaurens, and the transference of the buildings to the Jesuits.

7536

FROM
THE LIBRARY
OF
SIR WILLIAM OSLER, BART.
OXFORD

elitis Rão: Thoresby prot.

Compendium physice a dom. dom.
Petro Cruvellis pastore et in Academia
Montalbanensi ^{psia} professore dictatum anno
salutis 1654.

Compagnie des Indes
John Gwynne Esq
Maitland Esq
1754

Cap. 1.um de praestantia a utilitate
physica

Sicut geographi 1.º generaliter synopsin universae terrae
exhibunt deinde ad specialem regionum a terrarum descriptio-
nem descendunt sic nos horum simul totam physicam
et ethicam uno quasi intuitu conspiciendam representare
bimus deinde singulas eius regiones duces et de
perlustrabimus a pietate iustitiae et uideri quaedam
delinationem physiologia tradimus deinde eodem a viuis
coloribus et officina etolica de promissis et inibuntis

In hoc primo cap. aliquot scilicet naturalis utilitatis
delibabimus ex quibus manifestum constabit quoniam
sit illius praestantia ut ad eius studium physica
candidati magis ac magis instantes et igneuli
laqueantur qui in illis sunt facilius excitari possint
ut solis flamma gemitibus foliorum flantibus instaurari

1.^a physica utilitas est quod huius beneficio ad naturae
coequationem pervenimus magni autem aestimandum
est corporis naturalia principia et proprietates calorem
illorum naturam et accidentia eorum partem densiora
nempe planetas et stellas fixas nuptia ignea aërea
et aquosa quae in aëre vel in terra gignuntur et mutantur
nempe ignis aëris aquae terra et corporum mixtorum quae
ex illis componuntur essentia et quamplurima alia sunt
dignissima cognoscere haec autem docet naturalis scientia

2.º physica utilis est homini ad sui coequationem quam prae-
larum sit scriptum cognoscere habere reliquit etiam illud
aureum foribus Delphici templi inscriptum γινώσκω σε
αὐτὸν ἀλλ' ὠσεε τίπτε καὶ σάνε ἰνδιδναι ἐστὶν ἡοὸ
si ore tractum est soli et soli animae et cogitatione
perlustraret sui autem ipsius ignarus et ubi autem
melius exprimitur hoc quia in physica ubi melius et
autem exhibet et solum in eo corpus ad diuersorum reprae-
sentationem

sed potissimum ipsa ad quod nata et essentia facultate
et munia depingunt et delineant
s. 5^a

Deinde quod plus est physica confert ad Dei cognitio-
nem cum omni totius huius et uniusque dispositionem
sit et elegantia intuemur aptamque in ipso ceterum
et effectum sapiens et mirari rerum varietatem per physica
contemplamur non dubitare potest quin praesit potius
simul aliquid conditor tanti operis illiusque sapientissimus
moderator cuius a disponentem revereri et sapientiam
admirari a summa bonitatis amare debemus sicut
omni qui citharam affabile facit conspicit cuique
suavissimum audit concentum ipsam citharam et citha-
ra artificem mentis reputat ut sit sibi de facie igno-
rit ita qui huius mundi harmoniam intuetur a Deo
mundum factum esse credat etiam deus videt
s. 6^a

Quid plura? physica etiam utilis est ad multas alias
scias et disciplinas addiscendas et ut docet cognosce-
das ut a sacra Theologia huius scientiarum princeps
invepiamus quid deus videt in ea qua plurimas variari
questiones de deo huius quae naturalis philosophiae cognitionem
plane desiderant quam plurima etiam sunt in libris
genesis psalmoni Jobi et Ecclesiaste plane physica
quae physice ignarus nullo modo intelligere poterit
s. 7^a

Metaphysica omni scientiarum humanarum domina et facile
princeps sola architectonica et sine qua omnia aequaliter
sunt attamen ad pertrahenda intelligentiarum naturam
impetrat a physica cognitionem si motus motuum ca-
lestium et intellectus huius
s. 8^a

Quae utilis sit medicina non negat propter elementorum
facultatem naturalium stirpem et corporis huius doctri-
nam totum ipse etiam in libro de sensu et sensibili
physicam ad sanitatis et agnitivae causas aperire

unde vulgatum illud in ore philosophorum ubi dicitur physicus
ibi incipit medicus

S. 9^a

Quantum conducat mathematica disciplina huius
tota cosmographia que nihil aliud est quam corpus que
solertissime nostra operata accurata et diligenter descriptio
Et hanc planie ieiunia et stillicidia et sine cognitione potius
harum perturbacionum et operacionum ad hanc quam rerum
cognitio perdat a nostra cognitione preterea obscura sunt
logice disputaciones sine rerum naturalium lucum et
discrepant qui maxime de a physica immutabile et
aliis de opinantur tanquam ex hac seia multa accipiunt
ubi de legibus nature iure naturali de hanc communem
iudicio de causa effectibusque rerum politicarum sepiissime
disputant

S. 10^a

Utilis est denique hac disciplina cunctis artibus huius
quia ad imitationem naturae vel adiuvant vel perficiunt
quia omnium artium materia subiecta est corpori naturali
nemo igitur extrinsecus qui physicam tanquam deservientem
gladium pluribus usibus donemus amplius debet

Cap. 2um

In quo continetur ordo quo in hoc
systemate utemur

S. 1^a

Hoc compendium a nobis eo ordine tractatur id agimus de physica
et corpore naturali in qua continetur autem hac tractatus
doctrinam ab Aristotele tractatam in 8° libris naturalis auscultationis

S. 2^a

2° de corporibus simplicibus de celo nempe et de elementis
disserimus hac autem in 4° libris de celo ab Aristotele con-
scriptis et explicantur

S. 3^a

3° tractatus complectitur galeni doctrinam de corpore mixto
cuiusque affectionibus que apud Aristotem habetur in duobus
libris de generatione et corruptione

§. 4.^a

4.º agemus de corporibus imperfectis mixtis que
vulgo metiora nuncupantur et in tribus prioribus libris
meteorologicis a pho scriptis explicantur

§. 5.^a

5.º Verba faciemus de corporibus perfectis mixtis et
similibus siue simplicibus quorum explicatio completa
non habetur apud Aristotem sed 4.º lib. meteorologicis tantum
tangitur

§. 6.^a

In 6.º et ultimo tractatu de corpore aëre et dissimilari
differemus hac autem doctrina in viginti libris de aëre
ab Aristotele conscriptis et in parva naturalibus continetur

Cap. 3um

quid sit phya et que sint eius partes

§. 1.^a

In hoc cap. videndum est quibus nominibus insignitur scia
naturalis 2.º que sit eius definitio essentialis a 3.º quæ in
partes dividatur

§. 2.^a

Scia naturalis vulgo vocatur phya antè tñc quod erat id est
a natura quia de rebus natura predictis differt nuncupatur
etiam physiologia id est scientia de natura ex Ciccone lib.
1.º de natura Deorum

§. 3.^a

Phya definitio essentialis hac est. phya est scia corporis
naturalis quantum est naturale. id phya vocatur scia idque
iuxta sententiam Aristoteli qui cum in lib. 3.º physica auget
ulterioris et in cap. 4.º præclavo hoc titulo insignitur et hoc
in loco contrarie sententia assertores insensibile et divinis
redarguit deinde proprie dicte scie albo inseribi debet
quia proprietatis de subiecto etiam scibili per diversas causas
necessarias et extra animi calstruit demonstrat v. g. ostendit
corpus humanum esse corruptibile quia ex quatuor
elementis compactum est

§. 4.^a

2.º in hac definitione videtur obiectum phye materiale nempe
corpus et mathematicum quod nihil aliud est quam materia

dimensio nempe longitudo latitudo et profunditas sed
magis id est ex materia et forma constans materia enim
et forma honorifico nomine titulo insigniuntur

s. 5.^a

3.º etiam obiecti formale huius scilicet declaratur quando
adduntur haec verba (Quattuor est naturale) aliter enim a
physico consideratur v. g. corpus naturale et aliter a
medico a medico spectatur quattuor est sanitatis et morbi
capax sed physice illud quattuor naturam in se habet
contemplatur

s. 6.^a

Partitio physica maxime accommodata doctrina Aristoteli
in partem generalem et in partem specialem illa corpus
naturale in grece usque principia et affectiones considerat
haec vero reliquid tractatibus continetur et circa species corpo-
ris naturalis versatur

Cap. 4.um

de numero principiorum

s. 1.^a

1.^{or} physica pars subdividitur in 2.^{am} partem quarum 1.^a versatur
circa principia et causas rerum naturalium 2.^a vero occupatur
in explicandis proprietatibus corporis naturalis quatinus
considerantur 2.º dicemus de illius corporis principibus et
causis et deinde de eius affectionibus

s. 2.^a

In hoc cap. numerum principiorum declarare proposui inquit
sed prius videndum quid sit principium Aristotele in cap. 5.º lib.
1.º physica auscultationis hanc supplevit principiorum definiti-
onem principia sunt quae neque ex aliis neque ex se invicem
sed ex eis oia fiunt 2.º fiunt ex aliis quia sunt prima
2.º fiunt ex se invicem quia ex aliis fieri principium naturam
necesse est denique oia ex eis fiunt quia principium includit
relationem ad principiatum hoc notandum per oia in hac
definitione intelligi corpora naturalia

S. 3^a

Postquā ita examinavimus principiorū definitionem
 & quā manifestū constat quē sit eorum nā nūc de
 illorū numero aliquid dicendū ē itaq; i^o sciendū ē alia
 ē principia cetera ut eāq; efficientiā & finalem
 & alia interna & de iis nos tantū agere. 2° notandum
 ē alia ē principia grāonis quē ad rei grāonem nō
 essēto requirunt & alia constitutionis quē reigenitū
 nāq; constituent

S. 4^a

Hoc ita posito nōia tantū ē principia intrinseca grāois
 ierū nāalium affarimus nō plura nō pauciora itaq;
 ē materia formay. & principium pronūciamus grāo
 omny ē mutuo quiddam nāa viribus facta nulla autē
 mutuo ad concipi pōt sine uno termino a quo altero ad
 quem & medio. v^oficulo terminus a quo ē principio re:
 minus ad quem ē forma & grāonis v^oficulum sine
 subiectū quod amittit principium ut recipiat formam
 ē materia

S. 5^a

Si vāro agamus de principia constitutionis duo tantū
 ē affarimus nempe materia & forma quia corporia
 nāalis essentia constituent quod o pōt efficere principio
 quia post grāonem in re genitū o manet nāa forma
 adveniens ex materia expellit

cap. 5um

De materia prima

S. 1^a

Ordinem nāa servando i^o agamus de materia. 1^a quam
 dari hāc rāone ostendimus qualibet substantia corporea di:
 stinguiz ab accidentibus. Er. pōt saltem ad cognitionē ab
 iis separari sola igit separata vel ē simplex vel com:
 posita simplex ē o pōt cum partium multitudinem conti:
 neat ē igit composita ab illa derivamus formā illa
 detractā aliquid superē vel nihil si nihil illa Er. erat
 pōt se existens quod ē absurdū si vāro aliquid hoc fulei:
 bat & sustinebat formā illud autem vocamus materia 1^{am}

Si Siquidem illa subiecti fulcitur a sustinenda forma consti-
tuenda igitur materia 1^a

S. 2^a

Doctrina de materia 1ª perobscura & equitica; difficulti-
na. Salsum enim dñi fugit a si in se spatz valde
hincem vagam a indefinitam habet entitatem aut tamen
essentia ex variis ab etile traditis illius descriptioni-
bus aliquammodum nobis innoscitur

S. 3^a

Quae sunt potissimum materiae 1ª descriptiones quarum 1^a
negativè exprimitur ab etile in 7° lib. Metaphys. a cap.
3° hoc pacto materia dicitur quod neque quantum neque quale
neque unum cum quibus aut determinatur sensus huius
definitionis hic est materia 1^a dicitur substantia completa neque
quantitas neque qualitas neque aliud aliquid cum eorum a
determinata specie sed est substantia incompleta quantum
est pars corporis naturalis

S. 4^a

Et accuratior est eius descriptio quae habetur apud eundem
Aristotem in lib. 1° phys. auctoritatem a cap. ultimo huius
verbi materia 1^a est substantia in qua ex quo inexistunt fit
unumquodque a in quod unumquodque ultimo resolvitur

S. 5^a

1° materia 1^a vocatur substantia quia est formatum sustentacula
2° nuncupatur in quia quantum omnia corpora mixta ex
elementis oriantur a componentibus illa tamen elementa ha-
bent se aliquid prius nempe illam materiam hanc etiam
inexistunt distinguunt materiam a privatione quae in re
posita dicitur manet praeterea in hac descriptione dicitur unum-
quodque fieri ex illa ubi per unumquodque intelligimus hanc
corpora mixta quae elementa postremo huius descriptionis
verba sunt Quia in quod unumquodque ultimo resolvitur
quibus ostenditur quia materia est in quod prius principium
id est in eandem rem postremo redire debere a dñi cor-
ruptionem in eam necessario tandem terminari

cap. 6.um
De forma
s. 1.^a

2.um principium constitutionis est forma quod materia rudi-
tatem poliat a formet sic d^o intelligitur forma externa
a sensibilibus que una eam figuram 4. qualitatem
speciem constituit sed forma interna que est pars essen-
tialis substantie corporee a deinde ad substantie categoriam
refertur

s. 2.^a

Dari talem formam substantialem variis rationibus
ostendi potest 1.º illud demonstratur ex compositione cum
omnes res physice sint substantie corporee partes mater-
iam requirunt alia pars substantialis componens que
est alia quam forma 2.º idem pr^o ex rerum naturalium
existencia hac quia existencia a substantia proficiscitur
sed d^o a materia quippe que nulla ex se habet existi-
entiam promanant ex a forma 3.º ex rerum distinctione
idem declarat si enim d^o est forma substantialis eam
una a eadem sit rerum materia oia quoque res sunt
eodem secundum essentiam nec differunt aut g^o aut
specie 4.º idem ostenditur ex rerum effectis singula enim
res habent propria operationem que eis manant a sub-
stantia d^o quidem a materia siquidem ea habet tantum
vim patiendi et igitur a forma

s. 3.^a

Sic autem talis forma describi potest forma est actus sim-
plex substantialis unum per se cum materia constitutus
dicitur actus ut distinguatur a materia que est pura
potentia per hanc quoque particulam distinguitur a com-
posito physico quod neque potentia neque actus dici potest sed
aliquid ex actu et potentia constans additur (simplex)
ut distinguatur ab actu composito cuiusmodi est totalitas
essentia rei naturalis preterea dicitur (substantialis) ut
distinguatur ab accidentibus que dici possunt actus simpli-
ces sed d^o substantiales

Denique addunt haec verba Cum per se cum materia con-
stiteret o tantum ut distinguatur a substantia separabilis
a deo nempe a angelis qui licet sint aethes simplices
substantiales o tamen compositionem rei materialis possunt in-
gredi sicut etiam ut distinguatur forma materialis proprie dicta
a forma artificis qui assistit aut etiam exemplari quae
una cum materia e constitunt unum aut per se cum
unius essentia

s. 4^a

Haec forma etiam ita describi potest forma e id quod pellit
privationem a materia a per gratiam in materia in
introducitur dicitur id introduci in materiam per accidens
quae in materia introducuntur o ratio nam consilio sed
2° ratio

Cap. 7um

De privatione

s. 1^a

Haec enim agimus de principii constitutionis nunc de
privatione agendum e quae non e constitutionis principii
sed tantum gradus eum terminum a quo incipit cuiuslibet
rei gradus duplex autem

s. 2^a

Duplex autem e privatio una quae forma inducenda ante-
cedit a altera quae sequitur formam amissa haec duae pri-
vationes sunt quia e coniuncta e cum potentia ad
formam recipiendam posterior vero nullam habet poten-
tiam coniunctam ad formam amissa recuperandam pri-
vatio ad in terminum ad e prioris gradus privatio vero
ad in eademe e posterioris sicut intelligitur privatio ante-
cedens o subsequens

s. 3^a

Et ita in 5° lib. metaphys. cap. 22° talis privationem
ita definit privatio e absentia aut carentia formae in
substantia cum aptitudine materia ad eam recipiendam

cap. 8.um
de natura
s. 1.^a

Nez sola materia nec sola forma' sed ambe simul naturae
constituunt deo postquam de illis primas separatus nunc
de illorum sub hinclo nate agendum e
§. 2.^a

Artes in lib. 2°. phys. auc. et in cap. 1° nam definit hoc
part. nam et principium et eam motum et quietem in eo cui
ine et per se et per accidens

3.3.
Singula huius definitionis verba examinanda sunt. 1.
nāa dicitur ē principium nempe operationis effectuum et pro:
prietate naturalium quae nāam et essentiam corporis naturalis
necessario consequuntur 2. o huius dicitur principium sed
etiam eā. o omni o principium 3. eā quāvis oīd eā
sit principium 4. nāa dicitur eā motus o huius localis
sed motus in qre et quietis ad quam tridit motus
quodque ē finis eius gratia unumquodq; naturaliter movetur
ceterum haec pars huius definitionis ita ē intelligenda
nempe nāam ē eāam motus in iis quae moventur qui:
tis in iis quae quiescunt et utriusq; in iis quae moventur
et quiescunt simul sunt enim quēdā quae semper move:
ntur ut caeli quēdā quae semper quiescunt ut terra et quē:
dam quae modo moventur et modo quiescunt ut corpora
mixta 4. nāa dicitur ē eā in eo cui inest atq; ita diff:
et ab arte quae o ē in re artificiali sicut nāa ē in
re naturali addit in hac definitione particula (primis) quia
ita ē in eo cuius ē nāa ut oī nihil prius intelligat
et sic a definitione nāae excluduntur accidentia quae o sunt
in subiecto tanquā aliquid 1. quod nihil prius concipiat
sed nāam ipsam presupponunt per quā subiectum in suo
ē constituitur addit (per se) ut significet nāam ad illius
cuius motus et quietis eā ē essentiam pertinere ad:
it dicitur Co sicut accidentia ad excludenda ea oīa quae
per accidentis motus et quietis eā ē possunt

Cap. 9.

De causis per se et per accidens

Nunc de causis per se et per accidens dicendum est causa per se est cuius rei aliquid fit et per quod respondet ad questionem quamobrem.

S. 1.^a

Causa quadruplex est nempe efficiens materia forma et finis efficiens est causa a qua res est materia est causa ex qua res est forma est causa per quam res est et finis denique est causa propter quam res est sic homo causa efficiens est pater qui generat materia est semper forma anima rationalis quae celestis infundit finis est gloria et ai de causis externis nempe de efficiens et finali hic tantum agitur interdum fit ut agens naturale suo fine et scopo frustretur tunc effectus tribui solet alicui causa per accidens huiusmodi autem causa sunt fortuna et casus

S. 3.^a

Fortuna est causa per accidens in id quod ex consilio operantur ut si agricola fodit ut inveniat ut sementibus faciat thesaurum inveniat quem de querebat illa thesauri inventio est effectus fortuitus

S. 4.^a

Casus est causa per accidens in id quod sine consilio agunt ut si lapis ab alto decidat et laedat alicuius caput illa lesio est effectus per accidens et casus tribuetur

S. 5.^a

Haec causa per accidens repugnant providentiae divinae nulla sunt effectus fortuiti vel a casu respectu dei sed respectu hominum aut aliorum agentium particularium quae suo fine frustrari possunt

Cap. 10.
De motu

S. 1.^a

Hactenus de principiis et causis rerum naturalium a nobis actum est nunc de affectionibus siue proprietatibus corporum naturalium dicendum est

Sunt autem 4^{ae} nempe mobilitas magnitudo locabilitas
et temporalitas

§. 2^a

Motus bifariam considerari potest vel in actu vel in
potentia motus in actu vel moveri actu dicitur affectio
sive proprietate corporis naturalis sed mobilitas vel
potentia ad motum quia dicitur de corpore naturalis semper
moveri actu sed de corpore naturali moveri potest autem
motus in actu vel moveri actu si sumatur una cum
quiete per distinctionem considerari potest proprietate corpo-
ris naturalis sicut par et impar numeri nam de corpore
naturalis aut moveri aut quiescit sicut omnis numerus vel
est par vel impar

§. 3^a

In hoc cap. hoc prestabimus 1° ostendemus quid sit
motus et 2° quomplex sit motus ab Arle. in 3° li. 6.
phys. auscult. et cap. 1° sic definit motus est actus entis
in potentia quatuor §. 4^a

per actum in hac definitione debet intelligi forma
que acquiritur sed acquisitio formae est tendentia ad formam
que est etiam est accessus ad formam et actus est perfectio
rei mobilis que debet intelligi per illud quod in potentia
dicitur autem motus actus entis in potentia dicitur simplici
et absolute sed quatuor est in potentia ut intelligas motum
dicitur actus rei mobilis nisi quatuor ultimum tendit ad
formam v. g. acquisitio caloris est motus quia est actus est
perfectio aquae que caluit quaeque est in potentia ad novam
aliquam partem caloris quatuor continuo ad eam pergit

§. 5^a

Motus lat. accepti sunt sex species nempe quae fit
a dicitur ad dicitur in substantia corruptio quae substantia mutatur
ab dicitur ad dicitur accretio quae maior quantitas substantiae
accedit diminutio quae minor alteratio quae substantia
mutatur ab una qualitate ad aliam et mutatio secundum
locum quae corpus naturale acquirit novum ubi

cap. ii.^{um}
De Magnitudine

s. 1^a

2^a affectio corporis naturalis est magnitudo que consistit
in una dimensionem nam de corpore naturale habet una
dimensionem nempe longitudinem latitudinem et profun-
ditatem

De corpore naturale habet etiam limites sue magnitudinis
et paritatis quos ultra citiusque nequit forma consistere
terminum autem magnitudinis et paritatis terminum
naturalem vel est extrinsecus vel intrinsecus nam corpus
terminari potest secundum quantitatem vel extrinsecum vel
intrinsecum

s. 3^a

Quantitas corporis dicitur terminari extrinsecum quando
impeditur ab aliquo extrinseco ne maior fiat sic oia
corpora que sub coeli ambitu comprehenduntur imped-
iuntur a coelo quominus immensa molem et magnitu-
dinem accipiant

s. 4^a

Corpus aliquod dicitur habere quantitatem terminatam
intrinsecum quando ad sui conservationem requiritur certa
terminum magnitudinis aut paritatis que est per ex-
tra naturalem sic in hominibus v. g. est certa et definita
ratio quantitatis utrumque extrinsecum videlicet ut neque
in quantumcumque molem exerceat neque sub quantumvis
paritate ad cum corpore coherere possit

cap. 12um

De loco

s. 1^a

3^a affectio corporis naturalis est locabilitas vel de in loco
per commensurationem partium corporis locati cum partibus
loci

s. 2^a

Atque in 4° lib. phys. dicitur a cap. 4° locum ita definit
locus est extrinsecum et immobilia corpora ambientia

§. 3.º

Singula huius definitionis verba examinanda sunt. 1° locus
 dicitur extremus id est superficies quia superficies est extremus
 siue terminus corporis 2° locus dicitur extremus primus
 vel superficies 1^a vel proxima atque ita excludit super-
 ficie remotior a corpore locum excludit etiam locus
 communis qui est proxima superficies corporis ambiontis
 neque proxime et immediatè comprehendit corpus lo-
 catum sed est maior est 3° dicitur superficies immobilis
 quia non movetur nisi per accidens et corpora naturalia move-
 ntur per se non locus est ut patet quia quod movetur
 idcirco ipse locus movetur id dicitur ne deus progressus
 in infinitum denique locus dicitur superficies corporis am-
 biontis v.g. aeris hinc sciendum est duplicem esse locum
 unum inherens et alterum extrinsecum locus inherens est cir-
 cumscriptione corporis sine relatione ad corpus ambiontis
 locus vero extrinsecus id est qui hinc definitur per relationem
 ad corpus ambiontis cuius superficies est

Cap. 13um

De Tempore

§. 1.º

Ultima affectio corporis naturalis est temporalitas vel
 de in tempore de qua nunc breviter dicendum.

§. 2.º

Tempus a nobis difficiliter cognosci potest unde dicebat
 olim Augustinus in tempore sumus et quid tempus
 sit ignoramus hoc videtur Aegyptii designabant depictam
 in imagine serpente caudam suam occultantis nihilominus
 tamen quid sit tempus aliquo modo sciri potest ex eius
 definitione que habetur apud Aristotem in 4° lib. phys. au-
 tem. et cap. ii. his verbis tempus est numerus motus
 per prius et posterius

§. 3.º

Tempus id dicitur numerus id est mensura 2° dicitur men-
 sura motus et per motum intelligimus precipue motum
 celestem id dicitur mensura quicquid quia eius est mensura
 per accidens et motus per se posterius addit in hac defi-
 nitione per prius et posterius id est secundum partem que in motu

Designant. Quatuor una pars motus fluxus alia fluxit
a alia fluxura & p^o hanc partem tempus distinguunt
ab eternitate eternitas cui & quasi nunc stand nihil
in illa praeteritū aut futurū nihil in ea prius aut
posterius definitū cui a beatio interminabilis vite
totū simul a perfecta possessio

finis tractatus primi

Tractatus 2us

De corporibus simplicibus

Caput 1um

De Mundo

S. 1^a

Corpus nūale q^uali diuisione diuidit^{ur} in corpus simplex
a corpus mixtū. Idē postquā in 1° tractatu considerauit
mixtū corpus nūale, in q^ue a eius principia a proprie-
tate exposuimus ordo postulat ut de eius speciebus tra-
ctationem instituamus a a corpore simplici quod secundū
nūam prius & corpore mixto ordinem sumamus

S. 2^a

Corpus simplex ē corpus nūale quod ē compositum
a aliis corporibus nūalibus nūq^{uam} in alia corpora
nūalia resolui p^{ossunt}

S. 3^a

S. sunt talia corpora simplicia nempe calum a 4ta S^{ed}go
dicta elementa videlicet ignis aer aqua a terra quae sim-
ul sumpta mundi appellatōne continent^{ur}

S. 4^a

Mundus a Graecis κοσμος dicit^{ur} quod vocabulū suū
1us usurpauit Pythagoras post Plutarchū in Ab. 2° de

placens phorony cap. 1° hoc autem vocabulum signat or-
naturam et elegantiam latini mundum (ut Varro vult)
a munditia et puritate dicebunt hinc porta

non alio mundum debebat nomine dici
nomen ab ornatu conuenienter habet

s. 5^a

In lib. de mundo quous Iustinus Martyr et o pauci
alii Aristi attribuerunt memorabilia extra mundi dese-
riptio hic vobis mundum et compages celi et herve
et omnia que in eis sunt a Deo et ppter Deum con-
seruata

s. 6^a

Mundi affectiones sunt tres principales nempe unitas
finitudo et perfectio mundum o modo et unum sed
ut plures et posse Aristi nititur demonstrare in lib.
de celo cap. 8° nos tamen ingenue confirmamus
Deum qui hunc unum creauit mundum posse et posse
plures creare hic sciendum mundum o et unum nam a
essentia sed ordine et multarum rerum scilicet quomodo nomen
una existeret unum una quoque ciuitas aut respublica

s. 7^a

Mundum et finitum ex eo patet quod oia eius partes
finitae sunt idemque simul tamque motus in finem
conficere o possunt

s. 8^a

Mundum et perfectum constat ex incredibili varietate
naturarum quibus absolutis sicut omnia in eandem concordiam
aliquis et dulcis conuenientia officit et diuersarum vocum
modulationes ita ex dissonantia et digestarum naturarum
consonu huius universitatis dicitur pulchritudo et per-
fectio plurimum efflorescit

cap. 2°

De celi natura

s. 1^a

principales species corporis simplicis et ratum 1° loco per-
fectione et efficacia 2° loco quia superna perfectione
quia 1^a corporis perfectiones conueniunt efficacia quoniam

1um agit in oia corpora idē de eo agendum ē

S. 2^a

In calo consideranda ē 1° quid nāc nāc cali ē quid
materia et forma deinde 1° de materia cali et 2° de
forma agendum

S. 3^a

Celum materia carere olim docuit C.uerroes sed
hac opinio ut pot. parū Arīca. et nullomodo ratiō
consentanea a nobis improbat 1° aut unumquodq;
sub sensu cadit ratione nāc celum autem videt. sole
omnī et lunam et reliquas stellas que sunt cali
partes videmus idē necessario habet materiam 2° calū
corpus mobile corpus autem mobile ē nāc
et nāc ē quod ex materia et forma constat calū
igit. materia ē care 3° quantitas raritas et densitas
constant. materia hac autem oia in calo reperiunt.
Er. in illo necessario debet poni materia

S. 4^a

Hac materia eadem ē secundum essentia cum materia
rerum sublimariū differt tamen secundū existentiā quia
in rebus sublimariis subiacet formae corruptibilibus
in calo vero subiacet formae incorruptibili

S. 5^a

Variae sunt sententiae de forma cali quidā dicunt
Arīcam existimant. calos moveri ab intelligentiā sed
nāc nāc cali ē sunt deterioris conditionis quam
alia corpora que ē indigent externis motoribus
ut nāc nāc sunt motus debent at vero orbiculare
motu calo et nāc nāc fact. Arīca

S. 6^a

Alii arbitrant. calos moveri ab aā intelligentiā sed
falso nāc aā definit. a phō in lib. 2° de aā cap. 1°
actus 1us corporis organici potentia vitam habentia
extremū autem ē corpus organicū nullū ē in co
organorum apparatu

Dicendum est caelum moveri a propria forma quatenus
bruta inuenta sunt cetera quibusda qualitatibus
que ad motum suum non ordinata sunt

CAP. 3um

De caeli accidentibus

S. 1^a

De natura caeli iam dictum est nunc de eius accidentibus dicendum
multa sunt caeli accidentia sed duo precipue nempe motus
et figura considerabimus

S. 2^a

Ad motum caeli quod attinet proculdubio est circularis nam
caelum est corpus simplex motus simplex qui debet corpori
simplici vel est rectus vel circularis motus rectus non convenire
caelo vel ex eo patet quod caelum neque est grave neque leve
igitur competat motus circularis

S. 3^a

Proinde de motu caeli nunc de eius figura agendum caelum
habet figuram orbicularem quae simpliciter figura perfectissima
et pulcherrima est caelum habet figuram orbicularem et
rotunda quia illi corpori quo reliqua omnia corpora contin-
entur debet figura capacissima atque figura rotunda est omnis
figuratum amplissima et caelo debet quod omnia sub suo
ambire complectitur haec figura est simplicissima quia cum
reliquis figuris diversis partibus consistit haec sola ubique
est sibi similitudo et perfectissima quia deest alias figurae
in se complectitur quia ad motum est aptissima inprimis
ad gradum et quoniam principio et fine caret est pulcherrima
quia nihil apparet habet nihilque offensionis nihil
ineisus angulis nihil amplexibus nihil cunctis nihil
laevosum

CAP. 4.

De stellis

S. 1^a

Proinde de caelo secundum se totum nunc de eius partibus
insignioribus dicendum est haec autem partes sunt stellae

§. 2.^a

Stella ita definiiri potest. Stella est densior caeli parte globosa
et lucis participans. Debet esse densa ut sit lucis participans
nam ex materiae celestis contractione et condensatione oritur
et lux in singulis syderibus. 2.^a dicitur pars globosa astra
talium figuram habere ipsi sensus indicant lunam enim
et totunda videmus. Item autem dicitur astra sint eiusdem
naturae idem de omnibus statuendum est. Denique in hac definitione
dicitur. Stellas esse lucis participes. Lucem autem vel soli naturam
lucis vel mutuatam soli naturam lucis. Lucem sol stella omnium
maxima et clarissima quae unica interdu conspicitur
aliqua autem suo lumine offuscans mutuatam lucem reli-
qua autem quae ob propriae lucis debilitatem et exilitatem
a maximo illo luminari tanquam luminis fontem illustrantur
sic breviter sciendum quid sit illa stellarum lux lux ita et
his definitur lux est qualitas corporis lucidi a perspicui
ostendens se et colorata corpora

§. 3.^a

Stella duorum sunt generum nempe fixae et errantes. Fixae
appellantur quae firmamento adherent. Stella errantes sunt
Sphaerae planae videlicet Saturnus Iupiter Mars Sol
Venus Mercurius et Luna ut hic vasculum indicat
post singulos sequitur ultima Luna sube-

§. 4.^a

Hae observanda solum in medio planetarum collocatae sunt
iudicium tam superioribus quam inferioribus astris humani
commodius impetiat

§. 5.^a

Stellarum fixarum numerus magnus est et hunc infinitum
astrologi in firmamento observant. Stellas mille vi-
ginti duas et universam hanc stellarum numerum ut nullus
et sine confusione cognoscere posset in quadraginta octo
asterismos seu imagines disposuerunt. Hi autem asterismi
sive constellationes sunt quaedam conglobationes stellarum
figurarum aulis vel alicuius alius rei aliqua ex parte exp-
rimenda

De his astris plura dicendi: & hoc locum hoc enim ad
astrologos pertinet et physice consideranda & tantum de
motu stellarum dicendum stellarum in orbem moveri sensus est
videtur ita ut nihil opus sit. uberiori explicatione sed utrum
per se moveantur an vero cum orbitis ipsas deferunt:
huc controversia est nos & statuimus stellarum moveri per
se ut pisces in aqua aut aves in aere sed per aliud
nempe per motum orbium ipsas deferentium hanc aliter
quam claudere rote curvas per se considerat quicquid
sed per motum rote cui affixus est moveatur

cap. 5.

De numero caelorum

s. 1.^a

Quantum ad astrologum magis quam ad physicum pertineat
numeri orbium celestium designare nos tamen & grana:
binum movere astrologos motu celestium docere videtur
et caelos cum orbibus celestibus quorum decem sunt mobiles
et unum immobilis

s. 2.^a

id est supremus orbis est caelum quod vocatur Empyreum
creatorum angelorum et electorum s. d. d.

s. 3.^a

Hic proxime subiectum est unum mobile quod dicitur inferior
orbis s. d. d. rapit ab oriente per meridiam ad occidentem
et ab occidente versus per septentrionem ad austrum

s. 4.^a

Quintus caelus crystallinus quod astrum dicitur a septentrione
ad austrum

s. 5.^a

Hic immediatè subiectus firmamentum quod stellarum fixarum
orbis

s. 6.^a

Firmamento suo ordine subiectum sphaera planetarum.
videlicet Saturni Solis Martis Iovis Venus Mercurii
et Luna qui singuli proprios motus ducunt sicut sibi
orbis postulant

cap. 6.um
De Sphæra

S. 1.^a

Ut melius materia de celo a nobis intelligi possit pauca
quedam de Sphæra artificiali quæ totius calorum machinæ
designat dicenda sunt

S. 2.^a

Sphæra artificialis est instrumentum quoddam rotundum
variis circulis constans quibus calorum motus com-
modissime explicantur

S. 3.^a

Ad huius Sphære intelligentiam duo consideranda sunt
i. puncta quoddam immobilia quæ mundi poli sive car-
dines appellantur a circuli qui in illa sunt

S. 4.^a

Poli dicuntur duo puncta in supremo celo sibi invicem
opposita circa quæ tota calis machinæ circumvoluitur
illorum polorum unus nobis perpetuo conspicitur a vi-
ciniæ æris constitutione archicus dicitur, altera enim gratæ
apertæ appellatur, alter nobis absconditus ab alterius
oppositæ antarchicus appellatur, ætiam omnes contra signat

S. 5.^a

Circuli in Sphæra ^{ex} describuntur quorum 6.^{or} dicuntur
maiores nempe æquinoctialis, Zodiacus, colurus, solsti-
tiorum, colurus æquinoctiorum, meridians, et horizon.
4.^{or} vero sunt minores nempe tropicus Canceri, tropi-
cus Capricorni, circulus archicus, et circulus ant-
archicus

S. 6.^a

Circulus æquinoctialis est æquator est circulus Sphæram
in duas partes æquales dividens a æquæ sunt
duæ partes sui partes ab polis mundi distans ita autem
appellatur quod sol per illum transiens dies artificiales
æquales noctibus faciat

Circulus Zodiacus est unus ex maioribus sphaerae & circulis illam in duas partes aequaliter dividens ipsamque equinoctialem circulum in duo aequalia intersecans ita autem nuncupatur a graeco vocabulo Zoon quod latine vitans signat quia dictum planetarum motus sub illo fiunt qui vivifico quodam influxu vitam ceteris rebus impertiunt Sol in hoc circulo existens 12. signa suo motu peragunt haec autem signa ita appellantur Aries Taurus Gemini Cancer Leo Virgo Libra Scorpius Sagittarius Capricornus aquarius pisces. §. 8^a

Duo coluntur sunt circuli maiores sphaerae in duas partes aequaliter dividenda scilicet etiam per mundi polos et ipsam equinoctialem circulum intersecantem ita dicti sunt ab imperfecta sui conuersione graeci enim imperfectionem non solum vocant nunquam enim integri apparent nam pars in antareticu vagina nostro oculo ingreditur aspectui et solstiorum dicitur quod solstitia distinguat aestivale scilicet in 1° Canceri puncto a hiemale in 1° Capricorni gradu posterior vero equinoctiorum dicitur quod distinguat equinoctia vernalia in 1° gradu Arietis et autumnalia in 1° Librae puncto. §. 9^a

Meridionalis circulus est ille qui per polos mundi transit et per Zenith capitis nostri Zenith autem est punctum illud celestiale quod supra caput nostrum directum consistit dicitur autem circulus ille meridionalis a meridiano dicitur artificialis quia ubicunque sit hoc et quolibet anni tempore cum sol primi mobilis impetu raptus ad eundem meridianum pervenit tunc et fit meridius. §. 10^a

Orizon est circulus maior sphaerae in duas partes aequaliter dividens quoque inde hemisphaeria efficiuntur unum superius quod habitantium oculis subiacet et alterum inferius quod pedibus subiacet dicitur autem orizon

Idem huiusmodi definitur a graeco vocabulo $\sigma\theta\epsilon\tau\epsilon\iota\sigma$ ai
quod huiusmodi significat id quod visu nostro huiusmodi
S. 11^a

Hactenus de sphaera circuli maioribus diximus nunc
de eiusdem minoribus quodam dicenda sunt hi autem
(ut diximus) 4^{ti}. Sunt nempe tropicus Canceri tropi-
cus Capricorni Circulus arcticus et circulus anti-
arcticus duo priores ita appellati sunt quoniam quum
sol ad eos pervenit et penetrat de comitibus et reflectit
eiusdem sunt
S. 12^a

Tropicus Canceri dicitur circulus a sole in principio
Canceri existit et ibi primi mobilis motus circulo
descriptus vocatur etiam aestivalis quod sol in Cancro exis-
tit a talis circuli describitur astra incipit.
S. 13^a

Tropicus Capricorni et circulus descriptus a sole
in capricorni gradu existit et ibi primi mobilis
motus et impetu comitatus in orbem actus dicitur quoque
hyemalis quod sol in hoc circulo existit a talis
circulus describitur hyemis oritur
S. 14^a

Circulus arcticus est ille qui transit per polum zodiaci
prope polum arcticum circulus vero antarcticus est
ille qui a polo zodiaci circa polum mundi antarcticum
describitur atque haec de sphaera artificiali ut iam compo-
sitionem postulat breviter dicta sunt
cap. 7°

De reliquis corporibus si- mplicibus

S. 1^a

Hactenus de caelo a nobis actum est nunc de reliquis cor-
poribus simplicibus dicendum quae vulgo elementa appellantur
S. 2^a

De elementis in speciali in tractatu sequenti ait dicendum

more statim quod sunt ratione uolens a rei deinde quid
sit eorum inueniuntur, et 3° quae eorum figura declaratur
adum est

Elementa dicuntur quasi alimenta quoniam corpora mixta
ex illis aluntur, fouentur, et conseruantur, definiuntur autem corpora
simplicia homogenea ea quibus res ordinantur, et com-
ponuntur, et in quae deinde resoluntur

S. 4ta

Numerus horum elementorum quaternarius est quatuor
enim sunt elementa ut plura ut pauciora nempe ignis
aer, aqua, et terra nam tot sunt elementa quot sunt eorum
binomiones qualitatum siquidem 4^{ae} qualitates sunt princi-
pia elementorum atque 4^{ae} sunt huiusmodi qualitates et earum
combinacionum quarum una est frigidi cum siccis qualis
est in terra 2^a frigidi cum humido qualis est in aqua -
3^a calidi cum humido in aere, et postrema calidi cum siccis
in igne

figura singulorum elementorum eadem est quae celi a quo
figura accipiunt sed diuisa est per magis et minus quia
celum est perfectius rotundum elementa uero imperfecta et
aqua et terra figuram rotundam appetunt quia sunt
corpora graua idcirco ad centrum mundi tendunt quare
conglomerantur in orbem quia earum partes se inuicem
premiunt ut unaquaeque mundi centro proxima sit
aer et ignis sunt citius figurae sphaericae in suis locis
naturalibus nam cum celum et terra rotunda sunt oportet
duo elementa quae intermedium locum occupant rotunda
quoque esse

Finis 2^{ae} tractatus
de corporibus sim-
plicibus

3us tractatus
De corpore mixto quatenus con-
siderato

Capitulum
De generatione corruptione et alte-
ratione

Haec sunt de corporibus simplicibus agimus nunc de
corporibus mixtis dicendum corpus mixtum est corpus com-
positum ex corporibus simplicibus in quibus etiam resolu-
itur idcirco mixtum appellatur respectu materiae ex qua fit
§. 2^a

Huius corporis due sunt potissimum affectiones nempe
obnoxium esse ortui et inveniui et alterari posse secundum
qualitatem contrariam harum affectionum corporis mixti
praecipua est obnoxium esse generationi et corruptioni idcirco etiam
generalis doctrinam corporis mixti inscripsit de ortu et
inveniui
§. 3^a

In hoc cap. tria videnda sunt 1° quid sit generatio 2° quomodo
dicitur a corruptione et 3° quid sit alteratio et possumus
vel melius quid sit generatio cognoscere quia ex eius defini-
tionibus quae habentur apud Aristotem 1° petitur ex lib. 8°
physicae auscultationis huius §. 2° fit videlicet generatio est
mutatio a eo esse ad esse 2° ex 1° lib. de ortu et inveniui
cap. 4° generatio est mutatio fortis nullo sensibili manente
tanquam subito per mutationem totius in hac definitione
intelligenda est mutatio integritatis vel dissolutio compositionis
nunc totum dicitur quod compositum est ex materia et forma idcirco
totum mutatur quando compositum variatur et mutatur se-
cundum speciem et formam in eadem definitione dicitur nullum
sensibile manere tanquam subitum quia sola materia 1° manet
quae est insensibilis 3^a desumitur ex cap. 5° eiusdem lib. huius 25°

grao ē mutatio a subto potestate ad subtrahere in
maā hāc dā definitiones grāonis nāam accuratē exp-
licant

s. 4^a

Discremen inter grāonem et corruptionē ē quod grāone
forma substantiāly producit corruptionē eadē depādit
grao em ē mutatio a o ē ad ē et corruptio ē mutatio
ab ē ad o ē atq; ita corruptio grāoni primatiue oppo-
nit

s. 5^a

Alteratio sic definitur, alteratio ē mutatio secundū qualitatē
aliquo sensibili manent tanquā subto ut cū aqua ex
frigida fit calida dicitur alterari

Cap. 2um

De mixtione

Corpus mixtum denominatur a mixtione idcirco de
mixtione cuiusq; eadē in hoc tractu necessario dicendū

Mixtio ab etile in lib. 1° dicitur orbi et insensibili et
cap. ultimo sic definitur mixtio ē miscibilium alteratorum
unio vocatur unio quia per mixtionē corpus mixtum
fit et sic grāo ē unio vel coniunctio plurium
ad unam nāam constituenda illa autem plura debent
ē mixtilia vel apta ad mixtionem debent etiam al-
terari ut in unā nāam rati coeant

s. 3^a

Elementa videlicet ignis aer aqua et terra sunt mi-
xtilia et nemine contrariū misceri et uniri possunt
nisi prius alterentur hoc ē nisi calor ignis temperet
frigiditatem aquae et siccitas ignis et terra temperet
humiditatem aeris et aquae itaq; postquam elementa
alterata sunt fit unio elementorum alteratorum quoniam
eae formae elementorum reliquuntur sub ditione 1^a
cuiusdam formae quae vocatur mixtio

cap. 3um
De caus mixtionis

S. 1^a

Definione mixtionis a nobis proposita et exposita
superioribus iam ut de eius caus dicamus eam officium
mixtionis vel e unius salis vel particularis i.
de particularibus a dante de universalibus verba
facimus

S. 2^a

Caus particularis sunt 4^e alterabiles qualitates
nemp caliditas frigiditas humiditas et siccitas
que vocantur i. quia cetera ex his oriuntur ut durities
mollietas gravitas et levitas

S. 3^a

Et hoc in lib. 2° de ortu et interitu et in cap. 2° ita
definit calidum calidum e quod congregat omogenea
et separat heterogenea frigidum vero definit quod indig:
criminatum et promiscue congregat et heterogenea qua
omogenea a. g. in massa ut quia glaci coneretur
invenimus saepe in melle lapides aqua palata si illa
massa calore dissolvatur fit congregatio corporum levium
in unum levium et gravium in alterum quod si rursus
fiat congelatio omnia corpora tam gravia quam levia in
unum coalescent hic notandum in hisce definitionibus
homogenea dici que levitatem et gravitatem similia
sunt et heterogenea appellari ea que dissimilia sunt
secundu gravitatem et levitatem

S. 4^a

Humidum ab Aristotele definitur quod e consistit sub pro:
prio humore et facile se accommodat huminibus
calidum vero se conformat figura corporis continentis

U. g. aqua o consistit sub propriis terminis sed fluit
et infusa vasi rotundo aut quadrato accommodat se
figura rotunda aut quadrata
§. 5.^a

Sic enim definitur quod consistit sub propriis termi-
nis et diffinitis se accommodat terminis aliorum ut
lapis in vitro in vase rotundo o induit figuram vasis
sed suam retinet
§. 6.^a

Ignis habet caliditatem et siccitatem aë caliditatem
et humiditatem aqua humiditatem et frigiditatem
terra frigiditatem et siccitatem in unoquoque elementum
una ex his qualitatibus predominat ut ignis e-
st calidus aqua frigida terra frigida et humida
aë est humidus
§. 7.^a

Hactenus de causis efficientibus particularibus mixtio-
nis agimus nunc de causa universalis dicendum hoc causa
universalis est caliditas quod luminis sua et motu alterat
omnia sub lunaria sol autem fontem luminis celestis per
motum huius annuum a proprium quo ascendit et de-
scendit per duodecim signa zodiaci facit vicissitudines
veris, aestatis, autumnus, hyemis, quarum tempestates
alia ad generationem aliam alia vero ad corruptionem
nunc apte sunt
§. 8.^a

Hactenus de causis efficientibus mixtionis hanc particu-
laribus quae universalibus agimus nunc de causa fine
dicendum finis mixtionis est communis vel proprius
finis communis mixtionis est perfectio aëris universi
nam admirabilia corporum mixtorum varietatem unum
ornat et mirandam luminis officia sapientiam
et opportuna declarat
§. 9.^a

Proprius finis generationis mixtorum in unaquaque specie
conservatio speciei per individuum propagationem nam
omnes res naturales sunt affecte ad sui conservationem immo

et ad eternitatem et cum eo possunt tam assequi in Individuo
utrumque eam habere in specie producendo prolem sui si
milia.

Sub finem huius cap. observandum est quod si sic agere
de materia a forma mixtionis de illius materia
agimus quia mixtio utpotest accidens habet materiam
proprie dictam et instituitur etiam tractatus de illius
forma quia ex eius definitione antea tradita patet quod sit
eius forma

Finis tractatus
tertii de corpore
mixto gratum
considerato

4us tractatus de corporibus imperfecte mixtis que vulgo meteora apellantur

Cap. i.^{um} de Meteoris in gre

S. 1us

Cum de corpore mixto in gre. pro compendii modulo
satis dictum sit de eius speciebus dante principia agendum
nempe de corporibus imperfecte mixtis a de corporibus
perfecte mixtis imperfecte mixta dicuntur in corpora in
quibus elementa imperfecte mixta sunt ita ut cito
separari a disiungi possint hanc definitionem et
videm exemplo nunc constat

S. 2us

illa corpora a Grecis vocantur Meteora a meta
descripto quod est terminus attollo quia pauca sunt que
in sublimi attolluntur alii a vocabulo quiesco quod sus
pendicula signat et derivant quoniam Meteorologia

ut plurimum de illis agit corporibus que quasi in aëre
suspenda sunt alii vero Meteorora dici censent quod
ad hunc suspensos et dubios esse fluctuantis faciunt
unde ipse Phil. fatetur se de quibusdam com adhue
dubitare quedam vero aliquomodo assequisse.

S. 3.^a

In hac doctrina meteorologica de Meteoris in ge
nerali de variis dicuntur Meteororum species in
explicatione doctrinae generalis agimus de causis Meteororum
et de materia.

S. 4.^a

Materia Meteororum est duplex una remota et altera
propinqua materia remota sunt aqua et terra quod quidem
quatuor sunt pura elementa sed quatuor sub singulis
modis cadunt sic tria sunt impura materia
Meteororum propinqua sunt fumus et vapores et terra
et aqua licet virtutem et efficaciam corporum celestium.

S. 5.^a

Fumus est exhalatio sicca quae ex terra educitur et vapor
est humida exhalatio quae educitur ex aqua.

S. 6.^a

Haec sunt de materia Meteororum ad omnem formam quod
attinet quedam Meteorora dicuntur ignea alia aërea et alia
aquea a predominantibus elementis nam ubi fumus
vel exhalatio humida dominatur ignea fiunt vel aërea
et ubi dominatur vapor Meteorora fiunt aquea.

S. 7.^a

Causa efficiens Meteororum vel est remota vel propinqua causa
efficiens remota sunt sol et alia sidera causa vero propi
nqua calor et frigus.

S. 8.^a

Finis Meteororum est duplex unus ultimus nempe diuina
gloria manifestatio alter vero proximus videlicet utilitas
stripium et alium vel ut sint signa tempestatis
vel etiam propter alios usus nobis innotuit.

um

cap 2° De meteoris consideratis se- cundum diversa loca in quibus gignuntur

S. 1^a

Cum de Meteoris in gr̃e dany dictu sit eorum species
dinecipa explicanda sunt nichora diuiduntur & solu ratione
forma sed etiam secundu loca in quibus gignuntur quedam
tamen gignuntur in Supremā aeris regione alia in media
alia in infima et alia deniq; in terra & subterris

S. 2^a

Ubi haec diuisio recte intelligatur, parca de aeris regionibus
qualitatibus dicenda sunt itaq; 1^a aeris regio calida &
proprie clementia, quia infima aeris regio repercutit
a terra et aqua radios solaribus incaluit, ut qui radii
solis maiores gignunt calorem quando reflectuntur
sed radios solis nunquam reflectunt usq; ad summam
aeris regionem deinde spatium aeris inferius frigi-
da & per antipathiam quia sunt a inde a regione
calida clauduntur et obliuiscuntur

um

cap 3° De meteoris igneis quae in Supremā aeris regione gignuntur

S. 1^a

Meteoris ignea quae in Supremā aeris regione gignuntur
sunt facies, thabae, igneae, tra, rapae, saltantes, penitilla
volantes, stellas cadentes, et cometae

S. 2^a

Flax & fumus continuus rarus et humidus in longu a latu
extensus qui in superiore parte aeris accendit instat
candela cui facies inflammata addet Plinius lib. 2°
cap. 26° refert et tempore quo Romanus & germania

remissus huiusmodi egit populoque Romano spectacula gladi-
torum exhibuit ante ora populi transisse facem ipsa
indivisa quod Geographi computant accidisse. huius anni
post mortem Augusti et in Mense Junii cum diem
post Germanicus a Tiberio creatus fuit

S. 3^a

Trabs ignita. E. fumus lingue et densus qui aequaliter
accensus habet speciem representat hoc interorum
prelatis. Siccatum coniunctum cum halitibus venenatis
et crassius a quibus et induratio agnoscitur et lucet posten-
tibus oriri solet. Iacobus Millius super caput Plinii
ante citatum refert se hoc interorum vidisse in Mense
Januario id quidem anno millesimo quingentesimo
et vigesimo. Vienna in Austria a mense Anno
1523. Wittenbergae

S. 4^a

Tolu. E. fumus mediocre lingue qui accensus in
summo aere et sursum tridens teli imagine refert
Plinius in loco ante a nobis citato dicit hoc interorum
visum fuisse cum arderet i. e. bellum civile post inter-
fectum Iulium Caesarem quando Octavius Augustus
auctoritate Senatus abavit. Dicitur Brutum obfessum
Makine a Marco Antonio in qua pugna duo
consules Romani Cicerone et Cato ceciderunt

S. 5^a

Capra saltans sunt fumi in linguam magis quam in latum
porrecti qui accensi motu suo et similitudine caprarum
more saltare videntur. hoc interorum videntur consisti
veneri propendunt modo ad siccatum modo etiam ad
veneri denotant ad siccatum quidem quia halitus ardi
denotant ad calorem efficiunt siccatum ad ventum
videtur quia magis densiores resolute efficiunt flatus

S. 6^a

Scintille volantes sunt fumi in multas partes sparsi
ita nuncupati quia scintillarum et magna aliqua
formae volantis figura representant

S. 7^a

Stella cadens & fumus mediocriter conglobatus qui acci-
nctus stella & calo decidit & similitudinem habet hoc
meteorum frequente siccitatem signat & producit
quia vitz ex exhalationibus quae sunt trunpae, calidae
& sicca humores attrahunt & absumunt unde & aquae
arum imminutiones sequuntur quia subtrahit materia
pluvia & exsiccant herba inerat in quibus fontia
grabantur. Ventus etiam signatur & causatur quia
vapores resolvuntur in halitus siccos & copiosos qui sunt
materia ventorum

S. 8^a

Cometa & exhalatio pinguis & viscosa constans partibus
bene inter se coherentibus in suprema aëris regione
propter magnam eius caliditatem inflammatur

S. 9^a

Ex hac comete descriptione sequitur cometam & esse stellam
(ut quidam volunt) nam & diu stella cunctis servat
splendorem cunctaque magnitudinem sed comete cunctis
splendore cunctaque magnitudine & servat quia obli-
vatur & cometam 1° exiguum esse paulatim & cito ex-
crescere deinde decrescere donec sinit absumpti 2° stelle
habent eorum & regulares motus quod de cometis di-
ci potest 3° diu stella & globosa sed varia sunt cometarum
forme & figura ut mox videbimus

S. 10^a

Cometa secundum figuram triplex & nempe crinitus caudatus
& barbatus, si exhalatio fuerit rotunda & quidem
paulo spissior in medio & ad extremam partem rarior
dicitur crinitus quia radios flammarum undique mittit
si vero longiori tractu trahatur una pars se extendat
exhalatio hinc dicitur caudatus. denique si exhalatio quae
partem rariorem & modicam in longum porrigat dicitur barbatus
quia radiorum scintillae instar barbae dorsum mittit

§. 12.^a

Comete Solis maximè autumnali tempore gigni quia
tunc maximè æstat desinent abundant exhalationes
que frigoris adhuc solis calore commotæ subuehantur
ut facile possunt dissipari aëre tunc paulatim defle-
uescant ut tamen nimio frigore vel humiditate insi-
deri

§. 13.^a

Tempus cometæ ad certâ regulâ d. c. definitum quam-
vis ultra sex menses raro videantur quod autem tandem
durant eam c. imprimis exhalationum copia deinde
minuat igitur a qui apposita sibi materia sensim æstuit
deperdit denique continua cuius pabuli subministratio

§. 14.^a

Non idem in loco parantur comete aliquando enim
trahi moventur ut in raptu quodam ab ortu in occasum
faciunt licet multo lentius quam ipsa aëris regio
vel eum sursum calore solis vehuntur aut deorsum
ponderis materie grauioris facti deprimuntur aliquando
moueri videntur licet reuera c. moventur videlicet c.
motu c. successiuo ex una parte in altâ accenditur
simul etiâ continuè absumitur utiq; flamma videtur
progredi

Comete sunt naturalium effectorum indicia v. g. Eros,
reue moris, sterilitatis, famis, pestis, nonnunquam
etiam bellis, et regnorum, a reipublicâ mutationem
portendunt, nuntii vero regibus a principibus morum
pro eis habetur apud vulgum Sic Cornelius Tacitus
narrat comitam apparuisse qui premonere fuit
mortis Neronis opinionem illâ irridit Scaliger ad
citacione 89. Sect. 2. multi (inquit ille) sunt etiam com-
ete quos nulla subsecuta c. principum mors quod imm-
unitatibus a plerisque regibus delicatulos c. habere; humores
ad inflammationem accommodatiores prouideq; facilius

inveniri a cometa facti potius quam dari. Et sic etiam
multi anni sunt infanti. utrum nati qui regibus de-
clatiores sunt quibus tamen comete mortem adfer-
unt dicenda. Et cometarum si mortem presagunt o pre-
sagire ut eas sed ut signa ob id divinitus instituta

cap 4um

De meteoris igneis quæ in mediâ aeris regione granz s. 1^a

In mediâ aeris regione granz fulmen cuius comites
sunt tonitru fulgur et lapid fulmineus

s. 2^a

materia fulminis est fumus siue exhalatio calida et
siccâ in mediam aeris regionem suborta et ne altius
ascendat impedita per nubem densâ frigida et hu-
midam quoniam autem exhalatio uniti augmentum
ista exhalatio calida et sicca gremio nubis inclusa
flamam concipit atque in nubem findit et magno
cum fragore in aerem liberâ et apertâ prorumpit

s. 3^a

fragor ignis cumponitur et nubes dum ignis nubem
frangit appellatur tonitru et coruscatio siue unctio flamma
quæ conspicimus vocatur fulgur

s. 4^a

Res clarior est familiari hoc exemplo grâo. fulminis
similis est inflammationi ~~fulgori~~ pulvis pyri in Bombarda
nâ nubes frigida et densa exhalationem siccam et calidam
quæ futuri fulminis materia est includens et constringens
et quasi ipsa Bombarda vel canalis metallicus ful-
men et exhalatio intra nubem accensa et magnâ vi
exiturus querens et quasi flamma ex pulvere nitroso
grata intra Bombardam et exitum magnâ vi et liquet
motu querens fragor siue tonitru in nube fit ut fragor

flamma & Bombarda & uimparia fulgur & coruscatio
 flammæ & soluti uiscido flammæ exsistentia ut Bombarda
 deniq; Capia fulminaria qui nonnunquam emittit &
 quasi pyra Metallica que a Bombarda scilicet forma
 suiue lapidis solit & acuminata odor sulfureus
 color ex caeruleo nigricans duritie prouocans ferri
 duritiam durissima ring queque foangit sicut
 edunimque prius flammam & Bombarda quæ audimus
 sonitum ita prius videmus fulgur quæ audimus tonitru
 hoc fit quia oculorum alius facilius percipit quicquid
 sunt & citius quæ audimus suum percipere potest

s. 5.^a

Fulmen ratione effatorum triplex & nempe rebrans
 discutiens & urens fulmen rebrans subtile & ita ut
 gladium si que facere possit vagantia intra manent &
 ossa frangere intacta carne discutiens & quod rebrans
 flatur quasi vento rapido omnia discutit & sicum rapit
 deniq; fulmen urens & quod uiam quæ tangit am-
 burit neq; penitus penetrat

cap 5.um

De Meteoris igneis que in infra aeris regione signantur

s. 1.^a

In infima aeris regione graues Dracones volantes, ignis
 fatui, siue avatici, & ignis lambentes

s. 2.^a

Draeo volans & fumus in sublimi & cunctis & acens
 qui frigida nubis impulsu curuat & flexit ita ut
 Draconis speciem præ se ferat

s. 3.^a

Ignis fatuus siue avaticus & fumus crassior qui in infimo
 aere acensua debiliora loca petit dicitur autem fatuus
 quod huc & illuc discurrendo hominem mortuæ caput refert
 videtur idio etiam volat avaticus a v. & avatico motu

quia plerumque videtur sequi fugientes et fugas sequuntur
 et propterea viatores ignaros itineris saepe numero in aëre
 et recipit abducit apparet saepe navigantibus et
 plerumque autem navium adharet quando unum appar-
 erat dicebat alii holera et credebat naufragium portu-
 dere vel saltem marinam procellas sed si in duas partes
 divisus esset vocabatur Casus et Tollus et credebat levon-
 itatem et salutem pollicitare

S. 4^a

Ignis lambens fumus rarus et subtilis qui accingit
 hominum vestimenta aut capillum quandoque vero quorum
 subis adheresit sed tactu quidam innocuo ita ut lambere
 videatur

Cap. 6um

De Meteoris Veris igneis que in terra giunt

S. 1^a

In terra visceribus et penetralibus nictora ignea vari-
 declarant montes ignium ut Aetna et Vesuvius et
 fountes aquarum calidarum que naturaliter in plerisque
 Europa locis scaturiunt nam illa aquarum calor et alius
 idem quoniam à materia sulfurata aut aliâ simili quâ
 in terra visceribus incalcescit et nonnunquam inflama

Cap. 7um

De Meteoris apparenter igneis que phasmata vocantur

S. 1^a

Meteoris ignea duorum sunt generum quedam reuera sunt
 talia quedam vero videntur et ea autem sunt Iris et
 casina siue hiatu, corona, parelius, radiata, virga
 perpendicularares, et variis nubium coloribus

S. 2^a

Iris mille modis variis aduerso et colorum iam nobis
 expectanda exhibet illius et per similitudinem inuitati cuius
 nam parumper contempleremur et suspiciamus et anim

Iris apud Claronem Thaumantia dicitur admirandus filius
S. 3.^a

Iris est arcus multicolor in nubes virida opaca et con-
cava apparetur propter reflexionem radiorum solis et lune
S. 4.^a

Iris representatur tanquam arcus et tanquam intus et circu-
lus quia altera circuli pars est extra huiusmodi phasim visibile
S. 5.^a

Ut sciamus quā ratione videtur Iris eam esse arcum
multicolorem hanc duo huiusmodi sunt id est colorum quosdam
esse inherentes corporibus et illa formaliter colorantur
quosdam vero apparentes tantum et non existunt realiter
et g. radii solares per vitrum viride aut rubrum transiunt
tingunt eodem colore et quodcumque per huiusmodi vitrum
transiunt videtur nobis isti vitri concolor huiusmodi sunt
colores Iris et arcus caelestis qui videtur pinguis nubes
varius coloribus repleta huiusmodi est ipsa nubes coloratus
sed radii solares in nubes sole diametraliter oppositi ubi
aqua et densa haec colores efficiunt
S. 6.^a

Ad notandum 2.º loco observanda est illud nunc colores principales
qui in Iris apparent et sunt videlicet purpureus viri-
dus et caeruleus hi colores apparent in Iris prodiutius
sive variāque dispoſitione partium nubis respectu solis
aliter quā in collo columbae quando oppositi sunt solis radii
diversi apparent colores
S. 7.^a

Subiungitur Iris et nubes concava et quidem continua
et uniformis sed virida dicitur in plurimam partem
quasi ita ut inter eas exiguae quaedam interstitia sunt
S. 8.^a

Cum qua efficitur Iris ut plurimum et sol quandoque
etiam luna nam Iris duplex est una solaris quae immedia-
te est et altera lunaris quae nocte tantum apparet radii
solis et luna dum faciunt nubem oppositam franguntur et

reflektunt atq; ita apparet arcus multicolor de Iride =
lunari observandū ē tam rarissima fieri quia luna o
habet tam efficace radios ut nubem impleve a pingere
possit

S. qd

Iris signat nūaliter pluviam imminuentem quoniam o apparet
nisi in nube rotunda que in nubem facie dissolui pot
sed Iris supernaelinea et ex instituto divino denotat
mundum diluvio nunquam interiturum nam post unū
modice diluvium Deus fuisse hōis quociens Iridem in
nubibus cernerent pro certo habere o fore aliud diluvium
hic notandū ē tam digna ē admiratione Deum voluisse
Iridem ē signum exhibendarū pluviarum que sua nūa
signum ē illarum effusionis ita nimirum Deo placuit
ex contrario de contrario fidem nostram stabilire.

S. 102

Arcus ē hostile instrumentum et signat bella rixas et ini
micitias Et celestis arcus nos aliquando iratum et offe
dum habuisse Deum et in nos diluvii aquas tanquam
iniquitatis maculam ē denotat cum autem arcu fuisse
et impetere aliquem volumus utrumque a cornu in nos
conducimus conuocamus autem arcus in hostem
sed si eodam dirigamus in hostem et conuocamus arcus
in nos conuocamus hoc signat ē pacis et reconciliacionis
arcus enim cuius chorda conuocet in hostem fuisse o pot
quemadmodum signat ē reconciliacionis et amicitie si gladii
aliam in nos conuocando manubrium aduersa parti
trahamus arcus celestis ita dispositus ē ut chorda in
hostem hoc ē in nos dirigat conuocamus vero arcus in
Deum hoc signat ē o amplius aquarum diluvio Deum
facere velle genus humanum sed novis pacatum et recon
ciliatum ē

S. 111

Præterea de Iride sequitur casus sine hiato tunc autem
fit quando calum videt apertum et desiccat propter nubem
aliquam in medio tendam et nigram sed in extremis luei
dam et transparentem

Sic se habet casus nunc de coronâ dicendi que apparet
quando radii solis aut lune vel aliusvis stelle maioris
incidunt in nubem subiectâ indeq; ad nos refranguntur
a quocunque radii in nubem incidunt circulariter idem
apparet circulus

S. 13^a

Rareius nihil aliud est quâ imago solis a latere in nube
densâ pluvâ humida et quiescente propter radiosum solis
reflexionem expressa tunc nobis videtur quod plures videtur
nunc soles nam nubes rotunda densa uniformis et aequalis
est directi subiecta soli sed a latere constituta imaginem
solis arripit tanquâ speculâ et eandem nobis reddit

S. 14^a

Secundus parasitellus quâ est imago lune ex reflexione radiorum
lunarium in nube densâ aequali et humida in plenilunio
possimus representare et pluviam nâle signat futuram

S. 15^a

Secundus virga perpendicularis quas solis radii in nubem
humidâ directi incidentes et refracti efficiunt

S. 16^a

Superius variis colores qui in nubibus apparent: 4^{ti} autem
sunt nunc color albus niger ruber et viridis albus color
in nube apparet quando in nubem rariorem et ex vapore
subtiliori parâ condensato consistantem lux solis aut lune
incidit tamq; penetrat et in totum eius corpus aequaliter
diffunditur sic color claritatis nuncius est quoniam
humidâ et rare nubem parum humoris habent et facili
a radiis solis vel a vento dissipantur

S. 17^a

Ruber color apparet quando nubes in se habent aliquos
humidâ fumosâ commixtâ et aliquâ dispositione tunc
eius radii solis incidentes in talem nubem o facili pen-
trat sed repercussus duplicat et rubrum colorem gignit
sic color claritatis interdu videtur impetatus denunti-
ans claritatem ostendit nubes rubra respectiva quia densat
nubem diurno solis aestu exsiccantem impetatur videtur
indicat matutina quia ostendit solem orientem nunc
et ex vapores in sustine fere et quibus nubes

S. 18^a

Niger color apparet in nubibus constant ex densa et crassa materia quae ex sua densitate et crassitudine parum luminis transmittit hic color nubes nubes largos denunciat quia densa et crassa nubes pluvium humoris habent nec facile dissipari possunt.

S. 19^a

Albus color et viridis qui accedit quando nubes et humida et stillare incipit lumine in se recepto hic pueri denotat quia nubes in qua apparet humida et et iam dissolui incipit.

S. 20^a

Præter hæc præfigurata in celo apparet circulus latus sine radiis qui nihil aliud est quam lucida candor celo sereno conspicuus et crebri stellarii radii productus quoniam autem iste candor per se non et a perspicuo apparet celo sereno et sereno visibilis est sicut una corpus qui existunt hunc circulum dicitur in alio sed potius et parum lucidum firmamentum in qua sunt stelle que pars splendidior est prope stellam minutissimam totam.

am

cap. 8. De Meteoris æreis que in ipso ære gravantur.

S. 1^a

Postquam cum de Meteoris igneis hunc edidimus apparitionis ordo postulat ut tractationem instituamus de aëre que fit in ipso aëre vel in terra visibilibus gravantur.

S. 2^a

In aëre sunt venti qui et multa visibilia in aëre cum se cernunt et purgant pluvias impetuosas ineluctant navesque ineluctant et ab aqua stantibus fatorem capitiunt.

S. 3^a

Ventus nihil aliud est quam exhalatio copiosa calida et sicca que ad occurrentem aërem frigore repulsa in

Obliquum retrahens et cum impetu per aërem ruit

S. 4^a

Cum venti oblique spirant a nobis sic explicat multi
salutem qui ventorum materia sunt solis aliorumque
aëtherum attractu in altum eleuantur et ad mediam
aëris regionem elati ab eius nativo frigore protu-
duntur ac dissoluti impetu resiliunt contingit tunc
ut venti a sua lenitate incitati sursum nitantur ascende-
re cum impetu frigidi aëris protusi ad inferiora con-
trahuntur nequa pars vincat sed quasi partita con-
tusione oblique progrediantur et in transuersu agitantur

S. 5^a

Venti diuiduntur in regulares aduaticos regulares dicuntur
qui eueniunt prodeunt a certa mundi plaga sed aduaticos
appellamus qui obducere videntur neque a certa mundi plaga
prodeunt

S. 6^a

Venti regulares vel certo et definito tempore spirant
vel incerto et indefinito qui certis et statim anni
temporibus spirant vocantur annuales quod quor-
annis eodem tempore redeant tales autem sunt
crinichia vel chalydonia et etesia

S. 7^a

Crinichia v. l. chalydonia vocantur venti quidam sep-
trionales qui esse circa aduentum hyemum per
aliquod tempus spirant venti vero etesia sunt
venti quidam septentrionales qui circa ortum canicularis
quando sol ingreditur leonem per quadraginta dies spirant
a caniculari ardorem humidissimo flatu ventant

S. 8^a

Venti qui o spirant certis aliqua anni temporibus diuiduntur
in cardinales et collaterales 4° sunt venti cardinales qui a
4° mundi cardinalibus spirant et venti inter hos interueni-
unt nuncupantur collaterales a cardine orientali prodeunt subso-
laris ad occidentalem Zephyrus vel fauonius a cardine
boreali Septentrio et a meridionali et usque octo venti
sunt collaterales qui fini intersevant inter quatuor
precipuos ita ut omnino sint duodecim sed ventibus

compressi

flus sub solamē Eulturnus et Eurus ab oriente
Circius occasum Zephyrusque fauonius affluens
et undā de patre die Notus affricus auster
conueniunt Aquilo boreas et corus ab aere

hactenus de ventis regularibus sequuntur irregulares et
aratici tales autem sunt Exhydrias Ecnethias
turbo et praeter de quibus breuiter dicendum
S. 10^a

Exhydrias est ventus vehemensissimus qui a nube imp-
ulsa et agitata prorumpens citius inuadit et grandine
grassatur et obuia quaeque proferunt
S. 11^a

Ecnethias est ventus repentinus et vehemens qui ex
multis exhalationibus densis et confusis coactis et
contortis a nube violentis compressis sine inuadit aut
grandine sumptis magno cum impetu dorsum fert
S. 12^a

Turbo est ventus repentinus qui a nube fracta exilind
et in aerem contortus obuia quaeque corripit sursum
atollit et circa uolat
S. 13^a

Praeter est ventus cum igne coniunctus qui dorsum
volantis propulsus obuia quaeque modo proferunt sed
etiam conuertit
S. 14^a

Quanto affinis est aura que nihil aliud est quam leuis aeris
impulsus post exiguum exhalationum copiam qualis est
in ripis fluminum et syluis cum frondos arborum cont-
rariis sunt
cap. 9um

De Meteoris aëreis que in terra
penehalibus graui

S. 15^a

Hactenus de meteoris aëreis que in ipso aëre fiunt

dicimus nunc de illis que in terra visceribus nascuntur
agendum & hec membra sunt venti subterranei qui ex terra
calida & siccā gignunt in concavitatibus terra ibique
humiliantur & exitum querunt terram movent &
converunt

3. 2^a

Itaque terra motus & peculiaris effectus ventorum subterranei
corum & animi concussio & agitatio terra visceribus
incluso & foras exire conantur spiritu nam cum
talibus spiritibus viam qua conumpat & inveniat terro foras
et in se resolvit & terra foras trahit & movet ang-
ustias & tunc sonus & motus conestat

3. 3^a

Signa futuri terra motus varia sunt id magna aeris
tranquillitas que ostendit exhalationes terra sicut conti-
nui ut in aerem libere prodire possent

3. 4^a

2° si intra diei vel paulo post occasum solis appareat
nubecula tenuis & longa que demonstrat calum vacare
ventis & vaporibus

3. 5^a

3° Signum & cotinuo a murmur maris ventis sicut
id quod ostendit magnam & spiritum copiam
qui & terra ingredi conantur

3. 6^a

4° Signum & si aqua in patris bulliat in terra rem
legimus Thersicidem Pythagora præcipuum cum
aqua bantisset a patre futura terra motu prædicasse

3. 7^a

Effectus terra motus varia sunt sapientie morbi pestilentia
rem consequuntur quia halitus venenatus & terra visceri-
bus conumpna aerem infectat quandoque magne rapinae
flammam eruptio fit aliquando terra visceribus in-
tra urbes ardeat & visus diatrum claudit nullo
vestigio relicto sic legimus apud Eusebium in Chronicis
impetant Nerone Caesariam & Nicopolim terra motu
concidisse

cap. 10.um

De Meteoris aqueis que in ipso
aere grant

S. 1^a

Supradunt Metora aqua que vel in aere grant vel
in terra visceribus que in aere grant vel sunt in
media aeris regione vel in infinita in media aeris regi-
one grant nubes im. pluvia et nix

S. 2^a

Nubes e vapor humidus et crassus in mediam aeris regi-
onem immittitur qui frigore illius loci coarctatur attract-
ione solidi paret in aere sustinetur

S. 3^a

Nubes alia sunt steriles et alia fecunda steriles diuina
que quum non condensatione sunt vel a sole vel a ventis
facile dissipantur et occulta vero sunt crassiores et humi-
diores que pluviam parant ha sunt veluti promptuarii
Dei in quo vires superiorum et inferiorum rerum quasi
concentrate latent sunt utro calidius a quibus effun-
unt aquae superiores ad fecundandum haec inferiora
sunt orbite et semine Dei distillant pinguedinem

S. 4^a

Pluvia grauior se habet quando nubes densa et spissa
et calore solis resoluuntur guttae vel a frigore coarctantur
ita ut guttae exprimantur tanquam ex spongia compressa
tunc fiunt guttae vel globuli aquae qui naturales decidunt
simile quid videtur in tubis seu campanis quibus rosa
aut alii flores distillant nam vapor e rosae statim in
sublime frigore ambientis aeris condensatur in guttas

S. 5^a

hactenus de pluvia nunc de nive nix grant quando ex
nube leviter condensantur decidunt particulae tenuis que
inter decidunt leviter condensantur et coarctantur tenuis

instar floccorum laeue carminata magna e viuid utilitas
mix cuius auro quodammodo thesaurat a faciliore
efficit impedit ne calor internus hanc exhalat semina
hanc defenditq; aduersus gelu

S. 6^a

In infima aëris regione grantis grando primum a rore de
quibus singulatim agitur

S. 7^a

Sicemadmodum mix e nubes congelata ita grando e
primum congelata cuius gutte conerescent simul ac
nubes stilare incipit guttis aquae deus cu utiq; in
penam sedit degete uertit aut messes vix vastat
spemq; agrorum intercipit aliquando grandinis globi
cadunt liberali perdere qui aut pugni magnitudine
que uocat armenta diffingit arbore a hinc edifi-
ciorum praerumpit

S. 8^a

Siquis roe qui nihil aliud e qua vapor subtilis a
humidus qui antequam subleuetur sit in media aëris
regionem a sole occidit destituit a frigore nocturno
condensat in guttas que niali grauius decidunt

S. 9^a

Si roe antequam ad terram perueniat leuiter condon-
det vix in primum e ex primum vapor humida
terra proximum in aërem currit a frigore constructus
qui inter descendu condensat a frigore nocturno

S. 10^a

His notis aquosa que in aëre grantis addi possunt ne-
bula a galea nebula e vapor densus sub ortu aut
occasu solis potissimum in infimo aëre exhalat a
frigore paulatim condensatus si densior fuerit ita ut
proximum aërem obscurat vocat caligo galea vero e
aque congelata ppter aëris frigiditatem

cap. ii^{um}

De Meteoris aqueis que in terra
penetralibus gignuntur

5. 6. 7.

In terra porcalibus et caenis grandis vaporis ducit
 qui conuectuntur in aqua et aliis quā nubis nam aqua
 fontana et fluminalia de vaporibus in terra ardentia a
 frigore condensatio et in aquam condensat quoniam haec
 aqua guttatim in locum aliquem capaciorē fertur et
 tandem continuā accessione in locū aliquo opportuno &
 uisipit.

524

Non tamen credibile est quod fons cuiusque fluminis
grati ex vaporibus subterraneis quomodo unum fieri
posset ut ex vaporibus in terra gremio tanta aquarum
 copia gresset ut tot stagnis fontibus et fluminibus
 sufficeretur. Er. dicendum est magnam aquarum partem ex
 mari per occultas terras metatibus derivari et ibidem
 relinqui quasi originis sue consciam.

2-39

Non constat quid fontium et fluminum aqua dulcis
et aqua marina salis minus aqua marina et quae
oriuntur fontibus et fluminibus tunc transiit per limbum terra
perorat et saluginem mittit.

5.4^a

Nos obstat etiam et quod maximum nempe dicit fluxio in
 mare relati quod mare d' augetur tantu aquarum
 accessione, nam id mare d' augetur accessione flumium
 usque supra littora. Et exstat et quoniam ille terminus
 a Deo est praefatus et 2° quantum fuit tantum per
 hoc medium exstat et 3° solid calor quod
 inferi quamplurimos vapores attrahit et exsiccat

1904

hic de Mari 4° queritur si cur aqua marina salta sit
 respondeo salugine fieri ex aduptione partium crassiorum
 postquam subtiliores exhalare sunt nam sol quotidie im-
 mundum e mari vapores elicit ad Meteororum aqueorum
 generationem quod reliquum e radiis solaribus adustum et
 torrefactum saluginem acquirit.

S. 6°

2° queritur cur ascribitur sit motus maris reciprocus
 Resp. hunc motum ascribitur et motui lune nam
 compertum e lunam dominari corporibus humidis in
 luna cum supra horizonem paulatim se offert radios
 suos in mare spargit et exhalationes disgregat et dilatat
 quibus dilatata mare paulatim intumescit rursus du-
 luna paulatim descendit ad horizonem obliquiores subinde
 radios spargens minus efficax e deinde hunc temporis
 mare dehincrescit atque ita mare motui lune se accedit
 odando modo accedit ad latus et modo recedit secundum
 diurnum lune motum qui ita quadrante quiescit e ita
 ut singulis quadrantibus semel tribuantur hora deinde
 mare singulis diebus vel spatio 24^h horarum quater
 mouetur nam bis fluit ad latus et totidem vicibus refluit

S. 7°

3° queritur quid sit maris reciprocationis finis Resp.
 finem e ne mare putrescat sicut enim deo ventis
 purgatur ita sic motus aquae maris a putrefactione
 tuetur

S. 8°

4° queritur an sit unum tantum mare Resp. aliud e
 mare uniuersale et aliud particulare uniuersale e
 quod reliqua maria vastitas et magnitudine et uol-
 umbus tota terra inter mare magnum siue oceanum
 vocatur particulare e quod per nundias terras interruptis
 diffunditur et mediterraneum vocatur speciale aliquod nomen
 sortitur a finitima aliqua terra vel regione quae alludit
 ut germanicum gallicum etc.

Finis tractatus 4ⁱ
 de Meteoris

Tractatus 5.us
De corporibus perfecte mixtis et
similibus siue de fossilibus

Cap. 1.um
De Metallis

§. 1.^a

Doctrinā de corpore imperfecti mixti cuiusq. specibus ad
finem perducta proximū ē ut agamus de corpore per-
fecti mixto in quo elementa perfecti mixta sunt ita ut
non nisi difficulter dissolui possint

§. 2.^a

Illud corpus quod ē perfecti mixtum est et inactum et
actum corpora perfecti mixta et inacta est sunt metalla
et lapidei et metallica que oīa grati fossilium
appellationes continent quoniam et herba effodiunt

§. 3.^a

Materia fossilium sunt 4^{ae} elementa potissimum vis
herba et aqua quae a Chemicis vocantur Sulfur et Mercur-
ius cū efficiunt et partim calor materialis misce-
re et impetant partim frigida superueniens ināny con-
ueniunt impetant indurans praeterea ad gradum
fossilium plurimum confert Sydenham vis et materia
siue locus gentilis

§. 4.^a

De Metallis in hoc cap. tria proponemus i^o ostendimus
quid sint ratione uōia 2° quid sint ratione rei et 3° et
quoniam sint illorū species declarabimus

§. 5.^a

Quod ad, primum attinet metalla appellant a verbo
metallae quod ē seruo et inquit quia metalla
mixta calore multūq. sumptibus in herba visibilia
inquituntur Similia existimat hoc vocabulū derivari
a meta et adde ut iuxta aliud quoniam ubique

una vena unius metalli inueniuntur & prout reperitur altera
s. 6.^a

Quod ad secundum spectat metallum ita definitur Me-
tallum est corpus perfectum mixtum inactum in terra et
ceteris naturis et 4.º elementis precipue et terra
et aqua calida corruptionis et frigore induratis

s. 7.^a

Scire iam ut quoniam sunt metallorum species in-
quiramus scia sunt metalla proprie dicta nempe e-
lurum argentum plumbum stannum et ferrum
chimici septimum addiderunt videlicet argentum viuum
quod et idargyrum appellatur sed hoc idargyrum videtur
potius esse liquor quam metallum et enim fluidum
ut aqua et facile separatur et in guttas rotundas
formatur alia metalla seruant figuram que ipsa
datur sed argentum viuum est instabile et subinde fig-
uram mutat

s. 8.^a

Hec Metalla quorum mentionem fecimus vel sunt
pura vel impura Metalla pura sunt in quibus
exquisitor facta est coniectio talia sunt aurum et
argentum reliqua Metalla sunt impura propter
debiliorem coniectionem materiae horum autem non
nulla plus habent aquae vel argenti viui quam terra
vel sulfuris deinde molliora sunt ut plumbum
et stannum alia plus habent terra quam humoris
Acidiora duriora sunt ut ad et ferrum

s. 9.^a

Aurum est metallum purissimum constans ex partibus
bene compactis ex argento viuo puro una cum
sulfure purissimo optime temperato quoniam huius
metalli proprietates sunt & corrumpi ab igne pau-
cissima dare excrementa nulla pati erugine omnium
metallorum maxime ductile et suauissimum habere sap-
orem et cor humanum in medicamentis cardiacis corrob-
orare

S. 10^a

Argentū ē metallū purū ex argento viuo claro
candido et ex sulfure puro genitū o tamen argenti
et aq. purā atq. aurū d. hanc resistit igni immixtū
subest solides quamplurimay excremēta sed solidi
tate trinitat. Subst. et qualicūq. dulcedine ad aurū
proximē accedit

S. 11^a

Stannū ē Metallū impurū ex plurimo crasso et
impuro argento viuo et pauciori ac faculento sulfu-
re genitū

S. 12^a

Stannū ē Metallū ex multo argento viuo impuro
et ex sulfure d. bene cocto productū

S. 13^a

As ē metallū impurū ex plurimo sulfure rubro
et crasso et paucio argento viuo impuriore genitū
eiusdem cum are indolis ē metallū aurichalcū

S. 14^a

Ferū ē Metallū impurissimū et durissimū ex plu-
rimo sulfure crasso et paucio argento viuo factū
ferū igne purgatum et aqua temperatū fit Chalybs
Chalyd. autem nihil aliud ē quā ferū densissimū
igne purgatum et aqua temperatū idcirco Chalyb. ppter
maiores humiditatis confectionē communi ferro
densior et durior ē

cap 2um

de lapidibus gratim

S. 1^a

Sub 2° grē. fossilium continet lapides qui sunt corpora
perfecte mixta et imixta dura et dura ex tenui et salione
metuosa quidam humiditatis permixta per temporis diu-
turnitatem et caloris et frigoris ac virtutis mineralis co-
argumentata virtutis mineralis nihil aliud ē quam vis
quidam calidus conuulsa loco et matrici metallorum
et lapidum de formandū hoc est illud Metallū sunt
vel illius lapidum hic autem locus precipue ē terra solida

superficiem a qua vapor exspirare nequit
s. 2^a

Natura in lapidis productione sub terra eodem modo se gessit
videtur quo artifex latera facit sic enim cum terra
commiscet aliquid glutinosum quo terra particula coherere
possint dicitur inde illud contrahere et ad hunc
permittit humidum permanere in materia glutinosa
postea vero superfluum humidum partim sole et
partim igne decoquit sic natura in lapidibus gignendis
se se gerit terra enim in hunc modum humido interoso di-
vide superfluum humidum separatim et reservatur qu-
antum sufficit ad partium materia continuationem
et coniunctionem tandem materia digesta in lapi-
dem concrevit quid si terra in hunc modum humido
fixa et permanens non fit lapis sed pulvis
cum arena

Cap. 3um
De variis lapidum generibus et
de communioribus
s. 1^a

Postquam egimus de lapidibus generibus nunc de variis lapidum
specibus egimus s. 1^a quidam lapides sunt vulgares quidam
vero insigniores et rariores lapides vulgares et commu-
niores dicuntur qui ex crassiori et impuriore materia
fiunt et ob copiam et frequentiam utiliores sunt diui-
duntur autem in porosos et solidos lapides porosi sunt
qui ex materia parum compacta constant idque propter
materiae raritatem cavemulas habent huiusmodi

Lapides sunt topus et Zumea

S. 2^a

Topus est lapis asper et inaequalis sabulosus et facile friabilis

S. 3^a

Zumea est lapis cavernosus levis et aequalis integre quidem propter adrem in cavernis includitur superficiali sed in pulvere comminutus fundum petit

S. 4^a

Saxum de lapidibus porosius sequuntur solidiores quorum partes sunt magis continue et compacte de his lapidibus deinceps dicemus et eorum catalogum querendum instituimus

S. 5^a

Petra est lapis solidus maior et durior montis vel collis adherens

S. 6^a

Saxum est maior lapis speculiter accepto asperius et durius quod ea rupibus et lapidicinis exsistit

S. 7^a

Lapis speculiter acceptus est saxo minor et tenerior quales sunt lapides fluviales et qui sparsim in terra decem et ex ea effodiuntur

S. 8^a

Cilix est lapis solidus et durus cuius species est pyrites hoc utitur sicut ad ignem excitandum hic humidum et semillas ignis attritu scilicet excitari o quod tales semillas in Cilice acti sunt sed quia collisione Cilicis et ferri aer ita attenuatur ut ignescat

S. 9^a

Imbris est lapis impetens durus quo vitruvius funditur

S. 10^a

Stercophagus est lapis solidus qui carnem absumit idcirco defunctorum corpora in eo condita intra paucos dies consumuntur

S. 11^a

Ces ē lapis durissimus cuius in aciendo ferro usque
frequentissimus ē huius species ē lapis Lydius quo
vera metalla ab adulterinis dignoscuntur

S. 12^a um

Cap. 4.

De lapidibus insignioribus et minis pretiosis

S. 1^a

Hactenus de lapidibus vulgaribus et communioribus
proximus ē ut agamus de lapidibus insignioribus
qui duorum sunt generum nā alii minus pretiosi et
alii pretiosiores sunt de minus pretiosis dicemus
et hoc lapides singulatim breviter describemus

S. 2^a

Amianthus ē lapis friabilis et ferrei coloris qui
igne consumi nequit

S. 3^a

Calamochinus ē lapis et arundinis spuma in palu-
tribus locis genitus

S. 4^a

Corallinus ē lapis in aqua viridis et mollis fructu
potius quā lapidis speciem pra se ferens sed quam pri-
mū extra aquā aëri exponitur rubidum et lapidis
duritiam acquirit

S. 5^a

Chrystallus ē lapis candidus et perspicuus tam adaman-
tis similis sed mollior frigoris vehementia concreta dei-
tē chrystalli nomen accipit quod sit veluti glaci-
frigore concretum et condensatum

S. 6^a

Lapis Cyanus ē lapis caerulei coloris aureis maculis
intermicantibus

S. 7^a

Galactites ē lapis coloris cinerei inclinantis ad albedinem

qui ex effectu nomen adeptus & namque lae auget et parit
accelerat

S. 8^a

Haematite & lapis ferruginei coloris et uiae habens
sanguineas. Ad haematit dictus est a huius figura
vel ab effectu quia sanguineus dicitur

S. 9^a

Magnet & lapis obscurus et ferrugineus cuius duo
sunt virtutes 1^a & quod ferrum attrahit unde a Syderis
dictus altera virtus & quod acule ferrum extrinsecus
magnet illius in equilibrio suspensa semper trahit
ad Solum

S. 10^a

Delirium & lapis instar vitri perspicuus dicitur
hinc hoc lapide vitri loco utantur in fenestra et pro
pheta specularis appellatur

S. 11^a

Traxerit hoc lapide qui in terra granis sunt etiam alii
qui in aalibus gignuntur si autem sunt alioquin
qui in ventriculo galli gallinacei quidam; inuenitur
Chalydonius qui in ventriculo pullorum hirundinis granis
Euphonia qui in cap. Euphonia quidam qui in cere:
pro Euphonia reperitur Gauris qui in cap. Limacis
vel Gauris nascitur Actis qui ab aquila nomen acc:
epit vel quod in aquila gressu vel saltu quod in eius
modo reperitur

S. 12^a

O tantum in aalibus herouibus et volucribus granis
Capilli sed etiam in pisibus quod dicitur ueritate nimis
longum est tantum maxime receptum de margaritarum
gratione summam recitabimus

S. 13^a

Concha vel ostrea marina bene concipiendi desiderio
et horum stipulantur idcirco ad lithis produm et
et extrahunt in hiatum illabuntur vel uelut qui in
margaritae conuertit haec autem margaritae in vase
flectit statim conuertitur et salis undique sparguntur ut

caro adherens reddat a seipso squalorem exuat

cap 5um

De lapidibus insignioribus et pretiosioribus

s. 1^a

Equant lapides magni pretii qui ex subtiliori a splen-
didiori materia singulari calis beneficio grantz a
gemma vocantz s. 2^a

Gemma e lapillus pretiosus huius materie subtiliter
a elegantia huius etiam virtutis insignis na pleuraq;
gemine occulta quadam virtute praeclara sunt nos
hic praecipuas gemmas enumerabimus usq; brevis
describemus s. 3^a

Chrysolithus e gemma varicoloribus variis ita distincta
ut plurimarum reru imago representat utrenis
aduersari dicunt s. 4^a

Adamas e gemma transparent a nitida sicut durissima
a pretiosissima praestitit ille qui nucleum avelane
magnitudine adaequat tamne huius gemma duritia
e ut ne molli quidam ferri super incide ictibus
cedat neq; igne alteret hircino huius sanguine diss.
olui aiunt quod quidam si verum e occulta huius san-
guinis proprietati tribuenda e s. 5^a

Amethestus e gemma transparent dilute viole colore
umbilico admodum vini vaporem ad se trahere et
discurrere a sic a crapula vindicare auctor e Arista
s. 6^a

Carbunculus qui a pyropus appellat e gemma
lucidissimi ignis flammam representans cuius
speces e rubinus gemma rubra per hircinam in speciem
scintille alicuius micans

S. 7^a

Chrysolinus ē gemma lucida et aurei coloris qui ob
suam frigiditatem sitim febri tantum extinguit si sub
tongua lingua ponatur

S. 8^a

Opalus ē gemma splendida et candida ita tamen ut
carbunculi rubor aeneis color purpureus et smaragdi
viriditas intermiscantur

S. 9^a

Saphyros ē gemma pellucida caerulei coloris nonnunquam
tamen haec gemma aureis punctis distincta

S. 10^a

Topasium ē gemma coloris viridis quae propter molli-
tiam facili poliri potest

S. 11^a

Turchoides siue Turchos ē gemma caerulei coloris
oculos et cor ureans.

cap. 6um

De Succis Metallicis

S. 1^a

Superius 3^a pars huius tractatus quae ē de Metallicis de
corporibus quae in terra sunt nuda et indurata. Galla et lap-
ides huiusmodi autem corpora in duplici sunt duo nam
quidam liquari possunt et appellantur Succis Metallicis alia vero
non possunt liquari ut ferrum in lapidis duritiam concre-
vit et vocantur vera Metalla et de Succis 2° dicens de
havis gemmas

S. 2^a

Accipis Succis Metallici sunt argentum vivum Sulfur
sal alumin. et humores de quibus dicitur
brevis gemmas

S. 3^a

Argentum vivum ē Sulfur Metallicum propter suam humi-
ditatem admodum mobile nam in eo dominatur caliditas
humida et aqua deinde dicitur quod vaporis quasi
dicas argentum aquam

s. 4.

Sulfur & Succus Metallicus in quo dominatur caliditas
siccitas et horum

s. 5^a

Sal & Succus Metallicus & corpus Metallare friabile
et liquabile in Succo aquoso et hinc mixturam per calorem
rem docturam

s. 6^a

Alumen & quidam Salsus terra siccior sine vapor qui
concrevit fere in lapidis duritiam

s. 7^a

Bitumen & Succus Metallicus pinguis hinc et picis instar
ardens

cap. 7um

De terris Metallaribus

s. 1^a

Haec sunt de succis metallicis a nobis actum & super
ut agimus de terris Metallaribus terra Metallanea
sunt fassiles quaedam terra portiones qualitates sunt
galenibus conspiciuntur quae liquari nequeunt ut succi
metallici et Metalla neque citius lapidis duritiam habent

s. 2^a

Simulandi terra sunt terra sigillata terra et menna
terra etampolytis terra Osmia ocre rubrica
argilla creta gypsus calx Candabaca Synnabaria
antimonium sine stibium et auri pigmentum

s. 3^a

terra sigillata & terra rubra quae in insula Lemno
potissimum effoditur de Lemna appellatur sigillata
autem dicitur quoniam antiquitus sacerdotibus etiam
sigillo obtinebatur ad furem vitandam

s. 4.^a

Terra Armeniaca ē herba subnigra quae in Armenia re-
peritur unde et appellationem accepit

s. 5.^a

Terra Ampelytica ē herba bituminosa et nigra ampely-
tis dicta quia vitibus circumscripta varias operunt

s. 6.^a

Terra Samia ē herba candida viscosa et glutinosa
qua nobilissima Vasa olim fiebant nomen accepit a
Samio insula in qua reperitur

s. 7.^a

Cera ē herba pallidi coloris ex qua coacta in ollis nouis
luto circumscriptis fit rubrica fabrilis quae nihil aliud
ē quam rubra quaedam herba portio

s. 8.^a

Argilla ē herba pinguis fictilibus vasibus formandis
idonea. Idcirco vocari etiam sole herba figularis

s. 9.^a

Creta ē herba candida sic dicta ab insula Creta ubi
inuenitur optima

s. 10.^a

Gypsum ē herba candida tenax et glutinosa basis fin-
geris et pollicis idonea

s. 11.^a

Calx ē herba sicca quae aqua accenditur. Vinea dicitur non
quod proprie entium habeat sed propter occultum calorem
quia cum aqua calx effusa aqua accenditur videtur haec
et in uentibus caloris vehementer sicca ignis ē
qui effusa aqua coacta id cum aqua intermixta fugit
incoagulatur et condensatione aeris artificialiter coactis
globa quae extra aquam inueniuntur in calce recepto igne
et calore qui sese subduxit propter contrarium frigus
oppressionem

s. 12.

Cardaraca ē minérale rubrum odore sulfureo
s. 13.

Symbaris ē minérale rubri coloris asperum ad
tingidu
s. 14.

Antimonium ē minérale coloris plumbei splendore
radiante arenosum et friabile
s. 15.

auri pigmentum siue Chrysica ē minérale unguosa
calidum et siccum quod vixit preservissimum.
finis tractatus
quinti

Tractatus 6.
de corpore perfecti mixto et aato
cap. 1.
de duplici aā de finem

corpus naturale quatuor divisione dividitur in corpus simplex
et corpus mixtum corpus mixtum in corpus imperfectum
mixtum et perfectum mixtum corpus perfectum mixtum in aatum
et in inaatum siue usque; egimus de corpore naturali in genere
de corpore simplici eiusque variis speciebus et corpore
mixto gratum considerato de corpore imperfecto mixto et
de corpore perfecto mixto et inaato ut igitur de omnibus
corporibus naturalibus speciebus aliquid dicamus superius ut
agamus de corpore perfecto mixto et aato
s. 2.

In hoc tractatu tria præstabitur id est de aā eiusque facultatibus
talibus agemus et sic in epitomen librorum de aā ab eadem

conscripta contrahimus 2°. Variae corporis perfecti
minutiae a aut species persequemur a 3° de affectionibus
corporum auctorum differemus quorum doctrina in libris
parvorum naturalium apud Aristotem continetur

§. 3^a

Antiquam de definitione ab Aristotele propositam tradamus
scilicet 1° partem physicam quae est de anima operosior
et a difficiliorem aliam attribuit quia anima est invisibilis
et eius naturam sensus nostri non penetrant oia autem
nostra cognitio incipit a sensu adde quod insigne est et ag:
cui agere extra se a recta (ut illa loquar) linea sed oportet
ut anima ut scriptam cognoscat reflectat viam suam in scri:
ptam et agat in semetipsam

§. 4^a

hinc 2° hanc animae cognitionem praestantissimam esse a
valde necessariam haec physica pars plusquam cetera
nos ducit ad Deum qui a nobis nostram imaginem suam
impressit corpus habemus in multis rebus simile bellis
sed anima nostra cognata est spiritibus angelicis itaque in
haec contemplatione anima quadammodo se supra scriptam
attollit et eius de cognitione praestantissimam sed etiam
valde necessariam animae cum est nostra conditio si perambulamus
ad totum mundum nos ipsos ignoramus et si
circa externam seduli in rebus nostris hospitem a plene
videre simul et cognitionem rei per quam cetera cognoscimus
non negligamus

§. 5^a

Item videndum est quid sit anima quid sit melius nobis inno:
rescere o potest quia ex duplici eius definitione quarum una
desumpta est a respectu ad corpus et altera a proprietatibus
animae

§. 6^a

animae respectu corporis anima sic definitur a philosopho anima est actus
ius corporis organici potentiae vitales habentis animae dicitur
actus quia cum forma sit materiam actualis actus dividitur
in 1um et 2um anima vocatur actus 1us quia ab actu promanant
omnes actiones quae appellantur actus 2ⁱ quoniam autem philosophus
dicit animam esse actum 1um corporis organici potentiae vitales

habens per corpus organicum intelligit corpus quod
 vario organorum apparatu instructum est et quod constat
 partibus modo una a nutrimento diffinitur sed
 ad diversos usus variis functionibus a una comparatur
 dicitur; illud corpus potentia vitam habere quia ad fun-
 ctiones vitales et operationes quas nec vita intelligit per
 potentiam activam quam habet exest mundi cuiusmodi est
 corpus organicum et vivere actu sed potius habere in se
 potentiam agendi et se mouendi principio intrinseco

§. 7.º

ad respectu functionum quarum effectrix est definitur hoc patet
 ad id quod dicitur quicquid mouetur seruimus et intelligi-
 mus id est ad causam efficientem et principalem viuendi
 seruendi de loco mouendi et intelligendi

cap. 2.^m

De facultate vegetatiua et de facultatibus ei subordinatis

§. 1.º

Facultatem vidimus quid sit ad id quod sunt eius facultates
 in quo nunc singularem de his dicendum est et de facultate
 vegetatiua quae omni viuenti competit

§. 2.º

Hae facultates nos habet sibi subordinatas nempe facultatem
 nutriticam auertricam et genitricam facultati nutritici quae
 videmus a nutritiuo famulantur quatuor aliae facultates
 nempe facultati alteratri facultati attractivae facultati
 repletivae et facultati expulsiuae

§. 3.º

facultas alteratri necessaria est ut alimentum quoddam diffi-
 mile corpori auido et simile fiat et in eius substantiam
 commutari possit et quoniam partium alimenti quaedam pu-
 tiores sunt et aliae impuriore et immixtae corpori viuenti
 date sunt duae facultates una attractiva quae partes
 alimentum puriores attrahat et altera expulsiua quae partes
 impuriore expellat denique alteratio alimenti est per se fieri

in nouitudo sed aliquem tempore vacat postulat idcirco
viventibus data e facultas reuocata que retineat
alimentum donec legitimam alterationem subidit

S. 4^a

Alimenti alterationes sunt tres 1^a fit in Ventriculo et
vocat^r chylificatio 2^a fit in iecinores et nuncupatur
sanguificatio 3^a fit in extremitatibus vnam que defo-
unt sanguinem de ore corporis parit et vocatur affini-
tatio. At perfecta mutatio alimenti in partem corporis
alendi

S. 5^a

Hae oia fiunt hoc pacto ab ore ad ventriculum defert^r
alimentum per oesophagum qui e canalus carneus
et mollior alimentum in ventriculo receptum in illo
tanquam in olla coquit^r calore naturali a virtute insita
ipsi ventriculo a partibus in humores quendam qui
chilus nuncupatur

S. 6^a

Ventriculus suo munere defunctus dimittit chylum
ad intestina ubi fit 1^a purgatio vel defecatio alimenti
nam utilis chili partes attractae a vena quas vocant
mesaraicas ad iecur deferunt^r sed inutilis partes per
longos anfractus intestinorum ad etiam tandem venas
idcirco expellunt^r

S. 7^a

utilis chili partes secundum concoctionem in iecinores
recipiunt ubi propria illius vi in sanguinem trans-
mutant^r Serum sanguinis defert^r ad fencur a per viam
urinariam expellit^r Sanguis purgatus et separatus a
flauo bili et pituita dispensatur a iecinores ad venas
per ore corporis parit et paulatim partibus aliendis
affinitat^r per 3^{am} alterationem siue concoctionem et
huius 3^{ae} concoctionis purgatio fit per sudorem et insi-
dibilem emissionem variarum sordium quae in cuti-
nonnunquam apparet

S. 8^a

Ita se habet facultas nutritiva et ita fit nutritio nunc de facultate acriore agendum causa principalis efficiens accretionis et ad instrumenta sunt spiritus vitalis et calor quibus quia utitur ad exhalandas omnes corporis partes finis accretionis est ut corpus vivens sustinet et suae speciei debitam magnitudinem et roborem consequatur ad facultatem suae speciei conservandam cadentem materiae nutritionis est alimentum commensuratum in substantiam corporis viventis quod augeat

S. 9^a

De hac accretione tres conditiones hauriuntur sunt 1° quod proprie crescit et augeat secundum totum sui corpus pars crescat et augeri debet 2° accretio proprie dicitur fit per accretionem novae materiae nempe alimentum quod 1° alterat unde commutatur in substantiam corporis aliam 3° in accretione proprie dicitur idem numero substantiam eandemque forma substantialis manere debet

S. 10^a

Hic sciendum est vivens quantum vivit et crescere huius rei ratio redditur per triplicem 1° nam nihil frustra facit sed cum affertur est finem suum quiescit atque finis accretionis est sustineat magnitudinem corporis idoneam ad exhalandas functiones speciei conservandas quare nam postquam affertur est hanc sustineat magnitudinem nihil amplius facit

S. 11^a

2^a ratio ita se habet quandoque plus alimentum commutatur in sanguinem quam reparandum est in corpore vivente aliquando minus quandoque tantundem si alimentum commensuratum in sanguinem superet portionem substantiae quae effluit tunc fit accretio in 1° etiam si minus fit diminutio ut in sinistris si tantundem manet eadem mole membrorum ut in statu et in dextra etiam

S. 12^a

Reddi potest etiam ratio de summa a conditione membrorum corporis viventis nam quandam partem solida breviores sunt ita ut extrahi possint fit accretio quando autem solida pars ita induruerunt ita ut amplius extrahi nequeant tunc cessat accretio

S. 13^a

Superest facultas generatrix quae generis principium et causa est officijque ut corpus animi quod sibi simile speciei conservationem sic enim est generis finis

S. 14^a

ius causa officij principalis est anima efficiens minus principalis sunt propriae vires castae quibusdam corporibus partibus insite nam generis est semen prolificum quod in aëlibus fit a sanguine optimo a vegetante coniecto

cap. 3^m

De facultate sensitiva

S. 1^a

De usque cum facultate vegetativa et de facultatibus illi subordinatis nunc de facultate sensitiva quae sensum habet a primo et nobis est agenda de sensibus animi et ratione et spiritibus agemus

S. 2^a

De sensibus in quae dividuntur est de omni sensatione sive actu sentiendi requirere haec tria nunc sensibile sensum et sensorium de obiecto facultatem et organum

S. 3^a

Obiectum sensus est sensibile duplex est nempe sensibile per se et sensibile per aliud sensibile per se duplex est nempe proprium et commune sensibile proprium est quod ab uno sensu tantum percipitur sic color est tale sensibile quia tantum videtur sensibile commune est quod a pluribus sensibus percipitur ut magnitudo quae a visu et tactu percipitur

sensibile per aliud ē quod a sensu per se non percipitur
sed tantum per eius accidentia tales sensibiles ē substantia
o enim videmus hōid substantiam sed eius accidentia ut
vellet colorem figuram motum magnitudinem

s. 4^a

De sensibili proprio a sensu quod circa illud debet
trahēdū ē hoc theorema sensus circa sensibile propriū
nunquā hallucinat nisi impedimentum sit aut in orga-
no aut in obiecto aut in medio Et ne sensus error in
suo iudicio hoc requirunt id est ut organū sit integrum
a o etiam ppter defectum huius conditionis palatū
fabricantium male iudicat de saporibus & ut substantia
sensibile o sit nimis remotus si solus meridians
aspectus perstrinxit aciem oculorum obiectum etiam
o debet ē nimis remotum ut nimis propinquum
inter nimis remota referuntur ea que cū si in propin-
qua attamen ppter parvitatem admodum sunt ut
possunt videri ut possunt videri nūquid propinqua
sic tunc tangit oculū o p se 3° oportet ut mediū
sit parū a bene dispositum ppter huius conditionis
defectū quod per vitā inaequale aspicuntur videntur obiecta
a per vitā viride viridia si aqua haurit manum
in fundo aquae videtur haurire

s. 5^a

De facultate illud trahēdū ē facultas sentiendi o agit in
obiectum sed ab eo patitur quia sentimus per receptionem
speciei sensibilis in organo o autem per emissionem illius
rei ab organo ad obiectum sentire igitur quantum sit
eius actum signat passionem

s. 6^a

Organa sensuum vel sunt in capite vel a capite a
a cerebro originem suam ducunt et spiritibus aëlibus
inde trahunt a fontibus manantibus implentur et ad
opas sui peragenda idonea redduntur

cap. 4.
De Spiritibus

s. 1.^a

ut quod diximus de origine sensuum intelligi possit de his
rebus breuiter dicendum est

s. 2.^a

Hic id dicendum est duplicem esse spiritum unum enim est insi-
s et aliud influens spiritus insitis est purissimus salinis
qui fixus et plantatus est in unoquoque membro a
membra conformandis

s. 3.^a

Spiritus influens est tenuissima sanguinis pars in sali-
ni commissa et e ceteris fontibus per universum corpus
ad subsidium spiritus fixi sive insitis derivata

s. 4.^a

Spiritus influens triplex est naturalis vitalis et animalis
spiritus naturalis est qui in principio formatur a inde per
venas una cum sanguine in omnia corporis membra
ad facultatem vegetatiuam derivatur

s. 5.^a

Spiritus vitalis est qui ex purissimo sanguine formatur
in corde a inde per arterias in omnia corporis membra
influit

s. 6.^a

Spiritus animalis est qui formatur in cerebro a inde per
nervos influit in cetera corporis membra a sensum
et motum illis tribuit

s. 7.^a

Ex hac doctrina colligi potest quod Venarum et arteria-
rum a cerebro nervorum fontem a originem esse

cap. 5.
De numero sensuum

s. 1.^a

In hoc cap. videndum quot sint sensus sensus vel sunt
interni vel externi sensus interni sunt qui habent sed

intra cœcū et sensū exteriorum inherente obiectū
species percipiunt sensus vero exteriori dicuntur qui organa
habent externa intra cœcū a quibus obiecta percipi-
unt

S. 2^a

Sensus exteriori sunt quinque nempe visus auditus olfactus
gustus et tactus duo posteriori sensus videlicet gustus
et tactus aliis necessarij sunt ad se sed tres priores
videlicet visus auditus et olfactus necessarij sunt tan-
tummodo ad bonū et ad hunc sensus singulati agimus
et in unoquoque sensu hæc tria considerabimus obiectum
propriū modū et organum

cap. 6.^m

De Visu

S. 1^a

In merito in tractatu speciali de sensibus a visu exordium
sumimus ceteros enim ad longe antecedit hunc ob admi-
rabiliū oculi fabricā tu ob nobilitatē obiecti hunc etiā ppter
modū percipiendi obiecta qui promptissimū et celerissimū

S. 2^a

Obiectum visus est ē lux vel lumen vel color vel splendor
nocturnus illud rei quæ immādiū habet propriū colorem

S. 3^a

Deus creatorem mundi ortus ē a luce dicens fiat lux
hæc vocari potest filia dei primogenita quia ipse lux ē et
pater luminis sine luce in mundo nullū est discrimen
inter pulchra et deformia Equi 1^a pulchritudo

S. 4^a

Lux ē qualitas corporis fulgidi ut solis aut lune sed
lumen ē splendor profluens a corpore lucante diffusus
per diaphanum et qui reddit aërem actu luminosum
hoc lumen ē in sole sed a sole funditur in aëre
similitudine sue lucis

S. 5^a

Color dicitur a proprie dictus ē qualitas corporis ad diaphanum

a lumine & transmittuntur extra & extra contrahuntur
4^a primam qualitatem in corpore mixto

s. 6^a

Splendor nocturnus corporum interdia proprios colores
habentium & in squammis & oculis piscium in videri
videntur quibusdam & in lignis putridis haec cum a alia
huiusmodi corpora colores habent interdia visibilia sed
nocte lucent

s. 7^a

Factum de obiecto visus nunc de medio dicendum
medium videndi per quod interpositum fit visus & corpus
perspicuum & pellucidum haec autem corpora sunt
aer aqua vitrum cristallus lapis specularis &
alia huiusmodi

s. 8^a

Ueniamus modo in corpore humano caput cernit
nobilitatem & in capite nihil & pulchrum facie ita
in facie nihil & pulchrum oculo qui & organum
visus cuius anatomiam breuiter representabimus

s. 9^a

Oculus & oculus quidam constans ex tribus humo-
ribus & 4^a tunica in quem per nervum opticum
spiritus aëris & cerebro influunt ad percipiendam
rem visibiliam species accommodatur

s. 10^a

In medio oculi & humor cristallinus sic dicitur
quod cristalli instar pellucidus in anteriore oculi
parte qui commissa & ad obiectum & humor aquosus
sive albuginosa & a posteriori per cerebro visus
& humor vitreus

s. 11^a

Hi sunt tres humores oculi nunc dicendum de oculi
tunica quae ambiat & continet predictos humores
humore vitreum & cristallinum ambit tunica tertia
quae vocatur araneida quia aranea & similia constat

cuius tenuissimum filamentum instar operis araneum
 humorem aqueum huius tunicae quae vocatur uvea vel
 racemum dicitur quia folliculo uveae similis est haec autem
 tunica est admodum pellucida idcirco ne visionem
 impediat perforata est in anteriori parte a quo humor
 aqueus per foramen effluit obducta est tunica cornea
 quae dura et pellucida est tanquam corneae politae denique
 totum oculum completitur tunica 4^a quae adnata est a corpore
 ciliarum appellatur

S. 12^a

Oculum mouent sex musculi quorum unus attollit alius
 deprimit 3us cum dextris nasum 4us extorsit 5us
 et 6us cum circumrotant

S. 13^a

Ad utrumque oculum a cerebro procedit nervus opticus
 siue visorius qui defert spiritum aëreum et insensum
 visioni itaque visio fit quando imago obiecti punctuatur
 tunica cornea et recepta est in humore chrySTALLINO
 pleno spiritu aëreum qui a cerebro per nervum opticum
 illuc manarunt

Cap. 7.^m de auditu

S. 1^a

postquam egimus de visu agendum est de auditu hic sensus
 valde prestantis est per illam autem tanquam per ianuam latissimam
 et aditum documentorum ad mentem hoc sensu accipiunt
 sermones qui est interpret cogitationum et praecipuum
 vinculum commercii et societatis humanae et quo homo distinetur
 a brutis

S. 2^a

obiectum auditus est sonus qui fit ex collisione duorum
 corporum aëre vel aqua interueniente siue etiam ex laesura
 racione fractura aut separatione corporum quae coniuncta
 erant

S. 3^a

Varie sunt soni diuisione in illud duo precipue sunt
1° in sonu rectu et reflexu Si sonus directus ad aures
recte appellatur sonus rectus Si autem reflectatur et
repercutitur a corpore duro antea ad aures perueniat
quod sonus reflexus siue Echo est omnis Echo sonus
ab aere repulso ab aliqua concavitate que repulsio
si hoc fiat aut quater ingeminatur Echo

S. 4^a

2° Sonus diuiditur in vocalem et non vocalem Vocis formae
aure instrumenta sunt musculi. Hoc uero per
aspera arteria Epiglottis siue operculum asperae arteriae
nam vox est sonus ab aere respirante editus per motum
musculorum a pulmone ad asperam arteriam usque oper-
culum exeuntia pulmonibus compressis aere extruditur
per asperam arteriam et inde dilatatur usque

S. 5^a

Vox duplex est una inarticulata et altera articulata ad
hanc posteriorem plura requirunt instrumenta et uires
nempe gargarium siue columella palatum lingua labia
et dentes sed precipuum uocis articulanda instrumentum
est lingua que multiplici suo motu et lubrica vo-
cilitate uocem distinguit et quasi in articulos inter-
seidit

S. 6^a

Hec de obiectis auditus nunc de medio diuiditur medium auditus
multiplex est nempe aer aqua ignis et uacuum a corpore
quoque opaca sed precipuum audiendi medium est aer tum
propter suam raritatem et raritatem tum etiam propter mobilitatem
unde fit ut sonus in eo facilius multiplicetur

S. 7^a

Haec de medio auditus Superius organum quod duplex
est externum et internum organum auditus externum a uisibili
bile est auris hanc observandum est inter aelia que habent
aures prominentes solum homines et habere immobiles
internum organum est aer uenientius a uacu- qui a
prima origine insidit in intercapituli et concavitate
auris ad quam a cerebro trahit uerum auditui qui auditui
facultat dicitur

nam per longos anfractus via quedam ē ad os quod
petrosū dicitur a duritie lapideā in illo offe ē ignis cap-
do et concauitas plena aëre domestici et uasali sine
concauitati seu foramini obducta ē membrana que
tympanū vocat hū ne aëo interius caeat hū etiam
ne aëo externus suo appulsu aërem interius offundat
perhibet via que ducit ad illam concauitatē anfr-
actuosa ē et sinuosa ut organū auditus hū sit ab
externis iniuriis quibus facile obnoxium est si ceter aliq-
uid meatus directus

cap. 8.^m De olfactu S. 1.º

Sacculus dicitur auditus nunc de olfactu qui nihil aliud ē
quā sensus externus recipiens odores et de iudicant
S. 2.º

obiectū olfactus ē odor qui ē qualitas patibilis in cor-
pore mixto orta ex calido et humido qualitate contrarietate
into ita nunc ut siccitas predominet humiditas
efficiens causā odoris ē calor qui miset et temperat hu-
midū cū siccis ista affectio duobus iudiciis probari
pōt 1.º in regionibus calidioribus plura granis odorifera
2.º odor frigore quasi consopitus accendit calore et sus-
citatur quod autē dū frigida sunt nihil fieri olent calidius
odorem exhalant

S. 3.º

Modū odorandi ē aëo vel aqua nos quidem o pari-
mū odorem nisi per aërem quia ad olfactū requiritur
aëris inspiratio sine attractio sed pisces in aqua olfaciunt

S. 4.º

Nares o sunt organū iudicant de odoribus sed hūnt
canalē et via ad organū vbi organū olfactus sunt
processus manillares ex cerebro procedentes in sum-
mam partem narium idq; quia membrana ciuebor pro-
cessus ē continua cū duobus matre cerebri hūnt proces-
sum membrana afficit et hūnt odoribus

cap. 9. De gustu

Supersunt duo sensus exteriori nempe gustus & tactus utrumque
gustus & sapor qui est quodlibet oritur ex calido primario qui
liberum continetur in ut ut tamen humiditas predomina
siccitatis
§. 2^a

Gustus est quodlibet in medio exteriori a sensu ab ipso aut illud aut
est quodlibet in medio exteriori porosa & spongiosa in qua apta ad inueni
dum humorem qui saporis articulum est illud autem
est salina per se apta sapor transmittit ad sensum & gustus di
cit autem saporis capax & debet aliter enim impeditur exteriori
saporis per se aptum hoc experimentum est ut si quis per
morbum aut aliam de causa habet inani salum omnia
que gustant salia & amara videtur
§. 3^a

Organum gustus proximum & immediatum est unica quedam
lingua inuoluta & cavata spongiosa substrata in nervis
ut a unius linguae gustus exquisitissimus est quia nervi
in ea parte in unum coarctantur & prebentur sunt

cap. 10. De tactu

Tactus de gustu sequitur tactus qui pro obiecto habet primas
qualitates nempe caliditatem frigiditatem humiditatem &
siccitatem & alias nominatas qualitates a primis oritur
nempe duritiam molliam adpressitatem & ceteras
§. 2^a

Meditum interit & eam aali. conuenit & ut in eam
tamen aquam & deum in contactu duorum corporum
a tactu mediu concedim

S. 3^a

Quam tamen e parva pollicula par totum corpus instructum
est et ceteris et spinosiora indalle nobis id est

cap ii^m

De sensu communi

S. 1^a

Sensus a nobis autem divisi habent in externos et internos
cum igitur dicitur de sensibus externis proximum
est ut agamus de sensibus internis

S. 2^a

Sensus interni valde divisi sunt nempe sensus communis
phantasia et memoria sed memoria est proprie
sensus sed thesaurus in quo sensibilibus simulacris post
ipsa sentiendi actum conservantur et inde a phantasia re-
prouuntur quoties opus est

S. 3^a

De predictis facultatibus dinceps dicendi hunc ordinem obse-
rabitur 1° de officio 2° de officio et necessitate et 3° de or-
gano et de universalibusque facultatibus dicemus

S. 4^a

Sensus communis obiectum ex ipso nomine notum est in animam
appellatur quia omnia sensibilia externorum obiecta et illorum apper-
siones tanquam communis quidam deus percipit et
cognoscit omnia Et sensus externorum obiecta sensus commu-
nis obiecta censenda sunt

S. 5^a

officium sensus communis est iudicare id est an sensus externus
aliquid percipiat utrum 2° sensus communis etiam iudicat
quid sit illud quod sensus externus percipit nam v.g. oculus
percipit speciem coloris sed non iudicat sitne color utrum hoc
animi pertinet ad sensum commune ut iudicet et cognos-
cat oculum percipere speciem coloris preterea sensus commu-
nis datus est ad hoc ut propria sensuum externorum
obiecta distinguat inter se atque ita omni confusionem
tollat

Quidam sensus externi per se habent tantum accidentia quae per se
sensibilia sunt at vero sensus communis percipit etiam
quae sunt sensibilia per accidentia v. g. communis sensus
qui precepto coloris et figura animis iudicat de aqua et
omni alio balat aquam per eundem facultatem cognoscit
de summo agni qui balat. S. 7^a

Ad organum sensus communis quod attinet quidam quales
phi et medici dicunt sensum communem suum domicilium
habere in anteriore cerebri parte ubi sunt et tria
ali sine capabilitate gerere una dextra et altera sinistra et

Cap. 12^m De phantasia et memoria

S. 1^a

Distinctus de sensu communi sequitur phantasia vel facultas
imaginativa cuius obiectum a sensu communi obiecto
signum differt nam 1° sensus communis potest ut
obiectum praesens sit ad phantasia versatur circa obiecta praesentia
ita et absentia arguuntur et quod phantasia nunquam
operatur quando sensus externi patiuntur nam omnia sunt
in phantasia quae nobis et bellum communis et

S. 2^a

2° sensus communis nihil percipit nisi quod ab aliquo sensu
externo sibi conceditur et at vero phantasia imaginatur
et efformat sibi varia similes qualia sub sensu
externo nunquam contingerent fingit mille monstra Car-
turos chimera montes aureos precipue per noctem
nam quidem S. 3^a

officiam phantasia gerimus et 1° aut phantasmata fin-
git et formatur duntaxat species a sensu communi receptas
retinet et recognoscit 2° sensus communis de obiectis
iudicat tantum contemplative sub ratione veri ad phantasia
de iisdem iudicium facit sub ratione boni vel mali amplius
audi et fugiendi res laeva aut hoc exemplo qui sitientes

sensu communis iudicat id quod videt esse aquam sed
cuius phantasia. igitur aqua esse potest ut sitis extin-
quatur
s. 4^a

phantasia secundum quendam philosophum collocatur in medio cere-
bri ubi unus tantum s. b. ^{ventriculus}
s. 5^a

Hec de phantasia. Siquis memoria que pro obiecto habet
quodcumque a sensu communis et a phantasia accepit con-
servatam cuius officium est conservare fideliter que sibi
concordant sunt et ea reddere quoties repraesentantur. Sed ad
memoria creditur esse in occipite adhaerere secundum hanc opinio-
nem quod vulnerata a parte posteriore capitis memoria
laboret et quod ad relocationem sensus obiecta solent
s. a. et occiput. Adde quod cerebrum sibi est solidius utroque
apertius ad conservationem utriusque spiritus
s. 6^a

In his superius dictis operibus et que cum animi amemur
vix ullum est admirabilem quin quod memoria solum lin-
guam et scilicet parit et qui multa confusio memoria
et multas regiones pervenit insistent iniquis et
vix distincte et alii impresse ut nova superadduntur obli-
vunt prout aut voluit

cap. 13^m

De facultate locomotiva

s. 1^a

3^a ad facultatem est facultas locomotiva qua anima loco mo-
ventur incitante appetitu vel rationali qui nihil aliud est
quam voluntas vel sensitivo qui est promoto et incitato
ad conservationem vel fugam cuius quod sensu iudicatum
est gratum vel inoleto
s. 2^a

Motus localis spontanei de quo iam loquimur cum
efficiens vel est principalis vel instrumentalis cum
principalis est ad dandum facultatem motus que anima
comitatur et ad ea movet eas instrumentaria sunt natura

musculi articuli quidam corporis a basid quadda externa
cui aal inmittit dū ita mouet

S. 3^a

Neuui qui motui inserviunt a cerebro mittunt pro
manant oriuntur aut a nullā spine dorsi quā a
ipsa quadda ē propago motui si motui deficiunt spiri
tus aalos quibus vires motuaria insunt

S. 4^a

Masculina ē pars cariosa nervo adinecta tal q. m.
unimontu quoddam

S. 5^a

Articuli a connexione offit inserviunt etiā motui
perferent aalium nam si in toto aali unicit et
continuit o posset moueri nisi saltando itaq. offa
variis vinculis coagmentata sunt ita ut sine sup
alibu moueat sicut gannia sub ansia feruicid a car
dinibus vultu

S. 6^a

Basid vel fulcrū illud motus externū ē terra vel aliud
corpus quo aal quando se mouet sustinet a quod
resistendo aali impetū dat o tantū aalia tartaria
cuidam fulcro inmittunt sed etiā aquatica a vola
tilia natura incumbunt aqua ab eaq. resistunt
sustinent a impetū capiunt soluent alis a id
complectunt aerem subiectū a inde vires inter
volandū accipiunt

S. 7^a

Sic observandū ē quod oia aalia motū inchoant a
part dextra huius rei indicium ē istud cum aalia
volunt inchoare motum i. finiant sinistram
partem quod indicat motus initium duci a part dextra
diuidi ab ea part inchoari debet motus quē ratio
ē a notior at talis ē pars dextra si sit sinistra
comparet

S. 8^a

2° hinc videtur quod via quicquid motu spontaneo de m.
 ubi dicitur si consideremus quomodo fiat et per quod
 gradus de nra potuerit et omni longa consuetudo
 causatur in motu v. g. corpora in ingreditur
 oculum canis venatici haec imago ab oculo transit
 ad sensum communem et a sensu communi ad phan-
 tasia phantasia motu movet appetitum appetitum
 commovet spiritum animae si spiritus movent nervos
 nervi musculos et tendines musculi non conestunt
 toti corpus canis et eursu et haec omnia fiunt mor-
 tue et ita haec canis tam potius et aeterna con-
 catio ut impetum difficile delectatur ab obsequio
 hic et stupenda et dei potentia et sapientia

cap. 14^m De facultate intellectiva S. 1^a

Supra 4^a de facultate nempe facultas intellecti-
 va omni prestantissima S. 2^a

Intellectus differt a sensibus in quod sensus in
 per se sunt accidentia percipiunt sed intellectus
 tantum accidentia cognoscit sed etiam substantias tam
 materiales quam immateriales S. 3^a

Intellectus comparatur cum iis obiectis quod est in
 tota sua amplitudine cum iis et intelligibilem
 proquantur) considerari potest vel in potentia vel in actu
 intellectus dicitur esse in materia potentia respectu ob-
 iecti intelligibilis quando nihil quicquid intellexit talis
 est intellectus infantis utitur nam qui ex corde habet
 nomen cui nulla sunt impressae imaginis similis
 est intellectus in actu etiam considerari potest vel
 cui est in actu 1° vel in actu 2° intellectus in actu 1°

qui ad primum est habitus quem est ex se talis est intellectus
et in sapientia inter se. dicitur de anima intellectus dicitur et
in actu 2º quando ex se est habitus 9º acquisitus et actu
intelligit et cogitat. §. 4º

2º intellectus dividitur in agere et pati. quod in
uno et eodem hoc sunt duo intellectus et recte distincti
eodem quia unus et idem intellectus partim agit et
partim patitur intellectus dicitur agere quatenus et prout
habituale propositum efformat. Si species intelligitur
et patitur appellatur quatenus eadem species recipit et
intelligit hoc autem ut nuncius intelligatur secundum
est phantasma et quoddam singulare quia representat
et singulare idemque ut intellectus format conceptum
universalem oportet separare phantasma a circumstantiis
quod individua a se invicem distinguunt hoc autem
abstractio et separatio speciei a circumstantiis singularibus
est operatio intellectus agens et illius abstractionis in
habitu fit notitia rei universalis hoc autem equivo-
ce opus intellectus patientis

§. 5º

3º intellectus dividitur in theoreticum et practicum intel-
lectus dicitur theoreticus quando nuncius contemplatur et
nuda cognitionem querit practicus vero appellatur quando
delibatur de agendis vel efficiendis.

4º intellectus siue potius ipsa intellectio dividitur in
simplicem et compositam intellectio simplex est apprehensio
unius rei ut quando intellectus apprehendit hominem in-
tellectio composita est apprehensio plurium rerum que vel
componuntur vel dividuntur in hoc autem intellectu
operatione veritas est aut falsitas

cap. 15.^m
De appetitu rationali
s. 1^a

Due sunt facultates ad rationalia intellectus et appetitus
rationalis qui nihil aliud est quam voluntas perfectio intellectus
est cognitio veri perfectio vero voluntatis est adeptio
boni per intellectus docti aut indocti per voluntatem vero
aut mali prohibemus. s. 2^a

Voluntas nihil aliud est quam promovere aut nosse ad electionem
vel fugam eorum que videtur bona vel mala
s. 3^a

actiones voluntatis duplices sunt alia a scholasticis boni
eantur et alia a scholasticis actiones. Scholastici dicunt
quod ipsa voluntas per se et immmediate est ut velle
et nolle. Scholastici impugnant quod ipsa voluntas non
est per se et immmediate sed imparetur deinde a facultate
inferiori ut loqui ambulare
s. 4^a

Facultates inferiores sunt facultas vegetativa sensitiva
et facultas locomotiva voluntas in vegetativam
facultatem nullam est absolute imperium de omni corpore
palpitat aut erigit ex voluntatis arbitrio aliud
dicitur de voluntate imperio. pari effectu appetitus
hinc enim sensitiva sepe inveniuntur contrarietas
quia sequitur sensum et fantasiam sed facultas locomotiva
est si repugnantia aut motu. utatque sunt
cap. 16.^m

cap. 16.^m
De plantis
s. 1^a

Tres sunt corporum datorum species quedam predestinate sunt
solae ad vegetativam ut planta quedam predestinate sunt
nem habent sensum et seipsa movent predestinate sunt
ut brute quedam predestinate sunt sensum et motum habent

Intelligentia et rationem ut hoo de huiusmodi corporum
datorum spectus, brevis agimus et c. de plantis

S. 2^a

Plantae sunt illae quae sunt corpora perfecti munita ad
vegetationem praedita quod est terra nascitur viti virentibus
et augetur

S. 3^a

Ex hac definitione patet plantae videri hoc certum
quod omnes sanitas habent incrementa in omni parte
habent organa quibus aliter ut alimone namque radices
quae possunt apparere ad partem calorem naturali coneoque
omni alimentum a vegetant in suam substantiam quod
fuerit sanum a moriantur cuncto viteli calore
et exhausto humido primogeno haec mors est naturalis
sed si occidantur aut occidantur haec mors est violenta

S. 4^a

Plantae vocantur intelligimus herbas arbores a frutices
herbarum non includit quicquid sit ad fructum
vaginam aut folliculam siquid includit fructum
non intelligit quicquid habet lignum sed in formam
et arboris altitudine o excrevit ut rosarii rubra

S. 5^a

Plantae sunt quae sponte crescunt a absque humana industria
ut gramine a herba praeterea quaedam seminantur
vel lactea quaedam inscuntur ut arbores frutices
quae inscio fit immisso surculo in caudicem arboris
aut in truncum a lignum quaedam plantantur quaedam
propagantur arte naturam adiuvant

S. 6^a

Plantae sunt inter minima Dei opera in eis tamen
Deus stupenda caelestis sapientiam a potentiam quae ma-
xima est in minimis tanta est diversitas a
variae species plantarum odores colores pulchritudo a
et corporibus aliis salutaris ut Dei virtutem
in partem nulla minus capere nulla ordo consequi
possit

cap 17.^m
De animalibus
S. 1^a

Quo magis progredimur id magis oluescit divina virtus
et maior pandit miraculorum officina plantis enim
præstantiora sunt. Animalia utpote sensu et appetitu prædita
et motu locali prævia aliqua cognitione

S. 2^a

Animal est substantia corporea acta sentiens et volens et ration-
ale ut homo vel irrationale ut bestia

S. 3^a

Animalia a se invicem differunt multis modis id est differunt
domicilio nam quedam volant in ære quedam nat-
ant in aqua quedam gradiuntur super terram aut re-
pant quedam per vias marinas adherent ut polypus
sunt quibus genus est domiciliū hæc sunt que
amphibia vocantur talia sunt rana testudo Crocodilus
anseribus Dicitur triplex domiciliū assignavit nam
volant in ære natant in aqua et super terram in eo-
dum

S. 4^a

Motu quoque differunt nam quedam se habent in ventum et
tractum se promouent ut serpentes et vermes quedam
incedunt pedibus quedam saltant progrediuntur ut pisces
locustæ

S. 5^a

Animalium quedam sunt politica et inter se ceteris legibus
et naturali societate coniuncta et ceteris quedam societatem
seuam nullo dunt et præbent ut formice quedam
habent regem ut apes in congrega volantium quæ serie
una agnoscunt ducit una rebus aliis de universis

S. 6^a

Inter illa etiam magnum est discrimen ratione præstus
nam quedam vivunt herba fructibus quedam cadaveribus

ut corui & vulturea quedam seminihus in herba sparsis
ut canes quedam vivunt predam ut lupi quod
da sunt que cibum congregant quasi in colla penur
ariam ut formica apud

cap. 18. De homine §. 1.^a

Qui extollant perfectionem hominis solent dicere hominem esse
epitomen mundi & parvam mundum ut id abest re hoc cum
habet id commune cum rebus inanimatis quod existit & movetur
hoc commune cum plantis quod existit & vivit cum brutis
hoc quod existit sentit & se movet motu locali cum
angelis hoc habet commune intelligentia ita ut
sit epitome omnium creaturarum

§. 2.^a

Homo duabus constat partibus nempe anima & corpore
de illius anima antea egimus sequitur nam ut de viis
corpore differamus corpore humani tribus partibus
constat nempe capite corpore & membris brachiis
& cruribus tamen in corpore duae sunt partes quae
separantur musculo membranoso qui diaphragma
appellatur id est inter se separantur super diaphragma
sunt cor & pulmones sub diaphragmate sunt iecur
& ventriculus sub his sunt intestina & partes
intestinales citionicrementorum & generi

§. 3.^a

Immensum opus est singularium corporis humani partium
explicationem videre idcirco tantum de principibus illius
partibus nempe de cerebro de corde & de hepate aliquid
dicimus

§. 4.^a

Cerebri substantia est mollis & alba & in ea duae sunt partes
una anterior & altera posterior quae vocatur cerebellum
quia longe minus est anteriori cerebro cerebrum autem
divisum est in duas partes similes duaeque manibus

nutritio sanguinis 2^a pars cerebri sita est in posterio-
riori capitis parte color eius est cineritius substantia
durius habens intussum sinum cum ventriculum in
quem transmissi ab aliis ~~per~~ ventriculis spiritus
aëreos magis elaborantur ibi est origo nervorum qui
per septem coniugationes in variis capitis partibus spar-
guntur

S. 5^a

Cor est pars corporis in qua Deus locavit principium
et originem vite in corde enim est origo spirituum
vitalium in quibus vita consistit substantia cordis est
solida et firma eius forma similis est mei pigna-
tus radix est in medio pectoris inde paulo exigit
ad sinistram includit membrana quasi sacculo que
pericardium vocatur hoc pericardium plenum est aqua in qua
cor natatur hęc aqua prout ad humectandū cor et hu-
mectandū eius calorem

S. 6^a

Partium humani corporis que sunt infra diaphragma
facile principium est hepatis vel dicitur unum est principium
et origo et officina sanguinis et spirituum vitalium
color eius est subniger in nigro vergens substantia
eius est caro sed sanguis ad fixitatem usque con-
tenetur et coagulatur illius forma ab exteriori parte
est convulsa et tunda a tenui subtili vāo habet
inequalem superficiem

S. 7^a

Ex hepatis bona constitutione dependet integritas
facultatis vitalium et eundem in eundem colore digno:
scilicet status hepatis nā ex concoctionis perfectione
que fit in illo color dividitur in facie floridam
si estuat dicitur facie ubi eundem tubercula infra
intus si dicitur languet facie fit pallor dicitur
flavam bilis est exonerat ut oportet tingit eundem
totius corporis flavo colore

cap 19.^m

De ~~San~~ Vita et morte de
sanitate et morbo

s. 1.^a

Postquam egimus de cibis corporum aeternum speciebus tam
secundum ordinem antea a nobis propositum coram id
vix explicanda sunt quedam affectiones corporum
aeternum quas etiam in libro qui pariter nuncium
titulo insignimus explicauit et s. agimus de vita

s. 2.^a

Vita nihil aliud est quam efficax presentia ad in corpore
velut etiam in libro de respiratione diffinitur et manifestum
ad cum calore in corpore per calorem est intelligimus
calorem climaticum qui partibus corporis viuens
in ratione temperantur inque etiam calorem febrem
intelligimus qui a morbo pro dicitur sed calorem naturalem
et vitalem quem partes ex calore seminis sibi in se habent

s. 3.^a

Sic calor habet humidum sibi associatum quod vocatur pri-
mogenitum sive radicale quod a 1.^a partium conformatio
gratiz ex pinguibus et tenuis seminis partibus

s. 4.^a

Si causa breuioris vite voluit deire paucis accipit
breuioris vite causa haec sunt 1.^a humidum aquum paucum
2.^a Superfluitas et abundantia excrementorum 3.^a Soli
inclinatio 4.^a Temperamentum frigidum et siccum 5.^a
nutrimentum necessarium deficiente et 6.^a Vicius ratio in con-
uenientia

s. 5.^a

Mors autem accit propter extinctionem caloris naturae
calor autem naturalis dupliciter extinguere potest nempe
naturaliter et violenta dicitur alia est mors naturalis et alia
violenta vero naturalis cum vitalis extinguatur naturaliter
deficiente humido radicali quo sustentatur et sicut ac-
tione naturalis extinguatur deficiente alio calor vitalis extinguitur

Violente quando summa primoqueat adhuc super a ea
cor marcescit vel alia de eadē extinguitur. Quod si luescit
quannid oleum ē deficiat Diversis de eadē extingui
pt ut a fonte aqua. Affecione a aëre deficiu
§ 6.^a

Nunc breuiter de Sanitate et morbo dicendum nam altior
harū rerū consideratio ad iudiciū pertinet Sanitas ē
constitutio corporis apta et conueniens oībus ad facult.
actione facile et sine impedimento exercendis
§ 7.^a

Contra vero morbus ē constitutio corporis praeuā
qua una vel plures ad facultates leduntur et impediuntur
in

Cap. 20. De Respiratione

Respiratio ē etiā affectio corporis aëri quae ita definiri
pt respiratio ē motus thoracis et pulmonum quo aë
inspiratur et expiratur
§ 2.^a

fit autem hoc pacto attrahitur aë exterior per arteriam
vocalon interueniū diaphragmatid ad pulmones. Hi si se
dilatando quasi folles aërem attrahunt in cor offundunt
frigida et qualitatē impetientis sed mox utiproca
vicissim aërem aëre cordis calidum se
contrahendo foras eiciunt § 3.^a

Ex praedictis patet pariter respiratiois et duas nūpe
inspiratioem et expiratioem inspiratio ē qua aë in pulm.
omni inspirando attrahitur expiratio vero aërem calidum
et cū eo balitudo fuliginosam expirando reddit
§ 4.^a

Cadē respiratiois sunt et officinae principales
instrumentales et finalis officina principalis ē aë
et facultas moris quae a cerebro in reliquū corpus influunt

motu efficit. Hæc ad respiracionem excitanda utiq; calore
cotidie utpote sine quo in corpore nihil efficit
§. 5^a

Instrumenta respiracioni dicata sunt cor diaphragma
arteria Venosa arteria vocalis sed imprimis pulmo
cuius corpus leue rari et spongiæ simile est ut dilatari
et attolli multumq; aëre haurire possit

§. 6^a

finis respiracionis est refrigeratio nisi enim cor aëre insp-
ratione tanquam flabullo quodam ventiletur periculum foret
ut ob prædictos motus caloremq; immoedatè incendio
conflagraret

Cap. 21.

De Somno et Vigiliâ

§. 1^a

hæc aut de respiracione nunc de somno et Vigiliâ dicam
§. 2^a

Somnus est naturalis actio operatio ad sensum ut
salus alicuius virium restauracione conservetur

§. 3^a

Præcipua causa somni producenda est reductio spirituum
aërium intra cerebrum ita ut ad sensuum organa pervenire
non possint hæc autem reductio spirituum aërium varias
habet causas præcipua est obstructio munitur per quos
a cerebro emanant spiritus aëres

§. 4^a

Hæc autem obstructio huiusmodi potissimum fit quum vapores
stomacho eorum consequntur et ab aliis visceribus pot-
issimum videri a corde ad cerebrum aserunt et insinuant
se in munitur et ductus spirituum aërium ibiq; per
frigiditytatem cerebri condensantur atq; ita obstructionis
causam faciunt

S. 5.^a

quoniam autem uita et cessatio operationum ad sensitiua
semper totalia sit et completa somnus uero distinguitur
in perfectum et in imperfectum somnus perfectus est in quo
omnes sensus ita ligantur ut nulla operatio apparet sed som-
nus imperfectus dicitur in quo est oculus sensus consopiti
sunt sed quorundam operationes cernuntur inter quod mirum
est quod imperfecti dormientes uocantur audire loqui et an-
bulare et quaedam vigilantium opera perficere

S. 6.^a

Ans. Somnus expellitur vel sponte vel ab aliqua causa ex-
terna sponte quando spiritus animae incipiunt laxari
et effluere per consuetos meatus a cerebro ad organa sensuum
externorum

S. 7.^a

Ans. etiam accitatur a causa interna potissimum a elatione
et a sollicitudine quia spiritus animae raro ita imbel-
duntur quin vestigia manent in organo sensuum
externorum quae quidem sunt sufficientia ad uideri obla-
percipienda percipiunt tamen ut somnia et talibus
obla percipit ceteri spiritus animae qui in cerebro la-
tent agnoscere fuerit compuncti

S. 8.^a

Finis somni est ut spiritus animae cerebro sensuum usu
consummantur idcirco ad sui reparationem alteram
requiem postulant datus est somnus animae propter
recreationem et reparationem spirituum animae unde
Aristoteles arguit aliquos dicens somnus est uter-
cator corporum reintegrator uirum probatur et aliter
pacatur opera et nutriendum labor

S. 9.^a

Ex praedictis patet quid sit vigilia opposita somno
vigilia autem nihil aliud est quam occupatio ad sensitiua qua-
modo sensus somni per spiritus animae sua munia ob-
mittit

42

in
cap 22.
De insomniis
S. 1.^a

Somnium nihil aliud ē quā oporū fantasia carere sen-
sibus ab opere cessantibus nam fantasia spēs a sensu
oporatione relicta assumit et variis modis inter se con-
iungit unde iam dīno vera mox falsa et nimis cog-
noscunt in somniis offingunt

S. 2.^a

fantasia excitat de spēs et phantasmata agitando hoc
pacto vapores et stomacho ascendunt et somnum indu-
cunt postquā se insinuant in cerebrū illud mouent
agitantq; ex hac agitatione fit ut phantasia mo-
di simulacra rerū in memoriā recondita se excitent
modo clariū et modo obscuriū pro habilitate paue-
tat aut multitudine tenuitat aut crassitie quoniam
modū cui in aqua aut nulla effigie reddi aut tot-
uosa quiescent autem aqua ut natūo colore propriūq;
formā apparuit ita dormientibus iunxit dū enim
vapores in cerebro abundā mōne condensant
aut phantasmata penitus obmunt aut turbulenta
et prodigiola apparent

S. 3.^a

Somnia vulgō dicuntur in supēndalia et nāalia
Somnia supēndalia dicuntur que immissa sunt vel
a Deo vel a diabolo nā diabolus pōt mouere fanta-
siam et spectra obicere dormientibus

S. 4.^a

Somnia nāalia sunt que eādē habent nāalit et trip-
licia sunt nā quedā oriuntur a nāali humore
corporis quedā ab affectibus ad quedam mōto

S. 5.^a

a naturali corporis humore fit ut somnia imitent
conditionem humorum predominantem, sic melancholica
monstra et terribilia phlegmatica frigida et humida
aqua pluvialis et submersio colerici sicca et calida in:
cordia iuxta albedinem sanguinis calida et humida am:
oris voluptate et alia amant somniant

S. 6.^a

ab animi affectibus sunt somnia quae sequuntur motus consue:
tudinē vivendi appetitū et desiderium iuxta vel iram vel
aliū animi affectum quare huiusmodi somnia dicitur absurde
vocari possunt moralia

S. 7.^a

Somnia neutra sunt quae nec a humore corporis nec ab
humoribus corporis nec ab affectibus animi oriuntur sed con:
tingentes occurrunt cerebro agitato per vapores et phan:
tasmatia quae in memoria sunt hinc confusi

finis compendii
physicae

am vltis. a vniuersis coloribus xx officina c. lilia d. p.
romp. d. inducunt

s. 3^a

Zythagoras Samius olim praecepit ex itinere praeter pro-
positum usque ad sacras. d. de ingreditur neque etiam praedictis
caluatiis de adoranda et sacrificanda nec originat nos
doctus. vult in sacra phia adyta sine idonea preparatione
de ingreditur adeo in ipso v. d. b. l. o. quada praeu-
dianda sunt

s. 4^a

In pronominis logica multa a nobis de phia in
dictate fuerunt. d. ut actum quod videtur pauci
o. b. u. d. a. conueniunt. d. d. a. h. a. c. h. u. t. u. p. a. r. a. c. t. a. b. i.
an phia realis in contemplatiua et actiua
utrum diuidi possit et an phia contemplatiua diuidi
in Metaphysicam Mathematicas Disciplinas et phiam bonam
et accuratam praeu. ad phiam. propius accedimus
et quaerimus. 1° an sit vera et proprie dicta scia et
2° quodnam sit eius subiectum. h. d. questionibus utilissimis
et scitis dignissimis a nobis tractata. Ad hunc nos
phiae coruphae et scite participat hae princeps salutem
mud et illud scriptum phionem explicatione a libro
acromatica sine realia auscul. Quare utrum metho-

Quaestio 1^a

an phia realis recte diuidatur
in contemplatiua et actiua

s. 1^a

Ut haec quaestio recte pertractari possit duo huiusmodi sunt
1° aliam. de phiam rationalem et aliam realem phiam
rationalem quae in ratione consideratur et logica phia
v. d. o. realis et illa quae ut ex tra anim existit con-
siderat eorumque egressum tradit.

s. 2^a

2° sciendum est quid sit proprie phia contemplatiua quid

1° actiua p^hia contemplatiua ē illa que contenta
ē cognitione sui obiecti et ulterius o^o progreditur actiua
quod dicitur illa que cognitionem qua vadit ad op^{er}
ationem dirigit

s. 3.^a

h^{ic} ita exposita nos aduocamus diuisionem p^hie realis
in contemplatiua et actiua ē bona et accuratam
et hanc affectionem h^{ic} rationibus confirmamus

s. 4.^a

1° duo sunt actionum humanarum principia nempe
intellectus et appetitus ille per p^hiam contemplatiua
h^{ic} v^{er}o per actiua perficitur nā ut oculi h^{ic} v^{er}o
dati sunt o^o tantū ad solū et cetera sydera spec^u
nda et gaudiū et pulcherrimarū rerū intuitu capi
endū sed etiam ut sint ducti p^{er} dū in fortē in fouē
ineidamus ita intellectus h^{ic} datus ē o^o solū ut sibi
intelligat et in veritate cognitione acquiescat et
etiam ut appetitū sensitiuū ducat et dirigat p^hia et
contemplatiua intellectū perficit quatinus sibi valeat
actiua v^{er}o quatinus regit et moderatur appetitum

s. 5.^a

2° p^hia realis ē ai medicina que cū morbos sanat
h^{ic} autem morbi sunt ignorat^{io} v^{er}o in intellectu et
passiuitas affectuū in appetitū contra priorē morbū
antidotū pr^obet p^hia contemplatiua et contra post
eriorem actiua

s. 6.^a

3° duplex ē humana felicitas nempe contemplatiua
et actiua illa per sapiētiā h^{ic} v^{er}o per prudentiā
acquirunt illi famulanz virtutē intellectualis et huius
moralis Et p^hia realis que comparatur ē ad hōm
felicitandū parti debet ē contemplatiua et parti
actiua

s. 7.^a

4° p^hia ē conformitas et similitudo hōis cū deo
et autem contemplat^{io} et agit idcirco duplex etiā
ē p^hia realis una que cognitionem et altera que actionem
hōm deo similem reddit

Scire Er. Sum paucis te complectar) et ex peritissimis
ipsarum rerum medullis deprompta est philosophia dicitur in
contemplationem et actionem quae ex duplici intellectu generatur
in eo felicitatis gradu coniungit vitam instituto et duplici si-
tutis choro firmamentum fovetur

s. 9^a

Hic rationibus addere possumus testimonium Plutarchi
qui in 1° lib. de placitis philosophorum proinde istam philosophiam
partitionum tradidisse et laudasse id quod vir perfectus
debeat esse speculator vitam et actor danti

s. 10^a

Adversus hanc affectionem, varia addere vult obidiones
quarum haec praecipuae sunt id est una relativum id est per se dicitur
autem absolutum aliqui esse theoreticum vel praeictum denotat
relationem ad finem et obiectum philosophia vero est quid absolutum
cum sub 1^a qualitatis specie nuncupatur sub habitu conti-
nentis Rursus philosophiam quatuor esse habitus nuntiat qui
cum perfectus esse quid absolutum sed quatuor respicit
obiectum includere quandam relationem

s. 11^a

2° iste dicitur id est sunt opposita Er. id sunt vera dicitur
per autem. 1° quia cognitio et contemplatio queritur in
utroque philosophia parte 2° quia una et eadem disciplina potest
esse theoretica et practica ut patet exemplo de medicina
2° una et eadem disciplina unius hominis respectu potest
dici theoretica et alterius practica nam si quid con-
tinetur fuerit materia cognitionis disciplina est theore-
tica si aliud cognitionem suam referat ad actionem disci-
plina est practica

s. 12^a

ad singula Rursus hoc pacto ad 1um licet in utroque et
philosophia parte requiratur cognitio id tamen utrobique addit modo
requiri cognitionem cognitio requiritur in philosophia theoretica
tanquam finis ultimus qui habitus theoreticum et civem

actu terminat sed cognoscit querit in practica o tanquam
finis sed tanquam medium et adiuventum nostrum ad
finem consequendum

§. 13.

ad 2.um dico una eademque disciplina o posse e theore-
tica et practica quia in disciplina constitutio
habenda e ratio summi finis qui quidem si respiciatur fieri
nequit ut una et eadem disciplina sit contemplativa et
activa ad inst. Aris. divisionem medicinae in contem-
plativam et activam ab ultimo fine disumpta o e deinde
dico quando artis medica pars dicitur e practica practica
vocabulum o ita intelligi ut in partitione philosophiae realis
in theoretica et practica nam medicina practica o e
activa sed effectiva quia eius finis e effectio

§. 14.

ad 3.um Aris. finis disciplinarum o e estimandus
ex intentione aut proposito discipuli sed ex ipsa natura
cuiuslibet disciplinae ita ut proprius finis ad quem
suapte natura destinatur o autem id quod in disciplina
addenda aliquid sibi proponere potest

Questio 2.^a

AN sit bona divisio philosophiae
contemplativae in metaphysicam
mathematicas disciplinas
physicam

§. 1.^a

hanc philosophiae contemplativae divisionem bonam e et accuratam
videmus a magis hanc rationem confirmantem

§. 2.^a

1.º forma et essentia vel sunt separatae ab omni materia
contingentes et de his e metaphysica vel cum materia e
contingentes habent et circa tales versatur physica vel divini-
cudis naturae et conditionis sunt ita ut ipsa in se
et materia sunt sed ratione et consideratione ab ea abstracta
et de his sunt disciplinae mathematicae cum iam physica

contemplativa formae et essentiae rerum considerat et efficitur
in triplici forma sua videlicet in triplici contemplativa
forma 3.^a scilicet quia secundum se habet et per se habet et in
5. 3.^a

Scholasticum alia doctrinam probationem a variis
abstractio in qua abstractio consistit non considerat
in qualibet forma contemplativa hanc autem probationem
sic instituit abstractio 3.^a est una a maiori singulari
et singulari quae consistit scilicet in maiori alia abstractio
in maiori a maiori singulari et in maiori et haec invenitur
in mathematicis disciplinis quia mathematicae
abstractio quantitas 0. sunt a maiori singulari ad
maiori abstractio a maiori et g. considerat circulum
aqueum autem in maiori et circuli et cuiuslibet figure
affectiones contemplativae in maiori sub ratione habita
3.^a abstractio est ab omni maiori a re et ratione et considerat
maiori a talia est metaphysica cum igitur hoc sunt abstractio
omni modi hinc sequitur triplicem esse philosophiam contemplativam
videlicet metaphysicam mathematicam disciplinam et philosophiam
5. 4.^a

Nunc restanda sunt argumenta quae substantia nostra
obesse videntur 1.º de autem signat naturam quandam di-
versam a natura suarum specierum proprietate habet di-
versam et prius et antiquius est suis speciebus atque nulla
est philosophia contemplativa quae naturam habeat diversam
ab omni hisque quae prior et antiquior sit illis et quae
diversas habeat proprietates ex philosophia contemplativa est
et quae respectu illarum partium respectu naturae quae est
respectu diversae a suis speciebus sed tantum ratione et
natura et tale est naturam philosophiae contemplativae
5. 5.^a

2.º tota natura quae est in qualibet specie sed hoc est philosophia
contemplativa est continetur in unaquaque sua specie
nisi quid dicere velit qualibet harum partium contem-
plari omnia quae sub contemplatione cadunt atque in natura

fugiva eent. Et phia contemplativa hinc o e qua respicit
illam partem Resp. totam nam quia e in puid e
species o tamen secundum modum a determinatione
qua accipit ab illis sic tota nra phia contemplativa
e in qualibet harum partium na qualibet contenta
e cognitione veritatis o tamen secundum quolibet
modum et per propria denominationem qua determinatur
a sub proprio

s. 6^a

3° Si phia contemplativa est g^o respicit illam partem
partem hinc 4^a Resp. scilicet contemplativa una qualis
a h^o t^o specul^o Resp. phiam contemplativam o statuer
quarta phiam reipsa distincta a suis partibus quia
qua cu suis speciebus numerat o facit

s. 7^a

4° Subra harum partium phia contemplativa
habent quod commune in quo aequaliter conveniunt
Et nra h^o h^o partem possunt convenire ad quodlibet
in nra a definitione phia contemplativa. Resp. ob
hanc partem convenire in contemplativa
seculi hanc in communione

s. 8^a

5° via diviso g^o in sp^o e binominis quia
pe triad oppositas Ex nra 6° G^o Metaph. cap.
10° sed unum uni hanc contrarietate e Resp. 1° ob
in 1° G^o de partibus dicitur cap. 7° divisionem
quandoq^o hanc in plura membra ab qua duo ob
videtur triadum Resp. 2° hanc contrarias contrarietate
erat improprie dicta Resp. hanc divisionem possunt
vocari ad binominia hoc p^o ob scilicet contemplativa
et g^o qualis est specul^o g^o metaphysica qua cum
in qua considerat scilicet hanc qua e stat circa ad quod
una qua est circa substantiam vera p^o et circa accidentia
substantia est incorporea et ratio substantia composita

comprehensam specialiter metaphysica parte et substantia corporea
physicam constituit. accessit etiam quod videtur physica
comprehensam hanc etiam proprie substantiam et quia
utrumque quod consideratur in naturalibus disciplinis

Quaestio 3^a an physica sit vera et proprie scientia

S. 1^a

Physicam etiam et proprie dictam sciam affirmamus
et Aristotelem auctoritatem habemus qui in 3° lib. physica
ante cap. in lib. 3° de artibus naturalium cap. 12.
et in lib. 4° metaphysica cap. 5° cum de vera et proprie
dictam sciam pronuntiat S. 2^a

1° illud idem validius ratione confirmamus hoc
patet illa vera scientia quae consideratur in proprietatibus de
seis et scilicet in eorum animis existunt per se et
a se ipsis et a necessariis sed physica illud facit
ostendere et siquidem igne fieri in coelo. Superius quia huius
est a se ipsis potestate inferiore quia gravitas et corpus
mixtum et corruptibile quia compositum ex elementis
S. 3^a

Multa tamen sunt argumenta quibus quidem ostendit
se continere physica et sciam 1° ut argumentum
rerum infinitarum 2° sciam atque ut naturalis
infinita. Ex rerum naturalium 3° sciam minor 4°
minore vero maiore quis enim videt in capali:
Hinc mundi quoniam varia et infinita via opus
disposita et tempore rerum naturalium 5° sciam quoniam
respondeat nostri quasi immutabilis et per se infinita
sunt sed quae ratione sub aliquo certo et finito quae
prehenduntur 6° ut quae de singulis naturalibus a se ipsis

5. 7° rem mutabilitatem o ca scia sed res naturalis sunt mu-
 tabilis in rem naturalis o e scia resp. quoniam res
 naturalis in singulari sunt mutabiles tamen de his posse
 consistere per se quoniam non habent de necessitate ut ead
 de mutabilitate stabilitatem habent in se mutabilitate
 constantem in substantias sunt quoniam mutabiles ead
 de mutabilitate propter immutabilem deo q. o male phy-
 a quoniamdam definitur rem mutabilitatem immutabilem
 scia

6. 0 phy a o quoniam dicitur sui substantia quia solus Meta:
 phy a rem essentia o quoniam dicitur huius
 etiam in 4. li. Meta. cap. 2. et phy a o e dicenda
 scia resp. metaphysicam considerationem essentia rem
 predicata communia a physica rimari essentiam corporis
 naturalis secundum predicata specialia

Questio 4^a An corpus naturale sit phy a substantium

In hac questione varia sunt phorum substantia sed non
 cum simpliciter qua assentit corpus naturale quoniam
 o naturale e phy a o tamen totum formale a adequatum
 5. 2^a

Intantum substantiam naturam confirmamus secundum
 e q. quod per corpus nat. quod per nat. substantiam
 5. 3^a

Corpus duplex e. quoniam quod e species quantitate a alteri
 quod e species substantia phy a appellat ut substantia e phy a
 vel phy a prius e una dimensio posterioris ead e
 substantia cui haec una dimensio inheret haec questio o
 instans de corpore priori modo considerato sed potari
 ori quo ultimo apparet nihil aliud e rem substantia
 po

S. 4^a

Nāale variis modis dicitur id illud dicitur nāale quod
nāale continentem et sic opponitur ei quod est prae contra
et sup a nāale sic v. g. motus dicitur nāale cap.
Idi motus dicitur sursum contra nāam 2° nāale sit in
pro eo quod est in maiori et contrariis alienis et sic opponitur
a nāale ut a qualitate aliqua dicitur et nāale et alia
dicitur aduersaria 3° pro eo quod opponitur violento ut cum
motus alia dicitur et nāale et alia violenta 4° pro necessario
cum o voluntario opposito voluntario ut cum motus pul-
monis dicitur nāale o vero voluntario 5° pro eo quod
o c motus aut artificiale ut cum actio alia dicitur nāale
alia moralis et alia artificialis et denique nāale dicitur
quod ex principibus nāalibus in his sunt nempe et
nāale et nāale substantia compositum et in hoc sensu ho-
vocabatur sic usurpantur

S. 5^a

Ita ita expositis sententiis notandum quia a nāale corpus
quod est species substantiae et nāale quod est materia et forma con-
stat quatuor et illa materia et forma substantiae velut
et physica substantia totale et forma o nāale id autem
in his et alio qui in 2° phys. aut cap. 1° in 3° dicitur
de celo illud dicitur dicitur affirmari

S. 6^a

2° illud idem huc ratione confirmamus illud est tale adaequari
et formale aliter et si plura substantia quod neque enim
excedit neque ab eo excedit atque ita si habet corpus et nāale
et physica et illud obrem formale totale et
adaequari materia probandum est indiget mihi pro hoc pacto id
certum est corpus nāale dicitur excedere physiam quod in nulla
alia dispositione nāale inest quod in illa substantia sub
hoc respectu quatuor est nāale iudicium quidam de cor-
pore nāale agit sed sub hac consideratione quatuor est
sanitate et in o bi capax o inquantum materiam et formam
in se habet o etiam corpus nāale a physica excedit quia
nulla est huiusmodi pars in qua sit de eius principibus
et affectionibus et de his species dicitur o

Contra opinionem nostrā quēdā adferunt ad quā
Breuiter Resp. 1° fortuna casū et valūū considerari in
phya que ad corpus nāale reuocari o possunt Resp. quēdā
pō se tractari in phya quēdā pō pō accidens princi-
pia propriū et a spēs corporis nāalis in hac scia
pō se tractantz sū fortuna casus et valūū pō accidens
fortuna quidem a casus quatuor sunt eadē pō accidens
opposita eadē pō se et valūū inquantū ostendit nūllū
tari in quod ita amouet a loco qui ē proprietas
corporis nāalis

S. 8^a

2° obicit de Deo op. max. in phya tractationem insti-
tū qui tamen nullo modo ad corp. nāale referri pō
Resp. de Deo in hac scia agi quatuor ē principia
extrinseca uocis qui ē proprietas corporis

S. 9^a

3° adferz obicit de sumptu ab intelligentia Atque in
uicem in lib. 1° calo agit de intelligentia que tamen
o pōtū et a spēs corpora nāalia neq. ad reuocari
possunt Resp. et tū aliquid dixisse de intelligentia
quia eadē et a spēs nāale a orbis caliditūz oen-
patus existimant orbis aut caliditūz sunt corpora nāalia

S. 10^a

obicit ultimū tractū in phya insti. de aā nāali
qua ē inco. po. et a spēs nāali atq. ne sub corpore nā
comp. obicit o pō Resp. doctrina de aā considerari a phya
quatuor ē a corpore coniunctū ē o cū corpus consi-
derat a phya ut ē a phya de ināatū sed potius
ut ē a phya de aā

finis prolegomenon
in physicam

prolegomena particularia
in libros naalis auscultationis
ab A. C. conscriptos
§. 1^a

Quoniam libri physici in quibus communis physica pars continetur primi omnium a nobis explicandi sunt. Deinde de eorum inscriptione sub adiunctione pauca quaedam praefati.
§. 2^a

Quod ad ^{im} si libri vocantur quocumque ἀποδοτέως idē naalis auscultationis cum autem in illis iam indagandum ē. Hinc ex. c. librorum ista quosdam dici ἀποδοτέως idē auscultationis of vado ἐξοτερίως idē extraneos auscultationis dicunt si libri qui propter abstrusum et difficile dicendi quod a rerum in eis tractatum difficultatem vix capi possunt nisi videri & vocat ab aliquo doctores explicant extranei vado vocantur illi libri qui faciliores sunt et ad caput rudiorum accommodatiores et ita a quibusvis intelligi poterunt etiam ab idō qui et ista sunt nomina dō deditur.

§. 3^a
Dunt auscultationis et exoterici libri id in maiora quia in libris exotericis (ut iam diximus) continetur doctrina facilis popularis ut ex intimis physica rebus delecta: supra et vado in acroematicis subtiliora et spinosiora docentur.
§. 4^a

2°. Dunt ratione scilicet in exotericis cum rebus facile et populariter dicendi quod et vado in auscultationis paulo grauior subtilior et obscurior inuenitur. Hinc
§. 5^a

3°. Dunt docendi tempore quia doctrina librorum exotericorum desuper habebatur in eodem auscultationis vado matutino tempore quod ad rerum aduatarum et sublimium naas contemplandas accommodatius ē.

S. 6^a

dicunt etiam ratione auditorum quia ad librorum extraneorum
doctrinam intelligenda obuii quicunque admittere bant sed ad
librorum auscultationem explicationem o parabat auditoris nisi
ut quorum ante ingenuum in discendo studium et diligentia capere
orasset Ariles

S. 7^a

Cum autem Ariles hoc obscuro et difficili dicendi quae usque
fuerit ducit reddi potuit rationes et quibus quia ore
veteris in hac sententia non vult ut nefas iudicarent nuda
arearia in vulgus profecto unde alii fabularum involucri
ut prae illi Orpheus Musaeus alii enigmatibus ut Eschylus
agorici et Platonici alii dictionis obscuritate ut Heraclitus
qui deinde oxoteros de hiebricosque sui appellatus ut
phicae occultant hanc viam huius et approbavit Ariles
ut tarda et plumbosa iugum profanos huius et detestanda
itatis indagatores et sacra ista phica arearet

S. 8^a

Altera ratio fuit Ariles propria is cum praecceptor Ariles
audiri magni fuisset sciret autem Alexander Magnus
invidia flagrant noluisse rem aduam doctrinam quam
docuerat in vulgus offerri iram regis veritatem noluit quidem
que longo studio arduo labore inuenisset tot posteritati
invidere et tamen sic scripsit ut vix intelligi possint
unde ut huius Plutarchus in vita Alexandri magni
cum Lysimachia ad Arilem missa conquestus est Alexander
quod libro de rem nuda conscriptos omnesque sic ad
eum rescripsit Ariles auscultationis disputationes quas dicit
quodvis deus dicit o te ab his cum solus qui nos audire
runt potuerit intelligi

S. 9^a

Quare inscribunt si libris physicae auscultationis quasi
preludium de rebus naturalibus quia ipse difficultatem
rerum quae in illis continentur et dictionis obscuritatem
reue et quidam intelligi possunt nisi praecipuum viam
et explicantem a concluantem audias

Quod ad Subiectū horum Librorum attinet dare merito
corpus naturale horū Subiectū statim hoc enim ē statim
alienius opus Subiectū cuius principia et proprietates
in illo explicantur sed in his Lib. agit de materia prima et
primaque que sunt principia quatuor corporis naturalis
item de motu loco et tempore sunt quidam affectiones
et proprietates hoc igitur tenenda ē horū Lib. Subiectum in
et adequatum. §. ii.

Et dicat quomodo corpus naturale sit et horum Librorum
Subiectum quoniam si adequatum Subiectum totius physice nihil
autem sit et Subiectum adequatum totius et partia huius obiecti:
omni huius. dicendo corpus naturale huiusmodi cons. vari posse
et sumi i. pro quā precise sumptū ab istis suis speciebus
per unita abstractionum liberato et pro ipsa speciebus corp:
oris naturalis collatione et 3. pro quā una cum speciebus
collatis corpus naturale i. modo sumptū ē Subiectum horū
Librorum et modo acceptum ē Subiectum partia propria physice
et 3. modo consideratum ē adequatum totius naturalis scilicet
Subiectum. §. iii.

Capitulum autem indicat quomodo doctrina que in his octo
Libris ab Aristotele tradita et descripta continetur dividi possit
et aliter totum huius opus partitus ē in 8. Lib. quorum in 1. agit
de principia rerum naturalium inque materia forma
et primaque in 2. de materia et causis externis rerum naturalium
Item de modo quo materia operatur et quod nihil formā faciat
sed proprie finem aliquem sumit opus intrinsecus ostendit in
3. Lib. tractatio instituit de motu et de infinito in 4. de
loco vacuo et tempore in 5. de speciebus animalium et contr:
animalium in 6. de continuo et dividuo motus in
partes continuas et quantitates in 7. et 8. motus animalium
explicat et de motu agit.

Comment. in 1.^m Librum nāalis auscultāonis p̄fatio grali

S. 1.^a

In hoc 1.º Lib. incipit Atilia agere de principiis grāis cor-
poris nāalis nūq̄ de mād formā a p̄uāōne ut auctm
tota huius Lib. serica melius a nobis p̄cipiatz totum hunc
Librum diuidimus in tres partes in 1.º continet 4.^m caput
scilicet nāalis 1.º p̄mittit ab Atilia p̄oximum seu
p̄fatio in totum sciam nāalay que p̄fatio continet 3.^a
absoluit in 1.º cap. in 2.º parte quoniam tempore Atilia
longe latq; diffundat de corpore nāalis principii
veterum p̄horum ardua ne malū latius diffundat a p̄o
carpūz a conuincit in 3.º a ultimā parte ut mali mudi-
cinam faciat Atilia quod ex rei veritate sciendū sit de
corpore nāalis principia aperit

Summa eorum que
in singulis primi
libri phye auscul-
tāonis cap.^{is} conti-
nentz

S. 1.^a

In 1.º cap. 1.º p̄sūd ostendit quo ordine progrediendū sit in
scia nāali a dicit in explicatione phye exordū sequendū
ē a principiorū auelatione q̄. demonstrat quo meth-
odo uti debemus in eorū expōitōe a ostendit utidū
ē methodo a notioribz nobis a 3.º dicit que sunt illa
que sunt nobis notiora probatq; uniuersaliora ē notiora
notiūm uniuersalibz

S. 2.^a

Uniuersaliora ē notiora nobis quibus uniuersalibz
triplici similitudine illustrat Atilia 1.º ē huiusmodi quon-
iam modū totū ē notius nobis ut tota domus 1.º sunt

in singulis antiqua patant singulis autem recessus sic unius
et salius notus est quia est totum quoddam respectu suorum
inferiorum nempe totum potentiale 2^a Similitudo haec est
quomodo definitur quod est totum quoddam respectu partium
definitionis prius cognoscitur quia ipsa definit ut prius cog-
noscat eirentia confusio antiqua scilicet de figuram et
eius contra sed linea ad circumferentiam ducta sunt et
ualit sic uniusale quod est totum quoddam respectu suorum
inferiorum debet et notus 3^a Similitudo ita se habet qua
priori solo nate insinuat dicit prius cognoscitur sunt
notiora nobis atque quod uniusale est et cognoscitur
priori dicitur quod est unius uniusale et quod
uniusale est nobis notus est enim huius syllog. sic
confirmat et alia et priori sed viros appellat patet et
est uniusale natus priori quod da caeterum et alia ad-
est in id iudicium incipit patet et materiam ab
aliis et alia et mulieribus dicitur de huius rei ratio est quia
priori et patet cognoscitur sub eam et uniusale ratione
quod est est dicitur ad speciem cognoscitur procedunt
patet incipit appropinquat ut patet et

In 2° cap. Varias etiam philosophorum opiniones circa rerum
natura principia proponit atque in duas classes reducit
in sequentibus cap. illis exemplis

Thales et Milesius dicebant omnia esse unum et quoniam
ab eis phys. dicitur existimabatur omnia esse unum uno mobile
pat. physices intelligit. Et alii eos qui motu et tollere qui
autem tollit motu tollit naturam quod est principium motus
qui autem tollit naturam phys. dicitur et pl. phys. autem qui
unum principium posuerunt divisi sunt in varias sectas
alii autem ut Evagoras et Anaximander et alii aquam
ut Thales et reliqui et sapientes tales principia esse exi-
stimaverunt Diogenes existimavit principia esse unum
quod est et forma figuram tantum differe Anaxagoras
vero ex infinitis corpulentis contrariis ratione qualitate

diffidantia sua coaluisset voluerat

§. 5^a

In 3° cap. refutat Arista sententia Parmenidia a Mo-
lissi assertoribus sua esse immobilitate hac. precipue re-
ponit. Si omnia sunt unum una est omnia sunt substantia est
accidens est substantia. Simul a accidens si dicant omnia
esse substantia simul a accidens una. Siquis multa
esse omnia quia substantia a accidens est sunt unum una
est. tota quod dicitur. Si ergo omnia sunt accidens si quis ab-
solutum scilicet accidens esse. Quia substantia est proinde siue
substantia si dicant omnia dicant et una substantia est si ipsa
commodum in Parmenidia. Voluit illud unum una esse
finitum Molissius dicitur infinitum. Finitum autem et infinitum
habet sunt affectiones quantitatis ut si omnia dicantur esse una
substantia multa est quantum. et proinde multa finitum aut
infinitum

§. 6^a

In cap. 4° Arista refutat rationes Molissi a Parmen-
idia a Molissio. igitur Molissius per argumentabat
ut probaret omnia esse unum una finitum quidquid factum est
principium habet. Et quod est factum est habet principium
sed una est factum. Et est habet principium a per consequens
una est factum. Et est proinde est infinitum. Rursus Arista
hanc argumentationem percutit in unum quia hanc
propositionem. Quicquid factum est principium habet. Inquit
gebat Molissius tu de principio res sine magnitudine
hunc de principio temporis. Quia autem est de principio
temporis est de principio res una in pluribus quodlibet
a accidens omnia partes naturam simul id est per se
in aqua congelatione facta coagulatio a accidens. Illam
in unum omnia unum hanc rem partes similiter videtur.

§. 7^a

De Molissio probatur una esse immobilitate hoc patet in
est infinitum ut iam probantur scilicet de proinde omnia loca
replet. Et est immobilitate quod iam manifestum posset quum
omnia loca replet hanc argumentationem refellit Arista
duplici ratione. 1^a est quantum quod est infinitum est posset

moueri de loco in locū moueri tamen potest in loco
quē occupat ut aqua mouetur in vase quod occupat
calū in suo spatio mare in suo aluēdo 2^a responsio
ē quod ē infinitū licet ē moueatur secundū locū ē 2
tamen ē absurdū moueri alia specie motus ut huius
alterationem

S. 8^a

3° Melissus sic probabat oīa ē unū ind. ē infinitum
q^{uod} ē unū Resp. p^{ro}p^{ter} hinc sequi si ind. ē infinitum
ē unū mā^{gis} ē tamen p^{ro}p^{ter} ē unū sp^{eci}es et formā
ut dicebat Melissus videmus autē quādam substantias
ē disparatas ut sunt Deus et Angeli videmus etiā
quādam qualitates ē contrarias quē sp^{eci}es dunt Er. oīa
ē sunt eīdem sp^{eci}es ut dicebat Melissus

S. 9^a

Zostri refutat Arist^{otelem} argumentū Parmenidis sic autē
argumentabatur ut probaret oīa ē unū in uno
modo dicēz Er. oīa sunt unū ind. ostendit Arist^{oteles}
falsū ē antithesis quia ind. multis modis dicitur
dando ostendit ē valere consequentiā ponat unū
albū unū signare ē tamen sequit^{ur} oīa ē unū albū
licet p^{ro}p^{ter} albū nihil sit poterunt autē ē multa alba

S. 10^a

In cap. 5° refutat Arist^{oteles} opinionem Anaxagorae
qui existimabat infinitas rerū omniū partes similes
minimas ēē principia naturalia idq^{ue} multis rationibus
1^a Si infinita illa particulae sint principia naturalia
infinita erunt rerū naturalium principia quod si in:
finita fuerint rerū naturalium principia seiri ē pote:
ant quia quod ē infinitū potest seiri ē potest ignorari
autem principia rerū naturalium reliqua oīa ignorant^{ur}
ita sequit^{ur} Ex opinione Anaxagorae nihil in phy^{sica}
seiri potest 2^a rāo haec ē si in qualibet re sint minime
et partium partes ut voluit Anaxagoras sequit^{ur} alium
quod ē absurdū cuiuslibet rei certū definitū a deter:
minata quantitas 3° si oīa sunt in oībus de infinita

rerū particula in quolibet re continetur ut voluit Ana-
naxagoras sequitur res infinitas esse in re finita quod est
absurdum 4° si in omnibus corporibus sunt infinitae rerū
particulae et secundum Anaxagoram esse infinita corpo-
ra sequitur quod solū esse infinitū aether sed etiam infinita
infinitis multiplicari quod procul ridendum est
S. 11^a

In cap. 6° in quo incipit 3^a et ultima pars huius libri
Aristoteles ut mundū hēnariū principiorū commodius
intelligat probat contraria esse principia et per consequens
principia esse contraria illud autem probat hoc pacto prin-
cipia sunt quae neque ex aliis neque ex se invicem sed ex
iis oīa fiunt atque 1^a contraria sunt huiusmodi Er
sunt principia min. proportionem probat Aristoteles per
singula membra et 1° quod 1^a contraria d. fiunt ex se
invicem quia sunt contraria contraria autem se mutuo
pariuntur d. igitur unū sit aut componitur ex alio neque
etiam ex aliis fiunt 1^a contraria quia sic d. eunt 1^a
iam autem quod ex alio d. sit aut dependet quod oīa
fiunt ex contrariis quia oīa grāo posita est inter duos
terminos a quo et ad quem qui se simul d. coarctantur
ut si adveniunt uno patet alter idē grāo repartitur
tantū inter contraria et quidquid grāo ex contrariis
gignitur
S. 12^a

Hic duo notanda sunt 1° particula (ex) d. denotare hoc
in loco habitudine partium componentium sed potius habi-
tudine termini a quo cum termini utentibus ita ut con-
traria ex contrariis grari sensus sit unū contrariorū
grari altero patet notandum est 2° Aristoteles hoc in
loco per 1° contraria d. intelligere contraria stricti lu-
mpta sed in latiori signatione privatione opposita ut sunt
forma et privatio
S. 13^a

In cap. 7° 4^a praestat Aristoteles 1° probat quod d. unum
tantū rerū aequalium principium 2° d. esse infinita num-
ero principia 3° d. sufficere duo tantū esse principia et 4° tria
tantū et

S. 14.^a

Quod ad primum attinet Aristoteles probat quod unum dari rerum naturalium principium hoc pacto principia contraria esse possunt esse unum sed principia sunt contraria Er. quod potest esse unum principium rerum naturalium magis pro Aristoteles quia contra Aristoteles repertum ad minimum in duo aut contraria se mutuo destruant

S. 15.^a

2.º probat Aristoteles numerum principiorum esse posse esse infinitum hoc modo si infinita sunt rerum naturalium principia sub se habent quod addunt quia infinita pertransiri esse possunt sed si principia esse sciuntur esse dari scientia naturalis

S. 16.^a

3.º probat philosophus quod sufficit duo tantum rerum naturalium principia sed esse plura duobus quia ex principiorum rerum naturalium omnia componuntur et constant sed ex duobus principiorum contrariis nihil constat et componitur quia contraria se mutuo destruant nec se componuntur Er. duo contraria esse sunt tantum principia

S. 17.^a

4.º a ultimo demonstrat Aristoteles in hoc cap. tria esse rerum naturalium principia quia cum duo sunt principia contraria necesse est duobus contrariis subiecti 3.^{am} aliquam naturam quia contraria ita se habent ut se mutuo destruant et adveniunt uno recedat alterum necesse igitur concedere subiectum aliquod medium quod similitudinem huiusmodi contrariorum sustineat

S. 18.^a

In cap. 8.º duo precipue prestat Aristoteles id per gradum tantum substantialium quod accidentale colligit dari tantam naturam 2.º naturam tantam ita inuentam describit per analogiam a similitudinem quod habet cum rebus artificialibus

Quod ad 1^m p^hus ostendit in g^rationibus t^a accid^{er}
 talibus qu^a subst^aalibus requiri aliquid subst^aum
 hoc veru^m est in g^rationibus accid^{er}talibus que sunt
 quando accid^{er}nt aliquid quod antea o^{mn}erat incipit e^{ss}e
 de nouo in his cu^m subst^aentib^{us} aliquid subst^aum quoniam
 accid^{er}nt o^{mn} possit subst^aere sine substo 2°. idem probat
 in g^rationibus subst^aarum cum cu^m forme subst^aales
 materia depossant in qua sustineant^{ur} necesse est in o^{mn}i
 g^ratione subst^aali subst^aeri ma^{ter}iam aliqua^m que formam
 aduenient^{er} sustineat si subst^ait priuati^{on}i forme introdu-
 cenda que p^{er} illius aduentu^m uidetur

s. 20^a

2° quod ad 2^m spectat quomodo cognoscenda sit materia
 1^a p^{er} analogiam ad ma^{ter}iam reru^m artificialiu^m sic docet
 ut se habet ad aut signu^m ad statum sic ma^{ter}ia 1^a ad
 res naturales nam quomodo ad aut signu^m ex se nullis
 adornat^{ur} formis subst^aalibus artificialibus sic ma^{ter}ia
 ex sua na^{tura} nullas habet formas reru^m naturalium
 ut ma^{ter}ia reru^m artificialiu^m licet ex se nullas habeat
 in se formas o^{mn}es tamen habet p^{er} quatu^m interuentu^m
 fit aliquid in g^rat^{ione} reru^m artificialiu^m sic ma^{ter}ia 1^a ad
 nullas quidem reru^m naturalium formas naturaliter determi-
 nata est o^{mn}es tamen habet p^{er} quatu^m aduentu^m fit hoc
 aliquid in g^rat^{ione} reru^m naturalium

s. 21^a

In cap. 9° refutat p^hus rationem quorundam veteru^m p^hos
 qui o^{mn}ino o^{mn}ino g^rationem de nullo tollere uidebant^{ur} r^{ati}o
 illoru^m haec erat si nullo fiat vel fit ex aut vel ex o^{mn}i
 sed neq^{ue} ex aut neq^{ue} ex o^{mn}i aut fieri p^{oss}et Er. nullo modo
 fit a p^{ar}te consequens nulla est reru^m g^rat^{io} ma^{ter}ia. Vera est quia
 una a o^{mn}i nullo carent cu^m sint contradictoria ne-
 cesse est Er. ut quidquid fit vel ex aut vel ex o^{mn}i
 fiat miⁿus. Sic illi probabant cu^m o^{mn} fiat ex o^{mn}i aut quia
 ex nihilo nihil fit una quoq^{ue} o^{mn} fiat ex aut quia sic una
 est antiqua fides quod est absurdu^m Er. neq^{ue} ex aut neq^{ue}
 ex o^{mn}i aliquid fit

Rosp. Ad illud quidquid fit fieri ex ant. potest hoc ē
ex magis tanquam ex altera sic patet ut inde sequi
ind. ē antiqua gratia quod in gratia ē in actu dē com:
positū nūc quod ē gratia ex ant. actu sed ex ant. pot. lat
quod ē māa que ppter nūc sua exigentiam et impet:
fectionem dicitur potest et antiqua gratia in actu
ē in actu sed in potest scilicet māa preexistens

S. 23^a

In cap. 10° et ultimo huius preterit phus 1° discrimen
ostendit quod inheret in māa in a privationem
2° ostendit quo sensu māa ē sit ingratibilis et incor:
ruptibilis et 3° māa ē definitionem affert

S. 24^a

Māa ē a privatio dicitur quia privatio ē ē substantia sed
absentia forme substantialis at vero māa ē substantia ē

S. 25^a

Māam 1^{am} ē ingratibile et incorruptibilem probat
Aristoteles hoc pacto quidquid fit aut gratia fit preexistens
māa siquidem ex nihilo nihil fit sed māa ē ē fit ex
preexistens māa sic in dicitur māa 1° prima quod
ē absurdū māa igitur ē ingratibilis quod autem sit in:
corruptibilis sic demonstrat Aristoteles quidquid inest in:
vit in māam 1^{am} sed māa ē ē inest in māam 1^{am}
sic in māa ē superest manet post sui ipsius inest
māa igitur ē inest in māam 1^{am}

S. 26^a

In 3^a parte huius cap. Aristoteles definit māam 1^{am} hoc
pacto māa ē ē substantia 1^{am} ex quo inest fit aliquid per
se a ē per se accidens dicitur substantia ut distinguatur a
forma que ē ē substantia sed in substantia informationis vocatur
1^{am} ut distinguatur a māa 2^a addit ex quo inest ut dist:
ingatur a privatione que ē ē principium inest aut per:
mens sed hominibus rationem distinguatur etiam per hoc a ceteris
exterioribus ut efficiuntur a finali rei cui ē dicitur fieri ea
per se a ē per accidens ad distinctionem privationis que ē
principium substantiale ut māa sed accidentale

finis expositionis

1° lib. physicae auctoritatis

Quæstiones
In III. Librum physice.
audientibus

Quæstio 1^a

Utrum uniuersaliora sint notiora
nobis prius uniuersalibus

Antequam hanc quæstionem ex cap. 1. lib. 1. physice auscul-
tationis a nobis expositi triumphum determinemus aut statum
ponamus

Sciendum est quod per uniuersale sic dicitur notari eadem 1^a a uni-
uersalibus quæ cum longo distat a remouentibus a sensibus
et possunt dici notiora sed uia notiorum per uniuersalia
hic notus intelligimus gradus communes a uniuersales
qui in pluribus sunt et a pluribus participant ut sunt
substantia corpus ens aut inter quos species infima et
minima uniuersalis et quæ summum est gradus omnium
uniuersalium

2° notandum est duplicem esse cognitionem unam distinctam
altera uero confusam distincta rei cognitio est quæ rei
cognoscitur accuratè cognitio uero omnibus quæ in ea continentur
ut diffinitum distinctè cognoscitur habitualis et introspicitur
omnibus et singularis uero partibus confusa autem rei cog-
nitio est cuius rei cognoscitur dicitur cognitio omnibus quæ in ea
continentur ut diffinitum aliquod confusè cognoscitur quando
omnis parte uidetur dicitur cognitio uero quæ in interioribus
omni penetrabilibus occurrunt

Abstrahendum 3° cognitionem adhuc duplicem esse una est
originalis altera uero habitualis cognitio originalis est

1^a apprehensio rei quā anima d^o cognovimus talis ē
ē. cognitio p^{ri}ncipiorū quando incipiunt cognoscere re
quā anima nunquā cognovimus habitualia. Et
cognitio ē notitia rei quā anima sapē cognovimus ut
quando p^{ri}ncip^{us} ē somn^{us} excitatus incipit res ad vidit
ari quas sapē memō^{re} viditatus ē dicit^{ur} cognoscere cog
nitō^{re} habituali dicit^{ur} autem ea cognitio habituali quā
ē et dicit^{ur} ab habitu promanans quoniam alia
dicit^{ur} originalis quoniam ē 1^a apprehensio a quasi origo
et dicit^{ur} subsequentis cognitionis

S. 5^a

Sic ita expositis hac questio sic a nobis dicitur ut cogn
itō^{re} originali confusa universaliora in sensu anima a
nobis allato sumpta sunt notiora nobis minus uni
versalia de eum p^{ri}ncip^{us} nullot habeam rerū habitus ordo
quo incipiunt cognoscere sic ē p^{ri}ncip^{us} res universaliores con
cipiunt dūdo minus universalis

S. 6^a

Veritas huius conclusionis innuit^{ur} p^{ri}ncip^{us} auctoritatē 4° q^{ue}
qui in cap. 1° lib. 1° p^{ri}ncip^{us} angelicis dicit^{ur} de v^{er}itate
dicit^{ur} universaliora ē notiora minus universalibus

S. 7^a

2° dem p^{ri}ncip^{us} hac ratione idem ordine p^{ri}ncip^{us} p^{ri}ncip^{us}
in intelligendo quo sensus in sentiendo quia oīd^{us} intell
ctus cognitio originē dicit^{ur} a sensibus sed accidentia uni
versalia p^{ri}ncip^{us} apprehendunt^{ur} a sensibus Et cō
muni^{us} universalis p^{ri}ncip^{us} cognoscunt^{ur} ab intellectu

S. 8^a

Et uti dicit^{ur} p^{ri}ncip^{us} si dicit^{ur} ē nulla ē unā^{us} communis
quā d^{icitur} habet accidentia quēdā p^{ri}ncip^{us} quā cognoscant^{ur} ut
ita v^{er}it^{as} cognoscit^{ur} p^{ri}ncip^{us} accretionem intellectō^{re} a gradu
ita sensitiva ad alia p^{ri}ncip^{us} motum a sensu hūana uia
p^{ri}ncip^{us} somn^{us} natura ut hūmā^{us} officium corporis a v^{er}it^{as}
huiusmodi

S. 9.

hoc ita posito contra d. accidentia nra communiora prius
sentiri quam accidentia nra minus communia ut accid.
entia nra adalia prius sentiri quam accidentia nra adalia
ne a accidentia viuentis quam accidentia adalia nra d.
d. id quia accidentia nra communiora sunt y mouent
ut si in longinquo videtur aliquid adalia statim iudicabitur
corpus nre d. illico percipitur de viuentis vel adalia d.
ad apperceptionem corporis sufficit sola dimensio nre ap-
prehensio sed ut cogitatur de adalia requiritur aliud nempe
quod ex se mouetur a sentiat

S. 10.

Contra adferuntur duo loci ex Aristotele de promptis quibus
respondetur d. 1. locus desumptus d. ex Aristotele Metaphy.
cap. 6. ubi et Aristoteles dicit universaliora a nobis difficile
intelligi quia est quod nobis multum remota sunt
sed Aristoteles dicit hoc in loco intelligitur universale in
cogitando nempe deum op. max. qui difficile a nobis
cognoscitur d. vbi universale in predicando ut adalia

S. 11.

2. adferuntur locus Aristotelis in opinionibus contrariis patet
vbi et Aristoteles d. de demonstr. cap. 5. ubi singularia vocal
notiora nobis nra tamen minus nota contra vero
universalia notiora nra nobis tamen minus nota Resp.
Aristoteles hoc in loco per singulare intelligit singulare
vbi et Aristoteles in aut Joannem quod singulare notius
universali quia apperchidit cognitione sensitiua a uni-
uersali per intellectum sed quando nos dicimus universalia
de nobis notiora d. comparamus universalia cu sin-
gularibus sed cu minus universalibus

Questio 2^a
an sint tria rerum naturalium
principia nec plura nec pau-
ciora

S. 1^a

Ut haec questio recte determinari possit. sciendum est 1° alia esse principia intrinseca et alia extrinseca 2° notandum alia esse principia rationis quae ad rationem necessario requiruntur et alia constitutionis quae rei naturam et essentiam constituunt

S. 2^a

hic ita positis hanc questionem his duabus affectionibus determinamus quarum 1^a ita se habet tria sunt princi-
pia intrinseca rationis nempe materia forma et privatio
2^a vero talis est duo sunt principia constitutionis nempe
materia et forma

S. 3^a

Quorum affectionum confirmamus 1° auctoritate ecclesiae qui
in cap. 8. lib. 11. physicae audientiae a nobis explicati
ita assensit et multo radius confirmat

S. 4^a

2° cum hac ratione validissima ostendimus tria sunt princi-
pia intrinseca rationis sine quibus explicari et defini-
ri nequit ratio a qua sunt illis allatae principia nempe
materia forma et privatio et potest concipi ut definitione
explicari ratio illis vero rebus optime concipitur
definitur et tria sunt rationis principia materia forma et privatio
sic privatio enim sit transitus a o ad e ad e o potest concipi
sine termino a quo termino ad quem et modo vehiculo
terminus a quo est privatio terminus ad quem est forma
et modus vehiculum est materia Et sine his illis principijs
ratio concipi non potest

Posteriorem communem duplici ratione confirmamus quare
 ita se habet unumquodque ex utraque principia ut
 cum in qua ista resoluti sunt ut utraque natura, resolutum in unam
 et formam et ex utraque componitur et ex utraque resolutum
 tanquam principia coalescent quae se habent ut actus et passus
 actus utraque ex utraque resolutum est qualibet consuetudine debet
 aut hoc est etiam in 8. lib. 1. Metaphysicae cap. 1. a in 2. lib. de anima
 cap. 1. sic una et habet eam potentiam formae et actus
 et ex illis tanquam principia tantum componitur

S. 6^a

Contra has duas assertiones quedam adduntur quibus res
 ponderanda est id quidam probare conantur plura esse principia
 quoniam si sunt principia quoniam non probatur haec tria
 habet eam efficientem. Resp. eam efficientem esse principium quoniam
 extrinsecum et vero intrinsecum quo sensu dicimus haec tria esse
 principia sed contra aliquid instare posset dicendo eam
 efficientem quae videtur intrinsecum et totum quod sit principium
 sicut qui gradus est per intelligi sine principium a deo angelus intus
 in quoniam principium sic etiam gradus cum sit actus ab ipso
 eam efficientem concipi est per. Resp. gradum duobus modis
 considerari posse id quatenus est actus a gradu proficiscens
 et sic sine eam efficientem concipi est per id quatenus est habitus
 usque a deo et id est et sic agens conceptione est per
 ut intelligatur sed tantum opus habet conceptione in una forma
 et principium hoc autem ultimo modo sic a nobis concipitur

S. 7^a

2°. Vnde videtur etiam principia composita quia sine quoniam
 neque est inque concipi per compositum. Resp. unionem posse
 dici principium quo compositum fit est ex quo componitur
 et quando dicimus duo esse principia compositum intelligitur
 quoniam principia ex quibus compositum fit tanquam partes
 a materia sunt materia a forma

huius rationis principia tribus abesse multis modis
 videtur quatuor. 1. quia si habet et tantum possunt esse 2. principia
 quae sunt 3. contraria ut docet Aristoteles in 2. de anima 1. 180.
 physica autem sed contrarietas solū intelligitur inter duo
 extrema ut autem uni tantum contrarietas. Et duo sunt
 tantum principia Resp. 1. contrarietatem proprie dictam
 tantum inter duo extrema intendere debet quia in 1.
 contrarietate debet subiectum aliquo utriusque extremo conu-
 nire a quod passo uno stat aliter informatur propter
 hanc etiam propter duo extrema contraria aliquid subiectum
 constituturum et a ita sunt tria principia Resp. 2. pro
 potius Aristoteles in cap. laudato contenta esse infinita
 et de duobus principis. et intelligenda sed tantum de
 forma et privatione.

8. 9.

2. privatio a materia sunt idem res a ratione Et absurdum
 est facere privationem distinctum principium a materia autem
 privatio est res qui sepius docet in physicis materiam et
 privationem esse unum quid numerum Resp. privationem a
 privationem dici unum quid numero de subiecto quia privatio
 est in materia tanquam in subiecto sed tamen materiam a
 privationem dici res diversas essentia et definitione
 ut patet ex cap. 10. et ultimo lib. 1. phys. autem.

8. 10.

3. forma est videtur esse principium gradus quia finis
 gradus est et autem principium finis autem a principium
 opponuntur sed forma est finis gradus cum adveniant for-
 ma perficiatur gradus Et fortiter est gradus principium
 Resp. finem dupliciter sumi 1. pro eo propter quod res
 est et 2. pro termino ad quem productionis rei forma
 1. modo sumpta est gradus principium sed tantum
 2. prout vocabulum principii est sumitur pro initio
 rei sed pro eo modo aliquid procedit sed dicitur si forma
 est principium gradus ut est terminus ad quem sequitur

compositū ēē quoq; principū Rsp. grāuonem hndor
ad formā introdueridā ut remittit qui dicitz produci
ut quo et ad compositū tanquā ad remittit qui dicitz
fieri ut quod atq; ita compositū nullo modo posse
dici principū s. ii^a

4° o cū o p^t ēē principū grāoia sū p^riuāo ē
o cū Er. o p^t ēē grāoia principū Rsp. o qūd ē
simpliciter a absolutū sumptū o posse ē grāoia
principū sū o cū secundū quid p^resupponend ap-
titudinē in sub^o posse ēē principū o ut ē pars
componend sū ut ē remittit a quo sicut ē p^riuāo
s. 12^a

5° Si p^riuāo sū principū vel ē principū quando
ē vel quando o ē atq; neq; o principū quando ē
neq; quando o ē Er. o ē principū p^rimū hoc p^ro
ē o ē principū quando ē quia quādiū ē grāo o ē
neq; etiā quando o ē quia quod o ē o p^t p^rincipiare
Rsp. p^riuāonem principū quādiū o ē o quidem
simpliciter scilicet quādiū o ē cū p^ro t^ru^o sū o ē
sū secundū quid videlicet p^ro cū sū o ē vel in
i^o definitiōe sū uonunt hūc quidem o p^t ēē
principū ut ē pars componend sū tantū ut rem-
ittit a quo s. 13^a

6° quidquid corpus nātū destruit o p^t ēē principū
sū p^riuāo corpus nātū destruit Er. o p^t ēē p^rinci-
pū Rsp. p^riuāonem o solū ēē eādē destructionē
sū etiā grāoia inio. finē aut p^rincipālē ēē grāuonem
destruit autem hanc rē ut alia sūz E g. p^riuāo o
tantū ēē eādē eū casus p^rutit cas sū etiā quod v^ru^o
ind^r g^rietz Rsp. p^riuāonem o ēē principū respectu
illius rei quā corrupit o cū ē absentia formā p^ro
autē aut p^retereit sū respectu nouē grāoia ē inio
absentia formā future

Quaestio 3^a an detz māa i. S. 1^a

Quia māa i. difficile a nobis cognosci potest deo quidā.
tam negantur nos vero dari māam i. affirmamus i.
Aristoteles auctoritatem imitari qui in cap. 7° lib. 1° phys. auct.
tam de rerū naturalium principium affirmat
S. 2^a

Idem etiam quibusdā rationibus a nobis per quā i. de
māa ex rerū transmutatione exprimitur enim una res
in aliam convertitur ut ignem in aërem aërem in aquā
impossibile autem ē imaginari quod ipse ignis fiat aë
aut una substantia fiat altera dicendum ē. ē recedere
formam unius a succedere formam alterius in
eodem māa cū omni sint ut dicitur nisi aliquid hab.
et commune nempe māam ē possit talis fieri in
mutuo
S. 3^a

2°. de ita ostendit quod gratia vel sit ex nihilo vel ex
preiacent māa sed quod gratia ē sit ex nihilo cū
ex nihilo nihil fiat māa virtutis ex quo gratia sit
ex preiacent māa a per consequens datz māa
S. 4^a

3°. quod corrumpit vel abit in nihilū vel in aliquid
māale sed quod corrumpit ē abit in nihilū quod
aut māale ē ē potest annihilari māa virtutis ex quo
corrumpit abit in aliquid māale a per consequens
datz māa
S. 5^a

Denique per analogiā māa i. demonstrat nā sicut arti
facto ut māa in varias formas a figuras ab artifice
mutat ut eadem mure lunuli mox scabelli postea
eodē eadē formā recipere potest ita etia māa utz māa
a primā tanquā subto communi quod per vicia
sua induit formas

Et si existimant ϕ dari m^am i^a ita i^a argutur
mutuo simplicitate i^a nullu^m eis supponere in eis
per ea^m aut simplicitate^m et absolute^m complexu^m sed
grao^m substantialis ϕ mutuo simplicitate^m i^a Er. nullu^m
eis supponere p^ot^o aliqui supponit m^am Er. m^am
 ϕ ϕ m^a Resp. m^a ea^m falsa n^a quauis per m^am
simplicitate^m am^a qualis ϕ grao^m substantiali^m producat
m^a simplicitate^m quod ϕ totu^m presupponit tamen eis
quod ϕ potentia^m subum^a a m^am ut ex ea totu^m oriat^{ur}

5. 7^a

2° ϕ eis diuidit^{ur} in substantiam et accidens ex ea illo
in 6° lib. Met. cap. 7° sed m^am i^a neq^{ue} ϕ substantia neq^{ue}
accidens quia neq^{ue} ϕ quid neq^{ue} quantum neq^{ue} quale neq^{ue}
unum eoru^m quibus eis determinat^{ur} ut docet ipse Arist.
in 7° lib. Met. cap. 6° Er. m^am i^a ϕ ϕ m^a Resp.
Arist. dicere m^am am^a neq^{ue} ea^m quid neq^{ue} quantum
neq^{ue} quale quia ϕ habet certu^m et determinatam m^am
ex se ut h^ois vel leonis ϕ tamen desinere ϕ substantiam
sed incompleta

5. 8^a

3° ita arguitur ex duobus modis nihil p^ot^o se oriri
p^ot^o sed entia^m m^am ex m^am et forma^m tanquam
partibus oriunt^{ur} Er. altera^m eoru^m dicit^{ur} ϕ m^am hoc autem
de forma^m dicit^{ur} nequit cu^m sit actus cuiusq^{ue} rei Er. m^am
dicit^{ur} ϕ m^a Resp. ex duobus modis si utrumq^{ue} fuerit
in actu ϕ poss^{et} aliquod eis p^ot^o se oriri verum si
unum fuerit in actu et alteru^m in potentia^m prouideq^{ue}
cu^m m^am sit pura potentia^m forma^m v^oid^{et} actus ex
his potest totu^m m^am quod ϕ unum p^ot^o se oriri

Questio 4^a

Quaenam sint no^aa a veteribus p^ois
m^am i^a imposita

In hoc cap. breuiter de modis quod m^am i^a a veteribus

phid imposita fuerunt agenda ē ut ad eius notitiam
facilius perveniamus

§. 2.^a

1.º ab illis vocata fuit Chaos id quod confusa permixta
et perturbata ratione rerū omnium universalium formas
complectatur 2.º dicta ē Sylva quia ut ex arboribus in
aliquā Sylva consistit res innumera artificialis con-
fici possunt ita ex materia innumera et quasi infinite
res naturales oriuntur nuncupata ē etiam mater quia sicut
mater in proli gratia respectu viri dicitur principium
passivum sic materia et principium passivum respectu
forme appellatur quoque mater quia ut mater suo
gremio completitur prole tamque suo sinu fovit ac
nutrit ita materia in se suscipit formam tamque fovet atque
conservat

§. 3.^a

Turpia etiam nōe indiguita ē quia ex se caret omni digne
et honeste malitiosa etiam nōe ē indigna qui
quemadmodum mulier malitiosa proprii viri interitum
molitur ut aduereo liberior fieri possit sic materia
involuntate interitum forme quā habet ut liberius fieri
possit in quā caret denique dicitur fundamentum materia
quia ut fundamentum ubi structure supponitur ita materia
supponitur omni agenti in qualibet ratione

Questio 5.^a

Quomodo deus et materia 1.^a
differant

§. 1.^a

Tanta ē humana inscitia caligo tanta malephantia
pravitas et perversitas ut nihil fingi potest ad id absurdum
aut a veritate alienum quod aliquem deffensoremy aut
patronum nactus ē fuisse hoc manifeste constat ex hac
abominanda summa que statuit materiam tam nihil aliud

^{s. 2^a}
 Hanc institutionem multis refutata opus d. c. deinde tantum
 a comparatione Dei a mai^{or}is absque, tamen indicabimus
^{s. 2^a}

Defectus a turpis

Si igitur impudentia a audacia derivant ut videtur, an nihil aliud est quam deum dicere nisi fecerint sua sententia hac ratione constent. Deum igitur una est deum ex. sunt idem pro hoc pacto aut. que deum dicit deum si deo deum differat a una id. aliqua dicit differat a se et dicit componitur a unum est et quid simplex sed compositum quod dicitur nequit. Cum deus sit simplicissimus. Atque eos qui hanc habuerunt sententiam liri arguto in quem autem eorum incidit. Tunc intellectum discernimus quod est in deum a dicitur quod videtur ab eodem in 2. lib. Metaph. xxi. dicitur inter se quocumque in aliquo continentur et in aliquo distinguuntur ut bonum et malum continentur in genere quia uterque est ad id dicitur. Singula per proprias dicitur aliter enim est ratio participis aliter vero expressa dicitur autem sunt quocumque scriptis distinguuntur quoniam simplicitas sunt hic distinguuntur inter se id est summa et 2. dicitur aliter sic dicitur deum a una id est cum sint duo extrema in latitudine unum est omni maximum distinguuntur.

Quaestio 6.^a
an mai^{or} sit corpus
s.^o

Quidam ex monachis inter quos Zabarella nomen suū profert
indagat ^{an} et corpus existimant hanc sententiā nos trahimus
a se arguta nostra adferimus a 2° radice quae opinionum me
oīe videri refutamus S. 2^a

^a igitur ex augmentis ^b corpus est compositum sed materia ^c d^e est
composita et materia ^d d^e est corpus ut materia non sit confirmatio
indigen

2°. de corpore vel est mathematicu vel artificiosum vel phyum
sed nullu horu est ma^{te}ria 1^a ma^{te}ria 1^a est corpus ma^{te}ria formatum
quia tale corpus est quantitas et sic accidit sed ma^{te}ria 1^a est substantia
est etiam artificiosum quia principiu reru naturalium est prout est natu
est et quoq^{ue} phyum quia hinc est vel formatum vel informe est formi
atum quia sic ex ma^{te}ria et forma componitur est informe quia si
oia corpora sunt informia quod cui dicit^{ur} essentialiter de superiori
dicit^{ur} etiam de inferiori

3°. si ma^{te}ria sit corpus vel est finitu vel infinitu est infinitu quia
tali est dat^{ur} cu^m nullu finitu sit est finitu quia sic reuniret^{ur}
sua finitudo sed ma^{te}ria 1^a nullu habet reuniret^{ur} nisi quod habet a
forma

Ch^{ar}ui vero contra sententia^m in 1^a arguunt^{ur} et incorporeo est p^{er}
fieri corpus sed oia corpora finit^{ur} ex ma^{te}ria et incorporeo
p^{er}ea resp^{ect}u corpus finit^{ur} p^{er} 1^{am} 1^{am} est spiritali a immat^{er}iali
a sic vbi est ex incorporeo est fieri corpus vel corporum accipi
p^{ro} eo quod est aer corpus hinc tamen ponunt^{ur} a fuerunt
a tunc est n^{on} est abstrad^{um} est ex incorporeo fieri corpus quia ex
quo p^{er} illu^m na^m est est p^{er} illu^m aer sed tamen ponunt^{ur}
sic ma^{te}ria est corpus aer sed tamen ponunt^{ur}

2° quod dat^{ur} corpori unitatem illud est corpus sed ma^{te}ria dat^{ur} corporeis
aliqui ex ma^{te}ria est corpus ma^{te}ria confirmat^{ur} quia nihil p^{er} dare aliq^{ui}d
quod est illud resp^{ect}u distⁱⁿgu^{er}et^{ur} et illud vbi est dat^{ur} aliq^{ui}d
et d^{icit}ur est corpus ma^{te}ria est est vel est cum alio n^{on} est p^{er} p^{er} aliq^{ui}d
si sed cum alio illud necess^{ar}io est contin^{et}ur in se quod dat^{ur} p^{er}
sed tamen est est illud a principiu^m de forma est est est est
unit^{as} sed ipsa forma est substantia sed totu^m componitur sic
ma^{te}ria est est corporeitatis cum tamen ipsa est est corpus
ma^{te}ria est dat^{ur} corporeitatem p^{er} se sed sub forma est est est
est dat^{ur} existentiis p^{er} se sed in ma^{te}ria

3° subiectum magnitudinis est corpus sed ma^{te}ria est subiectum
magnitudinis ex est corpore resp^{ect}u maiorem vbi est de sub
iecto denominationis est vbi de sub^{ie}cto inher^{en}tionis sed ma^{te}ria
prima est est subiectum denominationis tale enim est totum
compositum sed subiectu inher^{en}tionis

Quaestio 7.^a
an materia 1.^a habeat formam
corporeitatis
S. 1.^a

Quidam et quidam alii qui cum sciti sunt existimant
materia 1.^a habere quandam formam substantialem illi coet-
entem impermixtam quam vocant formam corporeitatis quod
sit quasi seminarium et inchoamentum omnium formarum
naturalium quae in materia 1.^a inchoate delitescunt quasi
materia 1.^a sit inchoat lapidis forma in communi effigiem rep-
resentantis ita tamen ut nulli horum in specie similia
appareat donec probus statuarium lapidem illum exulponi
distinctusque adornans alicui similibus officiat sic materia
est dum formata et vero corpus secundum hanc opinionem
propter formam inherens sed melius adhuc corpus in
specie similitudine pro se facit donec ab agere naturali det-
erminetur et magis perficiatur
S. 2.^a

Hanc sententiam his argumentis refutamus 1.º Si materia
habet formam corporis et materia illa et forma vel sit
unum quid pro se vel per accidens si unum quid per acci-
dens Er. cum per accidens est prius cum per se non ex materia
et forma speciali sit unum quid pro se si ex materia et illa
forma corporis sit unum quid pro se Er. quidquid ad-
venit accidentarium est ac prius ex materia et forma
speciali sit unum quid pro accidens quod est absurdum
S. 3.^a

2.º Si forma terminat et distinguit sed haec forma
corporis nihil tale facit est cum propter hanc formam
materia magis coarctatur quia ponitur et coeua Er. haec for-
ma obiecto forma nullo modo fungitur per

s. 4^a

3° si daretur talis forma vel esset metaphysica vel mathemática vel physica ϕ metaphysica quia ϕ est separata a materia ϕ mathematica quia ϕ est accidens ϕ physica quia sic est ~~separata~~ motus et terminus rationis quod est diculum.

s. 5^a

Denique si daretur forma corporis in materia omnia sunt ad essentialiter et diversa tantum accidentaliter atque hoc est absurdum. Et si illud per connexionem materiae hoc patet forma corporis ponitur esse inchoatio alicuius formae. Et forma illi adveniens vel est substantia vel accidens si substantia. Et forma ~~est~~ est quid compositum ex diversis substantiis nimirum ex forma corporis et forma naturali adveniens quod est absurdum si forma adveniens est accidens. Et omnia corpora naturalia tantum accidentaliter duntaxat et essentialiter sunt eadem et sic hoc est essentialiter affirmum.

s. 6^a

Qui contraria tenent substantia ita ϕ argutantur forma ϕ inducitur in materiam nisi quantitas et extensam sed quantitas presupponit formam substantialem in materia que nulla alia est per quam forma corporis ex daretur talis forma. Respondetur ut materia sit extensa forma corporis ϕ debet esse extensa sed sufficere quantitas proxime materiae inherens que est indeterminata et ϕ presupponit formam ut quantitatem determinatam que quidem nulli est per nisi ubi est forma terminans.

2° inique est forma corporis in materia nulla est forma ut naturalis gratia quia forma naturalis producit ex aliquo vel ex nihilo si ex nihilo ϕ v. e. gratia si ex aliquo. Et vel ex materia vel ex forma aliqua in materia preexistente.

o ex materia quia materia est in se imperfectissima deinde ex
 ea o potest oriri forma que est actus et perfectio si ex forma
 in materia praexistente. Et datur forma corporis Resp. o
 productione o est propria forma sed totius compositi si
 igitur totum compositum praesupponit materiam ex qua producit
 gradus o est creatio duas res formas materiales o educi potuit
 ex nihilo nam potentia materia est quasi inclusio omnium for-
 marum ex qua potentia omnia forma producuntur et educuntur
 s. 8^a

3° oppositorum eadem est ratio sed potentia et actus sunt opposita
 Et potentia et actus est eadem ratio sed datur una commu-
 nis potentia Et datur una communis actus Resp. sicut
 potentia se habet ita se habet actus vel forma at potentia
 materia o est una numero sed una genere idcirco materia o respicit
 unam numero formam sed formam indefinitam Et o datur una
 numero forma in materia illi coactura sed tantum materia
 formam indefinitam et in communi respicit.

Quæstio 8^a

an materia 1° habeat dimensiones
 interminatas

s. 1°

Nos in ea sumus sententia ut existimamus materiam 1^{am}
 habere viam dimensionum sed formas substantiales ante
 edentem hanc viam dimensionum dicimus se intermina-
 ta o quod sit infinita nam huius mundi finibus circi-
 umscriptis sed quia quantum a formis materialibus termin-
 atur in se ipsa tamen est interminata cui proxime in-
 heret hanc quantitatem unam se agere cum quantum
 variis habeat figuris huiusmodi globi esse in quo
 variis species et figura subiecti efformantur figuræ impo-
 nitur quantitas tamen esse fixa stabilisq. manet

Sic m^{ia} cū suā quantitatē unā in rebus dīctis
figuraōne tantū unitatē

S. 2^a

Hanc sententiā sūo ratiōib^{us} confirmam^{us} i^o si quan-
titas ē un^{ica} ē utriusq^{ue} plures formas nā utriusq^{ue}
vel in eodē partē vel in diuersis partib^{us} ē in
eodē quia sic forma est in eodē et cū forme
sint oppositae simul et oppositae si vāo forme parit^{er}
reperiunt^{ur} in diuersis partib^{us} Er. in m^{ia} ē dīsi-
m^{is}io partū et dīu^{is}io q^{ui}d ē p^{ar}tē et dīu^{is}io partū sine
quantitatē Er. in m^{ia} ē quantitatē

S. 3^a

2° Si quantitas ē inherens m^{ia} i^o quero a quo
producat^{ur} aut cū producat^{ur} ab ag^{en}tē n^{at}ali aut a
forma aut a qualitatē aut a Deo. creatore sed nullo
horū modorū produci p^ot ē ab ag^{en}tē n^{at}ali o producat^{ur}
quia ag^{en}s n^{at}ale presupponit subiectū quantū quon^{ia}
actio ag^{en}tis ē actio transiens ut grāo at actio transiens
requirit subiectū quantū in quo utriusq^{ue} neq^{ue} etiam
producat^{ur} a forma quia o^{mn}es p^{ar}tes h^{ab}ent quantitatē
fluere a m^{ia} sicut qualitatē a forma neq^{ue} etiam
a qualitatē quantitatē producat^{ur} quia qualitatē ē post-
erior quantitatē sed post^{er}iora ē p^{ar}tē et cā priora
neq^{ue} quantitas ē a Deo p^{er} creatiōem quia p^{ar}det
a sub^{ie}cto in eē suo

S. 4^a

3° forma supponit m^{ia}m quantā Er. quantitas ē
in m^{ia} p^{ar}tē aut hoc pacto vel supponit m^{ia}m indī-
uisibīlē vel diuisibīlē si indīuisibīlē tunc et m^{ia}
et forma ē sit aliquid diuisibīlē nā quomodo et indī-
uisibīlī fidet^{ur} diuisibīlī si diuisibīlī cū dīu^{is}io sit a
quantitatē sequit^{ur} quantitatē et in m^{ia}

S. 5^a

Qui contrariā tenent^{ur} sententiā i^o ita arguunt^{ur} quantitas

¶ proprietas corporis nā cū corpore recipiatur quā
aut quantū ē corpori a vice versa ex. proximi d. in
mā quia mā d. ē corp. p. quantitatē sumi vel definitū
vel indefinitū si sumat definitū tunc ē proprietas
corporis a hoc sensu dicimus qd corpus ē quantū
si vero sumat indefinitū tunc ē proprietas mā
s. 6^a

2° si quantitas ē in mā aut distinguit pars mā
aut d. si distinguit ex mā distinguit a determinatū
absq. forma quod ē contra oīes phs si vero quantitas
d. distinguit mā ex. ē inutitio superflua at sicut
mā d. deficit in necessariū ita d. abundat in superfluum
ex. nulla ē quantitas in mā Rsp. quantum quantitas
actu d. distinguit a diuidat mā in p. p. d. ē
muticā ē in preparatō a distinctio a diuisio ē sine
qua mā nulla forma aut distinctione suscipit
s. 7^a

3° si daretur quantitas indeterminata illa ē in categoria
quantitatis at d. ē in illa categoria quia ea illa
dicit in categoria quantitatis d. quantū signare
estū aliqua a determinatū rei quantitatis Rsp. quā
quantitas indeterminata ē in categoria quantitatis s. d.
2us a ad locū cat. Rsp. cat. illam intelligere solū
quantitatis determinatū vel actuale ē a. d. d. d. d.
in categoria quantitatis d. tamen negare quantitatem
indeterminatā quā potest ē determinatā ē reductio a 2.
in oīe categoria

Questio 9^a
an mā 1^a sit pura potentia
s. 1^a

Ut hac questio quā multas habet in se difficultates facilius
intelligi possit secūda ē 1^a duplicem ē potentia una actua

76
et altera passiva potentia activa definiuntur ab eadem potentia
transmutandi aliud quatenus aliud est ut potentia qua
ignis potest calidificare aquam dicitur potentia transmutandi
illa a frigore in calorem potentia vero passiva est qua
unum transmutatur ab alio quatenus aliud est ut potentia qua
aqua potest calidificari ab igne dicitur passiva quia transmutari
potest a frigido in calorem ab igne

S. 2^a

2° notandum est duplicem adhuc esse potentiam unam universalem
et alteram particularem universalem est potentia quedam magis
ad omnes formas recipiendas idque indistincte confusa et in co-
muni est magis una quam altera aspiciendo particularem vero
est qua magis ita una forma intuetur ut alia nequeat Sim:
vel intueri

S. 3^a

3° observandum est duplicem esse actum unum metaphysicum et
alterum physicum physicus est forma qua una cum materia totum
constituit metaphysicus vero duplex est scilicet 1us et ultimus 1us
est essentia per quam res 1^a et essentialiter habet esse actum
vero est existentia que esse habet extra suas causas

S. 4^a

Hic ita explicatio hanc questionem his sequentibus assertio-
nibus determinamus 1^a assertio haec est materia 1^a habet
ex se actum aliquem metaphysicum cuius actus scilicet essentia
quia est eius substantia 1um substantiam qua omnia actus aliquem
essentia per se habent

S. 5^a

2^a assertio talis est materia ex se suaque natura nullum habet
actum physicum quia nullum habet essentiam et definitam formam
sed est in potentia ad omnes scilicet una virtus altera informari
hoc Plato in Timaeo docet a elegante illustrat duabus
similitudinibus ab omnibus (Cicero) speciebus alienum esse
oportet ad quod omnia genera in seipso susceptible sunt quemad-
modum in unguentis odoratis liquoribus qui suscipiuntur sunt

Odor et qui in mollioribus figuris quasdam imprimere
volunt nullam figuram manifestam esse sicut eodem
modo et quod omnino si effigies suscipere debet ab omnibus
speciebus alicui esse communis.

S. 6^a

3^a assertio talis est maxima 1^a est pura potentia respectu
aeris existendi nullum aerem huius generis maximam suam includere
aut

S. 7^a

Hanc sententiam id variis ex Aristotele locis de promptis conf
irmamus Aristoteles cum id dicitur profertur in cap. 8°
lib. 1° phy. autem in lib. 1° de orbi et in lib. 1° de meteoris cap. 3°
in lib. 7° Meta. cap. 2° in 8° Metaph. cap. 6° et in 2°
de anima cap. 2° in his autem omnibus locis maximam autem potentiam
immo et puram potentiam nuncupat.

S. 8^a

2° idem his rationibus probamus sicut datur aeris purus
ita etiam datur pura potentia sed datur aliquis aeris ita purus
ut nullam potentiam passivam habeat sed omni a se respiciat
nempe Deus opt. max. Et datur aliqua potentia passi-
va ita pura ut nullum aerem in se contineat haec autem
nulla alia est quam maxima 1^a Et maxima 1^a est pura potentia

S. 9^a

2° maxima ita se habet ad potentiam ut forma ad aerem
forma autem tota est aeris maxima itaque est tota potentia

S. 10^a

3° in unoquoque genere assignari debet aliquod unum a quo
reliqua omnia talia esse dicantur ut docet Aristoteles in lib. 2°
Meta. cap. 1° Et in genere potentiarum passivarum assignari
debet aliqua 1^a potentia quae ex se sit talis et a qua reli-
qua pati posse dicantur et haec nulla alia esse potest quam maxima

Quiaq; materia vel est essentialiter potentia vel potentia est
 cuius accidens at est per potentia dicitur cuius accidens est quia
 1.° saltem simpliciter conceptu materia potest intelligi absq;
 potentia sed hoc fieri nequit licet omnia accidentia
 concipiuntur sublata a materia adhuc tamen materia est
 substantia per se instituta ad recipiendas formas 2.° si
 potentia est accidens aliquod a materia distinctum recipitur
 in materia tanquam in subiecto igitur in materia potentia alia
 ad recipiendum illud accidens sunt quatuor de illa potentia
 nunc sit accidens materia si dicas est accidens dicendum est
 dari propositum in infinitum igitur de cuius essentiali
 in se substantialiter potentia est pura potentia
 S. 12.

Qui contra hanc sententiam ita arguunt si materia habet
 existentiam a forma tunc sequeretur materiam dari a intellectu ac
 proinde est incorruptibilem et incorruptibile quod est contra
 philosophum Et materia dicitur habere existentiam a forma per communem
 materiam hoc pacto quicquid novam existentiam acquirit illud oritur
 quicquid etiam veterem existentiam amittit illud intell. at. si
 materia habet existentiam a forma novam existentiam acquirit vel
 et proinde aliam existentiam amitteret quia accideret nova
 forma acquireretur nova existentia et perderetur forma amitteretur
 actus existentia Et si materia habet existentiam a forma ori-
 retur a intellectu Resp. distinguendo existentiam in intrinsecam
 et extrinsecam intrinseca est que fluit a natura rei vel ab aliquo
 quod est illi essentiali et intrinsece extrinseca vero vocatur que
 manat ab aliquo extrinseco existentia intrinseca est v. g. exi-
 stentia hominis quia fluit a principibus que sunt homini essentialia
 existentia extrinseca est existentia materia que est fluit a princ.
 ipsius essentialibus materia sed a forma que est de materia
 essentiali tam ad argumentum Resp. hoc pacto illud oritur et
 intell. quod novam existentiam acquirit a veterem amittit si sit
 intrinseca con. si sit extrinseca nego ita existentia materia
 est intrinseca sed extrinseca S. 13.

2.° si materia habet existentiam a forma dicitur una numero

atque una est una numero. Et o habet existentiā a forma
 ac prout habet aliquē actū ex se atq. ita o o potentia
 potentia prout consequi una. quidquid admittit multiplicatiōem
 existentiā o est unū numero at si una haberet existi-
 entiā a forma admitteret multiplicatiōem existentiā
 quia una admittit varias formas et si una haberet ex-
 istentiā a forma o est una numero. Resp. 1. Distinguen-
 do unitatem numericā quā in una est unī duplex vel po-
 sitiva vel negatiua positiua unitas dicitur ab unā numero
 forma quare ut infinita prope modū formis subiectu-
 mque dicendum est unam o ē unū numero unitatē posi-
 tiua unitas eadem negatiua dicitur a negatiue quā for-
 mātū quā compositū una ex se quia transiū una subiecti-
 us extra alius forme tamen sua nāā ad oīa ē indiffer-
 ens itaq. dicimus unam ē unā numero unitatē neg-
 atiuā & quod hęc unitas sit a parte rei quia a parte
 rei una ē numero multiplex sed ita concepitur ab intellectu
 in seipsā considerata. Resp. 2. Distinguen-
 do existentiā intrinsecā ab extrinsecā hęc pacto unū et idem
 numero o potest admittere multiplicatiōem existentiā intri-
 nsecā con- o potest admittere multiplicatiōem existentiā
 extrinsecā nego cum igitur existentiā una sit extrinsecā
 nihil impedit quin a si sit una numero plures existentiās
 admittat.

S. 14^a

3. oīa facultates naturales reipsa diuisi a suis subiectis sed poten-
 tia una ē facultas naturalis una. Et reipsa differt a
 una et per consequens una o ē potentia. Resp. Distingue-
 facultates naturales nā alie sunt quā destinata et ordinata
 sunt ad offendum cuiusmodi sunt proprietates transiendentes
 ut sunt virtus virtus bonū alie sunt proprietates ordin-
 ate ad agendum ut calor in igne con facultates posterioris
 ita ordinis reipsa distinguunt sed nego facultates prioris
 ordinis ita distinguunt. hęc autē ē potentia una ē enim
 facultas naturalis ordinata ad offendum.

S. 15^a

4. ut existentiā unam i. an o ē pura potentia 4. ita ar-
 gumt quia diuersis productionibus fiunt diuersae habent
 existentiās aut oīa productio ad existentiā aliquā terminatur

quapropter si fuerint diuersae productiones diuersae existunt
mat. 1° & c. sed materia a forma diuersis productionibus fiunt
nam materia per creationem facta est forma vero per generationem
Et materia a forma diuersae habent existantias distinctas; quia
si quidquid existit est in actu. Et materia est in actu. Resp. 1° ma-
ter est falsa et ad confirmationem dicimus productione est semper
terminari ad distinctam existantiam sed tamen quando requirit nullum
ordinem nullamque habitudinem inter se habere. Resp. 2° materiam a
forma una productione conditum fuisse in ordine mundi et
quando omni deus creauit materiam in actu et tam materiam condidit
sed ornata formis corporum celestium et elementorum
S. 16^a

5° Subiectum generis est actu et autem potentia sed materia ex se et
sua natura est subiectum generis. Et est actus et autem potentia. Resp.
verum est subiectum generis semper existere et tamen propria-
ter alienam existantiam formam nimirum
S. 17^a

6° quidquid habet essentiam habet etiam existantiam quia existantia
ab essentia fluit sed materia habet essentiam habet igitur existantiam
atque ita est actu et per consequens est etiam per potentiam. Resp.
falsum est quidquid habet essentiam a se habere etiam existantiam a se
hoc autem tamen verum est si essentia fuerit actualis et verum po-
tentialis ut est essentia materiae.
S. 18^a

7° quae ita affeeta sunt ut uno multiplicato alterum est multi-
pliciter reipsa distinguuntur sed ita se habent materia et potentia
multiplicata autem formae multiplicantes potentiae est tamen praeter
materiam multiplicantes. Et materia et potentia reipsa distinguuntur a per
consequens absurdum est dicere materiam esse puram potentiam. Resp.
potentiam particularem quam nos aduultimus diuersam a materia
multiplicari posse est verum universale
S. 19^a

8° corruptibile et incorruptibile reipsa diuisum sed materia 1° est
incorruptibilis potentia verum corruptibilis adueniens. Siqui-
dam forma potentia quae est ad illam corruptibilem materiam in se
et incorruptibile maneat. Et materia et potentia realiter distinguuntur
et per consequens absurdum est dicere materiam esse puram potentiam
cum nequidam potentia sit. Resp. potentiam quidam particularem

de corruptibile & vado uniuersale

S. 20^a

reliqua argumenta que contra substantia adferuntur probant
tanti magis iam de actu metaphysicum et ontologicum quod
non libenter admittimus

Questio 10^a an dentz forme substantiales

S. 1^a

factum de materia nunc de forma agendum est de ea autem que
ritur an dentz forme substantiales hinc disputatio an sit proba-
bilitas quidam qui existimantur aliam nihil aliud esse quam
crasum siue simpliciter 4° iam qualitate sed illi ut
quod res est libere dicant magnam carceri impudice labora-
runt.

S. 2^a

Hec opinio explosanda est propter sequentes rationes 1° Hec senten-
tia tollit omnem rationem substantialem de cuius tali quod
si de sit forma substantialis tunc autem aliquid hoc pacto dici
et generi cui acquirit nouam formam substantialem

S. 3^a

2° Hec sententia tollit omnes actiones nostras nam quomodo
operabimur an per accidentia sed accidentia agunt vel
virtute alterius vel sua si sua a se quoque possunt exi-
stere quod est contra rei veritatem ut fuisse probauimus in
questione legi an accidentis possit existere sine subiecto
aliquo Er. vel a materia vel a forma de a materia cui
sit principium actuum sed passiuum Er. a forma

S. 4^a

Qui contrarium tenent in 1° arguantur quod est in aliquo
tanquam in subiecto de substantia sed omnes forme sunt in
materia tanquam in subiecto inhesionis quia illud dicitur esse
in tali subiecto quod est in aliquo de tanquam pars a quo
separari nequit forme autem sunt in materia et de sunt
illius partis nequeuntur ab illa separari Er. nullam
forme substantiales Rsp. per aliquod eius mentio fit in

7

descriptione eius quod ē in subto ab eade in antep
edicamentis allata o debere intelligi subrum incom-
pletu quale ē maa sed subrum completu quale ē
totu compositu p̄ hanc distinctione forme substantiales
ab hac descriptione excluduntur quamuis eni o sint
partes mae sunt tamen partes compositi atq; ita o
sunt accidentia

§. 5^a

2° si ob aliquā eam constituenda eent forme substantiales
illud precipue foret ut ipsae eent principia aliqua
a virtutis agendi sed ad agendu sunt rebus oibus tributa
epte qualitatibz ut calor igni a aque frigiditas Rsp.
1° formas o ee precipue constituendas ut sint prin-
cipia operandi sed ut sint rationes offendi Rsp. 2° quia to
ee sequuntur operationes formas illas ee 1° principia
operandi qualitatibz vero minus precipua a 2° sunt
enim instrumenta formarū quarū virtut- operantur

§. 6^a

3° quod o ē obrum sensus illud o ē sed forme substantiales
o sunt obre sensui En o sunt Rsp. si hac maior vda
et dari eam rationalem dari angelos dari Deum opti-
max. negandu ee hac oia sunt impia falsissima igit
sae ma. ē Deus opti max. sensibilis nobis ē p̄ sua
effctu ita p̄ suos effectus forme substantiales si produunt

§. 7^a

Multa alie questiones de formis sctis dignissima p̄-
tractari possent ut v. g. an oia forme sint divisibiles
a extrinsece quomodo forme educantur a e potentia mae
a quena illa sint an oia forme sint mortales an in
uno vivunt sint plures forme substantiales sed quia co-
mmodior est in tractatu de aā de hisce rebus diffi-
cildi locus dīo hac questionis a multas alias nobi-
lissimas ad hunc locū remittimus de privatione etiā
nihil hīc separatim dicimus quia privatio a phyō con-
sideratur tantu tanquā principiu gradus sed quando hanc
questionē pertractabimus an sint 3^{ae} rerū naturā prin-
cipia a quibz quae videntur ostendere privationē o ee gradus
rerū naturā principiu a nobis soluta fuerit dīo de hac nigle
amplius dicendu ē

finis questionum in
1mo Lib. physae auscult.

Commentarius in 2.um
Librū. naturalis auscult.

præfatio

S. 1.º

Hic liber in tres præcipuas partes distribuitur. In 1.^a agit
Aristoteles de principijs constitutionis naturæ scilicet a formâ
que naturæ vocabulo comprehenduntur. Hæc autem 1.^a pars continetur
in cap. 1.º et in eo absolute in 2.^a parte continetur ex-
plicatio discriminis quod intercedit inter phisicū et alios arti-
ficis que absolute cap. 2.º in 3.^a vero parte que a cap. 3.º
usque ad finem libri continetur agit 1.º de causâ per se et
de causâ per accidens nempe de casu et de fortuna

In cap. 1.º

S. 1.º

Hoc 1.um cap. in quo Aristoteles agit de naturâ dividitur in duas
partes magis præcipuas in prioribus prius docet quid sit
naturâ et in posteriori quatuorplex sit

S. 2.º

Quod ad priorum partem attinet naturâ ita definitur a pho-
sopho naturâ est principium et causa motus et quietis in eo cui in-
1.º per se et 2.º per accidens. Singula huiusmodi definitionis
verba a nobis exposita sunt in compendio nostro phisico
Idcirco dicitur quod actū agamus et in questionibus in hunc
librū objectionum que contra hanc naturâ definitionem
adduci possunt a nobis proponemus et solvemus

S. 3.º

In alterâ huiusmodi cap. parte docet Aristoteles quatuorplex sit
naturâ et dicit duplicem esse nempe naturâ et formam

maam de naam nullus verum phorum unquam negavit
immo quidam reperti sunt qui ea de sola naam existim
arunt idcirco Aristoteles rationibus naam de naam
confirmat duas tantum precipue rationes adfert quibus
forma de quoque naam declarat

S. 4^a

1^a ratio ita se habet quemadmodum res o dicitur habere aliquid
artis vel de se quidam artum priusquam habeat formam arti
ficiale ita res o dicitur de naturalis vel habere aliquid naam
priusquam habeat formam naturalem ut res o dicitur habere
naam carnis quando e tantum potestate caro sed quando
e actu caro e autem potestate caro per maam a actu per
formam

S. 5^a

2^a ratio ita proponitur illud e magis naam per quod ma
naturale in actu e atque vis naturalis in actu e o per maam
sed per formam quia forma e actus a perfectio maam vero
e pura potentia. Et forma e magis naam quam maam

In cap. 2um

S. 1^a

Hoc caput in duas partes dividi potest in quarum priori philosophus
distinguit naturalem philosophum a mathematico in posteriori
vero tum maam tum forma explicationem ad philosophum pertinere
docet

S. 2^a

philosophus a mathematicus in hoc divinit quod mathematicus
consideret lineas superficies aliasque corporis naturalis affert
omne o quattuor insunt corpori naturali sed quattuor nunt
a cogitatione ab o corpore separantur at vero eadem tractet
philosophus quattuor sunt termini corporis naturalis a inquantum
corpori naturali insunt

S. 3^a

In posteriori huiusmodi capitis parte tribus rationibus probat
Aristoteles maam a forme considerationem ad philosophum pertinere
1^a ratio desumitur a similitudine que e inter artum a naam
ad maam imitatur sed ad hoc considerat tum maam tum formam

Sic in q^{to} edificandi o tantu considerat forma domus sed
etia ma^a ut sunt lapides a ligna Et phy^a considerat etia
tu ma^a hui^{us} formay

S. 4^a

2^a r^{atio} sic proponit unde artificis e considerare finem a qua
referunt ad fine sed forma e finis ma^a vero refer^{re} a dirig^{it}
ad forma tanqua ad finem Et eiusdem artificis e a ma^a
a forma considerare sed in confesso e phy^{sum} considerare
ma^a considerabit. Et etia forma

S. 5^a

3^a a ultima r^{atio} sic se habet relata in eadem scia debent
considerari o cuius cognoscit definiti unu relationum quib^{us}
etiam cognoscit alterum sed ma^a a forma sunt relata
ma^a enim habet ordinem ad forma a vice versa forma
refer^{re} ad ma^a debent igit in eadem scia a p^{er} consequens
in phy^{sica} considerari

In cap. 3^m

S. 1^a

Hec e 3^a a ultima pars huius lib^{ri} in qua Ar^{istote}l^{es} incipit
disputare de caus usq; ad illud fine huius aut cap^{ituli} h^{uius} a nobis
constitui possunt partes in 1^a Ar^{istote}l^{es} agit de inquisi^{ti}oⁿe causum
gr^{ati}a in 2^a Theoremat^a quida ad causum cognitionem affeq^{ue}
uenda necessaria declarat a in 3^a quada causum diu^{is}ioⁿe
tradit

S. 2^a

Ad 1^{am} partem quod attinet Ar^{istote}l^{es} docet quatuor ee causu
gra nempe uicay forma causam efficientem a finem unde
haru causum definitioⁿe tradit 1° ma^a hoc p^{ar}te ma^a e id
ex quo insit^{us} aliquid fit 2° forme hoc modo forma e r^{atio}
quidditatis ita autem ap^{er}at^{ur} quia e p^{re}cipua pars ultimay
terminus a ultima p^{er}fectio quidditatis 3° adf^{er}re a p^{ro}o defⁱⁿitioⁿe
caus efficientis dicit^{ur} cui id u^{er}bo e 1um mutatioⁿe or quietis
principiu tan^{dem} caus finalis dicit^{ur} ee illud cuius gratia ager^e
operat^{ur}

S. 8^a

3^a diuisio causarum hec ē: causa aliqua ē actu alia autem potest
autem causa in potentia ē que reipsa ē operans sed habet fac-
ultatem operandi. Sic architectus dicitur causa edificandi ē quod
actu edificet sed quia potest edificare causa videtur in actu ē que
actu operatur ut edificans.

S. 9^a

Demum, Aristoteles diuidit causas in simplices et complexas
per causas simplices intelligit vel causas per se vel causas per ac-
cidents separati sumpta. ut scilicet sollicitudo vel statuarius
dicitur causa simplex per causam complexam vel coniuictam
intelligit. Causa causam per se et per accidens simul sumpta
ut si dicatur sollicitudo statuarii

In cap. 4^m

S. 1^a

Ergo Aristoteles in cap. superiori de 4° causarum tribus a quibus per se
proficiunt effectus quia vides multi sunt in rebus nunc auctores
inopinati qui communiter fortuiti dicuntur. Deo reputat Aristoteles
hoc in loco de casu et de fortuna

S. 2^a

1° in hoc cap. in medium adfert opinionem eorum qui omnem
omnem fortunam et casum de medio tollunt. hoc autem urbanum
arguitur nullus ē effectus qui ē habet causam definitam et det.
determinatam causam nullam inquit ē fortuna contingens pars quia for-
tuna admittit propter inopinato et contingens effectus quorum
nulla habet determinatam causam autem. sic probabant illi si quis
in foro proficiscens amidi causam et incidat in suum debitorem
quem ē sperabat de reperiendo nos dicemus fortuito inuen-
it fugisse debitorem sed illi huius effectus causam reddebant
causam scilicet voluntatem aliquid amidi in foro hoc enim
ē causa cui vixit in foro et inuenit suum debitorem

S. 3^a

Ad hoc argumentum formaliter respondemus dicendo inueni-
one debitoris ē habere causam causam sed tantum inuentionem
et qui necessarium ē ut voluntatem amidi sequatur inuentionis
debitoris

s. 4^a

Deinde Aristo adfert aliorum phorun sententia qui volue-
runt fortuna a casu et eas tantu casu et primarum
mundi partiu hanc opinionem duplici arguto refutat Ariles
quoru 1um ita se habet nobiliori effectui debet nobilior caa
eorum autem effectus nobilissimus Er. ei debet nobilissima
cau o gitz fortuna 2um argutum e quod in calo nihil
casu aut fortuito accideat videat sunt au ibi eoti pare
motuq; motus et contradiiones equali et uniformi serie
procedunt

s. 5^a

Deniq; in hoc cap. Aristo adfert in mediu 3^{am} opinione
eorum qui cum multis inopinatis eventus nulla habere
cu causa et determinata cau connectione adducunt
fortuna constituerunt tanqua numus aliquod excellens quod
rebus humanis presidet unde illud poete

to facimus fortuna deam caloq; locamus

Ido veteres fortuna nobis depinxerunt caa aliqua Deam
fuerit similem saxo volubili insistenti ut indicarent for-
tuna red dea caa et inrevario quoda impetu regere hui-
na oia susqi deq; voluerit vaga et inconstanti
et levitate sua constanti hanc opinione o dignatus e phis
refutare quia scripta dicitur

s. 6^a

In hanc rem adfert tantu locu Augustini de sumptu
a lib. 4° de civitate Dei cap. 17° hoc in loco Augustinus
hanc opinione impia hac ratione refutat quomodo fortuna
Dea si aliquando bona et aliquando mala an forti quando
mala e Dea e nome huius in malignu demonu repenti
conversu talis e huius arguti via Deus semper bonus
e neq; unqua pt e malus sed fortuna aliquando bona
e et aliquando mala Er. nihil in ea pt e divinitatis

In cap. 15°

s. 1^a

Examinatio alioru de casu et fortuna sententia accidit
Aristo ad propria sententia explicandam docetq; an sit et
quid sit fortuna huius autem cap. hoc a nobis precipue

consequi possunt pariter in istis ostendit Aristoteles dari fortunam
in 2^a. docet quid sit fortuitum et in 3^a quid sit fortuna
declarat. S. 2^a

Ad 1^{am} partem quod attinet ita rationari videtur Aristoteles
ut probet dari fortunam ubi sunt effectus raro contingentes
et praeter intentionem agentis ibi constituta est fortuna sed
multi sunt effectus in rebus nostris raro contingentes et
praeter intentionem agentis. Ex istis rebus nostra constituta est for-
tuna S. 3^a

In 2^a parte ut quid sit fortuna melius cognosci possit
cum coherere notiones sint abstractae docet philosophus quid sit
fortuitum et dicit ad effectum fortuitum non requiri conditionem
1^{am} et ut raro fiat quia quae semper vel plerumque fiunt nemo
dicit esse fortuita 2^a. et ut sit ex causa numero quae fiunt
praeter aliquem finem quod intelligendum est de aere sed potest et de
quae ita se habent ut de aere quidem intruduntur ab agentibus
quia fortuitum est et quod de aere praeter intentionem agentis
sed tamen intrudi possunt de agentibus si ea praesciisset 3^a.
conditio et ut sit praeter accidentem effectum ille dicitur fieri praeter ac-
cidentem qui sit praeter expectationem agentis coniungitur tamen
cum eo quod intruduntur praeter se S. 4^a

3^a illam conditionem declarat Aristoteles hoc exemplo si aliquid in
forum proficiscatur vendere eam et debitorem praeter spem offundat
a quo pecuniam accipiat haec pecunia utropho dicitur fortuita
1° quia hoc raro evenit ut cum in forum vendere eam pecuniam
ille vadant a debitore 2° haec acceptio pecuniae est ex causa
numero quae possunt fieri praeter aliquem finem in intrudi ab
agentibus si enim creditor sciisset se inveniaturum suum debi-
torem et pecuniam ab eo accepturam scilicet huius rei causa
in forum venisset 3° haec acceptio pecuniae facta est praeter accidentem
quia evenit praeter intentionem cuius in forum de cuius erat ut
pecuniam acciperet sed ut aliquid eveniret
S. 5^a

In 3^a huiusmodi capite parte docet philosophus quid sit fortuna cum
definit hoc pacto fortuna est causa praeter accidentem in eo quae raro
fiunt praeter aliquem finem et scilicet praedictione modo colligitur

hoc requiritur conditio ut aliquid possit dici fortuna 1^a ē
ut sit causa per accidens effectus raro contingens ut
fodina nova ē causa per accidens inventio thesauri
quatinus inventio thesauri contingit cum offensione nova
que ē effectus per se intrinseca a fodiente 2° ut operetur
propter aliquam finem cum in effectus fortuitus eveniat propter
intentionem agentis necesse ē ut agens aliud sibi proponat
quam productionem effectus fortuiti 3° ē ut agat ex prelo-
tione et ut sit causa rationalis unde Aristo dicit in eodē
versari mentem et fortuna

In cap. 6. in

1^a S. 1^a
Sic hoc cap. Aristo docet 1° quomodo conveniant casus
et fortuna conveniunt 1° quod sunt causa per accidens ratione
effectus cum effectus sit casualis quam fortuiti nentiam propter
intentionem agentis conveniunt quoque quia effectus sit casualis
licet quā fortuiti raro contingunt ē solum ratione temporis
sed etiam ratione causae

S. 2^a

2° Aristo determinat quod inter casum et fortunam intercedit
differencia dicitur 1° quia fortuna reperitur in iis tantum casibus
que agunt ex preloctione sed effectus casuales cadunt in
voluntatem et potestatem ut si quis in prelio in quo reliqui equi
occisi sunt dominum exeat et ad vicinam artem ibundi
gratia confugiat atque ita salutem sibi comparat ut si puer lib-
erandus inveniat margaritam dicimus equum casu peritum
fuisse et puer lib-
erandus casu hanc margaritam invenisse 2° casus
datur a fortuna quia ea que sunt propter naturam hoc ē propter
naturam intentionem ut moneta ē fortuna sed casus dicuntur
venire

In cap. 7. in

S. 1^a

In hoc cap. duo precipue ostendit Aristo 1° 4° de casuum
gratia ut plura ut pauciora et 2° hoc 4° clarum gratia de
consideratione philosophiae

§ 2^a.

Quod ad 1^m hoc arguitur quaternarium earum numerum
concludit p^hus tot sunt eae quot sunt modi quibus Res
ad questionem cui res fiat vel sit sed 4ⁱ tantum modi &
Res ad questionem cui ut fiat vel sit Er. 4ⁱ sunt tantum
earum gra

§ 3^a.

Quod ad 2^m Aristoteles docet hoc 4° eae in p^hysa consid-
eranda hoc pacto qui versantur in tractatione gradus rerum
naturalium id est considerantur quid sit generis hoc est forma cum res
est generis nisi fiat nova forma introductio 2° querunt eundem
eae efficiuntur quia eae producantur 3° considerantur nam
ex qua res fit finale quod est in p^hysa considerando hoc
ratione concludit nam agit p^hysa fine Er. p^hysa qui est
natura speculator fine compleri debet

In cap. 8.

§ 1^a.

Aristoteles autem dicit naturam agere p^hysa finem id est Aristoteles
quibusdam rationibus confirmat in hoc cap. contra sententiam
quorundam veterum philosophorum naturam in agendo sibi fine aliquem
proponere id est non ita se habet si natura est agens p^hysa aliquem
fine hunc igitur et formam vel casu operatur sed natura hunc
aut casu est operatur operatur igitur p^hysa aliquem finem ut
huius syllogismi causa est quia quidquid fit vel fit p^hysa
intentione agentis et ita hunc aut casu vel secundum
probat Aristoteles quia quae casu fiunt aut hunc vero
contingunt id est autem semper aut plerumque operatur
autem natura est raro fiunt sed semper aut plerumque operatur
dones igitur natura est fiunt casu

§ 2^a.

2^a ratio hoc est quemadmodum in arte unum fit post aliud ut
quoque in natura apparet cum progredi ab uno ad aliud ab imperfecto
rioribus ad perfectiora et sicut in arte id quod est prius
refertur ad id quod est posterius tanquam ad fine ita quoque

in uia et deinde sequitur ea agere propter finem
S. 3^a

3^a ratio haec est: auctoria bruta tam conueniunt a eleganter opera
sua praestant ut aranea sua telam hirundo suum nidum tanta
in victu querendo adhibet industria tanta diligentiam in
foribus aucando illisq; defraudando a potentiori insolentia
ut multi arbitrii fuerint ut ratio et consilio operari ceteri
igitur et indubitanter est ea agere propter aliquem finem naturam
quoque in plantis propter finem aliquem agere est minus certum
est quod in foliis mittant fit hyndi fructus gratia quod
radices surgunt sed dorsum producant fit ut alimentum attrahant
a terra uia igitur agere propter finem
S. 4^a

In eadem cap. Aristoteles occurrit duabus objectionibus quibus
videtur philosophi probare mixtam naturam est agere propter finem
1^a proponitur hoc modo si natura deficiat et abeat plenamque
a suo fine est agit igitur propter finem sed natura plenamque abeat
a suo fine Er. est agit propter finem min. proportionem confir-
mabunt illi per partes monstruosas in his autem natura est affi-
quitur suum finem sed abeat ab eo S. 5^a

Huius objectioni Respond. Aristoteles per negationem consequentis ma-
quomodo modum cum artifex est semper assequitur suum finem quia
sepe est facit opus conueniens cum regulis artis ut tamen
inducit sequitur artificis est agere propter finem ita quoque est phi-
natura deficiat a suo fine nisi finem aliquem sibi proponat
hic obiter inueniuntur et quid sit monstrum monstrum nihil aliud est
quam abeat natura a fine proposito ex aliquo principio cor-
rupto aut propter defectum vel abundantiam naturae aut imbecilli-
tatem esse efficiens aut mala impedimentum elementorum
S. 6^a

Denique Aristoteles Respond. huius objectioni qui est deliberat de his que
pertinent ad finem consequendum est agit propter finem sed natura de-

o deliberat. Er. o agit ppter finē sū hincōe a casu hūc obid-
ioni Autp. Aristō dīcōdo hanc rāonem ēē absurdā nā in
articulo o ē deliberatō grammaticus nū v. g. o deliberat e
qui hūc lītēdō scribat hoc nomen (Cāl) atq. habet cētā
rāonē et regulā quā. Sequit̃ a nīhī. Continuo agit ppter finē
dē dīcōdū dē nāa

In cap. 9^m et ultimū

S. 1^a

In hoc cap. ultimū Aristō tractat hanc quēstionē qualis sit
necessitas in rebus nāalib. ut autē hāc quēstio rectē
intelligat̃ sciendū ē duplicem ēē necessitatē absolutam
unā et alterā ex hypōthesi absoluta ē quā aliquid ē absolutū
necessariū nullo posito ut (Deum ēē) ex hypōthesi vērō
quā aliquid ē necessariū o dīcō sū alio posito ut aali
necessariū ē alimentū ad vivendū.

S. 2^a

Er. quēstio an in id quē nāa fuit a constant sit ut
afficitur absoluta hoc ē necessitas nāa ut quia nāa talis
ē sit necessariū rem hoc modo fieri et habere talē formam
nullā habere rāonē finis an vērō necessitas sit ex hypōthesi
idē ex fine ita ut quia talis futurus ē finis ppter
necessitē sit sumi talē mām ut res eo modo fiat

S. 3^a

Priorē necessitatē admittunt veteres pbi existimānt enim
ē necessitatē absolutā ex solā nāa pēiūdo ac si aliquid
dīcet domū habere talē finē necessariū et hoc modo fiat
ppter mām nā quia gravia flēunt dōrū et līvia sursum
ppterā lapidē ut potē gravissimō occupare locū infimū
lapidē vērō quia sunt leviores offīdē parietē et cū quā
sunt adhuc leviores offīdē tēta et habere supremū locū

S. 4^a

Posteriore vērō necessitatē admittit tantū Aristō a docet
in rebus ēē necessitatē ex hypōthesi sumptā ex fine v. g.

quia domus habet talem finem ut sit habitatio quod non
diffundat ab iniuriis calis ppheta fit ex hac via a hoc
modo d contra et quia serva facta e ad servanda aqua
ppheta constat ex sermo d autem quia serva e ppheta fit serva
habens domus accingentes ad servanda sic etiam in id que
nra sunt d quia nra talis e ppheta res necessario fit
et sequitur talis forma sed quia talis e forma futura ppheta
duntaxat talis nra ut quia futura e forma hanc debet sumi
tali sermo et talis fieri transmutatio

§. 5^a

hac opinio proculdubio vera e nempe rationem necessitatis
sumi a fine graviori cui necessario servum duntaxat et brevia
duntaxat et calis ambit regione demonstrare sed hac via
statuit Deus et sub id nra cui ministrat ppheta finem
nempe continuat ream gratione

finis expositionis
Lib. 2°. p^o 5^a auge.

Questiones in 2^m. lib.
naalis auscult.

Questio 1^a
an definitio nra ab arte
tradita sit acceptata
§. 1^a

Ex hunc reru naalium contemplatorum et ipsius nra mystam
nihil magis dunt quia nra definitionem diligenter et accurati
cognoscere et igitur a nobis ita examinanda e et objectiones
que contra eam adferri possunt solvenda

§. 2^a
1° quidam dicunt hanc definitionem competere arti et prudentie
a ppe consequens d e bonum aut. probant quia multe sunt
et tale que sunt principia motus in ipsis artificibus utrius
ut ars saltandi e principium saltandi in ipso saltanti-

Dicitur etiam prudentia esse principium interius et eadem actioni
nostrarum. Rursus. ars est et principia motus sed modi tantum
figure et ordinis illius ut quod saltans moveatur cetera est
ars sed nam quod vero hoc vel illo modo id est in numerum
moveatur cetera est ars ratio est quia ars est in operandi princi-
pio id est dicendum de prudentia actioni nostrarum regula nempe
tam est in agendi principium cum actiones sunt actus et voluntas
hanc elicitur est igitur tantum principium uti agendi dirigit
cum actiones voluntatis usque modum prescribit

s. 3^a

2°. contra nam definitionem obicitur nam herba est prin-
cipium motus quia herba suis ponderibus librata immobilitas
stat et inconvulsa neque etiam est eadem quies in celo quia
celi nunquam quiescunt sed indefessa et indefinenter volutur
volunt. Rursus. in definitione nam particula illa (et) est communis
solum sed parti disjuncti et parti conjuncti est accipienda ita
ut sensus sit namque est principium a eadem motus et quies
simul in istis corporibus que moventur et quiescunt princi-
pio vero motus tantum in corporibus que solum moventur ut
sunt corpora celestia et quies solum in eis que quiescunt
tantum ut est herba

s. 4^a

3° unum et idem est potest esse eadem oppositum et. nam est potest esse prin-
cipium et eadem motus et quies que sunt opposita. Rursus. 1°
unum et idem potest esse eadem oppositum nam sol liquefacit
cava et indurat luti. Rursus. 2° quiescem si faciam considerari
posse id est ut est munda ex parte motus 2° ut est ex parte rei mo-
bilis in patria et naturali sed in qua motus se habet ab
ingrumentum qualitate excessibus 1° modo dicimus quiescem
est motui opposita sed est posteriori vero tantum subordinatum
est cum illius finis et perfectio et hoc patet sumendum est nomen
quiescem in hac definitione

s. 5^a

4° illa definitio in qua est aliquid superfluum est et admissenda
at talis est ista definitio nam non vel principium non super-
fluum est vel eadem est principium et eadem sunt unum et idem

Resp. principiu esse quod univocaliter et eadem esse aliquid parti-
ticularius nam prout ratione principii includitur influxum
in sui effectum

S. 6^a

5° si haec definitio est bona est etiam essentialis et talis est
quia videtur per effectum per motum scilicet a quietem qua
duo manant a una Resp. nam definitio per motum
a quietem sed per se principiu et eadem motus a quiete
et quoniam motus a quiete sunt effectus ab ea procedentes
tamen de principiu horum attributum essentiali ipsius

S. 7^a

6° Aristoteles per unam sic intelligit unam et formam sed hoc
impossibile quia unus rei una tantum est una et multiplex
est si est una et forma ad hoc Resp. si una sumatur pro
essentia et quidditate rei unus rei unica est una sed si
unam sumamus prout cum sumpsit Aristoteles pro motu
principio dicimus unum et eiusdem rei duplex esse principiu
motus actum nempe formam et passivum videlicet unam

Questio

an sint 4^e causarum genera et
qualis sit earum divisio

S. 1^a

Senior et accuratior de eadem tractatus metaphysica est nobis physica
hoc in loco brevioribus spatiis ambulandum est a questionibus
tantum tractandis qua ad faciliorem contrahitur Aristoteli a nobis ita
propositi intelligentia necessariae sunt

S. 2^a

Titulus huius questionis duas habet partes quarum 1^a est an
sint 4^e causarum genera posterior vero qualis sit illa earum
divisio ad priorem partem quod attinget nos dicimus 4^e esse earum
genera nempe earum efficientem materiam formalem et finalem

S. 3^a

Hanc quaternarium causarum numerum hac ratione confirmamus
1° quidquid fit ab alio fiat necesse est quia nihil scriptum producit

Et igitur necessaria causa efficiens causa vero efficiens vel regit
nihil producit vel ex praexistente subiecto et ex nihilo quia
ex nihilo nihil fit nam viribus ex praexistente igitur subiecto
substantiam autem illud quod supponit in generatione rerum eam
materiali vocamus in rem autem vel aliquid introducit
de novo per generationem vel nihil si nihil tota res igitur
autem sui generationem et ita nihil gratia de novo si aliquid
illud est forma ultimi rei complacentia causa autem efficiens
in introductione forme vel operatur aliam gratia vel
frustra et frustra et tunc autem cum dicitur causa materialis agens
propter aliquid et aliam gratia est propter aliquam finem
et sic dabitur causa finalis s. 4^a

Contra sententiam nostram obicitur quod instrumenta inter causas
et legitimas causas debent numerari cum aliquid agant
et operentur sed illa ad nullam ex his causis referri possunt
nam procedunt ad efficiendum referentur quod fieri debet
per quia causa efficiens est causa a qua est omnis motus
Causa ab instrumentis vero est motus est omnis quare plura
sunt causarum gratia his 4^a a primo enumeratis per instrumenta
instrumenta ad causam efficientem revocari cum illi ad operem
sua movenda et movere obsequia inserviant neque
necesse est ut ab omni causa efficiens est motus oritur causa
efficientis duplex est una principalis et altera minus
principalis a principali debet quidem est motus oriri et autem
a minus principali sed instrumenta inter causas minus
principales numerantur s. 5^a

2° videtur quod sunt 4^e causarum gratia quia est materia est
causa cum nulla habeat causalitatem nihil enim agit sed patitur
duntaxat 2° forma est videtur esse causa generans cum sit causa
efficientis quatenus per generationem ducit et potentiam materiam
nihil autem respectu eiusdem potest esse causa et effectus neque
est finis est causa quia si est causa vel est causa quando
est vel quando est sed est causa quando est quia quod est
est nullius est causa neque quando est quia tunc est effectus agens
autem nihil est causa nam sanitas quae per medicinam actus

fuit introducta in corpus officium & iudici de illa officium
offat dicitur actio medicine finis igitur o e caa
3. 6^a

Singulis Resp. 1° Dicendo namque habere propria a vera
causalitatem inquantum fuerit formam et constituit ex part-
compositum ad 2^m dico formam respectu compositi cui ultimum
e dat et modo qua informata et actualis e verum eam
licet respectu efficientis offati rationem substat o repugnat
aut formam diverso modo considerata e effectui et eam
ad 3^m Resp. finis o eadere ut o e neq; ut e sed ut e
possibilitate et futurum si finis consideretur tanquam aliquid
quod neq; actu neq; potest esse tunc nullo modo cadere
quia sic nihil est si ut producat o cadere est qui a
tunc est effectus o eadere sed si spectatur ut e possibilitate et futurum
in rebus qui modus offendi e modus in se actu a nullo
modo e tunc eo respectu finis o eadere
3. 7^a

Ad 2^{am} partem suam huius in qua quaeritur qualisnam sit
causa dicitur ita Resp. dicimus 1° rationem eadere o dici univoco
de his 4^{or} eorum quibus sed tantum analogice ratio e quia eadere
e a qua potest e potest effectus sed effectus o potest univoco
vel eadere ratio ab his 4^{or} eorum quibus Et ratio eadere o e uni-
voca in ista pr. effectus potest a eadere efficienti et a fine
efficientia quodammodo a modo vero et a forma intrinseca
praetera a modo potest tanquam a pura potentia a forma vero
tanquam ab actu qua dependentia o sunt univoca neq; univoca
et eadere rationis
3. 8^a

2° dicimus hanc divisionem o e in membra imediata quia sunt
alia membra sub quibus haec comprehenduntur nam 1° eadere dicitur
in interna et externa eadere dicitur interna in eam materiam
et formalem subdividitur et externa in eam efficientem et finalem
3. 9^a

Dicimus 3° hanc eorum divisionem o e in species infinitas sed
in subalternas quia sub his generibus continentur alia membra
sub efficienti v. g. continentur eadere 1^a et 2^a sub forma comprehenduntur

multa forma diuersarū specierum sub una comprehendunt
nam 1^a et 2^a et sub fine quamplurimi fines diuersi et hęc
diuisio earum ē ē in species infinitas sed in subalternas

Questio 3^a que sit ratio cāandi in singulis cāarum quibus

S. 1^a

Hanc questionē his sequentibus affectionibus determinamus quā
1^a ita se habet cāalitas in hoc consistit ut formam
sustineat et sustinendo formā ad totum compositum consuetudinem
conueniat

S. 2^a

at (inquit) nāc nāc repugnat cāalitas quia sicut cāalitas
signat aliquā efficientiā sed nāc nihil efficit et nāc ē videt
et cāc Resp. 1^a ē requiri ut cuiuslibet cāc via et cāalitas con-
sistat in efficiendo Resp. 2^a nāc resp. compositi habere
suā efficientiā quāvis cū formā componit totū licet resp. compositi
formę tantū patet

S. 3^a

2^a affectio hęc ē formę cāalitas consistit in eo quod nāc
possit et determinat. et nāc cū nāc compositum consistit

S. 4^a

3^a affectio talis ē nāc efficientia et cāc consistit in
eo quod producit rem aliquā siue secundū totā substantiā siue
secundū partem siue tantū secundū aliquod accidens nāc cāc
efficientiā quēdam producit rem totā ut quando virtus generat
aliud virtus quēdam producit tantū partē sic hōc producit
tantū corpus et quēdam producit tantū accidens ut quando
ignis aquā calfacit

S. 5^a

4^a affectio ita se habet finis cāalitas in eo consistit resp. compositi
cāc efficientiā quod sui dictio. mouet et impellit cāc
efficientiā ad agendum quod si cū modis comparat suis cāalitas
in eo sita ē quod conueniat modis conuenit et in ordine patet

Sic sanitas desiderata ab aegroto dat medicamento amaro et male
olenti. quando bonitatem quatuor ordinat ad sanitatem con:
paranda

S. 6^a

Magna controversia est quomodo finis causet an secundum esse
intentionale an vero secundum esse reale ad cuius questio id de
terminandum sciendum est haec tota in qualibet causa spectari posse
et considerare possumus ad quod simplicitas a parte causet namque
illa est quae denominatur causa 2^a debemus considerare totalem
causam ratione 3^a spectari potest conditio necessaria sine qua res quae
denominatur causa causalitatem habet exercere potest

S. 7^a

Sic igitur in causa finali ad cuius causalitatem convenit id est illa res
quae denominatur finis ut sanitas principaliter movet appetitum
aegroti a medico 2^a ratio formalis secundum quam res quae denomi:
natur finis appetitum movet est ipsa esse reale illud rei quae denomi:
natur finis et esse obiectum vel intentionale quo medicus con:
cipit et apprehendit sanitatem est conditio necessaria sine qua finis
potest appetitum movere id est cui appetitum movetur nisi in mente appre:
hendatur et cognoscatur sub ratione boni vel veri vel apparentis

S. 8^a

Uno verbo finis actu et realiter causet secundum suum esse reale futurum
et possibile necesse est ut finis actu realiter existat ad tantum
requiritur ut possibilis sit vel talis videatur sic copiosa nutritio quae
fortasse nunquam futura est movet agricolam ut seminare faciat
et sanitas movet medicum ut aegrotum cures licet id sit in medico
semper reluctans ut agat saepe enim doctus plus valet arte malum

S. 9^a

Hanc concludimus ita id probamus propter quod esse officium agere
secundum illud esse finis est causa quia officium agere propter finem
ut cum consequatur sed propter esse reale officium agere nam v.g. medicus
id agere propter sanitatem quam nunc habet conseruit sed propter sanitatem
realem quam aegrotus collaturus est et secundum illud esse reale finis
est causa

S. 10^a

2° illud esse finis quod id sanat desiderium officium id potest officium

ut finis sit causa quia causa finalis proprium est explere et satiare
appetitum agentis sed est intentionale et explet appetitum agentis
sed potius cum causetur non si appetitum agentis satietur efficiens potius
illud est desistit ab agendo quod tamen verum est
§. ii^a

Argumenta quae adducuntur ad probandum finem agere secundum esse
intentionale ostendunt tantum esse obiectum intentionale requiri
ut conditionem necessariam ad causam finalem continentem quod non
obstante admittimus

Quaestio 4^a an unius et eiusdem numero effectus plures possint de causa

ut haec quaestio ut sollicita ponenda sunt sequentes conclusiones
1^a conclusio unus et idem numero effectus est solus potest sed etiam
debet haberi plures causas diuersi generis corpus autem naturale habet
duas 4as causas nempe efficientem materialis formatam et finalem
§. 2^a

2^a conclusio unus et idem numero effectus potest a pluribus
causis quarum una subordinatur alteri ut sic videtur illi homo qui gratiam
dependet a Voluptate, ab hoc videtur illa homo qui gratiam
§. 3^a

3^a conclusio causa partialis est subdinata possunt producere
eum numero effectum sic multi renigunt unam naturam habentem
§. 4^a

4^a conclusio plures causa totaliter efficientes et principales
eiusdem generis et ordinis est possunt autem numero effectum
producere hanc conclusionem ut potest precipua hae ratione
confirmamus quoniam
§. 5^a

Quemadmodum natura est deo in necessariis ita est abundans
in superfluis at si plures possint dari causa totaliter eiusdem
generis et ordinis natura abundaret in superfluis nam si qualitas
illarum sufficit (ut remedia sufficere) cum sit totalis quorum

nam aliter conceditur superfluum siquidem illud dicimus quod si
amori fuerit nihil impedit quominus sequatur effectus
S. 6^a

Contra sententiam nostram adfertur hoc argumentum ponamus alicui
stupra applicari duos ignes vel alii comburent stupra simul
vel o vel unus comburet et alius o comburet si simul
comburant cum quilibet sit causa totalis eiusdem generis et ordinis
et idem effectus a pluribus causis totalibus eiusdem generis et
ordinis prodibit si o comburam miraculum erit siquidem
posita causa efficiens naturali debiteque proximitate et maiori inter
et legitime preparata necessario sequitur effectus nisi mira-
culum aliquod intercesserit at miracula o sunt in rebus natu-
ralibus sine ingenti necessitate constituenda si vero unus com-
burat et alius o videtur plane ridiculum cum o sit maior ratio
unius quam alterius si utraq; habeat vim aequalem et maiorem
utriusque respectu eodem modo se habeat quia propria eiusdem
effectus plures possunt esse causa totalis eiusdem generis et ordinis
supra illos duos ignes in hoc casu fore causas paritales et o
totalis illa cum dicitur causa totalis quae potest totum effectum et omnem
modum illius producere sed quilibet ignis o potest omnem modum
proferre quia ex illis duobus maior ignis et stupra consur-
git quia ex quolibet eorum scilicet sumptum

Questio 5^a an causa sint sibi in vice causa S. 1^a

Hanc questionem sic determinamus dicimus causas posse esse sibi
causas nam efficiens est causa finis et finis est causa efficiens de
ambulatio enim efficit sanitatem et haec est causa deambulatio
ambulatio autem est causa efficiens et sanitas illius finis sic
tuta securaque habitatio causa est constructionis domus et haec
constructio tuta facit habitacionem. S. 2^a

Qui contraria tenent sententiam et causam o posse esse sibi
in vicem causas existimant ita se arguantur de respectu eiusdem

o p^r est c^{ausa} et effectus at si ead^{em} e^{ss}ent sibi inuicem c^{ausa}
 idem respectu eiusd^{em} e^{ss}et c^{ausa} et effectus En c^{ausa} o^{mn}ipotens
 e^{ss}e sibi inuicem c^{ausa} Resp^o de in eod^{em} g^{ratia} c^{ausa} o^{mn}ipotens e^{ss}e
 ead^{em} et effectus in diuerso tamen nullu^m est in commodum
 s. 3^a

2°. Si c^{ausa} e^{ss}ent sibi inuicem c^{ausa} fieret ut de^{us} at c^{ausa} sui
 ipsius quod manifestu^m implicat contradictione hoc autem
 sic p^{ro} si efficiens v. g. est c^{ausa} finis a finis efficiens fieri
 ut finis e^{ss}et c^{ausa} sui ipsius na^m quod est c^{ausa} ead^{em} e^{ss}e etiam
 c^{ausa} c^{ausa} si e^{ss}et finis est c^{ausa} efficiens cu^m efficiens sit c^{ausa}
 finis finis d^{icitur} c^{ausa} sui ipsius Resp^o proponit illa (quod est
 c^{ausa} ead^{em} e^{ss}e etiam c^{ausa} c^{ausa}) intelligenda e^{ss}e de^{us} ead^{em} in eod^{em}
 g^{ratia} ead^{em} ut quia ignis est c^{ausa} produens calorem in aqua
 et calor aque est c^{ausa} produens calorem in utraque calor
 ignis d^{icitur} quoq^{ue} c^{ausa} produens calorem in manu sed haec p^{ro}
 p^{ro} o^{mn}ipotens est intelligenda de^{us} ead^{em} in diuerso g^{ratia} qua^m ratione
 ead^{em} e^{ss}e sibi inuicem ead^{em} statuimus
 s. 4^a

3°. Si c^{ausa} e^{ss}ent sibi inuicem c^{ausa} cu^m d^{icitur} c^{ausa} sit prior
 c^{ausa} de^{us} respectu eiusd^{em} e^{ss}et p^{ri}ma et p^osterior p^{ri}ma
 ut c^{ausa} p^osterior ut ead^{em} Resp^o o^{mn}ipotens e^{ss}e absurdu^m iudicari
 unu^m et de^{us} o^{mn}ipotens tamen eod^{em} modo sumptu respectu eiusd^{em}
 e^{ss}e p^{ri}ma et p^osterior

Questio 6. an idem possit e^{ss}e c^{ausa} contrari- rum

Ut haec questio utri soluat^{ur} h^{ab}enda sunt ha^{ec} duae conclusiones
 1^a. conclusio efficiens p^{oss}et sola na^m o^{mn}ipotens e^{ss}e c^{ausa} contrariorum
 si sit 1^a. c^{ausa} partialis et immediata 2^a. si sit c^{ausa} p^{ar}te a
 o^{mn}ipotens e^{ss}e 3^a. si sit ead^{em} maⁿ a eod^{em} modo disposita sed
 si aliqua haru^m conditionu^m d^{icitur} una ead^{em} c^{ausa} na^m e^{ss}e
 agens p^{oss}et produere contraria effecta sic sol producit dulcedine

in melle et amaritudine in absinthio quia dicitur cuncta parti:
alis et immundata sic sol calfacit aerem et per antipodista:
in aeris aqua in puro refrigerat quia calfacit per se et re:
frigerat per accidens sic denique ignis propter diversitatem mater:
liquefacit etiam et indurat lumen

S. 2^a

2^a conclusio extra controuersiam est eadem efficientiam per vo:
luntatem producere contraria effecta ut hominum exemplo
manifestum est

Questio 7^a

Quomodo Deus concurrat cum causis 2^{is}

S. 1^a

Ad ea quae a nobis in hac questione dicenda sunt facilius
intelligi possint sciendum est agens dici disfarium agere in:
mundum uno modo immundatione virtutis et alio immu:
datione suppositi illud dicitur agere immundatione virtutis
quod agit per virtutem dicitur aliunde sibi communicari illud
immundatione suppositi inter quod a re patiente nullum aliud
suppositum hoc est singulare per se subsistens immundatum est
hoc pacto aqua manu refrigerat cum ea abluat

S. 2^a

Hoc ita exposito hanc questionem de concursu Dei cum creatu:
ris sic sequentibus conclusionibus determinamus

S. 3^a

1^a conclusio causa 2^a aliquid agunt et operantur nam id est capien:
tia nos docet causas 2as operari cum sint inus igne calfa:
cior et sole lueat cernimus 2° unumquodque est propter suam
operationem deinde si res create nihil agunt frustra cent
3° videmus unam rem regere aliam ex. ut particulares agunt
quia Deus sibi ipsi regere dicitur per

S. 4^a

2^a conclusio Deus concurret cum causis 2^{is} ut actiones suas
producat possit hac assertio 1° sacra scriptura doctrina
constantia est nam actum cap. 17° dicitur nos in Deo vivere
moueri ac

2°. dicitur hae ratione suadet in agentibus per se a subordina-
tio ut dicitur Aristoteles 2°. Metaphys. cap. 2. inferiora o caat
nisi dependent a superiori ita ut superiora simul concu-
rat ad ipsa caandi actum sed Deus e suprema caa cui
per se subordinari oportet oia agentia creata nullum
igitur agens infra Deum aliqua pt producere actione
quin Deus in omni proxime influat

s. 5° q. 1. ad 2. ad 1.

At dicit 1° Deum magis deo operari sine caa 2^a quia
perfectior est operandi modus si solus operetur qua si operetur
cu illa Resp. perfectio ne operandi e in eo consistere ut
e ad mirabilis consortiu sed in eo ut operetur independenter
ab alio a alia ab eo dependent in operando e deinde sic
modus operandi convenientior e nae a bonitati divinae
qua si ut oia inefficaces fieret

s. 6°

dicit 2° si Deus concurret cu caa 2^a vel producit totam
actione vel una parte duntaxat si operetur totaliter tunc
caa 2^a nihil agit si partialiter tunc Deus a caa 2^a
concurrunt tanqua due cae insufficientes per se a
constituentes una caam sufficientem at neutro modo fieri
pt ut Deus concurret cu caa 2^a Er. Deus solus agit
Resp. qd quod fit a creatura vel a caa 2^a fieri etiam
a caa 1^a tunc tamen propria caam 2^{am} superuacanea
e quia e idem operandi modus caa 2^a agit suata sua
vires a dependentes a caa 1^a a caa 1^a agit per 2^{am} conu-
niente ipsius nae a independentes sic idem apud e quod
producit a fabro a a securi a fabro tanqua a principali
agente a a securi velut instrumento

s. 7°

3^a conclusio ita se habet Deus cu quouis agente creato
operatur immediate virtutis rae e quia virtus divina
e aliunde comunicata quin potius oia rei create virtus
a Deo effluit

s. 8°

4^a conclusio talis e Deus etiam concurret cu caa 2^a im-
mediatione suppositi rae e quia intra Deum et re qua patet

Et intermedium aliquod suppositum cum tunc Deus quia ignis
cum calore producant secundum substantiam immediatam sunt
manui quae calescit cumque ipsa caloris productione im-
mediatam attingant. s. 9^a

Ad (dictum) si Deus omnia ista causarum operaretur immo-
dione suppositi sequeretur tolli ordinem causandi, inter dum
a supposita creata Rsp. huiusmodi ordinem non consistere in
eo quod supposita creata attingant per se suos effectus et causa
1^a non nisi per accidens sed potius in eo quod via agentia
creata dependant a 1^a causa ut a fonte totius et ita ut
cetera illius operis et influxum ut consuevit valere nec
ulla operationem exequi.

Questio 8^a

an sit fortuna et quid sit

s. 1^a

Hic 1° queritur an sit fortuna 2° quid sit ut 1^a questionem
satisfaciamus 1° fortunam esse ostendimus deinde eorum qui
eius naturam arguta refutabimus ut videri 2° Rsp. fort.
una definitionem ab Aristotele allatam proponimus a illa qua
si obice videtur refellimus s. 2^a

Ad 1^{am} partem quod attinet haec sit 1^a conclusio dicitur fortuna
in rebus naturalibus hoc autem hoc ratione demonstratur. Effectus
fortuitus est qui raro evenit a praeter agente expectationem
sed talis effectus rei naturae repugnat extra controuersiam
et a ab omnibus concessum datur. Er. effectus fortuitus
s. 3^a

Contra hanc sententiam haec adferri possunt 1° si daretur fortuna
et causa per accidens atque talis causa quia ut de eis per
accidens reduci ad unum per se ita dicitur causa per accidens
reduci ad causam per se. Er. quod fit a causa per accidens
que vocatur fortuna de fit ab aliqua causa per se quare
simpliciter non fit a fortuna Rsp. effectus fortuitus reduci ad
causam per se non respectu effectus fortuiti sed respectu illius

Effectus per se intrinsecus quæ per accidens sequitur effectus
fortuitus nā v. g. fodiens heuā per se intrinsecus construat
sepulchrum aut aliud quippiā auerit autē ut præter autē
opinionē inueniat. Hæc autē sub heuā delectantur. Et
effectus fortuitus habet causā quæ respectu alterius effectus
est causa per se respectu autē effectus fortuiti est causa per acci:
dens
s. 4^a

2°. Sicut opinio nostra est facit ad eā vel est eā rei sic ut
intuitio nostra quidquā adferat per ad eā ipsius effectus
ut nimirū sit effectus per se vel per accidens. Atque in
intuitione nostra est mutare eā rei variare tamen rationem
cuius prout est effectus proficiscens et hoc consilio et vol:
untatis nā et intentione agentis spectatur an effectus sit vol:
untarius vel fortuitus
s. 5^a

2^a. conclusio talis est respectu Dei nihil sit fortuito aut casu
ratiō est quia fortuitū est quod auerit præter opinionem et
intuitionē agentis et Deus effectus et auerit omnia prout
et cognoscit antiquā fiant impossibilia est ut aliquid Deum
latet aut fignat per se habet illius notitiā fortuitum
igitur dicitur respectu causā 2^{am} est vero respectu Dei
s. 6^a

Contra hanc conclusionē hoc obicitur si respectu Dei nihil
sit fortuitū Deus igitur est causa effectus fortuiti sed abs:
videtur est unio et contradictionē implicat effectū aliquem
eā et est a Deo absurdū est igitur dicere nihil est fortuitū
respectu Dei. Resp. effectū fortuitū est considerari ut est ef:
fectus et sic est a Deo 2° ut est fortuitus et sic est a Deo
ut causa causā aut effectus fortuiti est causa per accidens et
de fortuiti ratione est ut auerit præter intuitionē agentis
et blasphemū est aliquid fieri præter sciam Dei et autē
fortuitū nihil ponit in effectū sed dicit tantū obviatū
denominatōne a causā per accidens
s. 7^a

Ut alteri quæstioni satisfaciamus quæ querit quid sit
fortuna eius definitio prout ab Aristotele proponitur et adhibenda

phus cū ita definit fortuna d eā pō accidens fortis raro
contingentis in iis que operant ppter finē a hunc pō
lectionē

Ut quidā probent fortunā d eā cū pō accidens a mō.
terminata sed pō se a determinata hoc utunt argu
inuenio thesauri quā a fortunā manare dici mō
habet certā cāam a definitā scilicet herba vel sepulchri
effossione quā nisi herba effossa fuisset thesaurus nunquā
reperitū cet. Ex. illa d e incerta a indeterminata Resp.
cāam inuentionis thesauri fossione scilicet sepulchri ad
sepulchrū cadaver utpote inuentionis d e eā non
nū necessariū erat ut fossione herba sequeret inuentione
thesauri cū multi effodiant herba qui nullū thesaurū
inueniunt a inuenio potest a multis aliud cāo pro
dū potest cū thesaurus inueniri vel in viā vel in
aliquo angulo domus vel in alio aliquo loco sine foss.
ione

Questio 9. an nāa agat ppter finem s. 1^a

Nāam operari ppter finē hoc d cāas nāales ad id finis
a validis rāonibus probauit Aristō in cap. 8° lib 2.
phys. auge. ut necessariū d sit alias ad hunc rāo mō
ad id confirmandū tantū soluenda sunt argūta que
contra hanc sententiā adferri possunt
s. 2^a

1° quidā ita arguantur ut probent nāam d agere ppter
finē quod d cognoscit finē d agit ppter finē sed nāa
d cognoscit finē ut nāa lapidis aut plantarū Ex. d
agit ppter finē conf. ma. quidquid agit ppter finē agit
ppter finē sed apparet finē cognoscit finē Ex. quod d cognoscit
finē d agit ppter finē cum Resp. 1° ad hoc ut nāa agat ppter
finē d e urge ut ipsa cū cognoscat sed sal eā ut dirigat

ab illo qui finē ipsū nouit scilicet: et quā rāone carent
agunt ppter finē cogniti d ab ipso sed ab authore nāa
ueniēte Deo Rsp. 2°. finem possesum vel pto res
quā ē finis vel ut habet rāonem finis itaq; ut aliquid
operetur ppter rā quā ē finis (pt quod ē finē māaliter
uturpare) d ē nouisse ut illā rem cognoscat verum
tanti si agat ppter cum sub rāone finis at creatura
rāone carent agunt ppter finē māaliter sumptū
d nō formāline

2°. si nāa ageret ppter finē in actionibus illius nulla
peccata committeretur at quāplurima committi vi:
dantur ut patet ex monstris quā sunt a nāa a sum
vitiā a peccata ipsius hūc argūto ita Rsp. dicimus
id ex hoc argūto apertē inferri nāam agere ppter finē
nā si in illius actionibus aliquid accidit ut monstrū
quod impedit ut illa finē suū assequatur illa ex in finē
hūdebat Rsp. 2°. cuiusmodi defectus a peccata nāa d ē
contra nāam uniuersalē a communē quāuis sint
contra nāam particulārē

Finis questionum
in 2° lib. nāalis auct.

Commentarius in 3°
lib. nāalis auct.

præfatio

s. 1°

Auct. in hūc lib. aeromaticis proposuit agere de corp:
oris nāalis principis a de eius proprietatibus cui igit
Cui ordo compositionis postulat hūc usq; egredit de
principiū dā ad consideranda corporis nāalis pro:
prietate progredit. Sic autē corporis nāalis uniu:
ersaliter accepti proprietates enumerari solent scilicet
motus, infinitū continuū inane locus a tempus

7
harum proprietatum alia sunt vera et realia corpora
naturalis proprietatis ut motus continuus locus et tempus
alia vero talia habebantur ab antiquis philosophis ut infinitum
et inane vnde de motibus etc. 2^a

Verum corpora naturalis proprietati 1° est motus corpus
aut naturale est quod naturam habet naturam autem est principium
motus et deinde 2° motu considerat et illud in hoc lib.
cuius commodioris doctrina cum ducit a nobis constitui
possunt partes 1° est de motu posteriori vero de infinito

In cap. 1^m

S. 1^a

In hoc cap. Aristoteles adfert definitionem motus sicut videtur
motus est actus cuius rei que est in potentia quatenus est
in potentia sive est actus rei mobilis quatenus est mobilis
id est motus est actus cuius rei que habet aliquid forme a
paulatim trahit ad ulteriorem huius forme participationem
ut calofactio est actus aque habentis aliquid caloris et
ulterius paulatim trahentis ad acquirendos alios caloris
gradus
S. 2^a

Nec actus agere videmus de immutabilitate in fugiori
definitione motus expositione de cuius a nobis prestitum
fuit in compendio philosophia a nobis tradita et in questionibus
in hunc 3^m lib. philosophia auge. arguitur quod contra illam
definitionem adferri possunt duo dantur solutio

In cap. 2^m

S. 1^a

Post traditam motus definitionem progreditur Aristoteles ad ex-
positionem aliarum rerum que faciunt ad motus cognitionem
S. 2^a

4^a autem ignorata in hoc cap. traduntur ab Aristotele quorum
1^a ita se habet de mouendo philosophum mouet hoc autem

Sic ostendit res physica dicuntur moueri quando agunt in
re mobile quatinus est mobilis agunt autem in rem
mobilem et tangendo mutuum cum agens et patientis con-
tactus est conditio necessario requisita ad motum physicum
Si autem agens tangat patientem ut esse est ut ab eo vicissim
repatatur §. 3.^a

2^m Theorema hoc est de motu induit per motum aliquam
formam vel substantialem ut sit in gradu substantiæ vel
accidentali ut sit in gradibus accidentali et de agens
agit per formam tanquam per rationem agendi et principium
operandi §. 4.^a

3^m Theorema sic proponitur motus est in mobili tanquam
in subiecto hoc intelligendum est de motu passivum accepto sic
autem est in mobili est vero de motore sive de actu mouendi
sic autem est in ipso mouente §. 5.^a

ultimo loco Aristoteles adfert hoc theorema id est actus agens
sive et patientis mouentis et mobilis et hoc theorema
quidam inferunt contra sententiam nostram actionem esse in
patientem dicunt autem et Aristoteles actionem et passionem esse
unum et quidem motum motum autem esse in mobili et pati-
ente et propter actionem in mobili et patientem esse æque
de passione Atque actionem et passionem est motus for-
maliter sed in motu esse et quanquam una scala sit quæ
ascendit et descendit tamen id est prohibere ascensum in
ascendit et descendit in descendit motus quidem
a mouente fluit et in mobili recipit et quanquam ille
id est sit tamen aliud est mouere et aliud moueri quod
sic explicat Aristoteles in hoc cap. eadem (inquit) est distantia
inter et a me sed aliud est me distare a te et a te a me
In cap. 3.^m
§. 1.^a

In hoc cap. Aristoteles epilogus concludit et hæc usque docuisse quod
sit motus actus scilicet aut rei quæ est in potentia quatinus

Et in potentia al vero quia motus e actus agentis a patientis
Actus mouet clariorum a perfectione fieri motus definitio:
nem si aduicias mouens in definitione motus hoc pacto
motus e actus mouentis a mobilis quatinus talia sunt

In cap. 4^m

s. 1^a

Hic incipit 2^a pars quinti libri in qua Aristoteles declarat
2^m corporis naturalis proprietate ducta substantia veterum
phorum videlicet infinitu

s. 2^a

In hoc autem cap. duo prestat Aristoteles i. probat agendum de
infinito quia finitu a infinitu sunt affectiones quantitatis
magnitudinis motus et temporis

s. 3^a

2^a 4^a infiniti proprietate ex veteru phorum substantia declarat
1^a e infinitu et principiu quidquid aut e vel e principiu
vel habet principiu infinitu aut o habet principiu habet
aut fine quod infinito repugnat Et infinitu e principiu
2^a e quod sit ingenuu inherens capere a ceteru quia neq;
finem habet neq; principiu 3^a e infinitu oia continere
atq; gubernare 4^a de diuinitu aliquod munus in

In cap. 5^m

s. 1^a

In hoc cap. philosophus 5^a argutis probabilibus ostendit sciri:
du opinione veteru phorum dari infinitu 1^m deunitz a
tempore quod oia concesserunt de infinitu hoc e tu prin:
cipio tu fine carece 2^m deunitz a magnitudinibus que
diuiduntz in infinitu 3^m deponuntz a quonone a interitu
cu aut ortus a interitus in reru natura perperuis vicibus sibi
succedant necesse e dari infinitu quoddam ex quo semper
fiat corruptio ut res ex nihilo producantz 4^a ratio e quia
de finitu ab alio finit a terminat vel igit datz progr:
essus in infinitu vel sistendu e in aliquo quod ab alio o fi
nidz a terminet

si deus progressus in infiniti dabit multitudinem infinitam si vero
sistitur & in aliquo quod est finitum et terminatur dabitur in-
aginitudo infinita. 5^m argumentum sumitur a mentis nostra
cognitione que nullis finibus terminis possumus cui per
intellatum numerum in infinitum numerare nec potest dari
numerus quo est possumus maiorem concipere adeo est ratio
magnitudinis.

In cap. 6^m

S. 1^a

In hoc cap. Aristoteles quatuordecim infiniti signatos adfert
1° infiniti dicitur quod nec habet nec habere potest ultimum transi-
tum aut finem sic solum punctum dicitur infinitum est omnium impens-
abile et interminabile 2° infiniti dicitur quod transi-
tum habere naturam est ad cuius tamen finem est pervenire propter viam
immensitatem ut Oceanus 3° infiniti dicitur quod habet
finem a transi-
tum sed difficile idque vel ob quantitatem ut
longinquum iter vel ob qualitatem ut labyrinthum in-
tricabilem in quem Spartani damnatos coniecerant 4° in-
finitum dicitur quod licet actu non principium neque finem
habeat potentia tamen utrumque habere potest ut annulus
vel circulus in quo nullum est punctum a quo vult transire
incipiat vel in quo desinat quavis in eo utrumque poten-
tia designari possit 5° vulgo infiniti existimatur id est quod
infinita additione aut deductione admittit ut numerus
aut magnitudo

In cap. 7^m

S. 1^a

In hoc cap. probat Aristoteles quod est corpus aliquod singulare in-
finitum idque hoc ratione precipue est corpus naturale proprio
loco circumscriptum sed infinitum nullo loco circumscriptum
Est nullum corpus naturale est infinitum maxime est extra controuersiam
Sed mihi ita patet quod omnia loca repleta nullum habet locum
proprium sed infinitum omnia loca repleta Est nullum habet locum
proprium

In cap. 8^m

s. 1^a

In hoc cap. Aristoteles docet quod sit infinitum secundum rationem a
tribus rationibus concludit dari aliquod infinitum in rebus
naturalibus 1^a a summis a tempore quod dicitur philosophi statuere
esse infinitum 2^a a magnitudine quae in infinito dividitur potest
et 3^a a numero qui in infinito potest augeri

s. 2^a

2° Aristoteles ostendit quomodo infinitum dicitur autem dicitur duo
praevalent id quod aliud sit infinitum actu aliud vero
potestatem 2° infinitum aliquod dicitur 2us modis additione scilicet
ut numerum et subtractione ut quantitatem continuam

s. 3^a

3° declarat quomodo sit infinitum actu in rebus naturalibus nullum
scilicet actu sed potestatem quia magnitudo est infinita potestatem
autem quatenus dividitur potestatem in infinito et numerus est potestatem
in infinitum quia in infinito augeri potest et ita in magnitudi-
nibus nunquam pervenire licet ad finem divisionis et in
numeris ad finem additionis

In cap. 9^m

s. 1^a

In hoc cap. Aristoteles docet quod sit infinitum et quomodo defini-
endum sit veteres philosophi infinitum definiunt cuius nihil
est extra at vero Aristoteles docet definiendum esse infinitum cuius
semper aliquid est extra id est infinitum est id in quo licet
aliquid accipere extra illud quod sumptum est

In cap. 10^m

s. 1^a

In hoc cap. Aristoteles docet quale sit infinitum et varia eius
attributa declarat 1^m est quod infinitum habeat rationem naturalem
2^m est quod infinitum sit totum potestatem dicitur actu quia cum est
actu tamen finitum est et terminatum 3^m est quod aliud sit infinitum
subtractione et aliud additione 4^m est quod infinitum continetur

o continetur quia rationem habet materia que continetur a forma
 5^m e quod infinitum qua infinitum per se sit ignotum
 quia e instans materia que per se ignota e cu o cognoscatur
 nisi per forma ultimum e quod infinitum potius habet
 partem que totum quia habet rationem materia que e pars

In cap. ii^m

In hoc cap. declarat Aristoteles ex professo quodplex sit
 infinitum duasque vadit infiniti divisiones quarum altera
 motione fit dicitque aliud e infinitum per additionem
 et aliud per subtractionem 2° aliud e infinitum in numero
 et aliud in magnitudine et horum infinitorum duas prae-
 ter quas silentio ambibus involuimus ut patet in respo-
 nsa

In cap. 12^m

S. 1°

In hoc cap. philosophus ad quod casus quod refertur infinitum
 illudque reducit ad eam materiam materia cui ex se e inde-
 finita et indeterminata finitum autem et determinatum per
 forma a qua materia duplici re constat subiecto scilicet et
 privatione Aristoteles docet corpus continuum sensibile esse
 subiectum et in eo ponit infinitatem tanquam privationem

In cap. 13^m

S. 1°

In hoc cap. philosophus respondet argumentis in cap. 5° allatis
 ad probandum esse aliquod infinitum aetheri hic autem notandum
 e philosophum o observare eandem methodum in iis argumentis solvendis
 quae supra observavit in illis proponendis

S. 2°

1^m in Resp. arguitur 3° quod ex rerum generatione et corruptione
 sumptum erat et dicitur inde o sequi materiam infinitatem quae
 unius generis e alterius corruptio ita ut utriusque forma et eo

2° *Resp.* *Ar.* *arg.* *4°* quo utitur Epicurus apud Lucretium
in lib. 1° neq. cuius ma. nempe quidquid finitur alio
corpore extra se finiri potest cum suo termino considerari ut
coelum ultimum s. 3^a

2° *Resp.* *Ar.* *arg.* *4°* quo utitur Epicurus apud Lucretium
in lib. 1° neq. cuius ma. nempe quidquid finitur alio
corpore extra se finiri potest cum suo termino considerari ut
coelum ultimum s. 4^a

3° *Resp.* *Ar.* *arg.* *5°* a cogitatione nostra ducto dicitur
cum nihil cogitatione et imaginatione nostra cuius sit hoc
nihil conetudine rei cum veritate de perdet a nostro intellectu
saepe numero fallaci sed a propria ipsius naturae per aliquem
sonnare sibi contigisse montes aureos cum tamen pauper
sit et si quid imaginetur hocem de mare. coelo de prope
habet aliter s. 5^a

4° *Solut.* *am* rationem desumptam a tempore et ait tempus
de se infinitum aetheri sed portatur quatuor et successivum s. 6^a

5° *Solut.* *am* rationem a magnitudine desumptam dicitur
nulla magnitudine de aetheri infinita sed tantum portatur
finis expositionis lib.
3° phys. auct.

Questiones in 3.^m lib.
naturalis auscul.

Questio 1.^a
an sit motus

Nihil quicquā in universa phya maiore momenti ē quā
motus quia per motū oīa naturalia conservantur nihil ē etiā
in rerū natā quod ē habet aliquā habitudinē a respectu
ad motū vel tanquā principium vel tanquā finem vel ad
eo necessario dependens nihil etiā in seia naturali egredi
difficilius nō natam iam exipere velis idcirco maxima
pars horū 8.º librorū phya auscul. confirmat in explicacōne
motus quare ē ab re fuerit ad eius natam positus in h.
liarū quoddā de illo tractare quāstiones a i. haelan:
da ē hae questio an sit motus

Cum itā a sensu nos doceant dari motus nullā ampliori
opere sic ē probacōne ad ostendendū motū ē adeoq. questio
satis expedita sit si simul remouēdimus impedimenta
refutandū argūta quibus nonnulli videtur phi
suli motū ē negarunt

1.º igit ita argūtabant illud ē pōt ē cuius partes ē sunt
sed motus nullū sunt partes quia alie praeteritis sunt a
alie future ex. motus ē pōt ē hōp. maiore videri ē
de cūbus permanentibus quae simultaneū habent existē
tiā ē vāo de fluentibus ut ē motus

2.º id quod sit nondū ē atqui motus fit ex. nondū ē hōp.
ma. vāo ē de iis quae proprio dicuntur fieri a postea haberi
ē permanentes ē autem de iis quae sunt in vāo a in pōt
pōt fluxu motus autem talis ē atq. ita semper fit a
dū fit ē

3° Si dicitur motus v. g. a d albo ad albu aut mobile dicitur
in termino a quo tantum sed hoc dicitur potest esse quia nondum
incipit motus nec ullo pacto mobile albu dicitur vel dicitur in
termino ad quem a hoc dicitur quia dicitur amplius motus mo-
bile cum tunc dicitur simpliciter album nullum igitur datur
motus R^{esp} motu proprie dari quando mobile dicitur
parti in termino a quo et parti in termino ad quem
mobile cum successione dicitur dicitur album et transit ad
terminum ad quem videlicet ad albu

4° Si quis sit motus dicitur potissimum motus circularis
quia ut motus localis prior dicitur ceteris motibus ita
motus circularis prior dicitur et prestantior ceteris moti-
bus localibus atque dicitur motus circularis sic autem
unum idemque corpus simul moveatur et quiescat at hoc
dicitur absurdum ut idem corpus simul moveatur et quiescat
consequenter pars nostra celum simpliciter moveatur in eodem loco atque
ita cum dicitur possit esse in alio loco secundum suum locum quiescat
et tamen tamen moveatur Ex celum simul et eodem tempore
moveatur et quiescat R^{esp} quantum ad celum secundum se
tota maneat in eodem loco idcirco secundum se tota quiescat
dicitur tamen propter dicitur moveri quia dicitur sui parte
considerare locum mutant

5° Si corpus moveatur per aliquod spatium prius conficit di-
midium illius spatii quam totum atque ita prius pertransibit
dimidium illius dimidium prioris et ita in infinitum quia in
illo spatio infinite sunt partes infinite autem in tempore
finito pertransit dicitur potest ex nullus datur motus R^{esp}
motu quoniam sit quid continuum infinite dicitur sed tantum
potest dicitur actu et ita res se habet in spatio et sic nihil
impedire quominus illud corpus quod moveatur pertran-
sit possit illud spatium in tempore actu finito et potest in
infinito

6° si daretur motus nunquam fieri ut duorum mobilium quorum unum sit velocius et alterum tardius velocius assequatur tardum si per aliquod intervallum distans quod tamen est absurdum si daretur motus v. g. Achilles quod ob parvam partem citius laudat Homerum nunquam assequeretur tardum in eodem spatio si per aliquod intervallum a tardum distans quia tardus pertransibit semper aliquam partem spatii et inter tardum et Achillem infinite partes transcurra sunt. Resp. mobile velocius assequatur tardum quia in tempore equali mobile velocius citius movebitur neque in spatio credendum est esse partes actu infinitas sed tantum potestas

s. 9^a

7° si daretur motus vel fieri in pleno vel in vacuo atque in vacuo quia daretur vacuum neque in pleno nam quomodo moveretur corpus in loco qui esset plenus. Resp. unum corpus succedere alteri corpori et sic fieri motum

Questio 2^a

Quid sit motus

s. 1°

Questionem an sit sequitur questio quid sit cum igitur ostendatur nunc dari motum per experientiam et refutationem arguta eorum qui motum esse negantur et precipue Zenonis cuius arguta rationes et poena ambulando refutavit super. Ita ut declaremus quid sit motus et in hunc finem examinaanda est definitio motus ab Aristotele tradita quae dicitur esse actus entis in potentia quantum est in potentia et arguta quae contra eam adferri possunt refellenda sunt

s. 2^a

1° igitur quidam ita arguantur motus male vocatus est ab Aristotele et recte xela quia est recte xela significat imperfectionem sed motus imperfectionem quandam denotat. Resp. Ceterum

in quaestione quid Tuscan. hoc vocabulum latine reddidisse
confirmata rationem quia proculdubio legitur *entelechiā*
cū littera *o* *o* autem *entelechiā* cū *r* vel potius
quia existimauit *Aristoteles* more *Athienorum* *o* in *r* mutasse
sed hac *Cicero* interpretatio nobis arridet *o* potest si enim
motus definiret per motionem idem per idem definiret potest
ind. Er. dicendum est *entelechiā* perfectionem signare nam
græcis *entelechiā* idem valet quod perfectum quasi *en* *telos*
telos idem in fine qui est cuiuslibet rei perfectio sciendum
tamen hoc nomen sumi tā pro perfectione absolutā
quā pro inchoatā et hac ultimā ratione competere
motui dicendum est et cuius inchoata quoddam perfectio
utpote via a progressu ad ipsā perfectionem absolutā

S. 3.^a

2.º motus et actus *o* possunt habere unum commune quod
er. male motus dictus est actus cū actus etiam actus
ab *Aristotele* sit appellata *resp.* actus duplicem esse unum autem
est perfectus et absolutus aliter vero inchoatus et incom-
pletus qui paulatim a successive pergit ad sui perfe-
ctionem actus est actus perfectus motus vero est actus
imperfectus *o* igitur motus et actus habent idem commune
quod quia actus aliter dicitur actus quā motus

S. 4.^a

3.º hac definitio videtur competere intellectui respectu ad
hoc quia est actus ad intelligentiam ut est in potentia ad
intelligendum *resp.* 1.º intellectus *o* est actus imperfectus
et positus in via ut est motus sed perfectus et permanent
resp. 2.º per eundem hic intelligi eundem integrum completum
et totale ad idem cuius actus est intellectus et
non incompletum

S. 5.^a

4.º actus et potentia sunt inter se pugnantia dicitur autem
er. *o* possunt eodem simul conuenire sicut motus *o* potest
dici actus cuius in potentia *resp.* actus perfectus et potentia
perfecta inter se pugnare imperfecti autem *o* pugnare cū illa

at motus ut antea diximus ē actus imperfectus
s. 6°

5.º si motus ēet actus actus in potentia illud quod mo-
uetur ēet in actu et potentia quod videtur absurdum
Rusp. quod mouetur actu ē quatenus habet aliquid
formae ēē vero in potentia ad ulteriorem formae partici-
pationem quam nondum habet s. 7^a

Quiaque motus ē potest definiiri ex Aristotele ē debet trad:
de hanc motus definitionem pr. aut. quia quod defini-
tū ē in aliquā a categoria at motus proprie in nullo
ē predicamento Rusp. transgrediente definiiri quatenus
in nullā sint categoria sed nihil posse perfecti definiiri
quod ē sit ens completū in eodem aliquo genere motus aut
ē definiiri perfecti et quando Aristoteles ait definitionem
motus a se tradita optimā ēē signat nullam cū me-
liore assignari posse sed ē vult ens definitionem ēē
simplicitate perfectā s. 8^a

Hec sunt precipue arguta que contra definitionem
motus adferri possunt ad que Rusp. sit ex huius defi-
nitionis sensus a precedentibus collectus motus ē actus
quidā imperfectus cui acquisitio formae in subiecto existit
et in potentia ad cū per partes acquirenda quatenus
ē adhuc in illā potentia et quatenus ulteriores
ipsius formae partes continue et successive acquirunt

Questio 3^a

Quid sentiendum sit de suc-
cessionem et continuitate motus
s. 9

Hec questio duas habet partes quarū 1^a de successione
motus posterior videri de eius continuitate de utraque quid

sententiā su ostendimus et ut id facilius efficere possimus
sententiā nostrā quibusdā assertionibus explicabimus
S. 2^a.

1^a assertio. haec ē. oīd motus proprie dictus sit successivus
illud pr. 1° ex motus definitione successio cui in hoc consi:
sit quod forma o integra simul acquiritur sed pō parts
d ē una pot. aliā hoc autem iudicant illa vōba in defi:
nitione posita Ceteris cūis in potentia quantum ē in
potentia
S. 3^a.

2° de pr. p hoc pacto si motus ēet quid permanens mo:
tus o ēet nihil cūm quod manet quā tale mouet nihil
quod mouet manet
S. 4^a.

3° de pr. haec rāone quod tempore mensuratur debet ē
necessario successivus. habet cū parts priores et posteriores
inter quas necessario aliqua successio intervenire debet
at vōus oīd phis motus tempore mensuratur ex. mē:
sio ē successivus S. 5^a.

At dicat grāo ē vōus motus atqui o ē quid successivus
cū fiat in instanti o ex. essentia motus in successione
constitutunda ē. Atq. grāonem quandoq. sumi pro disp:
ōnibus quibus preparatur mēa ad formā substantialem
reipiendā quandoq. vōo pro ipsa introductione forma
in mēam. 1° modo grāo successivus ē quia dispoit
paulatim parat mēam ut in eam forma inducat
alio vōo modo ē instantanea hoc vōo 2° modo grāo
o ē motus proprie dictus sed mutuo
S. 6^a.

2^a assertio successio ē de essentia motus illud a eādē
motus definitione confirmatur debet cū et actus in potentia
quantum ē in potentia inquantū unā partem acquirit

post alia atqui hoc d. p. intelligi sine successione Er.
neq; motus a p. consequens successio ad auz. essentia
pertinet 2. Idem ostendit hoc modo illud quo unu.
quodq; ab alio intrinsece distinguitur ab eode intrinsece
constituitur motus auz. ab instantanea mutatione
id differt intrinsece quod hae simul efficiat ille vero
p. successione Er. successio intrinsece constituit motu
s. 7^a

at ostendit successio motus nihil aliud se videt quā
negatio existentia simultanea partiu ipsius nulla vero
negatio pertinet ad essentia auz. positiui cuiusmodi e. motus
p. quāvis successio p. illa negatione explicari
solvat tamen vera eius ratio d. consistere in negatione
sed in unitate positiua quod scilicet una pars post
alia fluat quodā sequat
s. 8^a

3^a assertio talis e. motus e. quid continuu. i. hae assertio
p. testimonio Arista qui multis in locis illud dicitur
verbis affirmat praestitum in 5. lib. Metaphysica cap.
13. in 1. cap. 3. lib. physica auz. in 4. lib. eiusde operis
cap. 11. 2. idē sic p. motus e. hndanta hndantia autem
continuitatem importat s. 9^a

4^a assertio ita se habet continuitas quāvis ind. s. lubili
maxi motu comitit d. tamen e. de eius essentia hoc aut
hae ratione p. motus quā motus e. acquisitio forma sed al.
quisitio forma d. e. formaliter continuitas Er. motus quā
motus d. e. continuitas formaliter

31

Quæstiones de infinito

Quæstio 1.ª an detz infinitum actu S. 1.º

Infinita fæc de Infinito pertractari possunt quæstione
nos vero quædã tantũ expõdendum magis sehi necessaria
n. 1.º queriz an detz infinitũ actu
S. 2.º

Hanc quæstionẽ sũ sequentibus conclusionibus determinamus
1.ª conclusio datz infinitũ actu secundũ offitũ nempe Deus
opt. max. quia quidquid finitũ ẽ habet aliquã quantitã
sua cãam efficiẽtẽ Deus autem nullã habet cãam effi:
cientiã a quã possit limitari ẽ aut cãa absq; ad a
mũ absq; alio rãt S. 3.º

2.ª conclusio infinitũ secundũ magnitudinẽ actu ẽ datz hanc
conclusionẽ sic probamus de corpore nãale ẽ mobile
quia habet in se materiã a formã quæ sunt principia
motus sed nullũ corpus infinitũ mole a quantitatẽ
moueri pẽ Ex. nullũ datz corpus infinitũ uni. sic dem:
onstratũ oĩd motus vel ẽ circularis vel rectus sed corpus
infinitũ nec motu circulari nec recto moueri pẽ o recto
quia quidquid ita mouetũ mouetũ de loco in locũ sed cor:
pus infinitũ ẽ pẽ hoc pacto moueri quia de rãone corp:
oris infiniti ẽ ut oĩa loca repleat neq; etiã mouetũ motu
circulari quia quodcumq; circulariter mouetũ voluit
circa centũ quidquid autem habet centũ habet etiã
circumferentiã a superficiẽ quã finiat a claudat

s. 4^a

Contra hanc conclusiōem a nobis ita confirmatā quā
ad favi possunt ad quā breuitas Resp. 1° finitū et infinitū
sunt proprietates quantitatis sed proprietates conveniunt
actu rei cuius sunt proprietates Er. dabit. etiā quantitas
que sit actu infinita Resp. infinitū ē et simplicitate
proprietatis quantitatis quia quod ē nullus potest esse
proprietatis sed ex hypothēsi eo quod si ipsū esset nullius
aliud quā quantitatis esset proprietas

s. 5^a

2° unumquodque componitur ex iis partibus in quas reso-
luitur sed oīa magnitudo resoluitur in partes infinitas
Er. ex iis componitur et sic datur infinitū actu Resp. -
magnitudine eo modo componi ex partibus infinitis
quo in eas resoluitur et quia in eas resoluitur ē actu sed
potestatem dīo potestatem et ē actu ex iis componitur

s. 6^a

3° datur finitū actu Er. etiā infinitū actu datur per cons-
quia si unū contrariū ē in re nūc alterū quoque
esse debet ut sepius docet Aristoteles in lib. de celo sed
finitū et infinitū sunt contraria Er. si datur finitū
dari etiā debet infinitū Resp. 1° in contrariis positi-
videtur vērū esse debere aliud necessario poni alio posito
ut si datur candor datur etiā albi sed in contrariis positi-
uatiuis ē et semper necesse ut uno posito alterū ponatur
ut si datur summū bonū ē ppter datur summū
malū sed finitū et infinitū privatiue opponuntur Resp.
2° dari infinitū actu sed ē eo gradu quo datur finitū
actu quia finitū ē in actu pfecto et completo infi-
nitū vērū in actu imperfecto et incompleto neque etiā
esse ē ut opposita pariter conveniant Respo

s. 7^a

4° quidquid movet phantasiam vel illud illud ē ens
in actu quia ē motum alicuius facultatis ē conveniens

nisi cui in actu p^od. infinitū mouet nostra phantasia
et illud Er. Resp. 1° neg. ma. quia multa imaginariū
que nunquam erunt aut ee poterunt 2° ibi Resp. ni:
dico infinitū quā infinitū ē mouere nostra phantasia
sed tantū p^o oppositū nempe p^o finitū quatinus imag:
ināo nostra fingit aliquid ulterius finitū quod concepit
S. 8^a

3^a conclusio ē datz numerus actu infinitus hanc concl:
uonem probamus hoc pacto quod continet sub cōtra
spē ē infinitū sed numerus quilibet claudit sub
cōtra spē Er. ē infinitus mi. pr. quia quilibet
spēs numeri habet aliquā ultimā unitatē finitū
S. 9^a

Ad contra saltem secundū Ar^{tem} numerus ē actu
infinitus existimauit cui mundū attigisse ab eterno
Er. secundū illū numerus ē infinitus aū rāo:
Cū quia dōc ad que unquā fuerunt q^{uā} existunt
Resp. pretermittis variis responsionibus numerū ad:
tū ē ē actu infinitū quia tantū numerus augeri
p^ot et quotidie auget p^o nouas hōmīnū generas

Questio 2^a an detz infinitum potentia

S. 1^a

Hec questio a nobis hīs Aquaribus conclusionibus determi:
natz 1^a conclusio magnitudo ē infinita potestate ratione diuisionis
S. 2^a

Ad hanc conclusio recte intelligat secundū ē in magnitudine
duo ēē grā partium quāsdā secundū aequalitatem et alias sc:
undū proportionem secundū aequalitatem sunt illa que habent
eandē mensurā ut sunt due quantitatē quarū quilibet si
unus palmi secundū proportionem vero sunt que cū toto
diuiso tenent aliquā proportionem ut si totū in duas medias

partes diuidat illa pars dicuntur secundum proportionem quia
 respectu totius eandem habent proportionem namque subduplam
 quod si ex illis duabus partibus quelibet in duas alias modo
 distribuat sunt illa pars etiam secundum proportionem quia
 eandem proportionem tenent ad rem 2°. loco diuisam hoc ita
 posito nos dicimus magnitudinem diuidi in infinitum in
 partes secundum equalitatem. Sed enim partes sunt finite
 Ex. d. poterimus in eis abire in infinitum nam si a linea decem
 pedum sigillatim decem pedes detrahamus deinceps nono d. poterimus
 et in alios pedes distribuere tamen hac conclusio intelligenda
 e de infinitate magnitudinis potest ratione diuisionis in partes
 proportionales

S. 3^a

Hanc conclusionem ita explicatam hac ratione confirmamus
 in diuisione quantitatis vel resultant partes que sunt quan-
 titates vel que d. sunt si partes que ex diuisione resultant d.
 sunt quantitatis quantitas tunc componitur ex d. quantitabilibus
 quod e absurdum si vero partes que resultant ex diuisione sint
 quantitatis habent igitur extensionem partium de partibus actiua
 partium hec cum e ratio formalis quantitatis sunt igitur diuisi-
 biles in eas partes quas habent quia diuisibilitas in partes
 sequitur partium extensionem et ita semper in infinitum progredi-
 tur

S. 4^a

Ad contra. si aliquis obiecit quod frustra e potentia que d.
 reducit ad actum Ex. si magnitudo e infinita potest debe-
 re actu aliquando infinita Resp. omni potentia posse reuocari
 ad actum iuxta suum modum et namque potentias fixas stabiles
 et permanentes debent simul reuocari ad totum actum cum vero
 que sunt successive paulatim tantum cum igitur magnitudo
 sit infinita hac potestate d. ad actum qui sit totus simul
 sed ad illum qui successive sit infinitus per continuationem partium
 deuotionem et diuisionem reuocari debet unde d. sequitur infi-
 nitum actu sed sola potest

S. 5^a

2° id quod neq. fuit neq. e neq. futurum e impossibile e

ut sit sed magnitudo neq; fuit neq; ē neq; futura ē infinita
 Er. impossibile ē ipsa ēe quapropter etiā impossibile ē tam
 posse diuidi in infinitū Rsp. magnitudinē secundū actū neq;
 ē neq; fuisse neq; futurā ēe infinitū at proinde impossibile
 ēe hanc rāonē at infinitā ēe a fuisse a futurā ēe potestati
 dicimus

S. 6^a

3° si magnitudo possit diuidi in infinitū cū illa oīd sit actu
 finita sequetur ut in magnitudine finita daretur potentia
 infinita quod ē contra Atiliū qui in 8° lib. phya. auct.
 cap. ultimo hoc impossibile ēe docet Rsp. Atiliū dicere in
 in magnitudine finita ē posse ēe potentia actiua sed ē negare
 posse potentia passiuā hanc autem potentia passiuā primum
 in infinitū ad diuisionem posse nū diuidi passione signat
 S. 7^a

2^a conclusio hanc ē numerus ē infinitus rāone diuisionis
 a deductionis hanc conclusio pr. 1° auctoritatē Atiliū qui in
 cap. 7° lib. 3° phya. auct. ita loquitur consentaneū ē in
 numero ad minimum progrediendo finē a minimū cogniti
 2° idē rāone pr. quia in numero per continuā diuisionem
 deueniendū ē ad unitatē sed unitas ē res indiuisibilis qua
 nequit in alias res distribui S. 8^a

3^a conclusio numerus appositione a additione ē infinitus quia
 pr. cuilibet assignato numero addi unitas quā addita fit maior
 a illo dato pr. etiā alia addi unitas sicq; fit maior a sim
 ulla hūmāno a finē S. 9^a

Questio 3^a

an vi supernāali possit effici
 infinitum

S. 1^a

Hanc questionē his argumentis conclusionibus determinamus

1^a conclusio implicat contradictionē posse dari creaturam
aliquā infinitū secundū essentia proindeq; Deus o pot
infinitū secundū essentia producere hanc conclusiōē ita
pr. nā creatura repugnat ē a se sū o infinitū secundū
essentia ē a se. Ex. nullū infinitū secundū essentia potest
ē creatū a se consequens nulla creatura ē infinita seu:
ndū essentia sua. Et extra controversiā nū ita pr. si infinitū
secundū essentia ē ab alio Ex. ab alio consideraret sū hoc
implicat contradictionē nā ita essentia o ē sū sufficiens
ut si possit considerare proindeq; aliquē defectū haberet
a se consequens o ē infinita Ex. o infinitū secundū
essentia ē a se s. 2^a

2^a conclusio pōt diuinā potentia o pōt dari infinita entia
multitudo hāc conclusio ita confirmat; implicat contra:
dictionē diuinā potentia quā infinita ē aliqua entia pro:
ductione exhausti alicui exhausteret de facto si infinita
daret; entia multitudo v. g. numerus angelorū infinitus
quia nullū aliū nouū producere possit a infinita multi:
tudi adiuungere Ex. implicat contradictionē dari actu
infinita entia multitudo s. 3^a

3^a conclusio in continua quantitatē nequidē pōt potentia
supernatē dari infinitū actu hāc conclusio sic pr. si
daret; aliquod continuū infinitū v. g. linea infinita extēsa
sequeret; contra axiomatis veritatē in mathematicis
cōtinent totū o ē maius sua parte quia qualibet pars
linea infinita ē infinita et finita cū nullū infinitū
pōt surgere Ex. cū infinitū o sit alio maius tota linea
qualibet eius parte maior ē o possit s. 4^a

Nunc restanda sunt arguta quā supēntia nostra obē
videtur i^o igit; quidā ita arguant; obūm potentia infi:
nite ē infinitū sed potentia diuina ē infinita Ex. obūm
idius ē adequatum ē infinitū quāpropter dū potest
producere infinitū pōt quāuis pōtūm potentia diuina

57
dicitur infinitum esse tamen productum modo infinito quia pro-
ductum est ex nihilo qui modus requirit potentiam infinitam

s. 5^a

2° in continuo sunt infinite partes et qualibet pars potest
separari ab alia. Et Deus potest deus partes continui a se
invisum separare quod sic separata sunt infinite quare
Deus potest efficere infinitum. Resp. Deum posse facere omnia
quod implicat contradictionem sed in hac separatione
partium continui implicatur contradictio ponamus illas
partes actu separatas esse a divisionem continui exhaustam
et absolui per separationem illarum partium sequitur contradictio
quia quolibet pars separata quatinus est pars continui
et sic est divisibilis et per consequens quantitas dicitur divi-
sibilis ex altera autem parte ex suppositione dicitur indivisibilis
quia supposuimus divisionem continui iam exhaustam esse

s. 6^a

3° dicitur Deum deare fiat nobilissima creatura quam
possi producere cum dicere ipsius sit facere proculdubio
illa fiet illa igitur dicitur finita vel infinita sed dicitur potest esse finita
cum potentia facientia sit infinita. Et dicitur infinita. Resp.
dicitur posse Deum deare ut fiat nobilissima creatura quam
potest producere implicat autem contradictionem tamen quia quali-
bet creatura data Deus potest nobiliores producere tum
quia si Deus producat nobilissimam creaturam quam potest
creare potentia divina esset exhausta quia dicitur possit produ-
cere creaturam nobiliores

s. 7^a

Ex predictis manifestum constat infinitum dicitur posse effici a Deo
sed id est querit propter impotentiam Dei absit ut illud dicamus
cum eodem credamus a ore confirmamus illud de omnipotentem
sed potius accidit ob repugnantiam a contradictionem que
contingit posito infinito quare satius est dicere infinitum dicitur
posse effici nullo modo quam dicere Deum dicitur posse facere infinitum
ut sic intelligatur impossibilitatem infinitum provenire ex parte
Dei sed ex parte ipsarum rerum

finis questionum
in 3^m lib. natural. aug.

Commentarius in 4^m lib.
naturalis auct.

Præfatio

In lib. præcedenti Aristoteles agit de motu et de infinito nunc
in hoc de his agit nimirum de loco vacuo et tempore de
loco variationem instituit quia motus fieri potest sine loco
quodquid autem mouetur vel motu recto vel circulari mouetur
at neutrum horum motuum sine loco fieri impossibile est
de inani vero differit Aristoteles quia veteres philosophi qui de rerum
natura differerebant inane siue vacuum admissum illudque
definiuerunt locum corporis vacuum de tempore vero di-
cuntur Aristoteles quia quodcumque mouetur in tempore mo-
uetur et a tempore mensuratur inde patet hanc esse huius
lib. partem 1^{am} et de loco 2^{am} de inani et 3^{am} de tempore

In cap. 1°

In hoc cap. incipit Aristoteles agere de loco et institui sui
rationem aperit docendo cum de loco agenda sit 4^a de causis
que hoc in loco reuerentur proponit Aristoteles de loco dis-
putare 1° quia locus ut omnia arbitrantur est affectio quedam
cuius quidquid autem est alicubi est 2° quia motus localis
qui præcipuus est omnium motuum philosophorum absque loco fieri
potest unde fit ut de corpore mobile sit in loco 3° quia
hæc tractatio de loco multas continet graues et arduas
difficultates negligenda est a philosopho naturali aut perfunctione
tantum instituida 4° quod veteres philosophi de loco nihil fecer-
dixerunt quare diligenter curanda est ut quid sit
locus accuratè doceatur

In cap. 2^m

S. 1^a

Quia questio an sit locus in die investigat Aristoteles in hoc cap. ubi dicitur locus duobus autem precipue argumentis ostendit dari locum quorum 1^m datur a vicissitudine et successione mutacionum patet enim experientia rem una alteri succedere ut ubi est aqua mox est aer si enim aqua ex vase effundatur in eius locum succedit aer et si rursus vas vino replatur in locum aeris succedit vinum quod ostendit locum dari locum sed etiam locum esse aliquid a rebus locatis diversum si enim locus esset a corpore locato diversus mutato corpore locato non posset remanere. Item locus S. 2^a

2^m argumentum datur a motu elementorum unumquodque enim elementum nisi prohiberetur fortis naturaliter in proprium locum ut ignis sursum terra vero in infimum locum

In cap. 3^m

S. 1^a

In hoc cap. quid loci investigando ostendit Aristoteles quid sit locus. docetque 1° quod est corpus 2° quod est receptaculum corporum 3° quod est elementum inquit et elementis compositum 4° ad nullum casum quod pertinet et ultimum in universum locum quod est duabus rationibus demonstrat

S. 2^a

Patet 1° locum esse corpus quia cum corpus sit in loco et corpus foret in corpore et ita duo corpora essent simul et sic mutuo penetrarent

S. 3^a

2° Aristoteles ut probat locum esse receptaculum corporum hac utitur ratione si locus esset receptaculum corporis dicitur quoque receptaculum terminorum corporis et sic panes

at hoc dicitur quia si locus ponitur dicitur differat a puncto
dicitur illius receptaculum quod vero locus ponitur dicitur
a puncto sic per quia nulla adferre possumus diuina
inter indivisibilia S. 4^a

Hac ratio nullius est momenti dicitur autem eadem ratio corporis
a hominibus cuius corpus non potest esse in loco a potest
loco moveri homini vero tantum potest accidere locum
subiunctum a loco moventis nempe ratione corporis cuius
sunt homini unde sicut dicitur ponitur autem linea actu
in corpore separati subiectis sed potest duntaxat
ita ut punctum aliquod loci ut lineam aliquam illi
actu respondent illi et dicendum est
S. 5^a

3° pro. Actus loci dicitur et elementum aut aliquid ex
elementis constare quia sic est corpus quod dicitur posse
et antea ostensum est S. 6^a

4° Actus dicitur locus ad nullum quantumque generari
posse quia sic vel reuocaretur ad eam officinam
vel ad materiam vel ad formam vel ad finem sed ad nullum
habetur et tunc generari posset non est sed huius ratio
in Actus in aliquid falsitatis est tunc locus in
forma dicitur quidem constitutiva et inmensa sed terminans
et extrinseca dicitur vero ratione motus localis rationem
habet esse finalis S. 7^a

5° dicitur locus ostendit Actus dicitur quia sic locus est in
loco cum sit in loco huius ratio est inuoluta et non
est quod est in alio dicitur est in totamquam in loco sed ut v. g.
accidens in suo subiecto sic locus est in locantem et in locato
tanquam forma extrinseca

S. 8^a

Deinde si daretur locus esset aquales locato at o p^r e^t quia
aucto corpore augeret locum at o p^r e^t quia e^t quid inuari
S. 9^a

Hac ratio etiam o e^t admittenda arguuntur cum proprie fit
secundu^m huius dimensionem sicut cum uiuent augeret secundu^m
longitudinem latitudinem et profunditatem crescit cum igitur
locus sit superficies circumstantia o uero corpus aliquod
cum augeret locum o opus e^t ut locus augeretur sed quod etiam
illi dicitur in quo e^t a superficies extendatur

In cap. 4^mS. 1^a

Probat adhuc Aristoteles in dubitationibus et in hoc cap. quare
utrum locus sit materia uel forma hanc questionem agit
in utramque partem et 1^a rationibus confirmat locum uideri
materiam uel formam

S. 2^a

1^a probat Aristoteles locum esse formam propriam forma e^t terminare
et definire e^t cum forma ultimus rei terminus sed
locus proprius terminat et circumscribit rem locatam e^t
igitur forma sed propter hanc rationem o p^r e^t locum esse formam
quia forma terminat inuicem et efficitur et constituit
locus uero tantum circumscribit extra cum rem locatam circū-
scribit tantum

S. 3^a

Deinde Aristoteles pro loco esse materiam hoc pacto locus
e^t receptaculum corporis sed materia a receptaculo et Plato:
ne in Timaeo sunt unum et idem et locus e^t materia hac
ratio etiam nihil ualeat quia quamuis materia possit dici
receptaculum corporis tamen quodcumque receptaculum
o e^t materia

S. 4^a

Deinde Aristoteles hac precipue ratione confirmat contra-
riam sententiam locum scilicet ut esse materiam ut forma hac

ratio ita se habet forma et materia d' separantur a re sunt
autem intrinseca et essentialia principia sed locus separatur
a re quia ubi est aer in cuius loco mox succedit aqua
locus igitur non est materia nec forma

In cap 5.

5. 19

Hoc cap. in 3^a parte dividi potest quartum in 1^a et 2^a
utensur octo modos quibus unus alteri inesse potest in
2^a proponit hanc questionem an idem in seipso possit
esse et in postrema captionem Zenonis qua probare con-
abat locus d' esse quia aliter esset in loco acut' dissolvit
5. 24

Quod ad 1^{am} partem attinet tales hi sunt modi 1° pars
dicitur esse in toto ut manus in corpore aut anima in hoc
2° totum dicitur esse in partibus quia totum d' est extra suas
partes ut patet illas unde relinquuntur in illis consistere
sic manus est in corpore pollice et digito 3° species dicitur
esse in genere ut homo in animali et omnis pars subiectiva in toto
attributiva seu universalis 4° quod in specie est dicitur ut
anima in homine et omnis pars essentialis in toto essentialiter
definitiva 5° forma dicitur esse in materia ut in subiecto ad
que modum referenda est forma accidentaria quod in subiecto
dicitur esse 6° effectus dicitur esse in causa motore efficienti et
impedantur sic res grecorum dicuntur esse in rege et reges
impedantur et ut publica in manu senatus et magis-
tratum sic cor regis in manu domini est dicitur quia
sicut decussus aquarum illud flexit et quocumque vult
inclinat 7° res dicuntur esse in suo fine ad quem desti-
nata sunt sic medicina est in sanitate vita humana
in felicitate et creatura in gloria divina quia ad hos
fines omnia referuntur postremo res locata dicitur esse in suo
loco

hos dōc 8° modos memoria sumenda gratia hoc disticho
comprehendimus

Inueni pars totū species quāq; vicissī
carere subto sine manente loco

5. 4^a

In 2^a parte huius capitis proponit Aristoteles hanc questi-
onē an idē possit ēē in seipso hanc questionē ita Resp. et illa
dicit idē idē posse ēē in seipso ratione partū quattuor scilicet:
iat una pars in alterā continet v. g. amphora vini
dicit ēē in seipso quia vinū quod ē pars amphorae vini
in aliā partē scilicet in amphorā continet

5. 5^a

2° docet idē idē posse ēē in seipso idē a prius et secundum
se totum hoc autem idē probat per inductionē si enim oīa
quae dicunt ēē in alio percurramus videbimus nihil ēē
in seipso per se et secundū se totū 2° illud idē hae ratione
confirmat si idē sit in seipso locus aut res locata et res
locata sit locus quod ē absurdū conse. ma. propter oīa
ostendit supponamus vinū ēē in amphorā tanquā in
loco dēinde supponamus idē ēē in seipso ut amphorā in
amphorā et vinū in vino tunc dico inde sequi vinū
ēē amphorā et amphorā ēē vinū hoc ē locū ēē rem
locatā et res locatā ēē locū hoc pacto quod ē in amphorā
ē vinū sed supposito quod idē sit in seipso amphorā
ē in amphorā Er. amphorā ē vinū

5. 6^a

Deinde in eadē 2^a parte Aristoteles docet idē idē posse ēē in
seipso per accidens nā v. g. si amphorā vini sit in seipsā
per accidens in amphorā simul sunt duo corpora
nā amphorā ē in amphorā sed in eadē ē etiā vinū
Er. in eadē amphorā simul sunt duo corpora amphorā
scilicet et vinū

In postrema huius cap. parte soluit Arist. dubitationē
Zenonia qua probare volebat locū nihil ēē hoc modo
ut vidimus in cap. 3°. Si locus sit aliquid necessarium ē
alicubi ac prout in loco Resp. Arist. locum ēē in aliquo
ō tamen ut in loco sed sic nū daretur progressus in infinitum
sed ut ē accidens in subto sic nū ē in corpore locantur

In cap. 6^m

Postquā phis dialecticē ac probabiliter tractavit questione
quid sit locus nunc in hoc cap. investigat definitionem
essentialem loci ac quia commoda ē investiganda definitio
vis via si a naturalibus proprietatibus ad essentialem
ac abscondite cognitionem perveniamus idē explicat ē
Arist. in principio huius cap. aliquas loci propieta-
tes dūcō phis investigat partes definitionis loci nempe
quod ac duas ac tandem ex grā ac diūd innotis perfectā
loci definitionem constituit s. 2°.

Proprietates loci quas Arist. in modū adfert ha sunt
1° locus continet locatum 2° locus ē aliquid intrinsecū
locato neq; pars neq; accidens locato inherens sed
aliquid extra locatum. 3° locus proprius ut ē maior
ut minor locato sed illi equalis quia ut plus ut mi-
nus continet quā locatū 4° locus nunquā ē sine
aliquo corpore locato quia ē datz valent quāvis
possit ēē sine hoc vel illo corpore locato 5° idē locus
vel ē sursum vel deorsū 6° ē corpus naturale naturale
factz ad locū propriū ac naturā ibiq; quiescit nā locus
habet ut attrahentiā ac conservantiā locati

S. 3^a

In 2^a huius cap. parte p^hus probat superficie e^{ss}e q^uo
loci d^{ic}q; hoc arguto q^uo loci vel e^{ss}e forma vel intervallu
vel ma^ga vel superficie at neq; e^{ss}e forma neq; intervallu
neq; ma^ga Er e^{ss}e superficie mi pr a p^ho p^{er} parte

S. 4^a

1° o e^{ss}e forma quia forma d^{ic}it^{ur} ext^{en}sitas quia d^{ic}it^{ur}
e^{ss}e cuius e^{ss}e forma tribuens iⁿ ext^{en}s^u ma^gis loc^us aut^{em}
o e^{ss}e ext^{en}sitas cuius cuius e^{ss}e locus sed corporis conti
nentia ac p^{ro}inde locus o e^{ss}e forma

S. 5^a

2° locus o e^{ss}e intervallu ut hoc aut^{em} melius refut^{ur}
sciend^u e^{ss}e Platone a^lios v^{er}o p^{ro}pos in a^l fr^ug^u
s^uperficie iⁿter latera corporis continetis e^{ss}e intervallu
quodd^{am} constans tribus dimensionibus nempe longitu
dine latitudine a^l profunditate a^l illud intervallu
e^{ss}e locu

Hanc opinionem refutat Ar^{is} hoc p^{re}cep^{to}ne arguto
uno corpore ext^{en}s^u a^l lateribus corporis continetis
statim aliud corpus quod succedendi v^{er}o habet subintrat
Er nullu e^{ss}e huiusmodi intervallu distinctu ab ipsis
corporibus

S. 7^a

Deinde hac r^{ati}one p^{ro}bat locu o e^{ss}e ma^ga
ma^ga a re separari o p^{ot} ita ut ut maneat in re
ma^ga at v^{er}o locus a re separari p^{ot} a corpore re in
re ma^ga maneat

S. 8^a

Cu locus neq; sit forma neq; intervallu neq; ma^ga iⁿter
infer e^{ss}e superficie a^l ite superficie e^{ss}e q^uo loci p^{ro}st^{it}
v^{er}o hui^{us} g^{en}eris addit d^{ic}it^{ur} ut inde ori^{at} p^{er}fectu loci
d^{ic}it^{ur} hanc d^{ic}it^{ur} colligit ex d^{ic}rimine quod e^{ss}e iⁿter
v^{er}o a locu quod e^{ss}e cuiusmodi locus e^{ss}e iⁿmobile a^l v^{er}o v^{er}
e^{ss}e mobile

vasa aut comparantur o tantum ut in id v.g. vinum
continetur sed non ut in id vinum ex uno loco in
aliu vehatur et moueatur

s. 9^a

In 3^a parte Suius cap. phis colligit integram
loci definitionem hoc pacto locus est s. superficies corp-
oris ambientis immobilis locus dicitur et superficies
ut distinguatur a materia forma et intervallo dicitur s.
superficie ut distinguatur locus proprius qui hoc
loco solus proprie definitur a loco communi dicitur
locus dicitur superficies immobilis ut distinguatur locus
a vase predicti loci dicitur nunc locus et immo-
bile probatur ab authoritate veterum hoc pacto duo sunt
loca propria ex veterum sententia nunc locus sursum
qui est concaua superficies lunae et locus versus qui
est locus terra in modis mundi posita quae duo loca
ex dictis locis precipua loca dicuntur quia semper manent
in eodem sine ulla mutatione Ex. locus est immobilis

In cap. 7.^m

s. 1^a

Ex superioribus colligit Aristoteles hoc in loco corollaria
quedam quae faciunt ad illustrationem definitionis loci 1.^m
est locus alius et superius et alius inferius locum supremum
ait et ultimum caeli quod ad nos superficiem sive extremitatem
mundi de concaua orbis lunae locum vero inferius modum
mundi quod probatur a motu totius grauium et leuium ille
autem est locus superius ad quem leuia feruntur inferius vero
ad quem grauium tendunt sed grauium ad centrum mundi
naturaliter feruntur leuia vero ad ultimam quod ad nos caeli
extremitatem naturaliter subuolant

s. 2^a

2^m corollarium est locum videri planum quoddam de aliquam

Superficie dividunt aut mathematici quantitate in
Circum plana et solida id est longitudinis latitudinis
aut superficie et profunditatis sive corpora

s. 3^a

3^m Corollarium est Locum simul esse cum re locantur et contin-
antur quia locus est illius extremitas extremitas autem
reus cuius est extremitas sunt simul

s. 4^a

4^m est cum locus sit superficies corporis continentis illud
est in loco extra quod reperitur aliud corpus quod ipsum
contineat illud vero est in loco extra quod nullum
est corpus a quo circumscriptum s. 5^a

5^m corollarium est alia esse in loco actu alia vero potest
illa sunt in loco actu que continentur et tanguntur ab
aliquo corpore illa vero sunt in loco potest que possunt
esse in loco ut partes continui sunt autem in continuo ut
partes in toto quia sunt a toto divisa si autem dividantur
tunc sunt amplius ut partes in toto sed in loco
s. 6^a

6^m est alia esse in loco per se alia vero per accidens illa sunt
in loco per se que per se moventur locus autem est per se
motu illa vero sunt in loco per accidens que sunt moventur
per se sed per accidens ut terra per accidens est in loco ratione
corporis ad cuius motum moventur s. 7^a

7^m ita se habet in mundo sicut continentur et hoc ordine habet
in superficie aque aqua in superficie aeris sicut in super-
ficie ignis et ignis in superficie orbis luna et orbis luna
cum superioribus corporibus in 1° mobili
s. 8^a

8^m corollarium tale est unumquodque naturaliter fertur in suum locum

ratio est quia est aliqua natura societas et convenientia inter
corpus continentis et locum ad quod corpus contrahit ad
corporis continentis superficiem movetur ut e.g. aer
movetur ad superficiem ignis conueniens propter convenientiam
ignis et aeris ignis in a aer conueniunt in caliditate
similiter aqua movetur ad superficiem aeris quia aqua
et aer conueniunt in humiditate eadem ratio est aliorum
corporum

s. 9^a

9^m et ultimum corollarium ita breuiter proponitur corporum
naturalia in suis locis naturalibus quiescentia

In cap. 8^m

s. 1^a

hic incipit 2^a pars huius lib. in qua Aristoteles disputat de
inani et arguitur quibus illud aduenit

s. 2^a

1^a ratio quare aduenit hoc est si o cel. vacuū o cel. motus
localis nā quod movetur o potest in plūto recipi aliter duo
corpora eant simul

s. 3^a

2^a ratio sumitur a compressione et condensatione rerum Vinū
enī quod replet doliū effundatur in utrumque dicendum est utrum
simul et Vinū recipi in eodē doliū comprimatur En Vinū
quod fieri o potest nisi in vino dantur spatia quaedam inania
in quae partes vini recidunt et illa occupant

s. 4^a

3^a ratio sumitur a viuentium accretione fit enim accretio per
alimentū intrinsecus assumptū assumi autem o potest utrum in
viuentē sint quidā pori et motus vacuū

s. 5^a

4^a ratio depromitur a vase cunctis pleno quod tantū recipit

aqua ac si est vacui quod fieri dicitur nisi in cinere sunt
spatia quadam inania

In cap. 9.

In hoc cap. adfert Aristoteles tres inania definitiones ex
sententia veterum 1^a est inane esse locum in quo nihil est
id est in quo nullum est corpus arbitrabantur autem veteres philosophi
de uno esse corpus et quia in inani nullum continetur
corpus in inani nihil esse dicebant 2^a est inane esse
in quo dicitur esse hoc aliquid ut substantia corporea 3^a est inane
esse corporum inani id est dixerunt de loco quia inane et
locum pro eodem habebant

In cap. 10.

In hoc cap. soluit Aristoteles rationes supra adductas cap. 8°
ad 1^{am} de sumpta a motu Resp. 1° res posse moveri quantum
est sit inane ut penetratio corporum non praeter motum localem
sunt alii motus ut altitudo unde omnia potest fieri motus
localis sine inani et corporum penetratione sicut cum omnia
sunt plena res tamen potest in altitudo locum transire quia
corpora sibi invicem cedunt

§. 2^a

Ad 2^{am} rationem de sumpta a compressione rerum Resp.
est necessarium ut motus vacui uterentur in corporibus
que condensantur quia fieri potest ut dum corpus comprimitur
partes subtiliores exhalantur et exhalantur

§. 3^a

Ad 3^{am} rationem ex sacratione de sumpta ita Resp. potest dici
est accretione dicitur fieri potest inane sed quia alimuntur conuulsi
in substantiam rei que aliter totumque corpus dilatatur extrin-
sicque et fit maius quam antea erat

s. 4^a

4^{am} Responsione dicimus ex problematibus Aris prob:
lemar 8° s. 25^a dicimus cinere esse calidum et siccu idq;
maxima pars aque commoti in vapores qui statim defluunt
multa etiam pars cineris exhalari una cu aqua et quod
reliquum est condensari in minore mole id est quoniam
disparit multa pars aque et multa cineris cumq; quod
reliquum est condenses ob has causas vas plenu cineribus
tanta aqua recipit cu illis qua sine illis

In cap. 11^m

s. 1^a 2^a 3^a 4^a 5^a 6^a 7^a 8^a 9^a 10^a 11^a 12^a 13^a 14^a 15^a 16^a 17^a 18^a 19^a 20^a 21^a 22^a 23^a 24^a 25^a 26^a 27^a 28^a 29^a 30^a 31^a 32^a 33^a 34^a 35^a 36^a 37^a 38^a 39^a 40^a 41^a 42^a 43^a 44^a 45^a 46^a 47^a 48^a 49^a 50^a 51^a 52^a 53^a 54^a 55^a 56^a 57^a 58^a 59^a 60^a 61^a 62^a 63^a 64^a 65^a 66^a 67^a 68^a 69^a 70^a 71^a 72^a 73^a 74^a 75^a 76^a 77^a 78^a 79^a 80^a 81^a 82^a 83^a 84^a 85^a 86^a 87^a 88^a 89^a 90^a 91^a 92^a 93^a 94^a 95^a 96^a 97^a 98^a 99^a 100^a

In hoc cap. Aris incipit probare o dari vacuum hifuriam
autem videri constituant vacuum 1^m a corporibus separati
quasi corpora o sunt contigua sed inter illa dicit inane quoddam
intervallum secundum in ipsis corporibus penetrant quasi
intus corpora continentur mutuo quidam inani a vacua
spatia et 3^m faciunt corporibus occupati

s. 2^a

In hoc cap. Aris quoddam rationem addit ad probandum o
dari vacuum a corporibus separati 1° si inane statueret
ut in eo fiat motus at hoc o est Er. o est statueretur inane
per mi. quia inane est undiq; sibi simile nullas habens parti
differentias nihil Er. poterit in ipso moveri quia o magis
est natu aliquid moveri in una parte qua in aliam
neq; pot simul moveri in omni partem quare nunquam move
bitur

s. 3^a

2° in inani o pot fieri motus projectionis quia movens pro
ximu v. g. lapidis aut sagitte est corpus interiectu aut deo
aut aliud at vero si spatium est inane nullu est interiectu
corpus neq; deo neq; aliud corpus in ipso igit inani o
pot esse motus projectionis

unde dicitur 3. sup. q. 1. 8. 4.

3. si daretur inane si motus fieret in eo fieret in instanti
at hoc impossibile e. Er. o datz inane pr. cons. ma. qua:
nto magis resistit magnitudo p. qua fit motus corpori
mobili tanto tardior e. motus a longius tempus consu:
mitz in motu et quanto minus resistit magnitudo p. qua
fit motus corpori mobili tanto celerior fit motus
a minore tempore perficitz sed inane nullo pacto corpori
mobili resistet et siquidem e. o. n. Er. corpus mouet p. inane
in instanti

8. 5.

4. ois motus utitur habet sequitur quietem a qua finiatz
atqui in inani nihil pot. quiescere Er. in inane nihil pot.
moueri pr. mi. quia id quod quiescit o. ubiq. quiescit sed
in eoto loco gravior infra et leuior supra at vero in inani
o. magis quiesceret res in hoc loco quam in illo quoniam ois
partes sunt similes quare nunquam quiesceret sed mouet
motu recto in infinitum

In cap. 12.

unde dicitur 3. sup. q. 1. 8. 2.

Supersum duo huius nomen cap. nobis diuinit apertanda
nunc inane corporibus occupati a vacui corporibus ineluctu
que cu. primi illud sunt tantu. Arculi iustitiano aduocant
illo primo exisio facile a nobis tollunt

8. 2.

Quod attinet ad illud corporibus occupati cum nihil aliud
sit quam interuallu. superius apertu. prout in se corpus
aliquid continet si o. daret illud interuallu. part. me dari illud
inane corporibus occupati atqui nullu. dari iugmodi int.
diuinit diuinit ab ipsius corporis interuallo docet ex o.
phus quod oportet eo posito dari p. punctu. diuinit
at hoc e. absurdum na. si diuinit corporis a diuinit
diuinit possent se inuicem p. punctu. possent duoru. quoq.
corporu. diuinit se inuicem p. punctu. atq. ita duo

corpora simul in eodē loco capi quod ē prorsus ridiculū
pr. cognitio quia corpus in loco o ē ut locū occupat
nisi ratione quantitatis quae ē homogēna eius dimensio

In cap. 13.

^{s. 1^a}
In hoc cap. phis inane corporibus ineluctū secundū senten-
tiā veterū extra corpora vivit sed i^o adfert illū argumentū
a raritate a condensatione potest hoc pacto corpora o possunt
condensari nisi in illis sint meatus quidā vacui quod
substant partē rei quae condensat ut rarefaciat nisi dū
dilatat inania quadā spacia intra relinquunt

s. 2^a

Hoc arguit ita propositū illud Inane tollit hoc modo qui hoc
Inane ponunt intra corpora vel illud ponunt ut aliquid
ab eis separabile atq; ita quaecūq; supra dicta sunt adue-
nit Inane separati a doctis oia ad hoc Inane expi-
quantū ad moveri vel ponunt illud ut a corporibus In-
separabile et ita illud statuunt ut eādem motus sursum
quia quod ē Inane ē rariū a huiusmodi autem propriū
ē ascendere a doctis corpora in quibus includit locū in
locū superiorem utraque at hoc absurdū ē docet phis qui
sequitur inde inane quūq; ad locū superiorem ferat et in
loco a quia locus ipse et corū substantia ē Inane dabit
inane Inanis quia dāt locū Inania dūcūt cū res ascen-
dat ppter Inane quo magis Inania et celerius ascendit
inde sequitur Inane ut ppter oīum levissimū celerius ascen-
surū quod absurdū ē quomodo cūq; potest ipsū Inane
pōtē spaciū Inane sursum ferri.

s. 3^a

Tandem sub finem cap. soluit superiorum rationū a corp-
uiffione a dilataōne deumpta negando ut sine inani ut
possit condensari ut rarefaci quia ad Inane referenda o
ē rerū condensatio vel rarefactio sed ad inaniū i^{am} quae
sicut aliud accidentibus ita oia raritati a densitati subiecta
ē hoc cum eodē inani modo rarior a modo densior
gradit

In cap. 14^m

s. 1^a

Sic incipit 3^a q^{ue}stioⁿia pars huius lib. in qua disputat
Atheno de tempore et dubitante a dialectice proadit in
hoc cap. queritur: utrum sit tempus a disputandi gratia
probat tempus et est

s. 2^a

Ratio qua utitur ad id probandum hae est: cuius partes sunt
illud videtur et est sed partes temporis et sunt. Et tempus
et est mihi proponitur. Ne probat Atheno temporis duo sunt
partes nempe praeteritum et futurum sed praeteritum et est sed fuit
futurum quoque et est sed erit. Et partes temporis et sunt

s. 3^a

Hic arguitur facile Resp. per dicendo ma. verum et de utribus
permanentibus utrum ut partes debent habere simultaneam
existentiā et vero de successivis quorum partes sunt in con:
tinuo fluxu sed tale est tempus

s. 4^a

Sed dicere quis possit instans et partes temporis et sic tempus
et. dico instans et est temporis partes hae praecipue ratione
confirmat totum componitur ex suis partibus tempus autem
et componitur ex instantibus instans autem est aliquid indivi:
sibile tempus vero divisibile nullum autem divisibile compo:
nitur ex indivisibilibus

s. 5^a

Deinde in eodem cap. Atheno probat videri instans
et hoc pacto si instans est vel unum et de numero
passivum in toto tempore vel unum succedat alteri et
ita ut esse et prius instans intelligat si prius instans
intuitus vel intuitus in seipso vel in alio sed et intuitus in
seipso de et intuitus de hoc autem est contradictorium neque
intuitus in alio tunc autem intuitus vel in alio proximo et
sibi coherere vel in alio remoto sed et intuitus in instanti

proximo instantia cui o possunt sibi coherere. Iudicium
cui Iudicium duo at punctum puncto o coheret o inheret
etiam in alio remoto na sic inter duo instantia est tem-
pus inheret ac proinde infinita instantia et ita illud
instantis antiqua corrumpat et ita in infinitis instanti-
bus quod e impossibile

S. 6^a

Instantis autem unum a De o posse perseverare in toto
tempore sic probat. Ad illud nulla res terminata habet
unicum terminum at aliquod tempus v. g. dies e quid finitum
et terminatum o habet inter unum instantis sed plura. Unde
si simplex est unum et idem instantis que facta sunt ante
mille annos et que facta sunt hodie facta sunt in eo-
dem instanti ac proinde simul quod e absurdum

S. 7^a

Ut doctrina de Instanti in hoc cap. ab Aristotele proposita recte
intelligi possit sciendum e duplex ee instantis unum extrinsecum
et alterum intrinsecum. extrinsecum e et cuius ductu et fluxu
consequitur tempus intrinsecum vero e quod illius partes
copulat et connectit

S. 8^a

Hoc ita posito nos dicimus unicum ee instantis extrinsecum
in toto tempore quia instantis extrinsecum nihil aliud e quam
unitas primi mobilis sed haec unitas una et eadem e in
toto motu na in toto mobili tenet uniformem et sibi similem
rationem offendi ita ut neque varietas neque alteritas neque ulla
mutationem subeat in substantia. Et instantis extrinsecum e unum
et idem in toto tempore

S. 9^a

Sed si agamus de Instanti intrinsecum nos o dicimus
ee unum sed multiplex na eodem modo se habent instantia
intrinseca ad tempus quo puncta intrinseca ad lineam
sed puncta intrinseca sunt multa tot scilicet quot sunt
partes que inter se illorum beneficio connectuntur. Et et
instantia intrinseca multa quoque sunt

Suo^a

His premissis facile dicitur respondere arguitur ab Aristotele allatis
ad probandum quod possit esse unum et idem instanti in toto
tempore ad 1^m dicimus hoc tantum probare et multa
instantia intrinseca que sunt ea que commutunt unam
partem temporis cum alia aut concludunt vel terminant
aut tempus. 2° autem probare et multa extrinseca
nam extrinsecum inquit claudit inquit committit sed ex suo
fluxu quo preeminere fluit tempus consurgit

S. 1^a

Ad 2^m dicimus ea que fiunt in eodem instanti in-
trinseco simul fieri que vero in eodem extrinseco fiunt
in diversis tamen intrinsecis 2° simul fieri sed diversis
temporibus

In cap. 15^mS. 1^a

Explicata questione an sit tempus exposita est questio
quid sit In hoc cap. prius. Ceterum examinat sic more
verum philosophum sententias de tempore

S. 2^a

Prima autem in medium adfert verum philosophum opinionem
1^a est Platonis assertio tempus esse conuersionem uni-
uersi. Hanc sententiam ita reicit philosophus pars conuersionis
est ipsa conuersio quia conuersio est motus rei que
mouetur ab uno puncto donec reuertatur ad idem sed con-
uersionis pars est tempus. Ex. 2° est ipsa conuersio si
dandus tempus sit conuersio mundi si plures essent caeli
vel mundi plura essent tempora quod est absurdum

S. 3^a

2^a sententia fuit Pythagoreorum assertio tempus esse
sphaeram celestem. Idem autem probabant hoc argu-
to celum omnia continet atque tempus omnia continet. Ex. tem-
pus est celum hoc argumentum 1° precat contra logicam
sylogisticam in eo quod constat ex puris affirmantibus

in 2^a figura 2° in 4^a sunt 4° termini quia aliter de
unius alio vocabulo continetur in maiore a minore in mi
noribus oia continetur tanquam bonis communis et tempus
tanquam mensura. 5. 4^a

3^a sententia fuit stoicorum dicentium tempus esse motum
simpliciter sane opinione reuocatur duabus rationibus
quarum 1^a ita se habet motus tantum est ubi est quod mo
uetur et mutatur sed tempus est tantum est ubi est res que
mouetur et mutatur sed ubique et apud oia. Ex tempus est
simpliciter motus posterior ratio ita se habet motus
vel est tardus vel velocis sed tempus neque est tardum neque
velox nam tardum et velocis tempore definiuntur velox
autem est quod brevi tempore multum mouetur tardum vero
quod longo tempore parum mouetur. Ex tempus est motus
simpliciter.

In cap. 16.^m

Examinatio aliorum opinionum de tempore propriam
a vera proponit. Aristoteles sententiam et temporis defini
tionem inuestigat 1° docet tempus esse sine motu quia
tempus est percipiendum cum est percipiendum motus idque
probat experientia arguitur autem tale est cum a grecis
capti fuissent. Tardi greci inuenerunt in quodam
antro nouum seculum filios anomatibus conditos
et ita dispositos ut dormire viderentur at hoc seculum
filios greci egros adducere solent in qui iuxta
eos positi longo somno capiebantur et a somno excitati
nullum tempus preterisse existimabant idque quia
dum dormirent nullam mutationem aut motum sentiebant
sed nunc in quo dormire incipiebant coniungebant
cum illo nunc in quo excitabantur. Ex tempus sine motu
est percipiendum. 2. 2^a

2° ulterius procedit Aristoteles et docet tempus esse aliquid
motus et hac ratione probat quia motus et tempus
simul percipiuntur sicut autem in tenebris simul et nullum

corpus moveri videamus si tamen ad et cogitatione
motu transacti percipiamus tempus quoque cogitamus
intelle et

s. 3^a

3° Atila probat tempus et continuum ostendit; tem-
poris continuitatem per continuitatem motus cuius et
tempus numerus et a continuitate motus deducit a
continuitate magnitudinis que decurrit a motu

s. 4^a

4° Atila docet in tempore reperiri prius et posterius
ita tamen ut prioritas et posterioritas temporis depen-
deat a prioritate et posterioritate motus dicit autem
prius et posterius et in motu proportionem quoddam
ad prius et posterius in magnitudine

s. 5^a

Ex supra dictis Atila dicit temporis definitionem
hoc modo tempus est numerus motus per prius et
posterius quod tempus sit numerus hoc arguit pro-
bat illud est numerus quo plus et minus prius et
posterius diiudicamus sed tempore plus et minus
prius et posterius in motu diiudicamus ex motu
est numerus tamen ne decipiamus ambiguitatem vo-
cis numeri distinguunt Atila illud vocabulum dicitur
numerus et dupliciter. Vnum numerantur cum scilicet
quo numerantur ut duo tria et alia numerantur
et hac distinctione facta dicit tempus est et numerus
numerantur quia est quantitas discreta sed num-
erum numerantur.

In cap. 17^m

s. 1^a

In hoc cap. Atila Theorematam quoddam explicat de momento
quorum in hoc est unitas temporis a momento dependet
cum tempus vnum quia momentum est vnum quod intelligitur fluere
per totum tempus

Momentū ē partem unā a dē in toto tempore a partē o ē
 ē enim idem in toto tempore ut ipsa o vāo rāone ē unū
 a dē ut ipsa quia quomādmōdū linea intelligitūz offīci pō
 unius puncti fluxū ita quoq; tempus pō unū momentū
 fluens o ē autem unū a dē rāone quia quomādmōdū
 punctū a cuius imaginario motu intelligitūz offīci linea
 o ē unū a dē rāone quia spectat in diversis locis rāone
 illius fluxū ita momentū in toto tempore o ē idem rāone
 quia diversimodē spectat respectu fluxū a mutāōis quā
 grāt tempus ut nū referz ad praeitū tempus o finit
 a ut referz ad futurū ē principiu
 s. 3^a

3^m Theorema tale ē tempus a nunc ita a se invicem
 dependent ut sublato tempore tollat nunc a sublato nunc
 tollat tempus s. 4^a

4^m Theorema sic proponit nunc ē eā cum tempus sit
 continuū a cum dividat 1° ē eā cum tempus sit continuū
 quia copulat praeitū cū futuro 2° ē eā cum dividat quā
 aliud praeitū a futurū distinguit

In cap. 18^m

In hoc cap. explicat Arist. varia temporis attributa quorū
 1^m ē tempus ē continuū quia ē continuū ē aut numerus
 motus qui ē continuus s. 2^a

2^m ita se habet in tempore ē minimū rāone multitudi-
 nis o autem rāone magnitudinis 1° pars part quia in
 immensitate dat minimū ut numerus finarius posterior sic
 ostendit quia in magnitudinibus o dat minimū siquidē
 o quantitas continua dissolubilis ē in infinitū
 s. 3^a

3^m Theorema sic proponit tempus dicitur longū aut bre-
 ve o velox aut tardū

§. 4^a

4^m Theorema tale ē tempus ē quoddā modo dē a quodam modo diuersū ē quoddā modo idē quia simul a ubiq; nā dē ē nunc hīc n in qualibet mundi partē ē aut diuersū ratione prioris a posterioris tempus cū prius a posterioris praeteritū a futurū ē sunt dē

§. 5^a

5^m ē huiusmodi ut annus a dē redit motus ita unū a dē redit tempus redit autem ē idē numero tempus quod cū simul elapsū ē idē numero redire ē p^t sed dē redit secundū spēm sic 4° anni temporis indiffusa serie vices suas alternant

6^m a ultimū hoc ē ē solū motū tempora maximū sed etiā tempus motū ut longū dicimus ē tempus quia ē multum motus a vicissim dicitur multus motus quia ē multū temporis

In cap. 19^m

§. 1^a

In hoc cap. duo praestat Arist. 1° docet quonā dicantur ē in tempore a 2° quoddā temporis dīas explicat

§. 2^a

Quod ad 1^m summa eius haec ē res triplicis sunt quā alia semp^r sunt ut res aeternae alia nunquā sunt nec possunt ēē ut impossibiles alia deniq; mediū cuiusdā quā a conditionis partim sunt a partim ē sunt dē modo sunt a modo ē sunt ut res corruptibiles quae sunt iⁿ quā ē sunt in tempore quia ē mensurantur a tempore ē cedunt ab eo neq; aliquid ab eo patiuntur ut etiā 2° quā ē sunt in tempore quia nec sunt nec possunt ē tempus autem ē affectio rei existētis super^r igitur ut sola res corruptibiles sunt in tempore a a tempore continentur quonā a tempore mensurantur cedunt ab eo semp^r cū ē sunt tempus autem semp^r ē a ab eo patiuntur quia sunt corruptibiles

§. 3^a

In 2^a parte huius cap. Arist. quoddā temporis dīas explicat

quatuor 1^a ē (nunc) dicitur (nunc) duas habere significationes
1^a nunc significat quod ē presens 2^a tempus presens tempori
vicini quo pacto dicimus aliquē nunc venisse qui hodie
venit a aliquē nunc venturū quia venturus ē hodie

s. 4^a

2^a temporis dicitur ab Aristotele explicari ē (aliquando) ita autem
definitur tempus priori et posteriori determinatum sic dicimus
aliquando capta ē Tercia et aliquando fore inundationem

s. 5^a

3^a temporis dicitur ē (modo) (modo) autem convenit cum
(aliquando) quod sicut (aliquando) spectatur in tempore futuro
et praeterito ita et (modo) duntaxat tamen quod (aliquando)
spectatur in tempore praeterito et futuro a tempore presenti
remotissimo quo pacto dicimus aliquando capta fuisse Tercia
at vero (modo) spectatur in tempore ipsi nunc propinquo
sic dicimus aliquē modo capta ē

s. 6^a

4^a temporis dicitur ē (nunc) convenit autem nunc et
modo quod utrumque dicatur de tempore propinquo ipsi nunc
sic duntaxat quod modo spectatur in tempore praeterito et futuro
nunc vero in tempore tunc praeterito ut si queratur quando
venisti Resp. nunc

s. 7^a

5^a dicitur temporis ē (olim) differt a nunc et modo quod olim
significat tempus a praesenti remotum

s. 8^a

6^a et ultima temporis dicitur ab Aristotele exposita ē (repente)
significat autem (repente) tempus quod propter suā exiguitatem
via sensibus diiudicari potest quomodo dicimus aliquē
repente de statu suo dimoueri quia hoc fit subito et tempore
imperceptibili

In cap. 20.^m

s. 1^a

In hoc cap. quedā etiā Aristoteles dicit de tempore i^o ostendit dñm
motū ē in tempore quia prius et posterius sunt in tempore
sed in motu ē prius et posterius Et motus ē in tempore

s. 2^a

2° quomodo tempus se habeat ad aāz quōdā ab intellectu opo:
dōne dependat declarat dicitq; tempus posse considerari vel
ut ē numerus numeratus dñ distinctione in parts priores
et posteriores vel materialiter respectu motus dicitq; si tempus
materialiter considerat^r ē pendere ab operatione intellectus si
vero formaliter spectat^r hanc ab intellectu operatione dependere
non actualis numerationis s. 3^a

3° petit quo tempus dicat^r ē ubiq; in terra in mari et in
caelo rāo quā reddit Aristoteles hac ē tempus ē affectio quedā
motus quidquid ē recipit motū recipit tempus ut res oīes
materialiter recipiunt motū et motus ubiq; cadit in mari in
caelo et in terra Et et tempus quoq; s. 4^a

Deniq; Aristoteles querit cuius motus tempus sit mensura
dicitq; tempus ē mensura cuiuslibet motus quia tempus
ē affectio motus simpliciter dicit tamen ē precipue men:
sura motus celestis quia ē oīum primus et proinde oīum
reliquorum mensura

finis commentarii
In 4^m lib. naturalis
aue.

Questiones in 4^m Lib.
naturalis ause.

Questio 1^a
an definitio loci ab arte
tradita sit bona

Nullus est in tota phya locus scilicet dignior quam ipse de loco
In hunc igitur locum discordamus et in eo paucis per spaciemur
multis scilicet et infinite de loco pertractari possunt questionum
sed nos precipuas diligamus a quibus querimus an definitio loci
qua dicitur esse proxima superficies corporis ambientis im-
mobilis sit bona

§. 2^a

Nos Aristidis authoritati innixi cum esse bonam et accuratam
asserimus contra tamen quedam adferuntur ad quod breuiter
resp.

§. 3^a

1° igitur quidam ita arguunt nullum accidens absolutum
habere unitatem numericam a pluribus subiectis sed si locus
est superficies aliquod accidens absolutum habet unitatem
numericam a pluribus subiectis Er. locus o est superficies
uni. hoc modo demonstramus dandum baculum aliquem cuius
una pars sit intra terram alia in aqua et alia in aere
illi baculi est unus locus tantum numero quia locatus
est uni tantum numero et tamen sunt tres superficies
ipsi ambientis terre scilicet aquae et aeris quarum qualibet
habet unitatem numericam a suo subiecto Er. si locus est sup-
erficies aliquod accidens absolutum qualis est locus habet et
unitatem numericam a pluribus subiectis Resp. nullum acci-
dens absolutum posse habere unitatem numericam a pluribus
subiectis adequatis et totalibus posse vero a pluribus locis
inadequatis locum unum habentibus locum igitur baculi

cuius una pars ē in terra alia in aqua & alia in
aere in his tribus reperiuntur tanquam in subiectis partialibus
& inadæquatis & ab illis unitatibus sua habent

s. 4^a

2°. Locum debet ēē equalis loco secundū ceterū sed
superficie corporis continentis ē equalis loco nam
constat superficie tantū duabus dimensionibus nempe
longitudine & latitudine corpus vero tribus nempe his
duabus & præterea profunditate. Resp. superficies ē ēē aq.
uella loco ratione dimensionū sed ratione continentis &
ambitus & hoc sufficit

s. 5^a

3°. Locum ē ad quē unūquodque fertur naturaliter sed & corpus
ē fertur naturaliter ad superficiem ut patet exemplo terre
quæ naturaliter fertur ad centrum. Resp. si terra consideretur sim-
pliciter secundū quālibet sui partē ut ē corpus grave quod
sua vi suoque pondere fertur deorsum. Sic locus ē & pars & ter-
minantur motus naturalis terra & quicquid largitur
ē centrum si autem consideretur elementū terra ut ē pars
universi & secundū ordinē & dispositionem mundi secundū
quā elementū ignis continetur in nobiliori sic locus
continentis elementū terra partē ē superficie aquæ & parti
aëris

s. 6^a

4°. Una species quantitatis ē prout ē quæ alterius sed superficies
ē quantitas species distincta a loco. Er. ē prout ē illius quæ
Resp. quæ loci ē superficiem latē sumptā & locus ē
superficie continentis & ambitus & superficie quæ ē
alia species quantitatis continens ē continuantur & termi-
nante & tantū considerari sub ratione latitudinis vel
superficiem intrinsecā ē species distincta a loco locus
vero ē species extrinsecā.

s. 7^a

5°. Si locus est superficies corporis ambitus est corpus
quod ē in loco ambiret aliquā superficie corporis conti-
nente & tamen hoc ē prout dici de celo supremo hanc
objectioni facit. Resp. sequenti distinctione loci locus

interea sciamus pro situ partium corporis naturalis qui ad
 eadem dimensionem symmetriam ita determinatur et ut
 ut extra ut supra distantia sua extendatur intendumus
 pro superficie vel extremitate contigua quo corpus aliquod
 metitur cum eadem partibus ad partem applicatione et coordina-
 tione si locum modo consideramus eorum et in eadem
 maxime et in loco quia o eorum tantum sed et pulcherrime
 una et perfectissima partium situatione obinet sed si locus
 posteriori modo spectetur eorum et eadem illud o posset et in
 loco alii dicunt duplicem et locum unum inter se et alterum
 externum et affirmant eorum et in loco interno qui est spatium
 ab illo constante occupatum et locum externum hic solum definitur

Questio 2.

an unum et idem numero cor-
 pus possit et in pluribus locis
 simul et eodem tempore

S. 1.

Hic questioni occasionem praebent Pontificii assertores corpus
 domini nri J. C. praesens et realiter substantialiter et cor-
 poraliter eodem tempore in diversis locis in quibus hostia conse-
 cratur et prout fieri possit sicut per potentiam divinam ut de
 corpore sit simul in pluribus locis et eodem tempore

S. 2.

Nos vero tantum in eiusmodi opinione deprehendimus repugn-
 antiam et contradictionem ut hoc impossibile et notum videtur
 videlicet unum et idem numero corpus possit et simul in plu-
 ribus locis

S. 3.

Rationes phisicae quibus nititur sententia nostra haec sunt 1. si res
 temporalis o possit et simul in diversis temporibus quia
 duo tempora o possunt et simul pari ratione ut localis
 o potest et simul in duobus locis distantibus quia loca distantia
 o possunt et simul sed prius est verum et confessio dubit-
 ationum ex et potest

9.4^a

2° quod simul p^t ē in pluribus locis illud eodē tempore
p^t ē in oībus nā hoc posito corpus unū a dē numero
posse ē hīc a alibi quid impedit quominus sit etiā alibi
atq; ita in infinitū atq; nullū corpus p^t ē in oībus
locis id cū o cōit rebz finite quantitatē Er. dē corpus
simul a eodē tempore in pluribus locis ē o p^t

9.5^a

3° id quod daretur angelis o p^t conedi corporibus nam
varisimilius ē unū a eundē angelū posse ē simul in
diversis locis sū unus angelus o p^t ē in diversis locis
simul nā angelus dicitur ē in loco vel potius in ubi dīgnū
quatinus hīc ē alibi o ē cū cū hīc operatur alibi operatur
quā o excedat

9.6^a

4° posito unū a idē numero corpus multa loca simul occupare
sequitur impossibile nōpe ē dē numero corpus a o
ē o cū dīcitur quia o habet unitatē numericā unitatē cū
numericā habet oīa dīa individuantia sū hīc o habent
oīa quia dē dīa loci nā duo loca in quibus ponit unū a
dē corpus sunt ipsa distincta Er. secundū hanc positiōem
sequitur hoc absurdū dē ē realiter distinctū a se ipso nā quod
sibi existunt illa distinguuntur realiter a sic sequitur corpus
unū a o ē

9.7^a

5° si unū a dē corpus possit ē simul in pluribus locis
adequatio sequitur partē posse ē maiore toto sū hoc implicat
contradictionē vulgatū cū ē illud totū ē maius sūa partē
Er. implicat contradictionē unū corpus posse ē simul in
pluribus locis p^t cons. ma. si ponderet v. g. hō in mille locis
circumscriptiōe caput illud occuparet plus spatii quā totus
hō in vno loco existens imo a unū granū tritici posset ē
maius totū Europa si introduceret a constitueret in singulis
partibus terre universae

§. 8.^a

6.º Si unū corpus posset ēē simul in pluribus locis circumscriptivē sequeretur unū ēē idē numero corpus ēē ēē ēē ēē: uniuscriptivē in loco ēē ex hypothēsi ēē ēē vāo quia ēē in loco circumscriptivē ēē ita ipso elaudi ut extra ipsū res circumscriptivē rēpta ēē sit at si corpus ēēt circumscriptivē in duobus locis ēēt extra quemlibet corū

§. 9.^a

7.º Si unū corpus posset ēē simul in pluribus locis divisibiliter quidam in uno ēē indivisibiliter in alio ut Volunt Constat idē fieri de corpore Christi divisibiliter in eadē constituto ēē indivisibiliter in Eucharistia sequeretur idē unū: duo corpus n. g. Corpus Pauli posset pati aliquid in uno loco quod ēē pateretur in alio Paulo nū in uno loco divisibiliter existunt posset obtinueri caput ēē autē in alio in quo ēē indivisibiliter existeret

§. 10.^a

8.º Si unū ēē idē corpus posset ēē simul in pluribus locis illud fieri vel actione substantiali quā ēē reproductio vel accidentali quā ēē productio novi ubi sed ēē substantiali ēē quia implicat contradictionē idē ēē ēē ēē ēē extra suas causas sed hoc sequeretur cū cū supponitur productū in uno loco ēē extra suas causas et cū rursus supponatur produci posse secundū substantiam ēē sit extra suas causas sed in potentia cū ēē ēē actione accidentali quā producit novum ubi quia impossibilis ēē ut ubi alicubi sit sine ubi quā repugnet modū separari a modificato

§. 11.^a

9.º Si idē numero corpus posset ēē in pluribus locis simul idē poterit simul moveri a quocumque si scilicet Roma ambulat et sedeat Luctia idē poterit calefieri et refrigerari si Roma ad ignē adgat vel in modū flammis ponatur Luctia vero in aqua frigida praetera poterit ēē caecus et videns si excecet Roma ēē Luctia rursus poterit ēē in gratia et peccato beatus et damnatus si scilicet Luctia sit vir probus et moriatur in tali statu Roma vero improbus deinde

12
potest de viuis et o viuis si Luthia d Roma intelligatur
atq; addo hoo ait et o hoo hoo quia ait viuis o hoo vdo
quia hoo inuenit e e hoo
§. 12.^a

Equumz alia ex hac doctrina repugnancia fieri potest ut Petrus
qui ait Romae Luthiam petat et Petrus qui e Luthia
Romae proficiatur eade via eadem limam tunc Petrus
occurret Petro tunc Petrus mouebit duobus in motibus
contrarios terminos habentibus a quo et ad quem tunc etiam
Petrus habebit a fronte et de simul versus oppositos locos
atq; ita Petrus erit aliquid lanus bifrons quod omnino
monstruosa e cu hac oia absurdissima sunt sequit etiam
propterea ridicula et absurda de Luthia Pontificiorum
qui docent vnu et idem numero corpus posse et simul et
inde tempore in pluribus locis
§. 13.^a

Adversarij quaedam arguta adferunt quibus breuiter Resp. i. ita
arguunt ad unitatem corporis o pertinet unitas loci Et vnu
corpus potest et in pluribus locis autem conf. quod e posterius
corpore ordine nate o pertinet ad eius unitatem atque eundem
posterior corpore ordine nate prius aut e aliquid corpus exister
quo loco contineri. Et unitas loci o pertinet ad unitatem corp.
oia Resp unitatem loci o pertinet ad unitatem corporis
talius locus aut e quid potest corpus sed tamen hoc o
impedit quominus unitas loci consequatur unitatem corporis
ita ut sublata unitate loci o possit unitas corporis subsistere
et aut in vno loco e proprietatem unius corporis sed proprie
tatem licet o pertineant ad essentiam rei ita tamen cohaerent
necessario cu suis subiectis ut ab illis separari nullo modo
possint quemadmodum igitur repugnat dicere hoo o e visibile
quia visibilitas o pertinet ad essentiam hoo sic repugnat
vnu corpus o et in vno loco quia unitas loci o conf.
tinet unitatem corporis
§. 14.^a

2. ita arguantur quod aliquando diuinitas facta e illud
proculdubio diuinitas ita fieri potest sed aliquando facta e

divinitus nostris. I. C. corporis presens est simul in celo
et in terra ut quando apparuit Paulo et constat ex
actum 9° Resp. Paulum vidisse Christum in celo existit
S. 15^a

3° ad hanc (inquirunt) et tota in toto et tota in qualibet
corporis parte et per consequens in pluribus locis Ex.
de pot. dici de corpore Resp. 1° de ea parte rationem ad
et corpus cum ad hanc sit substantia spiritualis Resp.
2° ad hanc de ea in corpore ut locati in suo loco sed ut
forma in materia sic autem existendi modus diversus est a
modo existendi locati in loco ut anima videmus apud etiam
Resp. 3° hoc supposito ad hanc est in corpore tanquam in loco
et tamen fore propria ut corpus in pluribus locis sit
dicunt non posse esse in pluribus locis a se invicem sepa-
ratis sed ad fore in corpore tanquam in loco in corpore
inquit cuius partes contiguae sunt

Questio 3^a an duo corpora possint esse in eodem loco proprio

Hec questio propter controversiam inter nos a Pontificis de
transubstantiatione magna animarum contentione excitata
pertinenda est et fundamenta physica ponenda quibus deus
demonstrari et veritas confirmari possit

Hec questio hic duabus conclusionibus determinatur quarum
ita se habet naturaliter fieri de pot. ut duo corpora sint in
eodem loco proprio Hec conclusio 1° pr. testimonio Arist.
qui in 4° lib. physica ause. et cont. 27° absurdum esse existimat
duo corpora simul esse in eodem loco
S. 3^a

2° de rationibus pr. 1° si duo corpora occuparent unum et
eundem locum proprium fieri penetratio dimensionum quia unum
quodque corpus illi locum occuparet ita ut totus locus Resp.

toti illi corpori et singule parti corporis Resp. singulis loci
partibus Ad si utrumq; corpus occuparet locum proprium hoc
pacto fieret punctuatio diuisionum que est impossibilis
S. 4^a

2° si duo corpora possint esse in eodem loco proprio due partes
iusdem corporis possint esse in eodem loco partiali parum
tamen est sed due partes iusdem corporis non possunt esse in eodem
loco partiali sic enim una pars non dicitur extra aliam quod tamen
requiritur necessario propter extensionem partium non habentem exten-
sionem partium non habentem partem extra partem at qui fieri
potest ut due v. g. aut tres partes huius corporis sint in eodem
loco cum digito sic enim non excedunt magnitudinem digiti
S. 5^a

Contra hanc conclusionem hec obiciuntur 1° Comminbric.
musci dicunt duo corpora sepe penetrare et in eodem
loco existere quia in ferro caudent ignis feruunt pariter
Resp. in ferri substantia non est ignis sed magnus calor est
in alio poro S. 6^a

2° dicunt panem in aqua inire cum madescit ab ipsa aqua
substantia quoque versa haberi sed Resp. aqua per panis
substantiam non iniret sed eius poros et meatus ingredi
S. 7^a

3° dicunt vas cineribus plenum non minus aqua recipere
quam si nullo esset cinerum repleto quod non potest fieri nisi aqua
substantia penetraret cineris substantiam cumque penetraret Resp.
id non contingeret propter punctuatum aqua a cinerum Ad
oriiri ex resolutione aqua in vapores et halitus itaque
humidiorum et calidiorum cineris partium exhalatione
S. 8^a

4^a conclusio talis est supernaturaliter fides non potest ut duo corpo-
ra sint in eodem loco proprio hoc conclusio ita potest nulla
potentia officere potest ut duo contradiuntia sint simul vera

at si duo corpora sint simul in uno et eodē loco proprio
 duo contradictoria sunt simul vera. Ex hoc plane impo-
 ssibile ē ma. ab oibz conc. Dens enim ē p^r facere
 quod implicans contradictionē quia parū sibi constaret
 et in veritate fundamentū crederet mi. ita p^r qui
 dicit duo corpora ē simul in eodē loco proprio dicit illū
 locū ē propriū et tamen ē ē propriū propriū et hypoth.
 et ē propriū cū sit communis duobus corporibus. Ex
 admittit istā contradictionē istū locū ē propriū istū
 locus ē proprius

S. q^a

At Pontificii qui in dogma transubstantiationis carnaliter
 affirmativa partē tenent dicunt 1° dominū nostrū J.
 C. exire ex utero clauso beate virginis Mariæ sed hoc
 ē contra sacra scripturā quæ Luca 2° dicit Christū
 fuisse adductū in templū ut deo consecraretur quare illū
 in loco conuictū ē primogenitū masculū adaptione
 valua domino sanctū vocabit unde inflex manifestū
 Christū valua aperuisse ut pphēia dicens Mariam
 ē fuisse virginē fructus nū credimus aut partū et in
 partu virginis fuisse imo post partū in virginis partu
 rasse p^r existimamus virgo nū dicit ē quia distat a
 partu sed quia distat a viro

S. 10^a

Dicunt 2° Christū Januis clausis intrasse ut habet
 in actis apostolica Rusp. quidā haec verba Januis clausis
 denotare temporis circumstantiam videlicet C. nocte ingressū
 fuisse sed hoc subtile quā solidius dicendum Ex ē creaturā
 cessasse creatori et nihil ē incommodi nā non potuit
 C. officio ut porte illi cederent et postea sua virtute cla-
 uiderent

S. 11^a

Dicunt 3° C. exisse ex sepulchro clauso sed Rusp. pariter
 lapidē cū corpore attulit et angelū aliquē illū voluisse
 ut constet ex Euangelio

112

Questio 4^a an detz vacuū in rerum nat^a

Si quanta ē totius nat^a ad vacuū totid^a vizib^{il} arendū a
impediendū conspiras tentus est diu homⁱⁿ in vacuo
negando consensuū frustra hanc questioneū utrum sit vacuū
a mane in rerū nat^a ventilandā a exagitandā suscipiē
mus s^{ed} quia multi fuerunt qui vacuū quōd^a tantop^{er} fugit
a auersatz nāa rationib^{us} astutib^{us} conati sunt deo nos a
partib^{us} nat^a stant^{es} ad vacuū de medio tollendū ad comuni^{us}
paratib^{us} deffinitionē quidequid habemus viciū conferimus
s. 2^a

In hac autem questione hunc ordinē observabimus i^o huius
vocabuli vacui homonymiā distinguimus a quo sensu in hoc
loco usurpet^{ur} ostendimus 2° rationib^{us} illud vacuū oppugn^{ari}
abimus a 3° arguta quā ad illud stabiliendū adferunt^{ur} inf^{er}
utabimus
s. 3^a

Quod ad 1um sciendū ē nomen vacui usurpari i^o pro illo
quod nullo corpore sub sensu a maxime sub visu cadente
repleti sic spatū quod ē inter calū a terra inane quoddam
interstitiū vocari solet sic Virg^{il} in principio lib. 6°. Et nōd^a
illud magnū inane muneurat
s. 4^a

2° vacuū dicit^{ur} illud quod ē crepleti^{us} eo corpore ad quod
destinati ē sic doctū vacuū dicimus cū vino repleti^{us} ē
a auditoriū vacuū muneuramus cū in eo s^{un}t auditores
s. 5^a

3° proprie vacuū seu inane dicit^{ur} illud quod nullo prorsus
corpore repleti^{us} ē aut occupati^{us} vacuū autem in hac signaone
nūquā aforiāny usurpari p^{ot} v^{er}ū signat negaoneū v^{er}
p^{ri}maoneū alicuius corporis vacuū negatiū dicit^{ur} in quo ē
corpus int^{er} p^{ot} ē nūquā hōc in loco ē disputamus utū
detz vacuū in hac signaone cōsti^{tu}ti cū ē extra calū ē spatū
aliquid nullo corpore repleti^{us} a nūquā nūquā nūquā p^{ot} ē corpus

vacuum autem privatione sumptum. s. solum dicitur corpus absente
sed etiam aptitudine naturam ad corpus recipiendam ita ut ubi
est corpus naturaliter tamen esse potest vacuum cum inane dicatur
nunc hoc vacuum in hoc loco disputandum suscipimus ita ut
hic sit huius questionis status utrum deus spatium aliquod
a nullo corpore occupatum quod tamen aliquo naturaliter repleti
possit
s. 6^a

Verum pro tale vacuum propagandum non sequentibus rationibus
propugnandum et inane esse communiter demonstrandum
s. 7^a

1^a ratio ita se habet nam nihil frustra fecit a nihil otiosum
patitur sed si deus vacuum frustra est a otiosum ut otiosum modo
sed etiam noxium maxime cum inuoluit in vultu nam deformi-
tatem quia scilicet mundi unitatem tollit que in visione a
extremorum contiguitate consistit s. ex patitur nam vacuum
s. 8^a

2^a ratio desumitur ab experientia que talis est cum tunc in cunctis
filiis medicorum sursum elatus cavo nisi quia aer qui per an-
te intra accensa prius rarefactus fuerat et attenuatus
extincta candela spiritus et in densitatem coit et minorem
proinde mole quam antea occupat et sic ut aliquid spatii
vacuum relinquatur sursum attollitur et elatus cavo
s. 9^a

Cum quoque res graues aliquando contra propriam inclinationem
ascendant et leues relinquantur nam descendunt nisi noui
vacui v. g. si ampulla cuius aer intus calfactus sit et
rarefactus immerso orificio super aquam frigidam imponatur
ascendit aqua quia aqua frigida contactu refrigeratur aer
intus inclusus et ita condensatur et sic minus quam antea
deposcit spatium nec cum aliquid vacuum relinquatur ascendit
aqua ad defectum aeris supplendum
s. 10^a

Deinde si dari vacuum hae experientiae ostendimus repentinum
cum vesica aliqua aut membrana si minus inflata per calorem
rumpi totum aerem qui in illa contentus erat diffundere
si tunc ad alium locum recipere et si ibi vacuum et inane fuerit

dilatata fuissent illius visque latera & aëre intra ille se
continisset quappre nullu & salutemodi inane in corporibus
S. 11.^a

Utinis ut docet Aristo in 2.º Meteorologico et cap. 2.º ad
hunc orbem inferiorem conservandū necessariū sunt influxus
orbis celestis at si vacuū inter nos et globos illos celestes
intercederet quomodo possint influxus ab eis ad nos derivari
Arvenire nō nisi corpus aliquod interiaceret quod illos paulatim
ad nos deferret Arvenire ad nos o potuerunt
S. 12.^a

Siquis ita ut dicamus ratione quibus vacuū astrui videtur
ita se habet. rare dicitur illud quod constat partibus a se
invicem distantibus ut sunt lana et spongia in quibus
sunt meatus et spatia quedā licet aliquo corpore repleta
sed aëre et corpore aliquod rare habet igitur partes inter se
distantes continetque meatus et spatia quedā ita quod vix
illa spatia aliquo corpore replantur necne si nullo replantur
corpore dicitur de vacuū si aliquo quodam est illud o aut ostendi
ut cuiusque sit illud corpus et quo occupantur illa spatia
aëris Arsp. 2.^a et rare et Arsto vult de categoria sine
et alio de categoria qualitate rare de categoria sine
dicitur illud quod constat partibus a se invicem distantibus
in quo reperiuntur meatus et spatia licet tenuiori aliquo
semper corpore occupata rare vero de categoria qualitate
est illud quod habet substantiam aliquā hinc et dicitur dico
itaque aërem esse corpus rare o aut raritas que pertinet ad
categoria sine que nihil aliud est quā distinctio partium a
se invicem et in aëre continuo nulla in se spatia aut
meatus continens aërem vero dicimus esse rare o raritas
que pertinet ad categoria qualitate que nihil aliud est quā
substantia tenuitas quedā
S. 13.^a

2.º Vacuū impenetrabile considerari. Et hoc pacto sit vas aliquod
calidissima aqua repleta cuius officium bene ostendit cocti
et aqua ad naturam frigiditatem reditura et ita condensata ut
condensata aut est frigoris comae et affecta condensata autem

aqua indubitanter e minime occupaturum spatium quam autem
quum autem aer illi e possit a sepe infinuare in vado
in eo relinquere vacuum. Resp. nullum pphiam fore vacuum
quia in hoc casu duerunt a claudunt ab aqua vapores
qui dilatarent a illud spatium occuparent.

S. 14° de a. et v. d. 14°

3° Sumamus duas tabulas planas perfectas, coniungat
que sint coherentes. Si per oia latera contingant ita
ut inter illas nullum intersit intermedium corpus paulatim
superior aqualiter ab oibus partibus inferioris clauduntur
in instanti immediati sequuntur clauduntur vel inter illas
duas tabulas sit aer vel vacuum sed aer e nequit quia
a hypotensi antea data neque aer neque nullum corpus dat
neque sit e in instanti immediati sequenti clauduntur ut
aer o sit e in aliquo loco ubi o dat nisi per motum qui
in instanti e nequit quare inter quo necessario intercedit
quies. Resp. 1° ex Arist. in Ab. 2°. de au. et cap. 11°. fieri
o posse ut due tabule ita per oia partes se contingant ut
nullum corpus intermedium aut aer aut aqua aut vapores
intercedant. Resp. 2° una tabula o posse aqualiter a
secundu oia partes separari et dylatari ab altera atque
ita aerem per illud tempus posse paulatim ingredi.

S. 15° de a. et v. d. 15°

4° posito uno contrarioru in reu nae alteru debet
necessario poni sed vacuum a plenu sunt opposita ex. si
dat plenu dat etia vacuum. Resp. hanc maximam o e
vera de privatione opposita ut sunt plenu a vacuum

Quaestio 5^a an sit tempus

S. 1^a

Tempus 2^a e ut de tempore disputamus. et quia questio an sit
e omni 1^a deo pcedat debet a deires 1^a querimus an sit
tempus 2^a de 2^a de tempore disputamus.

Tempus e 1^a constat a omni gentiu populorumque consensu
sed ut novum diem addenda mens. anni que sunt partes
temporis

2° quod conditū ē a Deo aliquid ē a parte rei existens sed
tempus a Deo conditū ē psal. cni 74° ita loquitur psalter
tua ē dies tua ē nox tu aurora a solis creasti a in cap.
1° quoscumq; Mosēs narrat Deum dixisse fiant luminaria a
dividant dies a noctes.

s. 4^a

3° omnes res cadentes citiq; partem mensuram aliquam habent sua
durationis aliqua siquidem mensuram dimetimur ut multum aut
parum durasse. Sed huiusmodi mensura nulla alia ē quam
tempus ratione cuius quidam maiorem quidam vero minorem
durationem habent Ex. tempus in rerū nra ē constitutum

s. 5^a

Contra hanc sententiam que verissima ē hoc obicit quidquid ē
compositū ex o antiquo illud ē o ens sed tempus ē huiusmodi
nā ē compositū ex praeterito a futuro que sunt o entia a
praesens pariter temporis pars o ē nā ex praesenti praeteritū
hanc nō habemus ut docet Seneca in lib. 16° naturalium
Quaest. cap. ultimus ubi ita loquitur ut quod futurū ē nō
ut quod fuit in puncto temporis fugientis pōdero Arist. duobus
modis aliqua posse dici o entia 1° quia neq; sunt actu neq;
potestatis neq; fuerunt neq; unquam erunt futura ut sunt.
Chimera hippocentaurus montes aurei alio modo que quāvis
actu o sunt tamen vel fuerunt vel futura erunt ex o entibus
1° modo nullū ens potest componi ex o entibus autem 2° modo
utro potest si illud nā fuerit successione ut ē nā temporis
quod ē in perpetuo fluxu

Quaestio 6^a

Quid sit tempus

s. 1^a

Quamvis tempus ē pro conceptu habet unumq; sit qui
illud in ore o habet attamen eius naturam cognoscere valde
difficile ē quod signabant philosophi Aegipti depicta imagine
serpentina caudā suā occultantē per spiras unius dixerunt
amoremq; volubiles serps designabant per caudā vero oculi
hanc carumque eius naturam representabant neq; solū difficile
ē quid tempus sit percipere sed etiā percipere oratione explicare

quo pertinet illud Augustini in lib. ii. confessorum suarum
cap. 14. ubi ita loquitur quid est En tempus si nemo a me querat
scio si querenti explicare veli nescio
s. 2.^a

Nisi continuis huiusmodi temporis a nobis est investiganda melius
autem cognosci potest quia ex definitione illius ab Aristotele allata
qua dicitur esse numerus motus per prius et posterius
s. 3.^a

Hac definitio nobis propugnanda est contra eorum objectionem
qui cum dicitur esse bona et accurata afferant id igitur ita arguunt
Species quantitatis discreta potest esse quod species quantitatis
continua sed numerus est species quantitatis discreta et tem-
pus est species quantitatis continua. Et numerus potest esse quod
temporis. Resp. numerum numerantem esse speciem quantitatis
discrete potest vero numerum numeratum ab tempore esse numerum
numeratum
s. 4.^a

2.º hac definitio videtur esse manca nam tempus potest tantum esse nu-
merus motus sed etiam quietis et tamen in hac definitione
nulla quietis mentio fit. Resp. rationem cuius quietis in illa tem-
poris definitione mentio potest fieri hanc esse quia motus potest et per se
a tempore mensurari quietis autem per accidens quatenus est
privatio motus quomodo videtur cum per se videtur lumen et sonus
per se audiri per accidens vero videtur huiusmodi quatenus est
videtur lumen et per accidens audiri. Si contra per se perceptionem
soni sic per se mensuratur motus quietis autem per accidens
quatenus est motus privatio
s. 5.^a

3.º prius et posterius a tempore ortu habent si En tempus est
numerus partium motus per prius et posterius tempus per se
partes definitur namque per prius et posterius quod ab ipso
manat quod virtutem maximam est nam idem per se ipsum definire
ridiculus est. Resp. ex hac ratione potest sequi ut idem per se ipsum
definiatur nam prius et posterius per que tempus definitur potest
sunt prius et posterius temporis sed motus

s. 6^a

4° si tempus est mensura motus est quoque illud mensura
at hoc o pot est quia tunc relatu foret gus ante absoluti
mensura cui e quid relatu Resp. relatu secundu dici posse
e gus ante absoluti sed mensura e relatu secundu dici
et o secundu e a sic tempus gus e pot sed dicit adhuc
aliquid quando tempus pot e mensura motus quum sit
mensura sui ipsius Resp. breuitas tempus e mensura repe-
ritiois respectu sui ipsius et mensura applicacionis respectu
motus

Questio 7.
an tempus existat per
instantia

Hanc questione ita determinamus tempus partes s. de ordine
existentie que inter se tenent agamus per ipsa instantia existunt
at vero si tempus absoluti considerat o per instantia sed per
suas partes existit

s. 2^a

Hanc assertionem ita confirmamus id quod e extrinsece et diuisibile
pot existere per instantia et indiuisibile na si existet idem
haberet existentia diuisibile et indiuisibile sed extrinsece instantiis
indiuisibilibus tempus vero diuisibile Er. o pot tempus per
instantia existere

s. 3^a

Contra vero quada obiciunt ad que breuitas Resp. i^o adfect
locus desumptus ex Aristo qui in 4° lib. phys. ausc. apert
dicit de tempore nos nihil aliud habere qua instans quod
si de eo nos nihil aliud habeamus Er. tempus existit per
sola instantia Resp. vtru e actu et simul nihil nos aliud
habere de tempore qua instans sed o ppheta sequit tempus
existere per instans quia existentia temporis o e simul sed
successiue Resp. ad hoc dictu intelligendu e de tempore respectu
ordinis na quia hic ordo ab existentia instantia dependet
vtru e nihil presens preter instans nos habere quia
nihil presens habemus preter ordine qui ab instanti potit

s. 4^a

2° nulla res quando fit e na prius e fieri qua e sed tempus
sua sua partes successiue fit na una succedit alteri pceptis

3.º per alio quod o e res o pt existere sed pars temporis e
sunt ex. per pars tempus o pt existere But. na. vera e
in permanentibus falsa vero in successivis at tempus ut
autem diximus e quid successivum

finis Quaestionum
in 4^m Lib. phys. auc.

Summa 4^r Lib^m Sequentiū
phys. ausc.

Quia quæ ad motus naturæ intelligendā necessaria sunt in
precedentibus Lib.⁹ exposita fuer. idcirco 4° Lib. sequenti con-
tractus explicandi superaddimus maxime quoniam quæ
ab Arist. in his Lib. præsertim a nobis in compendio
physo tradita et explanata fuer. tantū igit. ut aliquid
curriculo nostro desit quæ fuit in his Lib. a p^{ro}posui
ut in summa conuenerit et quæ de re in unoquoq;
Libro agit breuiter atq. distincte

In Ab. 5° tria precipue tractat A^lior 1° de speciebus, motus
Congi. Ceterq; discessit 2° de unitate motus agit a 3° de motu
convarietate tractatione instituit 5. 3^a

In 1.^a q. 6.ⁱ par- demonstrat p^{ri}us motu ex partibus diuisis
constare dⁱ autem ex indiuiduis ut p^{ri} quida opinati sunt
qui signatiua corporis immixti. In 2.^a par- ostendit quot
modis sciri queat motus in 3.^a par- que sit etia quicquid
duis declaratur et in postrema Tenone indicatur

119
Lib. 7.º a 8.º de p^{ri}nc^{ip}is & argum^{en}tis a institutis sed in 7.º lib.
p^{ri}nc^{ip}is p^{ri}nc^{ip}is more futurum opus r^{ati}onibus quas adumbrat
ut coru^m quae in 8.º exquisitis p^{ri}nc^{ip}is p^{ri}nc^{ip}is p^{ri}nc^{ip}is p^{ri}nc^{ip}is
aliqua instructi singula p^{ri}nc^{ip}is p^{ri}nc^{ip}is p^{ri}nc^{ip}is p^{ri}nc^{ip}is
S. 4.^a

Sed autem sic Lib. 7.º in duas p^{ri}nc^{ip}is p^{ri}nc^{ip}is p^{ri}nc^{ip}is p^{ri}nc^{ip}is
Theorematum quaedam de p^{ri}nc^{ip}is p^{ri}nc^{ip}is p^{ri}nc^{ip}is p^{ri}nc^{ip}is
invenit ut ostendat dari in reu^m n^{on} vnu^m motu^m
iⁿ q^{uo} motu^m p^{ri}nc^{ip}is p^{ri}nc^{ip}is p^{ri}nc^{ip}is p^{ri}nc^{ip}is p^{ri}nc^{ip}is
velocitatem a tarditate motus inter se confer
S. 5.^a

Quae antea adumbravit Aristoteles in Lib. 7.º illa eade^m exprimit
in Lib. 8.º accuratius demonstrat igitur hoc in loco a 1.º motu
oris eternitatem a p^{ri}nc^{ip}is p^{ri}nc^{ip}is p^{ri}nc^{ip}is p^{ri}nc^{ip}is
p^{ri}nc^{ip}is sit corporis naturalis p^{ri}nc^{ip}is p^{ri}nc^{ip}is p^{ri}nc^{ip}is
s^{ub}stantia quida^m sit motus p^{ri}nc^{ip}is p^{ri}nc^{ip}is p^{ri}nc^{ip}is p^{ri}nc^{ip}is
p^{ri}nc^{ip}is p^{ri}nc^{ip}is de motu p^{ri}nc^{ip}is p^{ri}nc^{ip}is p^{ri}nc^{ip}is p^{ri}nc^{ip}is
p^{ri}nc^{ip}is p^{ri}nc^{ip}is p^{ri}nc^{ip}is p^{ri}nc^{ip}is p^{ri}nc^{ip}is p^{ri}nc^{ip}is p^{ri}nc^{ip}is
sed alius d^{ic}it atq^{ue} motu^m s^{ub}stantia^m ad 1.º a^utem in
otorio contemplationem igitur a^utem motu^m p^{ri}nc^{ip}is p^{ri}nc^{ip}is p^{ri}nc^{ip}is
git 1.º motoris eternitatem

finis summae Lib.

5. 6. 7. a 8. p^{ri}nc^{ip}is
a^utem.

Questio unica in 8. lib.
p^{ri}nc^{ip}is a^utem.

an mundus sit eternus
S. 1.^a

Sicut in religione diligenter cavenda est ne rationu^m nimis argu:
tantu^m fides pura a liquida Dei veritatem corrumpanus sic
fugienda est illoru^m superstitio qui nefas arbitrant^{ur} ad veritatem
in sacris litteris reuelat^{am} corroboranda a a profanoru^m hominu^m
conatibus vindicanda ratione p^{ri}nc^{ip}is a medio p^{ri}nc^{ip}is consue
p^{ri}nc^{ip}is in a Theologia aduersis fontibus inter se o^{mn}ino concurrunt

sed probe inter se consulantur & faderant cum p^{ri}ma Tholo:
que insculptat a ancillis in arte edificandi quis nescit p^{ri}ma:
p^{ri}ma de laude architek^{ti} an d^{eo} negligis op^{er}arios & ministros
in arte navigandi primas hinc Nauchet^{um} nemo ignorat
d^{omi}ni tamen sp^{eci}em remig^{is} & scutinatores in exercitu
ut est imperator an o^{mn}is d^{eo} relinquit locu^m militib^{us} sic ad
veritatem nobis ceteris revelata diffundenda principatu^m obtin:
cant rationes a Dei verbo doct^{re} o^{mn}is sp^{eci}em tamen
que a p^{ri}ma armamentario depromunt^{ur}
S. 2^a

Quare cum nos in desola Christianoru^m ducati nos (inquat)
quibus ipsa veritas de celo demissa si p^{ri}ma demonstravit &
par fuit firmis credamus & constante affirmamus mundi
in tempore a Deo produci fuisse scriptu^m aut est in p^{ri}ma:
p^{ri}mo Deus creavit celu^m & terra^m affamen tande^m veritatem
rationibus p^{ri}ma confirmare nos p^{ri}ma profutur^{um} o^{mn}is parit^{ur}
S. 3^a

Hic questioni unica conclusio resp^{ondet} quod ita se habet Deus
mundu^m lib^{er} & o^{mn}is ex sua necessitate in tempore creavit ut h^{ic}
conclusio n^{on} confirmet^{ur} h^{ic} probanda sunt est Deum mundu^m
creasse 2° illu^m creavisse in tempore & 3° illu^m o^{mn}is condidisse ex
necessitate n^{on} sed lib^{er}
S. 4^a

Quod ad 1^{am} partem huius conclusioⁿis attinet nos ita pro:
bamus Deum mundu^m creavisse d^{eo} ex nihilo condidisse
1° si Deus o^{mn}is p^{ot} ager n^{on} ex subto ex virtute eius astric^{ti}
est & definite ad m^{an}u^m d^{eo} quero quis cu^m definiuit & astric^{ti}
o^{mn}is Deus ipse si q^{ui} aliq^{ui}d p^{ri}mo & superius Deo neq^{ue}
n^{on} quoniam h^{ic} n^{on} n^{on} p^{ot}erior Deo ex nihil
S. 5^a

2° o^{mn}is maior nobilitas est agentia quod paucioribus indiget ad
agendu^m sed Deus est nobilior agens qu^{am} n^{on} ex paucioribus
ad agendu^m indiget sed n^{on} ex n^{on} 1° ex n^{on} o^{mn}is requirit
Deus
S. 6^a

3° probamus Deum mundu^m in tempore creasse h^{ic} rationes
in mundi creatione Deus proposuit sibi gloria sue manifestatioⁿ
de illustratioⁿ d^{omi}ni it^{em} Deum mundu^m condidit eo modo

quo magis patet et illustratur eius gloria sed gloria divina
illustratur multo magis in productione mundi in tempore
quam si Deus mundum ab aeterno produxisset quum enim mundus
mergitur in qui ante dicitur erat videlicet iudicant mundum a
Deo dependere nihil in seipsum reducere potest deo esse ad se tunc
quicquid cognoscit Deum libere dicitur ex necessitate sua mundum
produxisse dicitur in sui commodum et utilitatem cum ab aeterno fuerit
absque mundo sed ut aliud bonitatem suam largiretur et commu-
icaret

§ 7°

3° probamus Deum dicitur ex necessitate sua sed libere mundum
condidisse hoc arguitur quaecumque agunt ex sua necessitate
agunt secundum totam virtutem et ut (loquuntur scholastici) sic:
nunc ultimum potentia ut sol maxime illuminat ignis nunc
minime calfacit et quantum potest sed Deus nunquam operatur
secundum totam suam virtutem nec quantum potest quia sic agit ut semper
meliora et perfectiora possit agere alioquin ex haereret eius
potentia et ita dicitur esse infinite virtutis quod dicitur infans dicitur
igitur Deus extra se operatur libere et dicitur per suam necessitatem agit

§ 8°

agendum vixit paulisper commutatus et qui oppugnatorem officio
defuncti sumus propugnatoris personam induentes arguta in
hanc veritatem contra reundamus § 9°

Contra autem partem nostram conclusionis duo proponuntur arguta.
quorum in ista se habet fieri inquit ut mundus sit a Deo ex
nihilō creatus quia ut constat ex Aristotele et in cap. 7° lib.
1° physe. autem et ex omnibus aliis philosophis ex nihilō nihil fieri potest
R^{esp.} v^{erū} esse et ex nihilō nihil fieri posse naturaliter sed supernaturaliter
et secundum virtutem infinite qualis est Dei ex nihilō aliquid
fieri potest immo et omnia ista producta fuisse

§ 10°

2° quod creatur ante suam creationem vel habet potentiam ut creetur
vel dicitur si potentia dicitur habet ut creetur dicitur igitur possibilis est creatio
si potentia haec potentia est in aliquo subiecto et ita uti quae creatur
praexistit aliquid subiectum quod potentiam habet ad creationem quod
est contra naturam creationis huic objectioni ita R^{esp.} dicimus
duplicem esse potentiam intrinsecam unam ex parte materiae et extrinsecam
alteram ex parte agentis quod potest creari dicitur denotare potentiam

intelligitur respectu unius sed potentia extrinseca in agere ita ut
re aliqua posse creari nihil aliud sit quam Deum re illa
posse creare

S. 11^a

Contra 2^{am} partem nostre conclusionis haec rationes adferuntur
1^a Si tempus est ab aeterno Er. a mundum tempus autem est
ab aeterno sic demonstratur tempus est sine momento sed
nullum est momentum quod sit finis praeteriti temporis et initium
futuri Er. tempus nunquam incipit et tempus negari quodlibet
momentum est finis praeteriti temporis et initium futuri daty. m
fuit in tempore terminus initialis sine incipiente de novo
momentum quod fuit tantum initium futuri temporis et non finis
praeteriti

S. 12^a

2° Si incipit tempus Er. aliquando est fuit desinet ita Er.
aliquando est erit sed aliquando dicit tempus et durationem
Er. tempus erit cum est erit et tempus fuit cum est fuit quod est
impossibile Atque aliquando vel semel positum et sic tempus
dicere vel negativum et sic dicere negationem perpetuitatis
notum et ultimo modo debet intelligi in arguto est 1°

S. 13^a

3° Tempus vel est ab aeterno vel de novo incipit at tempus est
incipit de novo si cum incipit prius est erat at prius et post
erit sunt duo temporis Er. aut tempus fuit tempus quod
est absurdum Er. tempus est ab aeterno ac primum mundum Atque
prius et posterius duobus modis accipi vel secundum rem vel secundum
rationem prius et posterius secundum rem significant partes priores
et posteriores alicuius rei. Successione habentis et ita aut tempus
est fuit prius quia aut tempus nullum fuit una successione
prius et posterius secundum rationem dicuntur cum ordine ad priores
et posteriores nostros conceptus ita ut illud prius dicatur secundum
rationem de quo formari possunt priores conceptus et posterius
de quo formari possunt posteriores sicut in re omni successione careat
hoc pacto intelligitur prius cum dicimus tempus incipisse ita ut
prius est sensus cum est tempus ita expresse ut de tempore
ipsum formare possimus conceptum priorem tempus est

S. 14^a

4° Si Deus mundum in tempore creavit Er. factus est in tempore
creator ac primum mutatus mutatur cum illi qui nunc aliter
habet quam antea Deus autem si mundum habuit initium factus est

creator quum antea o est Er. fuit mutatus Resp. mundum
Deum in tempore creati, abq. illa si mutatio abst. nrm
Deum a rebus creatis aliquid mutuari quibus oia per suam
immensa liberalitatem largitus e sed veru e Deum acquisivisse
aliqua relationem rationis que nihil ponit in re sed inquit nome
Deus aliter se habet quum sit de nouo creator Resp. veru id quide
e o in se ipso sed in ordine tantu ad creaturas sed (instabili)
Deus e realiter creator Er. per relationem unamq. respectu ad creatu-
ras Resp. Deum ee quide realiter creatorum o quod relatione reali
refertur ad creaturas sed quia terminat relationem reale qua creat-
ura ad illu inferuntur

5.º vel Deus potuit mundū produci ab æthero et noluit ut d
potuit a voluit si potuit et noluit Ex fuit Individua si vero voluit
et o potuit Ex fuit impotens sed utq Individua utq impotētia Deo
tribui possunt absq Blasphemia Ex Deus mundū ab æthero prod-
uxit fup. Deum ab æthero potuisse d tamen voluisse mundū
produci neq ppheta fuisse individū quia ex nullo debito habebat
illū produci sed ex solā Libertate et voluntate Illū creavit

Contra^{am} 3. partem nostrae assertionis haec ratio defertur: sic eam libera
est aliquo superiori a quo ad unam partem determinetur sed deo
nihil est superius neque maius ut ab eo queat determinari. Ex.
Deus o. e. eam libera fuit in casu 2. libera vero determinat
advenit ab alio de o vero in casu 1. ut e. Deus in ea autem determi-
natio o. e. ab alio sed a se.

Quaestiones de caelo

Quaestio 1^a

an calū ex nāa constet

s. 1^a

Si aliquid repertū in toto mundo quod pulchritudine et elegantia
sua oculos ^{alliciat} illud ē potissimum calū, melius ē tā rigidus et immensus quā
mira delectatione afficiat immensa illa celestium machina
nos oīs ambitu suo undequaque continens aureū illud et admirabile
sola dabit radios suos diffundens vāstas et plagas
divis hēra maris cui sua lustrantia continet noctū et diem
vicissitudines et commutationes efficientis tot stellarū sēda novit
micantes choros lucantis facies tot sphaerarū indiffusa conuulsiō:
nā plantarū deniq; pēpētā legē et constituta vicibus docet
irentū cursū hāc inquit oīa procubuit hōc imo et in seg:
thica barbaria natos maxima voluptatē afficiunt mi

s. 2^a

Iniquus ē igitur rerū estimator qui in harū rerū studio bonas
horas oīe bene collocatas arbitrat, nulla res hōm ignea et divina
mentis vigore supra rerū mortalium et caducarū cognitionem
claritū magis docet quā rerū vixime caducarū et mortalium
contemplat nihil magis dignū ē hōc celestis origine quam
satagat rerū celestium quaestiones igitur aliquot de caelo exami:
nemus ut nos in hac circulo paulatim Exeube paritat

s. 3^a

Quaestio 1^a que a nobis examinanda ē spectat nāam calī quā
ex nāa et formā constet hāc speculatio valde difficilis ē
quod 1° constet ex auctoribus 7° Coni Iudai qui calū dicit
habere nāam ἀράχνητος de incomprehensibili dāus
serui qui lib. 10° cap. 6° calū nāam a nobis examinari oī
debet docet eo quod nāam habet ἀνύστος Chrysostomus
in homilia de incomprehensibili Dei nāa qui dicit si nāam
ex qua substantia calū constet et Aetantii in institutionibus
suis vni qui calī nāam comprehendere vult similem ē
illi qui affecerit vltia qualis sit remotissima mundi verba

quod nunquam vidisset cuiusque mihi unquam praeter nomen audivisset
S. 4^a

2° namque calis cogniti difficile est patet ex videri phorony in
hac materia diffidio Anaximander calu ex terra factu esse ait
Anaximander et Aëro in chrySTALLINA aëre compacto
Heraclitus et Pythagoras ignis esse nase docebant Plato
et purissima 4° elementorum essentia conflari voluit id
et omni elementorum flore et quasi delitio
S. 5^a

Nos tamen rei difficultas a proposito declinat itaque 1° inquit:
anum an calu ex materia constet calu ex materia constare hoc
argute probant 1° ubi repertiuntur accidentia quae materiae commi:
tuntur ibi etiam repertiuntur materia at in calu repertiuntur huiusmodi
accidentia ut quantitas quantitas cui fluit a materia ut qualitas
a forma ita ut rari a densu definiuntur cui rari et densu per
materia ut densu est quod sub parva mole plurimu continet materia
rari vero quod parvi habet materia sub magna mole dat. Ex
in calu materia
S. 6^a

2° calu proculdubio est corpus naturale habet igitur calu materiam
namque natura quae habet calu cum sit corpus naturale ut patet ex
Arist. lib. 2° physicae auct. cap. 10° o tantu est forma sed etiam
materia
S. 7^a

3° corpus asperabile ex materia constat at calu est corpus asper:
abile Ex materia constare dicendum est
S. 8^a

Sed rationibus addamus auctoritatem Aristotelem qui sententia nostra
variis in locis confirmat 1° lib. 2° metaphysicae cap. 2° ita loquitur
quocumque mutantur materiae habent at calu mutantur secundum
locu habet cui potentia si o aad esse et o esse saltem ad ubi habet
igitur materiam 2° lib. 2° de ortu et interitu cap. 9° textu 50° dicit
principia esse numero equalia in aëre et in igne corruptibilibus
sed in corruptibilibus duo sunt principia constitutiva materia
scilicet et forma Ex et in aëre hoc est in calu dicitur lib. 10°
de calo cap. 9° dicitur vultu afferit in calu reperti materia
S. 9^a

Quod contra adfert locu Aristotelem et cap. 3° lib. 1° de calo illic
ait aut calu neque materiam neque contrarium habet Resp. locu
illu calumniose profecti nam ut probet Aristotelem calu o corruptu

ad id quod corruptibilem materiam habet a aliquid sit contrarium
cali autem nihil habere contrarium subsumit id vero materiam
non habere.

2° in materia forma est nullo alio modo nobis comparatur esse potest
quam per transmutationem substantialem at in celo nulla est mutatio
substantialis et cum capere ortus et interitus ex forma cali non est in
materia a per consequens calum materiam careere dicendum est respectu alia
est via cognoscendi materiam in celo non quantitas raritas
densitas a alia huiusmodi sunt signa et indicia materiae calosi.

3° si est materia in celo est potentia ad formam materiam cum respicit formam
ut potentia actui de providendo est potentia ad esse et ita calum est
corruptibile. Oportet autem potentia ad esse est potentia ad esse et cum ois
potentia passiva sit potentia contradictionis ex Aristotele lib. 4° me-
taph. Resp. o ois potentia passiva est potentia contradictionis
potentia autem duplex est ex Aristotele sub fine lib. de interpretatione.
una quae separatur ab actu altera vero quae semper coniungitur
cum actu potentia quae separatur ab actu dicitur potentia ad formam
futuram et adveniendam a de hac potentia verum est quod sit po-
tentia contradictionis ad esse et non esse o autem de potentia coniu-
ncta cum actu est autem potentia tantum ad esse o autem ad non esse

4° etiam non est materia ex Aristotele lib. 2° metaph. cap. 12° calum
autem est etiam ex potentia calosi ex nulla habet materiam
Resp. locum illud Aristotele intelligendum est de etiam immobilibus
quae dicitur careere materia quia materia est principium mutationum
et vero de etiam mobilibus ut est calum.

Questio 2. an sit eadem materia calis et rerum sublunarium

Huius questionis satisfacimus dicimus quod esse calis et rerum sub-
lunarium materiam secundum essentiam sed o secundum conditionem accidentis
a hanc nostram potentiam sic sequentibus rationibus confirmamus.

1° si nova materia in celo excogitanda sit et potentia diuisa specie
a nostra sublunari illud est praecipue propter substantiam calis po-
tentialitatem sed haec ratio nulla est nam quid dignius a nobilius forma
sola quae habetur in nostra materia stabilis est unita mundi.

122
postulat unitatem maiorem quia unius operis una debet esse materia
3° omnia quae sunt in hoc universo miro ordine commixta sunt quaedam
perfectiora sunt quaedam vero imperfectiora quaedam superius quaedam
inferius a aliqua in medio sed admirabili ordinatione et continuatione
ita ut nihil repodiat vacui. Ex. omnia sunt ab uno in uno nuncpe
in materia non ordinati necessario in aliquo conveniunt alias nulla
esset commixtio nullus ordo sed corpora huiusmodi universi formis
et speciebus diversa sunt. Ex. conveniunt in materia

S. 3^a

4° in caelo et subcaelestibus communia sunt accidentia ut qua-
litas et motus. Ex. communia quoque sunt principia a quibus
haec accidentia fluunt

S. 4^a

5° Aristoteles in Lib. 2° de ortu et interitu h. 7° dicit et
quae comparantur secundum molem et quantitatem habere communem
materiam sed calidum et haec inferiora comparantur secundum molem et
quantitatem. Ex. dicimus cum v. q. solis esse maiorem materiam. Ex.
calidum et haec inferiora habent eandem materiam

S. 5^a

Denique materia nostra est capax omnium formarum neque substantia neque
quantitas neque qualitas sed omnia potestatem. Ex. est materia capax formarum
caelestium ac prout alia materia superflua est cum nostra sufficiat
et sunt cum nova materia in materia ensu sine manifesta necessitate
invenienda

S. 6^a

at contra Aristoteles in Lib. 3° de caelo contra h. 6° dicit et
non est materia esse principia et cadaverum cadaverum sed calidum et aerem
subcaelestia vero sunt cadaverum. Ex. o constant ex eadem materia
cum subcaelestibus. Resp. Aristoteles quando dixit cadaverum cadaverum
esse principia o locum esse de materia 1° sed de elongatione indeque
inferri o posse eandem esse materiam 2° Resp. et Aristoteles materiam 1^{am}
esse ingratam et incorruptibilem

S. 7^a

2° Aristoteles in 8° Metaph. cap. 120° et 14°. Scribit o omnium
esse communem materiam sed coram tantum quae inter se transmutantur
tantum at calidum et haec inferiora inter se o transmutantur ut notum
est. Ex. o habent communem materiam. Resp. ut hoc argumentum totum
soluat scilicet esse ex Aristoteles in Lib. 120° Metaph. cap. 20°
duplice esse materiam una enim est gradibilis et aliter locomotiva
illa dicitur gradibilis quae transmutationi subtili subicitur illa
vero est locomotiva quae subest tantum contrarietati secundum locum

maā cali ē tantū locomobile maā vero corporū inferiorū
 ē grābilis adde tamen ē cali a corporū inferiorū maā hāc
 in diuersitas ē doctū a maā sed a formis quibus illa
 subiectū atq; diffinili qualitātū rāone itaq; ad argutū Prip.
 ea quē in se inuicem transmutant habet eandem maām
 grābile calū vero habet tantū locomobile. neq; pphēdā
 desinet habere eandē maām cū sublunaribus

Questio 3^a

Quenā sit forma cæli

§. 1^a

Nobilissimā sane de fōa cali quēstionē hīc sequētibz con:
 cludētibz determinamus 1^a itā se habet forma cali distincta
 ē a formis elementorū ita ut calū neq; aëreū neq; igneū
 neq; aliūquid nāc elementaris sit sed sit corpus 5^m simplex
 distinctū a 4^r elementis rāone formæ

§. 2^a

tū quā id confirmamus hāc ē formā elementorū sequuntz
 1^a qualitatis calor frigus humiditas a siccitas quē oīa
 pugne a interitus cū catant sed hāc qualitatis oīa repēdiuntz
 in calo Ex. fōa cali diuersa ē a fōis elementorū

§. 3^a

Sed dicā 1^a qualitatis tribuuntz calidā aūm in a venet
 attributis humiditas calor Soli a marti a etiam Jovi
 sed moderatū Saturno etia secundū Astrologos summa
 competit frigiditas Atq; illas qualitatis oīa ē fōaliter in calo
 sed virtualiter stelle in reipsā oīa sunt frigida aut calida sed
 virtutē tantū frigida aut calida

§. 4^a

2^a conclusio hāc ē mundus oīa vtrūq; communē ad cuius quasi
 particula singulis spheris affixa sint hoc in licet. Quoniam
 ita vidē attamen ineptū ē pphē sequentis rāonis 1^a si hoc est
 oīa mundi pars est adde quod tamen falsū ē 2^a pars
 mundi sunt distincte a diuersi ordinis Ex. una ad oīa continet
 3^a illa ad cet partim immortalis partim mortalis a parti
 bilis pro partim mundi diuersitatē 4^a unius oīa ē vnus a
 quibus modi motus ita ut vnus motor ut vnus ad sine
 forma

Sed dicere Deus ē aā mundi in Deo cū vivimus movemur
 a sumus Er. ē una communis aā que hunc mundu regit
 Atq. nos in Deo viventes moveri a ēe tanqua in pīncipi:
 pio extrinseco o tamen inde; inferri posse Deum ē mundi
 forma intrinseca talam cū oportet ē forma qualis ē cui:
 usq; rei nra atq; inter Deum a reo creatas nulla hae
 in re proportio a similitudo intercedit 2.º Si Deus ē aā
 mundi forma illius invalida erit otiosa vel frustra imo
 solus Deus erit nra quod ē absurdū 3.º Deus ē cāa mu:
 ndi efficiens Er. o fōa 4.º mundus ē finitus a Deus ē
 infinitus Er. Deus o pī ē fōa vel aā mundi
 5. 6.^a

3.^a quibus talis ē forma calis o ē aā hac assertio ita a nobis confirm:
 atq; 1.º si calū ēet autum aā aā ēet aut vegetativa aut sensitiva
 aut intellectiva at 1.º vegetativa ē o pī quia facultas illius
 operationes sunt nutre augere grare que corpori incorruptibili quali
 ē calū convenire o possunt ut docet Arist. in 3.º cap. lib. 1.º de celo
 ne etiā pī ē sensitiva quia alioquin calū ēet corpus mixtum
 at calū tale corpus ē o pī ut docet Arist. in 1.º lib. de celo
 sequela etiam pī quia vi dicat 3.º lib. de aā cap. penultimo
 sensus o pī ē in corpore simplici quali ē calū fabulosa cū
 ē a ridicula pictarū narratio solum ē calū oculū quo videt
 potēd aures quibus audit ne tamen pī ē intellectiva o enim
 dat intellectus sine sensu in corporibus aūm habitibus nec
 in hīs corporibus sine sensu in o cū illis dat intellectus sine
 phantasmatis que ad sensū pertinent iuxta illud oportet intelli:
 gere contemplari phantasmatē
 5. 7.^a

2.º aā ex Arist. lib. 3.º de aā cap. 10.º ita definitz actus primus
 corporis organici potentia vltā habentis calū aut o ē corpus
 organicū nullus cū in eo ē organoū apparatus Er. calū o ē
 aāum
 5. 8.^a

3.º si calū ēet aāum aā intellectiva Er. vegetativa ēet capax
 at hoc ē contra sacra scripturā que solū hōm aābus a an
 gelis felicitatis capacitatem tribuit
 5. 9.^a

Attingit Arist. lib. 2.º de celo cap. 20.º a 120.º Metaph.
 cap. 7.º dicens vobis assertit calū ē aāum Atq. Arist. o

intelligisse eorum de actum ad informantem sed assignant nempe
intelligentia

¶ 2. 11. 19. 40^a

2°. illud quod dat vitam est actum ad eorum dat vitam. Ex
pr. manifestum dat quod o habet in. confirmat quia vul:
gatu est inter philosophos Sole et hominem gratia hominem dando mani:
festu est actum per partem manifestam procreantur beneficio Solis gigni
Resp. neminem dare quod o habet vel virtualiter vel formaliter
ad eorum dare vitam o formaliter sed virtualiter et eminenter
ut philosophi et actum

¶ 11^a

3°. si eorum o est actum est musca in o et formica ignobilis
quod est absurdum. Ex. dicendum est eorum de actum Resp. eorum de
musca et formica ignobilis inquam musca et formica
vivunt eorum vero vitam caret et hoc est quod toride verba docet
Augustinus in lib. de duabus naturis cap. 4°. hoc tamen
o impedire quominus eorum musca et formica nobiliter sit
nempe ratione incorruptibilitatis pulchritudinis magna nobis
et reliquorum quae longum est persequi. ¶ 12^a

4°. Actus duas positiones habuit eorum quae actibus conveniunt
nempe dextram sinistram autem retro sursum et deorsum unde videtur
sequi actum de eorum Resp. improprie et Metaphorice habet
duas competere eorum nam dici tantum potest quomodo in
actibus dextram dicitur unde motus incipit cum pars dextra
aprior sit ad motum quam sinistra ita etiam in eorum dextram dicitur
unde incipit motus et hoc dextram est oriens et ab opposito sinis:
trum est occidens in actibus pars anterior est ad quam trahit
motus posterior vero quae a tergo est ita in eorum pars anterior
est illa quae inter orientem et occidentem porrigitur posterior vero quae
ex diametro ipsi anteriori opponitur denique totum antequam tanq:
nam inferiore plantam pedis voluit quidam sed haec omnia improprie
et Metaphorice vivunt eorum quare inde inferri o potest eorum
de actum

¶ 13^a

4^a. conclusio talis est secundum sententiam Actus eorum moventis
ab intelligentia existimant cum ut notum est omnibus intelligentias
ut formae assistunt eorum orbis perpetuo motu versari
et aequabili humore circumrotare sed ut quod ut est libere dictum
cum amicum notum debet de Actus sed longe magis amicum
veritas

adus obire a nullo modo ab intelligentia moueri

2.15

S. 16.

S. 17.

Index

S. 18.^a

Rationes quæ ad confirmandam Aristotelis sententiam adferuntur solui-
possunt si dicamus 1.º id eundem esse rationem eorum quæ moventur
motu circulari et eorum quæ moventur motu recto 2.º si ponamus
quod visum est calidum id moveri proprie s. s. id proprie universi bonum

S. 19.^a

5.^a et ultima conclusio talis est calidum movetur a propria forma
quammis bruta instructa tamen ceteris quibusdam qualitatibus
quæ ad motum suum non ordinata sunt

S. 20.^a

Hanc assertionem ita id confirmamus. Sic forma substantialis est
principium alicuius motus localis. Ex etiam in calido forma
substantialis alicuius motus localis debet esse principium nullius
autem alius quam circularis. Ex circularis motus est a propria
sine forma

S. 21.^a

2.º corpora calidiora sunt prioris conditionis quæ sublimiora
sed sublimiora a propria forma moventur alia sursum alia deorsum
et alia in eam partem. Ex. et corpora calidiora a propria forma
moveri dicenda est

S. 22.^a

3.º nisi forma calidæ ad motum ipsius calidi concurreveret ociosa plane
foret et nullius operationis gratia quod est absurdum

S. 23.^a

At contra quando corpus a propria forma movetur naturaliter
in suo loco naturali conquiescit ut videtur in elementis atque
calidum id conquiescit in proprio loco sed in eo perpetuo movetur
ut videtur. Ex. a propria forma id movetur. Resp. ad motum
corpora naturalia conquiescunt naturaliter in suo loco naturali nisi ad
bonum universi moventur ut videtur in aquis quæ licet naturaliter
quiescant in suo loco ad bonum tamen universi ascendendo moventur
ne deus vacuum toti non infatigabili.

Questio 4.^a Quænam sit cælorum figura

S. 1.^a

Hæc questionem ita satisfacimus dicimus calidum esse globosum et un-
diquaque rotundum notitiamque sententiam his sequentibus rationibus
confirmamus 1.^a derivantur a visu sunt enim oculi ad rem physicam

125
Cognitionem comparanda certissimè ducta a exploratore videmus
autem calū rotundū ēē.

2.º equum a conuodū ē corpus illud de reliqua oīa auctū et
complexu suo comprehendit debet figurā habere oīem capacissī-
mā sēd figura rotunda ē oīum capacissīma quod ostendimus hāc
experientia si quis eadē angularitē disposita aqua replet o
tantū aqua continebit quā si sine ullo limarū aut dimensionū
augmento circularitē a in orbem disponat.

3.º corpori quod oīum celestium in orbem mouet debet ēa
figura quae ad talē motū aptissima ē at calū oīum celestium
mouet in orbem et igitur debet figurā ad talē motū efficiendū
conuodissima hāc autem ē figura rotunda o cū in ea (ut
ait Caelo in lib. 2.º de rōnā deorū) aliquid ē asperitatis aut
effusionis nihil ineisū angulis nihil amfractibus nihil minus
nihil lacunosū nihil quod motū impedire vel uti dare possit.

4.º si calū ē eadē rotundū sēd alterius figura ut triangularis
vel quadrangularis o possunt opposita motus fieri nisi vel se
mutuo disrumpant vel punctarent quod viribus nāe fieri
o pōt.

5.º singulis diebus in sensus nostros inuenit oīa stellae fixae
circa polū ut voluti circa centrū perpetuā vertigine fieri quod
satis indicat illas rotundū calī spatū conficere.

6.º dē constat ex motu solis lune atq; oīum planetarum
hāc cū stella ubiq; maris et hvarū ab Orizonte paulatī
ascendere videntur donec ad mediū calī a inde ad Occasum
perueniant a quo rursus ad ortū rotundā circumuersione o
committant.

7.º dē pars ex astriorū figura idē cū debet ēē iudiciū de
astrois a de ipso calo sēd figurā astriorū rotundā ēē pars
cū in quacūq; regione a in qualibet calī pars rotunda
appareant spectant id in lunā conspicuū ē siue cū corniculata
siue plena siue alia sui spēm praebat semper tamen circularitē
a Sole illustrat.

Danq; illud dclarat p^o astronomica instrumenta qua in
 figura rotunda offormantur ut cali rotunditatem inuicem quod
 in sphaera art. facta videtur licet na si cali alterius figura
 est iniqua illa instrumenta idonea cent ad latitudinē
 a distantia calorū dimetienda
 s. 9^a

Sed contra 1° psalmi psalmorum 102°. dicit Deum exardisse
 calos tanquā polle Et o sunt figure rotunda huic obiectum
 Rosp Augustinus in lib. 2° de Genesi ad Littam a in cap.
 9° psalmi ita locuti fuisset ad fabricandū faciilitatem signa
 ida quod ita facile fuerit Deo illa celestiu orbū inuicem
 tatem condere quā facile nobis ē complicata polle aridare
 s. 10^a

2° calo debz figura maxime capacitas cū cetera corpora
 totius uniuersi in se includat sū figura sphaerica ē diuin
 proportionum minima ut docet Archimedes in lib. de Meas.
 inuicem corpus igitur calos o ē rotundū Rosp figura sphaerica
 inter proportionum a minima quod ad aer occupationem sū
 maxima quod interiore cauitatem
 s. 11^a

3° calo magis conuenit figura quadrata quā rotunda illa
 in firmitatem hoc vero inconstantia designat unde sapientia
 in quadrato habens fortuna vero globo pendens a ventibus
 pingit Rosp. figura quadrata quamuis firmitate desig.
 net nullo modo tamen apta ē ad circuitionē qua sphaerū
 mobilibus debz
 s. 12^a

Questio 5^a Quenā sit nāa a virtutē Cla metarum s. 13^a

Antiqua questionibus de calo finē faciamus breuiter ostendit
 ē quenā sit planetarū nāa a qua virtutē nulla praeibit
 sed supponitū ē illud 7 ē mundo planetas nōp^o Saturni
 Iouem Martem Solem Venere Mercuriū a Lunam
 de quibus singulatū dicendū ē

s. 2^a

Saturnus qui firmamento proximus est stella colore plumbei
hæves a pallido que frigida est a siccâ idcirco condurget a siccâ
2° quod longe distat a Sole ac proinde vite inimica dicitur
depingit falcom manu tenens quasi quantum in se est violentia
denotans qualitat noxiâ

s. 3^a

Jupiter est stella Saturno proxima pulchra clara lucida sal-
utaris benigna et moderata propter motum suum qui fit inter
Saturni frigiditatem a Martis favorem depingit serpentem
manu tenens quasi vite impator a largitor

s. 4^a

Mars est stella rubra admodum flamma virtutis adustive
nâ vehementer siccâ a calidâ et quonia bullit nimis ard-
ore et abs te signat bella idcirco pingit figura hli bellici

s. 5^a

Sol est stella omnium maxima et per se lucidissima que dici
præc a totum mundum illuminat 4° anni inconstanti constituit
nempe existens in signis arietis Tauri a geminorum et cas
humiditatis a caliditatis unde est ver existens in Cancro
leone a Virgine et cas caliditatis a siccitatis unde est
æstas existens in Libra scorpione a Sagittario et cas
frigiditatis a siccitatis unde est Autumnus deinde existens
in capricorno Aquario a piscibus et cas frigiditatis a
humiditatis unde oritur hyems soli quandoque accidet Egiptia
que nihil aliud est quam obscuratio solis in diametrali Luna
interponitur inter Solem a visu nostrum

s. 6^a

Venus est stella valde lucida Martis præc a favore benignitatis
sua temperans temperque Sole comitans sicut cum præcedit
vocatur proserpina de qua quia diem adfert cum vero
sequitur vocatur Vesper quia cum aduipararetur supra Orionem
apparet

s. 7^a

Mercurius est stella proxima sub videri acuti luminis aspectus
magnum parumque albicans a nâ siccâ cuius effectus varii
sunt dicunt cui asserunt eloquentia a ingenii etiam et
ita ut illi quibus dominatur faciendi sint a ingenio pollant

s. 8^a

Luna est stella omnium infima nâ humida a frigida que præc nocti

et quodam nam p[er]lagu[m]atice id[em] frigida a humida et etiam
 eam fluxu et refluxu maris vidimus quoque experientia
 cu[m] luna e[st] plena vel cu[m] crescit mollior medullas humoru[m]
 et alia huiusmodi crescit ut refert Plinius varia fuerunt
 phor[is] sententia de maculis que in luna apparent unde pro-
 veniant nonnulli existimantur figura herve et maris in
 luna tanqua[m] in speculo representari ac proinde Maculas
 lune pendere a herve et maris figura reflexione et representatione
 alii vero voluerunt sydera humore terreno pasci et una cu[m]
 humoribus luce[m] quandam a luna haberi et sic commaculari
 alii illas maculas provenire a vaporibus dicunt sed his
 omnibus opinionibus vitiis ut potest absurdum dicimus insu[m]m
 maculas provenire a partibus minus densis que partes o[mn]es
 retinent et reflectunt tantu[m] luminis ita ut videantur quasi
 nigre et opaca praeferant ob lucidiora partes circumstantes
 lune quoque tribuitur et lypsis que nihil aliud e[st] qua[m] illius
 obscuritas orta ex interpositione herve inter solem et lunam atque hoc
 de natura et virtutibus Planetarum dicta sunt

finis Questionum In Lib. de celo

Commentarius analyticus In 1^m Lib. Aristo de ortu et interitu

Praefatio

Ista prout ab Aristo tradita e[st] duo sunt precipue partes quarum
 prior e[st] de corpore naturali quatenus consideratur de cuiusq[ue] principis
 et affectionibus et appellari solent pars communis altera vero pars
 propria e[st] in qua species corporis naturalis ordinatum consideratur
 haec pars pro speciem diversitat[em] in plures libros divisa e[st] illas
 quos in volumine obtinuit 4^{ti} libri de celo qui a nobis expositi
 o[mn]es fuisse quia facie sua que in eis continetur saltem in qua
 notata digna sunt in compendio nostro ph[ilosoph]o tradita fuerunt
 proxime post libros de celo collocantur duo libri de ortu et
 interitu quorum explicationem haec cu[m] Deo suscipimus

s. 2^a

Antequa[m] ad specialem horu[m] libroru[m] expositionem accedamus

quodā prefationis vice præmittenda sunt 1° de corū sub^{to}
2° de corū inscriptione a 3° de illorū diuisione.
S. 3^a

Quod ad 1^m sub^{to} horū librorū asserimus eē corpus mixtū
quia illud ē alicuius libri sub^{to} cuius principia in illo
traduntur sū corporis mixti principia nempe elementa exponi-
untur in hoc libro de his autē longē latiq; differt At illud hoc
in loco ex. corpus mixtū ē huius libri sub^{to}
S. 4^a

at Cinquies^{us} si libri inscribuntur de ortu a interitu dicendū ex.
ē ortu a interitu eē horū lib. sub^{to} ē vero corpus mixtū
sūc. oblationi Resp. dicendo inter sub^{to} alicuius lib. a inter-
scopū a intentionē auctoris sub^{to} alicuius lib. ē quod sub^{to}:
mixtū omnibus in hoc lib. continetur scopus vero a intentio
auctoris ē illud quod de ipso sub^{to} querit a cognoscendum
proponit sic 8° lib. naturalis auge. sub^{to} ē corpus natūle
universaliter acceptū scopus vero a intentio At illud in his lib.
ē agere de principijs a proprietatibus corporis naturalis sic
horū lib. de ortu a interitu sub^{to} ē corpus mixtū scopus
vero a intentio At illud in illis ē agere de ortu a interitu tan-
quā de præcipua corporis mixti proprietate
S. 5^a

2° hoc ē sub^{to} alicuius lib. cuius proprietatis in illo inu-
rigantur sū in his lib. ē corporis mixti ut mixtū ē propri-
etatis sū cadui potius a corruptibilibus inquiruntur agit enim
At illud de ortu a interitu sū ortus a interitus licet oī corpori
mixto conueniant ē tamen soli compertunt elementa aut quocū-
corruptibilia sunt Resp. elementa ē corrupti eodē modo que
corpora mixta mixta quī ē a pō se oriuntur a interunt.
elementa vero 2° a pōte ipsa corpora mixta elementa
aut agunt in se inuicem a in se inuicē transmutantur ut
possunt quadec in dōctā a conueniant corpora mixtorū nōdum
ex. corruptio aīo nōa confusio a intentione conuenit corporib; mixtis
mixtis elementis nōa 2° a pōte ipsa corpora mixta diu-
ortus a interitus conueniunt corpori mixto ut sub^{to} elementis
vero ut sunt principia corporis mixti
S. 6^a

Ad rationem inscriptionis horū librorū quod attinet si libri
inscribuntur de ortu a interitu ē quod de aliis mutationibus ē
agat At illud in his lib. sū quia præcipua ē mutatio secundū
sub^{to} que vel ē gradus vel corruptio

Quod spectat ad horum Lib. diuisionem diuidit hoc opus in
duos Lib. in 1° disputat Aristoteles de alteratione graue altera-
tione et reliqua mutationibus sine quibus graue non absque
in posteriori vero precipue disputat philosophus de 4° elementis
ut sunt principia corporis mixti

S. 8^a

Nec mirum videri debet cum Aristoteles in his Lib. agat de elementis
cum de illis agit in Lib. de celo id enim concessa sunt duo gra-
uitatibus ut sunt partes mundi vindicant sibi et nam motus
qualitatis grauitatis et leuitatis quarum impulsu ad occupandas
proprietas et naves in mundo sibi fierent at vero ut sunt
principia corporis mixti a natura sortita sunt 4° qualitatis
alterationes caliditatem scilicet frigiditatem humiditatem et
siccitatem quarum operibus inter se inuicem destruit se mutuo reuolunt
et refrangunt ut cedere possint in debita corpora mixtorum
mundi

S. 9^a

pro duplici illo munere 2° instituit elementorum in physica
consideratio in Lib. de celo considerantur elementa ut sunt partes
mundi et secundum grauitatem et leuitatem sed in istis Libris
de ortu et interitu spectantur ut sunt principia et mixta corpo-
rum mixtorum atque ad id secundum qualitatem alterationis calorem
scilicet frigoris humiditatem et siccitatem

S. 10^a

Hoc ite ad qualem horum Lib. diuisionem intelligenda notato
secundum in Lib. de celo agitur in duas precipuas partes in priori
disputat Aristoteles de graue et contrariatione et in posteriori agit
de mutuo contractu actione passione et mixtione prior in Lib.
pars subdividit in duas alias partes in 1° philosophum opinionem
redarguit in 2° mentem suam aperit atque ita partes medicas
imitatur qui corpora que suscipiunt curanda prius preparant
et purgant humoribus redundantibus aut vitiosis quae medi-
camenta instaurantia adhibent quoniam impura corpora et
hypocritae id magis offundunt quo magis nutriunt horum
exemplo philosophus amollit falsas opiniones deinde veritatem pro-
ponit tanquam veram ac pabulum 1° praestat duobus 1° cap. postea
in vero cap. 3° a sequenti

In cap. 1^m

S. 1^a

hoc cap. duabus constat partibus quarum in priori habet proamium
In posteriore vero quorundam philosophorum sententiam examinat Aristoteles
et redarguit

S. 2^a

In proamio pollicetur se deturum de generatione et corruptione dicens
de alteratione accretione et diminutione denique sive de generatione et alteratione
res eadem autem diversa a ab hoc ultimo sumit disputationis initium

S. 3^a

Aristoteles igitur eos qui dicunt rerum potestatem principium materiale
quod est eis actu necessarium concedere debuisse generationem et alterationem
et differre quod sic patet a philosopho haec mutatio in qua manet unum
et idem subiectum ante et post mutationem est alteratio sed in generatione
dicunt rerum ex uno principio unum idemque manet actu subiectum
Ex hac generatione et alteratione

S. 4^a

Deinde Aristoteles docet philosophos qui plura posuerunt principia negare
et potuisse generationem et mutationem et alterationem distinctam sed
tamen si est veritas saltem re omnem alterationem sustulisset idque haec
ratio probat in omni mutatione est unum et idem subiectum una
et idemque materia que vicissitudines contrariorum sustineat sed et
veterum philosophorum sententia est est una quedam materia omnibus
subiecta mutationibus quum sint secundum illorum opinionem plura
principia materialia proinde ex eorum sententia sequitur nullam
et alterationem

In cap. 2^m

S. 1^a

hoc cap. consumitur in sententia veterum refutandis potissimum
Platonis et democriti et reprehendit Platonem quod existimaverit
corpora naturalia constare ex superficiibus quia in divisione corp-
orum quod sensibus nostris est obiectum est superficies doctus; hanc
compositionem Platonem esse posse quadrare in corpore physico

Cicet accommodari possit corporibus mathematicis
S. 2^a

Platonis opinione reiecta Democriti Sententia de rerū genere
sibi proponit examinanda Democritus existimabat corpora
naturalia composita esse ex atomis vel corpusculis indivisibilibus
et hanc Thales sic probabat eorum corpora componuntur ex iis
in quae ultimo resolvuntur atque corpora divisione facta resolvuntur
ultimo in corpora indivisibilia. Ex corpora constant ex corpusculis
indivisibilibus et ex iisdem generantur. Ita propositum est contra contrarium
desimus. Sic per corpora naturalia vel resolvuntur in nihil atque
ita ex nihilo constabunt quod est absurdum vel resolvuntur in punctum
quod fieri nequit quia corpus aut magnitudo non constat ex punctis
nā quantum non componitur ex non quantis vel corpus per divisionem
resolvitur in indivisibilia atque ita nunquam fit ultima resolutio vel
denique corpus resolvitur in corpuscula indivisibilia

S. 3^a

Resp. Alteri huic objectioni dicendo corpora dividi in semper divi-
sibilia mathematica non physice quia datur minima magnitudo
physica ita ut forma sub minore magnitudine non possit coherere
cum materia sed non datur minima magnitudo mathematica quoniam
magnitudo divisibilis non constat ex indivisibilibus quia quolibet
pars quantitatis est quantitas et per consequens divisibilis quoniam
divisibilitas est affectio quantitatis

In cap. 3^m

S. 1^a

refutatio in duobus praecedentibus capitulis veterum philosophorum
Sententia in hoc cap. vetera de genere Sententiam incipit
exponere et hoc de genere quaestiones format et quaestio est utrum
datur genus substantiale, utrum substantia quiddam de novo oriatur et
interit et an quicquid oritur et interit sic accidens

S. 2^a

Quod nulla videtur dari genus substantiale tali probari per argumentum
genus substantiale nihil aliud est quam progressus a non esse ad esse
sed nullus talis progressus non esse enim vel denotat negationem

105
entia i. quale e substantia vel denotat negationem entis simpliciter
a absoluto si o. ens priori modo sumat substantia ex o. ens grati
o. pt. a o. substantia cum substantia o. fit aut componitur si o. ens posteriori
modo usurpetur multo minus ea o. ens grati. ens e. cum commune
omnium personarum effectum ex nihilo nihil posse generari

S. 3^a

Rsp. Alia substantiam partem ex ens a partem ex o. ens grati
ex ens potestatem grati substantia quatinus fit ex preiacente materia
qua e. pura potentia ex o. ens actu quoniam materia quoniam o. sit
determinate speciei nullamque habet ex se a natura sua formam
phyam ens actu dici o. pt. quoniam ex. dicuntur grati substantialis pro:
ressus a o. ens ad ens per o. ens o. denotat negationem entis i.
quale e substantia neque entis simpliciter a absoluto sed negationem tantum
entis in actu hoc e. definite a determinate speciei

S. 4^a

2° querit Alia quoniam sit causa perpetua a parva gradus
reus a docet perpetua e. ortus a interitus vicissitudinis quia
vnius ortus e. alterius interitus a vice versa ita ut ortus a in:
teritus continuus a infissa serie si mutis consequuntur
quoniam cum materia una abicit formam altera sibi abicit quoniam
in interitum semper grati plantis

S. 5^a

3^a questio quam format Alia hoc e. queramus sint que
dicuntur oriri simpliciter a quoniam secundum quid huic questioni
ita satisfacet Alia primas substantias simpliciter oriri
accidentia vero secundum quid ratio e. quia quoniam aliquid secundum
substantiam grati simpliciter a absoluto nulla additi coactione
dicuntur grati ad vero quoniam aliquid secundum accidens mutatur
o. dicuntur simpliciter mutari sed cum adactione ut quoniam aqua
de novo fit calida o. dicuntur absolute a simpliciter fieri aqua
sed cum adactione 2° Alia docet generationem simplicem dici
quoniam aliquid nobilius grati ignobilius vero interit ut quoniam
ex semine grati planta illud vero secundum quid dicuntur grati
quod e. ignobilius ut cum ex homine oritur cadaver

In cap. 4^m

Huius cap. duo sunt partes in 1^a tractat Aristoteles discrimen gradus
a alterationis in posteriori vero quo pacto gradus a reliquis mutationibus
distinguat declaratur s. 2^a

Quod attinet ad 1^{am} partem gradus substantialis ab alteratione defini-
tur quod in alteratione de substantia permaneat secundum
substantiam a ante a post alterationem mutatur tantum secundum
accidentia quatenus id quod alterationem subit nona aliquam
induit qualitatem sed in gradus substantiali est manet de substantia
substantia sed secundum substantiam mutatur et in gradus substantiali
mutatur totum quia est mutatio forme substantialis ut forma sub-
stantialis est essentialis etiam potior compositi pars hac igitur mutatur
necesse est ut mutetur totum quia per mutationem partium diffinitur
integritas totum quae ex partium unione resultat in

In cap. 5^m

Præcipua Aristoteles in hoc cap. seopus 2^a

Inducit dicitur hac gradus substantialis definitur gradus substantialis quod
est mutatio totum nullo manente substantia sensibili eodem definitur
vero alterationis in huius modo adduci potest alterationem est mutatio sub-
stantia quod idem manet ante a post alterationem secundum qualitatem
aliquas de nouo aduenientia s. 4^a

In altera huius cap. parte docet Aristoteles quodnam sit discriminis
inter gradum a intensum a reliquas mutationes 1^a dicitur huius
a terminis ad quos tendunt huiusmodi mutationes 2^a ortus a
intensitas dunt ab aliis mutationibus ratione substantia substantia
aut ortus a intensitas est materia 1^a quae supponitur in gradus
a corruptione sed reliquas mutationes est alius substantia nempe
compositum in

In cap. 5^m

Præcipua Aristoteles in hoc cap. seopus 2^a docet quomodo res
augescant a decrescant sed est notandum accretione a decretione
bisparum distinguere ab aliis motibus 1^a ratione terminorum ut
gradus est ad substantiam alterationem ad qualitatem loci mutatur ad locum
accretio vero a decretio ad quantitatem dande ratione modi huius
mutandi quia gradus a corruptio loci mutatione necessarius est re-
sistentia quatenus

accretio autem et decrectio d. fiunt sine loci mutatione quia
quod accrescit ampliore loci acquirit quemadmodum quod d.
minuitur in angustiore redigitur

22^a

Præterea antiqua phis ad augendi modum explicandum pertinet
nat. varias questiones mouet quas ore duabus comprehend.
amus ita ut 1^{or} sit de eo ex quo fit accretio posterior vero
de eo quod accrescit ad priorē questionē quod attinet ita ratio:
cinat. Aliter id ex quo aliquid augetur vel ē incorporeū vel cor:
porū incorporeū ē d. p. quia incorporeū corpori appositum
d. p. illud maius reddere quemadmodum ut corpus detrahitur ab
eodē incorporeo diminuitur quod cum incorporeū ē oī mole et
quantitate dimidatū ē. cū. Ex. accretio d. fiat ex incorporeo
oportet ut fiat ex corporeo nempe ex cibo et alimento ut nā
aliqua scribitur

23^a

Posterior questio sic proponi potest utrum id quod augetur sit corpus
autem an corpus aut utrumque de hac questione ita statuit phis
scilicet corpus autem tantum proprie augeri idq. duabus pra:
cipue rationibus confirmat quarū 1^a ita se habet id tantum
augetur quod manet eodē post acretionē quod fuit ante cibum
autem in substantia eius quod augetur conuertitur. Ex. d. cibum
sed ipsū tantum corpus autem augetur

24^a

2^a ratio ē huiusmodi id tantum augetur in quo ē augendi prin:
cipiū sed in corpore autem tantum ē augendi principiū nempe
ad vegetandū d. autem in cibo. Ex. corpus autem solum augetur

25^a

Si ita potius accedit et aliter ad modum quo res augentur qui ex
d. accretionis proprietatibus recte cognosci potest idcirco ita proponit
phis

1^a ē unaqueque pars eius quod augetur augeri debet adducendū
sile ē singulari partū d. posse fieri accretionē nisi sana et
illata fuerit si. cū aliqua corporis pars vel ppter uicē infir:
mitatis uictiosa sit vel ppter casū laesa et uulnerata sit reliquū
corpus augeri citra illū illius partis augmentū

2° quod augetur alicuius externi accessione augetur nā acretio

requirit extrusione & additione quæ fieri & possunt sine rei &
extensa accessione §. 8^a

3^a proprietas ē quod augēt idē manet post mutationē quod antea
fuit ut qui adoleſcit idē ē qui fuit infans §. 9^a

4° id quod augēt ē tā illa quā forme rāone accreſcit idē
forma ē præcipua cāa accessionis corpus cū aātur propriā
augēt quia habet aātur vegetativens §. 10^a

5^a proprietas ita se habet accretio fit sine penetratione dimen-
sionū idq; duplicē ob causā .i. quia corpus aātur & prædanti
nāa instituto totū rātū & poroſū ē cū corpora ināata dura
de videmus atq; ita ad accreſcendū prorsus inepta 2° quia
alimenti dantibus contritū & attenuatū facilius corpori
nutriendo immiſcet §. 11^a

6^a & ultima proprietas talis ē id quod unūquodq; alit & creſcit
partim diſſimile & partim ſimile ē ē aut ab initio diſſimile
poſtea vero cū parti nutrienda agglutinatur & unū calore
nāali & prorsus affimilatur & priſtinā ſpēcē deſpectā corp-
oris quod augēt ſpēcem & formā accipit §. 12^a

Verū ne hæc de accretione doctrina in immenſū accreſcat
ſua anti dicta in hac accretionis definitione ponamus hoc
pacto accretio ē motus ad vegetantia quo corpus aātur
medio calore nativo & alimento accidunt in oibus ſui
partibus ad certū quantitatis gradū promouet quomādo
accetio ē motus runde de quo corpus aātur languet
calore nāali in oibus ſui partibus minuit §. 13^a

ſic habentur dōc 4^a cāa accretionis aliaq; ad cuius effectū
requiſita principo cāa efficiens ē aā vegetativa inſtrumen-
taria calor inſtitus ſubſtantia corpus aātur & ſingula cuius
partis nāa cūſus forma motus finis promouē corporis ad
certā quantitatem

S. 14^a

Ex hoc elicitur quomodo accretio a nutritione dicitur in nulla alia re praeterquam in tempore et in fine nutritionis in fine o corpus actum augere sed ipsum conservare humidumque quod in dicto calore nativo perdidit restaurare et reparare unde augmentum habet eodem tempore sibi praescriptum sed in omni vita necessarium est nutrimentum

In cap. 6^m

S. 1^a

Ab hoc cap. usque ad finem libri disputat Aristoteles de his mutationibus quae oriuntur a introitu consequuntur ut sunt contactus actio passio et mixtio In hoc cap. duo praestat. 1° declarat quid de his dicitur et agendum et 2° de contactu differt

S. 2^a

Quod attinet ad primum de mixtione sibi agendum esse dixit quia veteres de congregatione multa dixerunt congregatio autem est quedam mixtio quia vero mixtio est fit nisi mixtura in se mutuo agant et a se invicem patiuntur id est de actione et passione tractanda est actio autem et passio est possunt fieri sine contactu quae cum agunt et patiuntur et mutuo tempore debent id est de contactu agendum esse docet

S. 3^a

Ad posteriore partem quod attinet quod praecipue de contactu docet philosophus hoc est nempe triplicem esse mathematicum metaphysicum et physicum mathematicus est eorum corporum quorum extremitates sunt coniunctae sic lapis lapidi adhaerens manus manus appositae se mutuo contingere dicuntur sic etiam contactus cadit in orbem caelestem habent enim superficies coniunctas ut pellucula cepe alia et ceteris circumpositae sunt

S. 4^a

Contactus physicus est tantum eorum corporum quae coniunctas habent superficies sed quae in se mutuo agunt et patiuntur beneficio patibilium qualitate sic glacies manus impositae ea contingit in pati a calore manus et in eandem agere

s. 5^a

Contactus Metaphysicus ē quo aliquid ita tangit a agit ut
nihil perceptat sic intelligentia celos tangunt nā ita co-
mouent ex celo ut nihil ab eis patiantur sic sol in ista
inferiora citra ulla passionē agit

In cap. 7^m

s. 1^a

Differit Actus in hoc cap. de actione a passione duasq; de hac re
præcipue exagitat quæstiones quarū 1^a ē an simile agit in simile
a ita huic quæstioni satisfaciens dicit in qua agunt a patiuntur
parti similia a parti dissimilia ē similia græ a materia dissimilia
vero forma a pugnantibus qualitatibus talia sunt elementa
nā græ conveniunt quia sunt corpora simplicia a materia 1^a
habent commune sed contrariis qualitatibus a se invicem sep-
arantur

s. 2^a

2^a quæstio quæ hic nascitur Actus ē utrum quidquid agit patiatur
ab eo in quod agit ut hoc quæstio rati soluat. Hoc adhibenda sunt
condiciona 1^a ut agens a patiens in materia conveniant 2^a ut utrumq;
ita agens quæ ratione sunt in debita distantia a (ut vocant) intra
sphaerā activitatis suæ nā si rem sit in debita distantia alterum
vero longius distat a remoueat quæ par ē accidit ut unum quid
agit sed vicissim o patitur v. g. si aqua ab igne duobus aut tribus
passibus distat ab igne quidē calescit sed vicissim aqua igne o refertur
erabit multo minus extinguit 3^a condicio ē ut inter agens a patiens
sit proportio quantitatis alteri o agens a patiens ratio ē quia ubi
o ē quædam virtutis proportio ibi o ē mutua actio a passio sed virtutis
proportio sequitur proportionē quantitatis quare si semitula ignis
incipiat in mare patitur quidē quia extinguitur ab aqua sed virtutis
o ē ppter quantitatis a virtutis disproportionē vicissim o agere in
aqua si hec tres condiciones rependant certū ē agens pati ab eo in
quod agit

In cap. 8^m

s. 1^a

Actus in hoc cap. refutat veterū phorum sententias de modo
quo actio a passio fiunt 1^a ē Empedoclis qui meatus quodam in

corporibus constituebatur per quod agens proximum in patiente se infu-
 maret 2^a fuit Democriti et Leucippi qui actionem et passionem
 per vacuum fieri volebant 3^a et Platonis in Timaeo qui voluit per
 corpora solida triangularia coniungi coniungente superficies actione
 et passionem fieri sed quia haec opinio de soliditate explorata fuerunt
 et scholia phorum. o. et quod in illis refutandis immorantur
 quia eas recitasse sat est et eas refutasse

In cap. 9.^m

In hoc cap. proponit philosophus novum modum quo actio et passio fiunt idque
 proponendo quasdam conditiones quarum 1^a ita se habet unumquodque
 agit inquantum est actu et unumquodque patitur inquantum est potentia
 ratio est quia quidquid agit debet habere formam cum forma sit princi-
 pia agentis forma autem est actus et est in cap. 1° lib. 2ⁱ de anima
 Et quidquid agit debet esse actu dicens quidquid patitur recipit ab
 agente aliquid esse est igitur illo esse dondum et ad illud recipiendum
 potentia habet Et quidquid patitur patitur inquantum est potentia

s. 2^a

2^a conditio haec est ad actionem et passionem requiritur coherere et debita in-
 agentis et patientis quantitates res autem aliquando sunt sub tam
 parva mole ut nec agere nec pati possint

s. 3^a

3^a conditio talis est requiritur debita et legitima agentis proximitas
 cum autem agentia orata sunt finita et limitata virtutibus habent coherere
 et definitas distantias terminos ultra quos non diffunditur illorum virtutes

s. 4^a

Quaeque necessaria est a legitima medii dispositio cum cum agens non agat
 in patiente nisi virtutem suam diffundendo per medium si illud medium
 incapax sit ad transmittendum illam virtutem non loquitur actio

In cap. 10.^m

s. 1^a

In hoc cap. varia proponit philosophus de mixtione et quaerit an sit
 mixtio et oblatione refutat quae ad tollendam mixtionem adfuerit

s. 2^a

Obiectio ita se habet si dicitur mixtio est quae miscetur vel manent
 iunctura et illata vel vix manet et aliter inheret vel denique oia
 inherunt atqui haec oia sunt absurda Et non datur mixtio nisi pro

poone per singula membra sic ostendit si que miscenz manent in-
tegra. Et eode modo se habent post mixtionē atq; autē ac prinde
post mixtionē o possunt dici magis mixta quā autē si vero
vnu maneat a alterū intereat o possunt dici mixta quia quod
manet o pot misceri cū eo quod intereat si vero nullum maneat
itē mixtio o dicit quia que uno o sunt permixta dici o possunt
s. 3.

Huc objectioni sic resp. Alibi dicit ea que miscenz remanere
nec pphēa eode modo se habere post mixtionē quā autē ut autē
miscenz congruunt et decedunt inter se et mutuo autem illorū
conflictū oritū vnu remissio et reductio que fit ut o integra a
perfecta remanere dicant sed aliter de prinde alio modo se
habent s. 4.

2. docet pphēa quā sit mixtionis modus idq; conditiones ordinando
que ad mixtionē requiruntur 1. conditio o ut miscibilia sint mutuo
activa et passiva id est in se mutuo agere et a se invicem pati possunt
2. conditio hęc o miscibilia debent esse admodū divisibilia hęc de
cā corpora humida facilius miscentur quā solida 3. conditio o
ut certa sit quantitas vni que miscenz nā si multa cū paucis
vel magna cū parvis coniungantur ita ut o sit supra et debita
proportio inter mixticia o fit mixtio sed accretio quia quod superat
reliquet ad se habet v.g. si parū vini infundat in dolium aqua
nulla proprie fit mixtio quoniam aqua comestur vni in sua
naturā atq; ita hanc aliquo modo augēbit 4. conditio ita se habent
mixticia debent esse aliquo modo equalia ita ut vnu o possit aliud
in sua naturā comestere aut alterū oino intermiscere
s. 5.

Ex his ita positis declarat 1. pphēa quid sit mixtura 2. quid sit mixtio
mixtura ita ab illo descriptis mixticia sunt que mutuo agere et pati
possunt et facile terminantur et diuiduntur et ita miscenz ut vnu
vnu alterū o interminat nec tamen absolutē eadē maneat
s. 6.

Postmodum huiusmodi cap. vltima pphēa ita descriptis mixtionē mixtio
mixticia aliteratū vno hac definitio a nobis exposita fuit in
compendio nostro physico dicit o quod acti pyramus

Finis commentarii in
1. lib. de ortu et interitu

132
Questiones in 1^m lib.
de graone et corruptione

Questio 1^a
an bona sit graonis definitio
ab Arle allata

s. 1^a

Hanc questionē hoc ordine pertractabimus. i. graonis definitionem
a pho allatā proponemus et exponemus et 2°. arguta quæ contra
eā adferuntur soluemus

s. 2^a

Quod ad 1^m definitio graonis ab Arle allata ita s. habet grao ē
mutas totius nullo sensibili manent eodē tanquā subto

s. 3^a

Singula huius definitionis verba examinanda sunt i. grao dicit
mutas hīc notandū duplicē ē mutatiōe vna propriā et alteram
impropriā illud dicit propriē mutari quod semper existens alio tamen
modo s. habet post mutatiōe quā ante mutas vbi impropriē dicta
sunt pro qualibet offendi nouitate ita ut impropriē dīdicat mutari
quod aliquo modo incipit ē de nouo In hoc posteriori sensu
dicit Arle ortum ē mutatiōem totius et totū compositū quod
oritur mutari dicit quatenus in graone incipit ē quod s. erat
propriē tamen id quod grao dīdicat mutari quia cū nullo modo
sit aut graonem per graonem s. p. dici aliter s. habere quam
ante s. 4^a

2° sciendū ē per totū hīc debet intelligi formā substantiāle specificā
et ultimam hīc autem forma vocat totū quod integritatem rei
constituit et hīc sublata totum intreat quomodocūq. cū destrui
et interire dicimus numerū hēnariū si unitate sublata maneat
binarius quoniam destructa ē illa integritas et facta ē alius numerū
Specs sic quando forma introducitur in māny aliud totū dicit
grari quia fit alius Specs corporis naturalis

addant 3° in hac definitione hac verba (nullo sensibili manente
tanquam subto) quibus verba declarat et illas talem fieri
mutatione ut nullum subitum sensibile remaneat subitum enim
quod in ortu subitum est materia 1^a hac autem o^o est sensibile
subitum cum oam sensum notitia effugiat

S. 6^a J. D.

Denique in hac definitione addit vocabulum (o^o) a nihil aliud
valet et illud per illam particulam quam nihil sensibile manere
quod sit subitum utriusque forme tunc cum quod dependit tunc cum
que advenit in interitu cum tunc aditum manet quod corpus
quod est sensibile subitum o^o tamen est idem subitum utriusque forme
nam in tali interitu forma que dependit est ad formam vellem que
advenit est forma mixti corpus autem quod est subitum ad
o^o tamen est subitum mixti forme sed sola materia 1^a

S. 7^a

Contra hanc definitionem ita explicatam quodam adferunt ad que
brevis est Resp. 1° quidam ita arguunt videtur quod gratia o^o sit mutatio
quia quod mutatur idem manet et perseverat quamvis alio modo
se habeat at quod gratia cum nullo modo sit ante gratiam o^o
potest dici per gratiam aliter se habere quam antea Resp. ma. Verum
est de eo quod mutatur mutatione propria dicta o^o vero de eo quod
improprie mutatur Ita vero gratia ut patet ex predictis o^o est mutatio
proprie dicta sed improprie

S. 8^a

2° de u. J. C. fuit generatus et o^o tamen mutatus nam quomodo
immutabilis mutari posset Resp. C. ut etiam ab eterno generatus
fuisse a Zetve a de hac gratia hic o^o agi sed etiam fuisse generatum
in tempore et sic fuisse mutatum

134

Questio 2^a an unius grāo sit alterius corruptio

1^a hanc questionē Methodicē potuimus 1° quiddā aduertenda
sunt 2° Status illius ponendus a sententiā nostra breuiter confirmari
unda a 3° arguta quae opinionī nostrae obicere videntur refutanda

§. 2^a

Quod ad 1^m notandū ē hanc propōitiōē ē ita intelligendā in
sensu formali ita ut grāo sit corruptio formaliter sed consequente
et concomitante a importare sequelā quiddā a facer velut sensū
cōditiōis ē cū ac si dicamus grāonē unius scilicet fieri alterius
corruptionē a contra

2° obseruandū ē ex sententiā Aristot. hanc propōitiōē intelligendā
ē de eo quod ē grāz a corruptionē

§. 4^a

3° considandū hoc dictū ē ē vniuersaliter verū in accidentibus
accidentia nūc quae ē habens contrariū producentz absq; alterius
corruptionē a corruptionē absq; alterius grāone

§. 5^a

hīc ita notatio. sciendū ē hīc queri an verū sit in subiectis grāonē
unius quod ē producit sequi corruptionē alterius quod ē corrup-
tū affirmatiuā parte huius et ita confirmamus

§. 6^a

Cū grāz aliquid presupponit mān hīc autē ē poterat ēē absq; forma
ex processu compositū cū igitur illud grāz inducit noua forma
a pōt consequens expellit praecedens quia due ē sunt simul grāone
ex praecedit corruptio

§. 7^a

2^a arguta quae contra sententiā nostrā adferunt solvenda sunt 1°
videt quod grāo unius ē sit corruptio alterius quia grāo ē quid
positiū corruptio vero priuatiū at vni a idē ē ē positiū
a priuatiū Resp. hoc axioma ē ē ita intelligendū ut grāo unus
sit corruptio alterius formaliter sed tantū concomitante

2° aliquando aliqua forma producit^r o tamen alia corrumpit^r
na cu hoo motu inducit^r forma cadaveria o tamen corrumpit^r
forma hoo o m immortalis Resp. quoniam forma hoo
o corrumpit^r tamen ipsu hoo corrumpit^r a sic e grao cadaveria
cu corruptione hoo o m ut ante diximus Aristo loquit^r
sic nisi de eo quod per se corrumpit^r a per se grao
s. 9^a

3° cum mixtu aal e corruptio cibi quia o manet illa forma
sed o grao ipsu aal quia ante erat Resp. veru e in mixtione
cibum dicitur a tamen caru e ibi quanda partiali gradum
e quia nova forma invat in illa ma partem in qua erat
forma cibi precedentis
s. 10^a

4° cu ex elementis fit mixtu o veru e hoc axioma fit cum
nova mixti forma sed nihil corrumpit^r cu elementa manent
que sunt ma mixti Resp. elementa posse dici corrumpi in qua
ut recondunt^r a refoangu^r in mixti compositioe at (dicit)
si elementa corrumpunt^r grao unius o e corruptio alterius
sed pluriu Resp. Aristo o dixisse (unius a alterius) ut si
gulari numero diceretur atq; ita pluralem excluderet sed
ut reale terminu signaret vel unu vel plures quare o negare
a inherere pluriu posse dari unu a contra a inherere unius
plura dari

Sectio 3^a an grao sit actio momentanea

Hae questioni ita satisfacimus dicimus grao e actione momen-
tanea a hanc conclusionem ita pr. in momento tota producit^r forma
producta; ma coniungit^r na forma quoda substa e prout
ut magis ut minus utipit egi tota aut nullo pacto utq; ita
requirit^r tempus ut producta per se uniat^r sed in momento ind:
uit^r in magis bene disposita dici per se na per accidens radit
dubium subti partu quaru alia prius alia disponunt^r aliqu:
ando contingit ut grao successiva parat^r cu forma successiva
per gradum in variis subti partu introducatur
s. 2^a

C. 1. (dicit) Aristo in lib. 5° phisicae cap. 1° affert in di mixtione

dari prius a posteriori sed gradus est mutatio. Et in adu. prius a posteriori
a p^o consequens est quod successiuum a in lib. 7° eiusdem cap. 4° compo:
arat gradus inter se quod ad velocitatem et tarditatem
p. 3^a

Singulis R^{esp}. ad 1^{am} dico. Ar^{tem} d^o adu. d^o mutatione in toto sua
signatione ambitu sed precise prout sumit^r pro mutatione successiuam
dumtaxat ad 2^{am} dico gradum interdu sumi pro alteratione precise
una cum suo termino extrinseco qui est forma substantialis introductio
nominum pro sola introductione eiusdem forme cu cl^o gradus
quod ad velocitatem et tarditatem inter se comparat gradus nomen
in priori sensu accipit d^o ratio in posteriori

Questiones de acc:
retione

Questio 1^a an eius
quod aug^rz quelibet
pars augeat^r

p. 1^a

Inter alias accretionis conditiones hae proponit^r ab a^utho^r nump^r:
quod aug^rz secundu^m d^o duas partes augeri contra hanc conditio:
nem quedam adhibent^r arguta quibus breuiter R^{esp}.
p. 1^a in adu. d^o 2^a

1° cu augmentu sit p^o aduentu alienius extrinseci corporis
si uiuentis quelibet pars augent^r ut d^o corpus paritudo a
hoc impossibile est ut siquit^r diuidi uiuentis ut partes cibi ingredi:
ant^r in quolibet eius partes et hoc etia impossibile est quia tunc
in augmento int^rueniret dolor qui cad^r ex diuisione continui at
nullus ibi dolor est R^{esp} neqⁱ dari penetracione neqⁱ diuisione fieri
sed p^o poros communicari alimentu solidis partibus sed (dicit^r)
quomodo fieri p^o illud cu isti pori sint repleti corpore aliquo alio
daret^r uacuu d^o igit^r possum aliud extrinsecu in se recipere quia d^o
penetracio corporu R^{esp} corpus quo replent^r pori cadere eis ut
quia ex alia parte abis ut p^o partem eiusdem pori

2°. Sunt partes in viventibus aliquando arida ut pars ex multa qui membrorum contractione patiuntur, vivaria igitur d' augentur secundum illas partes sed secundum alias. Et quolibet pars d' augetur in viventibus. Dū augetur. Resp. hanc Aristotelem conditionem ita esse intelligi: quodam ut quod augetur secundum omnes partes augetur, modo sane et illese fuerint.

Questio 2^a an in accretione maneat de numero substantium

s. 1^a

Aristoteles hanc etiam conditionem accretionis proponit nempe in ea de numero substantium remanere. Hec conditio ita confirmari potest illud est idem numerus substantium in quo eadem manet forma substantialis sed in illo quod augetur manet eadem forma substantialis. Et de numero substantium remanet.

s. 2^a

Contra tamen illud adfertur videlicet totum componi ex partibus. Et ab his quibusdam partibus et aliis adiunctis. Ut totum sit idem sed aliud at cum vivens accrescit adduntur partes de novo per commissionem alimenti. Et d' manet de numero totum. Resp. totum d' dici aliud quamvis alia partes adiciantur et alia de novo addantur quia d' manet eadem forma 2^a quia quedam partes ita paulatim abiciuntur et alia adduntur ut cum praecedentibus continentur per hanc autem continuationem efficiuntur unum et idem.

Questio unica de reactione an de agens dū agit repatiatur

s. 1^a

Ut hac nobilissima questio de reactione et summa inter philosophos animi contentione tractata uti a nobis tractatur. Quod ad illud

125
intelligentiā necessaria præmittenda sunt 2° illud statim ē ponendum
3° sententia nostra confirmanda a 4° que sententia nostra obce
videntur sunt refutanda

S. 2^a

Quod ad 1^{am} sciendū ē i^o quid sit reactio reactio nihil aliud ē quā
quædam mutatio quā id quod patitur veniit aduersus agens a illud
immutat dū ab illo mutatur ad ut agens pati a patiens agere
aliquo modo dicere possumus

S. 3^a

2° sciendū ē cum plures sint motus spec^{ies} questionē hanc neq; in
mutatione substantiali neq; in accretione a diminutione lectū habere
gratū aut ab ipso genitū ē gratū ut inueniunt in ipso grandi actu
ut etiā quod accrescit inueniunt caput ab eo quod augetur ē igitur
hec disputatio præcipue instituta de motu alterationis an agens a
patientis vicissim patiatur

S. 4^a

3° notandū ē questionē ē ē instituta de agente remoto sed proximo
tantū a quod conuenit in materia cū patiunt neq; nos loqui de
alteratione perfectiua ut ē sensus a intellectus neq; de mouente per
metaphorā ut facit finis

S. 5^a

Itaq; hanc statim huius questionis sic ē an agens per se a pro
prio datū a patienti proximo a cū ipso in materia conueniunt dū
in ipsū agit ab eode patiatur

S. 6^a

Cōfirmatiua partem huiusmodi i^o q; cū Aristotele auctoritate 2° experi
entia a 3° ratione confirmamus ad p^{ri} authoritatē quod attinet
Aristotelem in contrariis 8° a 16° Lib. 3° phys. auge a in lib. 1° de obru
a int. contrariis 53° a 87° a patiente 84° agens agendo repati
afficit

S. 7^a

Experientia etiā hoc colligit quia aqua calida infusa frigida cum
temperat a ab ipsa temperatur quod ē est nisi daretur reactio similis
fuerit igni aqua frigida infusa ipsa calefacit a ab ipsa frigescit
a manus comprimens gelu liquifacit ipsū calefaciendo a ab ipso
frigescit pariter cibis manducatis aliat ad a aliat ab ipso
prehensū etiā duo vasa simul concussa se inuicē frangunt a
duo cultri se habent

2.º de ratione ex mixtione desumpta probandum est aut mixtio
fiat a multis agentibus alteratis a qd concordat a tempore
reductis o videtur posse fieri talis alteratio nisi elementa ab eis in
qua agunt simul etiam patiantur S. 9.^a

Ita arguta que contra sententiam nostram obferuntur solvenda sunt.
Si due res sumantur in quibus aeris a passio se debent ut portio
ignis a portio aque haec res vel habent vires aequales vel inaequales
si aequales neutra in altera agit quia neutra altera vincit si vero
inaequalis illa que validior est in altera agit sed vicissim haec in
altera o agit quia debilius in validius egere o potest. Rsp. agens a
patiens posse considerari vel in initio a medio pugna vel post finem
conflictus si priori respectu considerantur tunc vix agit in aliud illud
paulatim superando nempe illud quod fortius est agit vicissim in
alterum vero debilius si vero posteriori modo spectantur dicimus actionem
tunc cessare quando patiens succubuit agenti atq; ita rationem
finire S. 10.^a

2.º Si reactio daretur secundum de a respectu eiusdem agentis est simul
potestas a actu quod nullo modo dicendum est nam si agit ignis in
aqua a ipsa calefaciendo ab eadem refrigeratur agit quatenus est
calidus per se videtur quatenus est actu sed a frigido etiam patitur quia
tunc est calidus. Ex eadem ratione nempe quia calidus est simul
agit a patitur a simul est actu a potestas. Rsp. in reactione
de secundum de agere a pati nam ignis v. g. agit quatenus est
calidus patitur autem quatenus potestas est frigidus

S. 11.^a

3.º haec videtur esse falsa in motu locali o autem de quod movet nec
essario movetur secundum locum. Ex neq; quod agit a alterat necesse
est pati. Rsp. o ex parte rationis motus localis a alterationis o
quod resistuntia motus localis o est actus o autem reagit gravitas
vel levitas in agens sed resistuntia in alteratione est qualitas actus
scilicet contraria

Questiones quedā de mixtione

Questio 1^a an detz mixtio

S. 1^a

Post varias tū de grāone et corruptione tūq; etiā de accretione et
diminutione et pariter de reactione pertractatas. questiones sequit;
9^a ut nobiliores et magis necessariae quā de mixtione moueri
possunt controuersias exponamus

S. 2^a

quia questio an sit ē omni 1^a inquirendū i^o ē an detz mixtio
dari mixtione constat i^o auctoritatē Aristotēl. qui in cap. 10.
lib. 1° de ortu et intellectu id disertis verbis asserit

S. 3^a

2° dē constat experientia continuis an vident nā vapori
et exhalationū et terra ascendentiā et aque pluuiaae circumfusi
aeris actione multas bitholas ex putrescenti mād subito nasci
quod nō nisi mixtionis interuentu fit

S. 4^a

Est contra i^o cū duo elementa inter se congregiunt vel sunt
in aqua aq; fortia vel alterū potius si aq; fortia utrumq;
si ab aduersario trahit; in eolumq; seruabit; si vnu sit potius
huc conuertit; in se aliud atq; ita ē resultabit mixtū. At p.
siue elementa pari ad agendū virtut; in certum descendunt
siue ē modo unū ē nimis alterū excedat posse in se mutuo
agere mixtumq; producere nā antequā quod minus et imbr.
et illud ē a potiori preminat; et illius formā accipiat ac
cidit ut ex reciproca actione et qualitate proportio existat
quā mixti forma consequat; S. 5^a

2° si mixtio daret; vel fieret naturaliter vel volente ē volente
quia productio mixti ē naturalis ut naturaliter quia elementa
ut misceant; necessariō debent in vnu locū congregari hoc

aut fieri potest nisi vel causa descendens vel gratia asce-
dant. Ex. 6. Datur mixtio Resp. mixtionem simpliciter naturalem
est quia haec duo nempe mixtilium alterius a forma introductio
que mixtionis nos comprehendunt haec inquam naturalia sunt
et si cum ex pluribus elementis inter se coniunctis mixtum fiat
tunc unum in locum conuersus est sit simpliciter naturalis si
propria ipsorum naturas spectamus tamen secundum naturam al-
quomodo fieri dici potest quatinus a eadem universalibus que sine
et indi elementa erant et in pugna congrui faciunt introducti
moueturq;
S. 6.^a

3.º Quid videtur posse fieri mixtio nostra in mixtione productis noua
substantia mixta distincta ab elementis perfectioribus ipsis sed im-
perfectioribus potest producere perfectiora Ex. 7. mixta elementa producent
mixtum et per consequens mixtum est potest Resp. eadem efficiunt
minus praecipua ut sunt elementa comparatione quolibet
mixtorum suis effectibus deterioribus esse posse sed corpora caelestia
que sunt illorum causa magis praecipua esse illis praestantiora
S. 7.^a

Tandem si elementa misceri possent deberent paulatim se scire
et comminuerent ut docet Aristoteles in cap. 10. Lib. 1. de ortu
et interitu a tunc vel cuiusmodi partes se inuicem permearent
quod esse nequit vel alia iuxta aliam ponerentur quo fieret ut
est aliud misceri quam partibus agglutinari etiam contra-
rium contra Anaxagoram docuit etiam hoc in Lib. Resp. -
elementa mixtionis gratia se inuicem considerant et partes
omnes alterius partibus adherere neque Anaxagoram quod
ita singulis ab aere coarctari sed quod elementa solo exiguum
partium appositum permeare dicunt in cuius copulatione mixtionem
collocant cum praeterit requiratur mutua elementorum actio ex
qua ista qualitatibus actione impetratur ad mixtum formam donec
proveniat

Quaestio 2.^a

Quid sit mixtio S. 1.^a

Quaestione an sit siquis quaestio quid sit idemque postquam ordinimus

dari mixtionē a argutio qua cū de medio tollere videntur. Asp.
Itā breuiter docenda quid sit hoc autē a nobis praestabitur eius
definitionē particulatim explicando et expendendo
S. 2^a

Mixtio ab Aristotele ita definitur in cap. 10. lib. 1. de ortu et int.
a nobis itā expositi mixtio ē miscibilitū alteratorū unio hac
definitio constat ex grā et dīa quā in hac definitione ē unio
nā oīd mixtio ē quidē unio oīd tamen vix vasa oīd unio ē
mixtio nā v. g. unio vocatū quā plures unū fiunt per solā
aggregationē et continuitatē extrinsecā quo pacto frumenti aut
fabarū aedum dicitur unū quid sed talitū rerū unio proprie
loquendo mixtio dici oīd debet
S. 3^a

Hac autem unio miscibilitū nihil aliud ē quā conglutinatio quedā
reductio et concordia rerū mixtarū diuersarū quā illa mis-
cibilia in unū transmigrant naturā unamque sunt spēs
S. 4^a

Dīa in hac definitione continetur in his verbis (miscibilitū
alteratorū) miscibilia autem sunt quae mutuo agere et pati
possunt facile remanent et diuiduntur et ita miscentur ut vni-
tati alterū oīd inheret nec tamen absolute oīd manent
S. 5^a

Hac miscibilia dicuntur alterata id ē neque permanentia in
integritate suā nā neque plane itā corrupta sed alterationem
quandā et mutationem pati possunt
S. 6^a

Quid autem sit mixtio vi pugnantis qualitatis caloris scilicet
et frigoris humoris et siccitatis has qualitates integras et
summas elementa adferunt ad pugnam nā ignis v. g. calidiss.
unio accedit aquae frigidissimae sed hac mixtū pugna infir-
mitas quid ardens aquae frigida habetat vixitque frigus aquae
quid ardore reuoluit humore aëreus huius siccitas debilitat
et siccitatem huius aëreus humor contrahit sic miscibilia
neque substantias neque qualitates puras et integras seruant sed
nouas quidā in corpore mixto suboritur aethy quasi communis
oīdus elementis et qualitatibus mixtis et ē tanquā vinclū
contrariarū naturū sub quo concordia pacis ligantur

ex predictis manifeste patet quid sit mixtio obiectiones que
contra hanc definitionem adferri possunt ad sequentem questionem
difficilius ubi ex professo a nobis disputabitur quomodo elementa
sint in mixto

Questio 3^a an elementa sint in mixto formaliter

S. 1° & 2°

Hec questio valde intricata est propter diversas opinionum sententias
precipua eis et diffensio est inter Latinos et Aduersos latini autem
quam formas elementorum esse manere in mixto sed tantum qualitates
et tamen cum pristino nam vigore sed repressis illarum exuberantia
et ad modicam atque mediocritatem reuocata

S. 2°

Aduersis vero sententia est quod solius elementorum qualitates remissas
et ad mediocritatem truncatas in mixto seruari sed etiam eorum
formas substantiales lasas tamen reuocatas et sobriatas

S. 3°

Huic sententia nos suffragamur a 1° pr. elementa manere in mixto
a 2° secundum suas formas prius confirmamus 1° auctoritate
Aristelis in contextu cum 84° Lib. II de orb. et firm. dicit neque autem
miscibilia interire neque alterum sed remanere utrumque

S. 4°

2° de rationibus pr. 1° si mixtio est unio ex. elementa manent in
mixto sed contra controuersia est mixtionem esse unionem ex. elementa
in mixto manent cons. ma. pr. quia que interant et corrumpu-
ntur a 1° amplius sunt et possunt dici unum unio cum existentiis
eorum que uniantur presupponit

S. 5°

2° illa reperiuntur in mixto in que resoluntur mixta sed mixta
resoluntur in 4° elementa ut patet exemplo ligni viridis quando
comburit ex. elementa remanent in mixto

S. 6°

Elementa vero remanere in mixto secundum suas formas ita pr

ubi est alicuius subti affectio ibi est ipsa subti formaliter sed
qualitates quae sunt affectiones elementorum sunt in mixta Et
ita ipsa elementa in illis reperiuntur formaliter

S. 7^a

Contra sententiam nostram quidam superius arguta ad quae breviter
Rsp.

S. 8^a

1° Si forma elementorum reuertuntur ad mixti compositionem Et suscipiunt
magis a minus quod rationi substa repugnat Rsp. quando dicit
Aristoteles substantias esse suscipere magis a minus hoc intelligendum esse
atque speciei variatione nihil tamen vetare substantias formas suscipere
magis a minus cum speciei mutatione ut ad mixti constitutionem
refrangitur ignis forma ut varietur species quia amplius remanet
forma ignis ut forma sed ut gradus forma mixti

S. 9^a

2° Si forma elementorum separantur in mixto mixtum est esset unum
plures enim forma specificae constituent plura individua de categoria
substa Rsp. nos negare con. nam forma elementorum est manent in
mixto ut 4^a forma sed ut forma una siquidem multis realitatibus
aduenit una formalitas prout mixtum est unum

S. 10^a

3° ex sententia nostra sequitur quod de verum hoc est illud dictum gradus
unius est corruptio alterius quia quando gradus mixti nihil
intendit si elementa est intendit Rsp. negari con. cum unum
in gradus mixti intendit formalitas formarum elementorum a ita
destinant constituisse elementa a insipient constitutis mixti
patent forma elementorum quatenus forma elementorum sunt a
substantia nova formalitatem a ita fit alia forma

Finis Questionum in
in Lib. de ortu et Int.

Commentarius in 2^m
Lib. de ort. a Int.

Trasão

s. 1^a

Disputavit Aristoteles in Lib. de celo de elementis prout certas obtinuit in mundo sedes a qualitatibus motibus gravitatem a levitatem a natura sortita sunt in hoc vero Lib. ea considerat ut sunt principia corporis mixti a ut accipiunt a natura qualitatibus albedinem caliditatem frigiditatem humiditatem a siccitatem quarum mutua actione elementa se temperant ad mixti constitutionem

s. 2^a

Sic autem liber dividitur in 2as principales partes quarum 1^a versatur circa causas naturalem gradum a corruptionis nempe elementa posterior vero pars agit de generatione a corruptione earum efficienti in 1^a parte habetur 1^a generalis doctrina de natura corporis gradum a corruptibilitatem 2^a 1^a elementorum qualitatibus accurate explicantur 3^a mundus elementorum constituitur 4^a tractus instituitur de mutua elementorum transmutatione postremo de generatione mixtorum a elementis agit in posteriori vero varie de generatione a corruptione exagitantur questionibus

In cap. 1^m

s. 1^a

Hoc cap. 3um constat partibus quarum 1^a continet proamium quo sequens doctrina committitur cum praecedenti in 2^a parte praefatus tangit opinionem veterum de elementis ut principium naturalium rerum naturalium in 3^a parte sua opinionem de natura harum rerum naturalium exponit

s. 2^a

¶ Et quod in 1^a parte explicatur immoritur hoc cum pars continet tantum epilogum praecedentis doctrinae a coram qua dicenda sunt proposita

s. 3^a

2^a etiam pars parum utilitatis habet quid cum attinet scire veterum opinionum traditum sepultas

s. 4^a

In 3^a parte phisicⁱ i^o sententia sua aperit de communi materia reu^o
naturalia deinde nos principiorum gradus constituit ad priorem partem
quod attinet eius summa h^{ec} est datz quoddam materia i^o communis
orbis compositus sensibilibus et quia ista claustra grauit^{er}
h^{ec} aut^{em} materia o^{mn} p^{ot} est separata ab o^{mn} forma et ab o^{mn} contra:
iactat sed semper habet aliquam formam et aliquam contrarietatem
s. 5^a

Ad posteriorem partem quod attinet Aristoteles docet 3° est gradus
principiorum naturalium in 1° gradu est materia reliquorum basis et
fundamentum in 2° sunt contraria calidum frigidum humidum
et siccum que gradibus mixtorum aliquo modo c^{on} sunt in 3° gradu
sunt ipsa claustra que composita sunt ex materia et forma et
atq^{ue} ita respectu materia et forme o^{mn} sunt principia sed prin:
cipiata at vero corporum mixtorum proxima materia sunt

In cap. 2°

Duo precipue docet Aristoteles in hoc cap. 1° qualitates elementorum
alterabiles diuidit in actiuas et passiuas et quena sunt passiuas
et quena actiuas ostendit 2° h^{ec} 4^a qualitates definit
s. 2^a

Ad 1^{am} quod attinet dicit phisicⁱ caliditatem et frigiditatem dici
actiuas qualitates humidum vero et siccum passiuas sed dubit^{ur} est
n^{on} a calido a frigido patit^{ur} a frigido a calido quia quidquid
patit^{ur} patit^{ur} a suo contrario ite humidum agit in siccum et siccum
in humidum quia quidquid agit agit in contrarium
s. 3^a

Ad huius dubii solutionem sciendum est qualitates istas si fuerint
considerari posse i^o ut sunt extra mixtum et 2° ut sunt in mixto
et secundum officia quia in mixto agunt si iste qualitates
extra mixtum considerant^{ur} certa est o^{mn} est actiuas calidum aut^{em}
cal-facit frigus frig-facit humidum hum-facit et siccum exsiccant
si vero posteriori modo spectant^{ur} iste qualitates ut sunt in mixto
et secundum officia quibus fungunt^{ur} in illo dico calidum a frigido
et qualitates actiuas humidum vero et siccum passiuas in gradone

Siquidē mixtorū siccū humido dilutū ē instar mās calidū
vērō frigidū temperatū instar artificis mās illā coquantis
laborantis a perficiantis

s. 4^a

Dubiū adhuc ē quomodo frigiditas dicat, qualiter actus cū
videmus solē a nobis recedere sic impire a contabescere
Resp. frigus vel posse considerari in gradu mixti ut in mixto
Ita genito hoc posito dico in gradu mixti agere tantū calorem
per se frigus vērō per accidens calorem scilicet temperando
et cum acumen obnubilando si vērō mixtū Itā a calore genitū
consideramus in illud per se agere frigus constitutionem illi
tribuendo dicimus frigoris enim ē condensare indurare a in
constitutionē tribuere a ultimū quasi complementū

s. 5^a

Deinde Aīlo In hoc cap. harū 4^a qualitātū definitio:
nō vadit calidū definit quod congregat homogenea a sep:
arat heterogenea sic ignis separat a purgat aurū a quolibet
alio metallo frigidū vērō ita describit frigidū ē quod cogit
tā ea que sunt eiusdē quā diuersi ut cū aqua congelat
quocumq; in aquā reperiuntur ut lapides a ligna etia con:
fari experientia constat

s. 6^a

Humidū a Aīlo ē illud quod propriū herminis difficile
finit alius vērō facile v. g. si aquā iniicias in vas aqua
proprie labilitat a humiditatē suā nullo negotio sepe ac:
cōmodabit ad vasis figurā siccū vērō dicit quod propriū hermi:
nis facile finit alius vērō difficile ut lapidū exemplo
constat

s. 7^a

Ut hui. cap. expositioni finē imponamus due de his qualitātibus
questiones a nobis mouebunt a soluent 1^a cur he qualitātē
dicant tactiles Resp. tactiles dici quia sunt obuii tactui a
per tactū dignoscuntur atq; discernuntur ut colores per visum

s. 8^a

2^a querit cur 1^a nuncupent Resp. quia inter qualitātē

consistat a corporeas ita primatu obtinent ut reliqua ex iis
fiant et oriuntur sic colores odores et sapes ex varia illarum
impetie nascuntur

In cap. 3.^m

S. 1.^a

In huius cap. duo sunt partes in iis autem
Aristoteles elementis accommodat unde 4.^m elementorum numerum
concludit in posteriori vero Theoremata quaedam ad explicanda
illius naturam necessaria exponit

S. 2.^a

Quod attinet ad iis partes hae rationes colligit philosophus 4.^m
tantum dari in qualitatibus combinationes si haec tantum sunt partem
qualitatum combinationes duo autem sunt naturales et conspiciuntur
possunt sequi 4.^m tantum esse naturales sed prius est verum ex a posteriori
ita sic calidum vel calidum cum sicco coniungitur vel calidum cum
humido vel frigido cum humido vel frigido cum sicco vel calidum
cum frigido vel humido cum sicco sed duo ultimae combinationes
scilicet frigidi cum calido et humidi cum sicco sunt naturales nec
simul conspiciuntur possunt repeti igitur ut 4.^m sunt tantum naturales

S. 3.^a

Unde Aristoteles inferat 4.^m esse elementa nec plura nec pauciora
quia sunt elementa quod sunt in qualitatibus naturales combinationes
sed 4.^m tantum sunt naturales qualitatibus coniugationes ex 4.^m sunt
elementa nec plura nec pauciora

S. 4.^a

In altera huius cap. parte Aristoteles quaedam Theoremata pro:
ponit ad cognoscenda elementorum naturam apprimè necessaria
quorum inter haec habet elementa nostra sunt pura hae secundum
et illa impuritate duplicis et quia secundum qualitatem sci:
licet a secundum substantiam impura sunt elementa secundum
qualitatem quia propter mutuam actionem et passionem peregrinamur et
exhauriamur inveniuntur qualitatibus sunt etiam impura secundum
substantiam quia in uno elemento continentur aliquid alterius
ut in terra continetur multum aquae humoris huius propter pluvias

quibus subinde irragat tū etiā pphē pēcūmū fontū in cā
manantiū scaturigines sic aqua continet multā tēvencia
concretionis admixtionē a aēr qui ē commune quasi gremiū
a utroque cūm omni fēc meteorologicā impressionē ex
halationibus a herbā a vaporibus qui ab aquā eleuant pleni
sūmptū ē ignis si cū aliis elementis comparatū minus im
paris ē

s. 5^a

2^m Theorema cuius mentionē hic facit Arīstō respicit locū
elementorū a tale ē duo elementa nempe ignis a aēr sortita
sunt locū superiore dū vāo herbā a aqua locū inferiore
occupant sed sciendū ē inter duo elementa que vñ locū
occupant quandā ēa dūm ignis vñ occupat locū sup
riore simplicitate a absolute aēr vñ locū superiore secundū
quid a comparatū occupat si scilicet comparatū cū aquā a
herbā ē autē si cū igne confertur sic herbā nāta ē locū
simplicitate a absolute inferiore aqua vñ secundū quid a
comparatū si cū aēre a igne comparatū descendit vñ infra
aērem a ignē ē autē si cū herbā confertur cū nāta aqua
sitas sit supra herbā

s. 6^a

3^m Theorema hoc ē duo elementa locū ^{qua} sortita sunt superi
ore duobus elementis que in inferiori loco collocantur contra
riantur ut ignis aqua contrariatur aēr vñ herbā ignis vñ
ē calidus a siccus aqua vñ ē frigida a humida aēr ē calidus
a humidus herbā vñ frigida a siccā

s. 7^a

4^m Theorema ita se habet qualitas 1ª bina a coniugata
conveniunt 4ª elementis una tamen magis quā altera
ut caliditas igni magis convenit quā siccitas aēri magis
humiditas quā caliditas aqua magis convenit frigiditas
quā humiditas herbā denique magis convenit siccitas quā
frigiditas

IN CAP. 4^m

s. 1^a

In hoc cap. duo praestat Arīstō id docet oīa elementa ex se
in vicem trāsi posse dūmodo modū huius trāsmutationis
pōssit

S. 2^a

Quod attinet ad primum unumquodque elementum in quodvis vicissim mutari hoc arguto concluditur quaecumque inter se mutuo sunt contraria illa in se invicem transmutari possunt quia omnis generis et transmutatio est inter contraria et a contrariis sed omnia elementa sibi invicem contrariantur Et omnia elementa inter se invicem transmutari possunt
S. 3^a

Min. sic ostendit Aristoteles elementa vel utraque habere qualitates contrarias ut ignis et aqua ignis enim est calidus et siccus aqua vero frigida et humida et illa elementa dissimulata nuncupantur quia in nulla qualitate conveniunt vel elementa habent aliam tantum contrariam qualitatem ut aer et aqua aer enim est calidus et humidus et aqua est frigida et humida et haec elementa symbola dicuntur quia licet in una qualitate sibi invicem contrariantur in aliam tamen conveniunt sed quaecumque vel una vel duas habent qualitates contrarias in inter se mutuo sunt contraria Et elementa sunt contraria inter se
S. 4^a

Ut haec doctrina de transmutatione elementorum intelligatur notandum est tripliciter quid in rebus naturae corpora reperiri alia sunt quae nullo pacto transmutantur nec secundum partem nec secundum se tota ut sunt corpora caelestia quae nullam subeunt mutationem ad interitum disponentia alia contra sunt quae secundum partem et secundum se tota transmutantur ut corpora mixta quae tanquam de in ea corpora et quibus componentur resolvuntur alia denique sunt media naturae et conditionis quae partim transmutantur et partim non transmutantur secundum se tota sed secundum partem ut 4° elementa nam videlicet aqua particula in aere partem transmutat
S. 5^a

In posteriori huius cap. parte Aristoteles declarat modum transmutationis et gradum elementorum a tribus modis docet fieri posse elementorum transmutationem in se invicem 1us est quum elementa symbola id est ea quae in aliqua qualitate conveniunt in se invicem transmutantur ut cum ex aere fit ignis

5. 6^a

2us ē cū elementa affymbolis idē quae in nullo qualitate con-
ueniant in se invicē transmutantur ut cū aqua mutatur in
ignē et sic modus difficilior ē quia duas qualitates abscinda
sunt

5. 7^a

3us modus ē cū ex elementis affymbolis gratz toti elementu
ut cū aqua et igne gratz aēr ex elementis aut affymbolis
gratz toti elementu quando utriusq; elementis affymbolis una
qualitas mutatur et altera servatur v. g. si aqua frigiditas muta-
tur et ignis siccitas ex aqua et igne gratz aēr servabitur
cū humiditas aquae et caliditas ignis caliditas autem cū
humiditate combinata ē quae naturaliter aēri debetur

In cap. 5^m

Hoc cap. 5^m ē tantū monitum ut in eo exequendo diu immorari nō
eamus in hoc gū cap. 5^m dicitur disputat adversus artēre phos qui
arbitrabantur mānē ex quā gratz elementa et corpus aliquod
5. 2^a

Hanc opinionē refutat et dicit hoc argūto si mānē elementorum
corpus aliquod vel ē unū ex ipsis 4^{is} elementis vel aliquid ab
elementis diuersū sed nullū horū dici potest Et nullū corpus ē
mānē elementorū

5. 3^a

Itē proponē per et dicit per singula membra et id quod mānē ele-
mentorū ē sit aliquid elementu vel unū vel plura sic ostendit
si ex uno elemento v. g. ex terra reliqua generantur vel in corū
grāone remanent terra vel interibit si intereat ē mānē quia ni-
l ē ingratu et incorruptibile et cūde manet ante et post cor-
ruptionē si vero permanet tunc elementorū grāo nihil aliud ē
quā altera quia remanent subitū aliquid corruptibile

5. 4^a

Quod autem plura elementa ē possunt et reliquorū mānē sic ostē-
ndit quidā phi existimantur duo elementa et principia aliorū
duorū nempe aēr et principia ignis et aquae terra sed hoc ē posse
et ostendit phos nā si v. g. ex aere tanquā ex mānē remanent
fiat ignis necesse ē ut aēr per adventū alienius qualitatis ē.g.

siccitas fiat ignis hoc autē ē absurdū quia ē cēt grāo sed
altitudo s. 5.^a

Quod vāo nullū corpus ab elementis diuersū possit ēē ele-
mentū mādā sic pr. Aitē sit aliquod corpus mādū intē-
reue a ignē ex quo tanquā ex cōmuni mādā gēz aēr et ignis
cū aēr sit humidus et ignis siccus in hoc corpore simul sunt
contrariā qualitatē siccitas et humiditas quod ē absurdū

In cap. 6.^m s. 1.^a

In hoc cap. Aitē variis Empedoclis avores et diuersas con-
tradictiones exagitat ē Empedocles reprehendit quod negauit
elementa transmutari et tamen passus fuit elementa inter
se comparari in virtute augendi quā cū huiusmodi sunt in se
mutuē transmutari possunt s. 2.^a

2.º Empedocles taxat quod vāa accretionē sustulit arbitra-
bitz cū res tantū appōne augeri quod ē tamen contra sensū
et experientia cū in caro augēz et augēz appōne carnis
per mutatiōē alimentis carnis s. 3.^a

3.º Empedocles obiurgat quod sibi contradixit in eā mōdū
assignandā s. 4.^a

Deniqz cum culpat quod ipsā aērē putaret ex elementis constare
aut saltem elementaria ēē mādā sic omni aēr vel ex elementis
componere vel ēē vntū ex elementis hoc autem prorsus abs-
urda sed illud fuge in lib. 1.º de aēr et in cap. 5.º persequit
Aitē

In cap. 7.^m

In hoc cap. nihil fieri habēz quod ē possit ex doctrinā aut traditi-
one cognosci idē in eius explicatiōe statuimus ēē breuiores
s. 2.^a

Ut igitur mādā in hoc cap. contrita breuiter perstringatz dicimus
Aitē duo In hoc cap. prestare ē cū docet quomodo elementa
sunt in mixto per comparatiōē suā sententia cū Empedoclis opinione

et 2^a sine ulla comparatione quod hoc de re sententiā sit docu-
rat

s. 2^a

Quod ad 1^{am} hanc Empedocli opinionē tribuit Cilius dicit cum
existimasse elementa ēē in mixto ut lapides in parietē hanc
sententiā reiecit quia inde sequeretur quālibet partem mixti ēē
ēē mixta quomodo si parietē et lapidibus a cemento compo-
nuntur ēē oīes partes sunt similes et eundē rāōnis ad alia
sunt lapides et alia lateres sed absurdū ē dicere quālibet partē
mixti ēē mixta quālibet aut carnis pars ē caro et quālibet
pars ossis ē os

s. 3^a

In 2^a parte huius cap. philosophus post refutatiōē sententiā Empe-
docli quomodo elementa sint in mixto ostendit docet enim
quod antea docuit nempe elementa ē manere in mixto in-
tacta et perfecta sed repressis et imminutis. prout experientia
et ad mediocritatē redactis prout postulat ipsius mixti huius
natura

s. 4^a

Inde sequitur mixti temperaturā nihil aliud ēē quā elementorum
qualitates ad mediocritatē redactas

In cap. 8°

Cilius in hoc cap. concludit oīa mixta quae in terra reperiuntur
ex 4° elementis constare idque praecipue hac rāōne probat talia
mixta imprimis naturā terrae retinere quia in terra sunt
atque in eadē ut in nativo loco conservantur habet enim locus
naturalis naturā rerum ad conservandū corpus quod in illo ē et
autem terra in pulverem redigi solet nisi aqua immixtione
et asspersione mollescat sequitur mixta ē posse terrā sine aqua
participare quod si a terra et aqua participant deum et ignem
per quos ut contraria elementa terra siccitas et aqua frigidity
temperant participabunt perfecti igitur mixta oībus elementis
constant

122

In cap. 9.^m

S. 1.^a

sequitur altera pars huiusmodi lib. in qua Aristoteles agit de causis efficientibus gradibus et corruptionibus in hoc autem cap. duo precipue facit philosophus id est causas ortus et interitus enumerat deinde falsas rationes philosophorum de causis efficientibus ortus et interitus substantialis examinat et refutat

S. 2.^a

Quod attinet ad priorem partem hoc ortus et interitus statuit causas namque materiam formam et causam efficientem de finali nihil dicit quia de ea postea dicitur in 3.^m hinc gradibus et corruptionibus causarum numerum hac ratione concludit tot sunt ortus et interitus causarum quot sunt rerum simplicium id est corporum celestium sed corporum celestium hoc sunt causa materia scilicet forma et motus sine efficientibus tot igitur constituta sunt ortus et interitus causarum

S. 3.^a

Idi notandum est quoniam secundum efficientiam causa sit materia rerum celestium et sublimarium tamen inter eas hanc intercedere dicam quod nimirum materia celestis nullam aliam formam desiderat quemadmodum materia maxima casta virtutem frugis et honesti mactis aliorum amore o sola distrahatur materia vero inferiori et sublimarium corporum contra formam utpote abiectione satiata macteticio subinde et offensus impetu semper dehebitur fastiditis ad novas formas amplexandas propendit

S. 4.^a

Materia sic breviter explicata ad formam accedit Aristoteles cui 2.^a assignat officium prius est ut sit finis gradus gradus omnis ad formam terminatur et in formam desinit posterius est ut sit ratio uniuscuiusque rei id est ultimus actus et perfectio rei completio cuius est et autem absoluta virtus a idem secundum diversos respectus et simul et finem et formam finem ut est id cuius gratia agitur operatur et formam prout dat et rei forma est finis gradus omnis ratio rei quanta rationem autem obtinet forma o respectu et gradus sed rei quanta quia rem quanta constituit

In alia huius cap. parte quoddam refellit veterum philosophum de
causa efficiens orbis et interitus sententias et Plato qui
voluit Ideas de formis immutabiles ab omni materia separatas
et triangulas et causas efficiens quibus a interitus quatuor
rerum omnium formas voluit et impressiones et adumbrationes
idearum a primo gradu fieri per eam participationem
§. 6.

Hanc opinionem hanc precipue ratione refutat Aristoteles si ideas sunt
causa gradus rerum res semper gradantur et nunquam corrumpuntur
quia ideas quoniam sunt eterne quaedam forme semper sunt semper
per quoque materia apta est ad recipiendas harum formarum impressio-
nes posita autem causa efficiens a materia bene disposita sequitur
efficitur
§. 7.

2^a sententia quae ab Aristotele refutatur est eorum qui materiam causam
efficiens orbis et interitus faciebant volentes ut materiam
dispositam semel et preparatam ex se gradum efficiere hanc
opinionem et ad interitum docet Aristoteles et confirmat hanc
precipue ratione materia est movendi a pati agendi autem movere
et agere Et materia est causa efficiens gradus
§. 8.

Postquam has sententias refutavit Aristoteles ad scopum propius accedens
docetque calis motum ut potest aliis motibus nobiliore gradus
et corruptionis continuare causam et efficiens id quomodo int-
elligenda sit et sequenti cap. patet

In cap. 10.

In hoc cap. duo docet Aristoteles 1° quanta sit gradus et corrup-
tionis causa efficiens a 2° quanta sit causa finalis quod ad 1^{am} causam
efficiens gradus communem et universalem refert Aristoteles ad
motum corporum calidum calidum autem beneficio suo influxu ad
rerum gradum concurrere
§. 2.

Nec dicitur de videri calidum et causam efficiens gradus a interitus
rerum quia motus calis semper est equalis et eodem modo se habet

idē autem eodē modo se habens d. nati ē facile uidi idē motus
ex cali cā ē vel grānis vel interitus d. autem utriusq; finis
s. 3.^a

Hoc dubiū soluit Arīst. dicitq; duplicē ē motus unū ē mobilis
qui semper uniformis ē a aetheri sub zodiacis et hunc motu
ē cāny vicissitudinis ortus et interitus cūq; cū motus ille
solē ad nos adducit cā ē ortus quando autem cū a nobis
abducit cā ē interitus idēq; tempore vernali ut primū
sol ad nos accedit prata virevere et arbores florescere videmus
ubi autem i. autumnū frigores sol cursū suū deprimeve incipit
et ad signa hyemalia vergere plantas deponduere et contabescere
videmus d. igitur sol eodē modo se habens sed diverso contri:
riorū ortus scilicet et interitus cā ē a ihe precedenti oblationi
satisfit s. 4.^a

Explicata cā ortus et interitus efficiēte cāny finale inquit
Arīst. hoc in loco querit ex cur ortus et interitus indituent
vicissitudine sibi succedant Resp. Arīst. cūq; rei finē ē p. p.
huitatū et cōservatiōe rerū quūq; cū id quod prestabilis
ē iniquita propensione apponit naturā et prestabilis sit ē
quā d. ē p. p. hūitātē et immortalitatem i. cā res nāales
quantū fieri p. emulant quia vāo res sublimares d. possunt
in Individuis perpetuari idē in spēcibus nitunt cōservari p.
continū ortus et interitus vicissitudine novis Individuis in inter:
impiorū locū sufficit

In cap. ii.

s. 1.^a

In hoc cap. Varias movet de grāone et corruptione quāstiones
Arīst. quarū dua se precipue sum i. ē an grāones rerū
necessaria sint an vāo contingunt

s. 2.^a

Hic quāstioni ita satisfait Arīst. dicit grāones ē ut res
rerū autem que grānt quēdā sunt necessaria quēdā vāo
contingunt ex cā grāones dicere possumus ex sententiā
Arīst. grāones in spēcē ē necessaria absolute licet d. et si
necessitas in singulorū Individuorū propagatiōe

2^a questio quā sic mouet Aristoteles hac ē utriusque
aliquid redeat idē mundo vel spēc ad hoc Autp. Aristoteles
in perpetuis a eternis idē mundo reueri et redire ut idē
mundo hoc ad idē caneri vel capricorni punctū semp
redit et reuerit in eadē idē vero et corruptibilibus ē idē
mundo sed idē spēc tantū reueri dicit ut cū ex aqua
gratū aer et rursū ex illo aerē aqua ē putandū ē eandē
mundo aqua redire sed eandē tantū spēc

S. 4^a

Inde colligitur quod istud in doctrinā Aristotelis axioma quod
sonet parit idē mundo redire ē p^r quod intelligendū ē nā
viriū cōtū nū ē a indubitātū apud nos Christianos in
ultimā illā die a fidelibz tantopere expectatū et expectā
tōes suo fato defunctos p^rpotū ē ei voce excitatos eandē
mundo ē palude resurrexuros

~~finis~~

Finis commentarii
In 2^m lib Arist
de orbi et gubⁿ

ab

Questiones in 2.^m lib. de ort et int.

Questio 1. Quot sint elementa

s. 1.^a

Post explanationem cont. Aristi lib. 2.º de ort. et int. superius datus
ut secundum consuetudinem nostram et ordinem a nobis huc usque
observatum questionis ad huius plenius intelligentiam necessarias
traximus

1.^a questio a nobis disputanda e de numero elementorum cui ita
satisfacimus dicimus 4.os ee elementa nec plura nec pauciora.
nempe ignem aerem aquam et terram et hunc numerum confirmamus
auctoritate Aristi lib. 1.º de celo cap. 5.º

2.º de numero colligitur 1.º ex 4.^{or} qualitatibus in combinationibus
hoc pacto tot sunt elementa quot sunt combinationes 4.^{or} cum
qualitatibus atque 4.^{or} talis tantum sunt 1.º caloris summi cum
remissa siccitate que convenit igni 2.º summe humiditatis
cum remisso calore que convenit aeri 3.º summi frigoris cum
remissa humiditate que convenit aquae et postrema summe
siccitatis cum remisso frigore que convenit terrae. Et 4.^{or} sunt elem.
enta nec plura nec pauciora

s. 4.^a

2.º idem numerus ostenditur per resolutionem corporum mixtorum que fit
in illa 4.^{or} elementa sic autem v. g. in liquo quod viride comburitur
ab igne haec 4.^{or} elementa potius flammam que ignem demonstrat
furnum qui aerem representat aqua guttulas per ipsas liqui
extremitates decedentes et cineres qui crassam terram manifestant
partes

s. 5^a

3° Si ex 4° elementis nutriantur v. g. plantae Ex. et id constans
et per consequens sunt 4° elementa et prius e. videtur Ex. et post
prius e. videtur pr. et cetera qui in cap. 8° lib. 2° de ort. et ins.
dicit nos ex iisdem constare ex quibus nutrimus et plantae
ut manifestum e. nutriuntur ex 4° elementis id est cum ut oib.
notum e. a terra et aqua nutrimentum capiunt unde calore qui
ab igne promanans fovetur et daturque aere cui sunt exposte et
quo undique circumstantur conservantur si autem vultis ex illis elementis
illis demoveris eas statim marcescere et mori videtur

s. 6^a

4° hoc elementorum numero ita a nobis in gra. confirmato ita
specialiter ostendendum e. dari igne elementare quia qui hunc num.
cum d. admittunt tale igne ex elementorum numero excludunt

s. 7^a

1^a ratio desumitur a maiore ignis que in supremam aeris regionem
transit unde cum hoc exhalationes generantur si supra aerem d.
est ignis d. cum a motu calis id fieri posset alioquin cum quid
quid elevaretur ignis fieri posset quod oia calis motu experiantur
neque etiam id fieri posset a radiorum solis reflexione quia illa
reflexio e. in media multo minus in supremam aeris partem
neque daturque per virtutem aut motum inferiorum elementorum illa
materia accendi potest quia inferiorum nulla vis e. in superiora Ex
ignis meteororum materia a nullo alio accendi potest quia ab igne

s. 8^a

+ 2° providendum datur quibus supra aeris constitutis e. igitur sphaera
propria illius activitatis supra aerem sub concavo lune et
talis e. sphaera ignis omnis diffusiva

s. 9^a

Quidam tamen sunt qui contrarium habent et istum ignem e. equant
al. dno pyromachi nuncupati sunt atque ita 4° elementorum
numerus destruitur

s. 10^a

Rationes quibus utuntur haec sunt 1^a si daretur ignis elementaris qui

197

suprema mundi regione obliuaret procul dubio luceret atque ita a
nobis conspiceretur sed hoc falsum est. et aliud Rursus igne clamentari
de simplicissimum rarissimum et subtilissimum ac prouidendo lucere
neque sub sensus cadere

S. 11^a

2° quid igitur pabulo ut conseruetur. Deinde eo semoto satis attingitur
en. cum in concauo Luna nullum vi pabulum adhiberi possit si hic
est statim extinguatur Rursus. Quia et illud de igne uoluit impuro
qui quoniam a contrariis impetibus nutritur indiget ut subinde
instauretur falsum vero est de igne clamentari in concauo Luna
existunt quia ille tunc sua magnitudine non aeternitate se protegit
immunem a contrariis iniuriis sic pastus indiget ut conser-
uetur et damna utroque refarciat

S. 12^a

3° si daretur ignis clamentari in concauo Luna cum maxime ac-
tius sit a sole et aëre vicinis combureretur Rursus. quamuis
ille ignis maxime sit actius tunc non possit tanta alia corpora de-
vourere tunc quia ab influxu caloris cohibetur et aeris uia huius
quia rarissimus est

Questio 2^a

an 4^{ae} 1^{ae} qualitates aliter
ices recte sint ab eadem definite

S. 13^a

Quia concreta abstracta notiora sunt 1^{ae} qualitates tactiles et
abstractas definiunt et tunc per concreta hoc pacto calidum est quod
congregat homogenea et separat heterogenea contra vero frigidum est
quod congregat homogenea et heterogenea simul humidum est quod sub
propriis terminis difficultas continetur et facile se accommodat termi-
nibus aliorum sicut vero dicitur quod sub propriis terminis facile
continetur. Difficultas vero sub aliis

S. 24^a

Contra has definitiones quae a nobis explicite fuerunt et amplius
illustratae sunt in comparatione nostro physico tunc etiam in expositione contrari-
etate contrariis in 2° libro de ortu et situ. Contra has (inquamus)
definitiones hoc dubium est adferre in qua cum haec qualitates definiuntur
a posteriori per effecta et operationes Rursus. has qualitates definitas esse

a posteriori quia ab etico ut 4° elementorum principia considerata
sunt principium autem considerandum est in ordine et habitudine
ad id cuius est principium definitum. Et has qualitates per eas op-
erationes et officia quibus funguntur in genere mixti

§. 3°

2°. queritur cum etico prius definitum has qualitates per op-
erationes 2as quae per eas ut hoc melius solui possit sciendum est harum
qualitatum operationes ut esse vel 2as c. g. caloris 1^a operatio est
calor facere frigoris vero frigefacere et caloris 2^a operatio est rarefa-
cere attenuare et quae sunt eiusdem generis congregare frigoris vero
condensare et congregare in homogenea quam heterogenea hoc ita po-
tito has qualitates dico definiiri ut sunt mixtorum generum principia
proinde definiendum esse potissimum per eas operationes quas exhibent
ad mixti generis qualitates sunt 2^{ae} v. g. ut mixti generis uterque
est ut miscibiliu partes rarefiant attenuentur et ita quae sunt eiusdem
generis congregentur et misceantur hoc autem praestat calidum

§. 4°

his quae in genere contra has definitiones adferuntur ita solutis nunc
arguta quae contra unamquamque harum definitionum adferuntur nobis
soluenda sunt.

§. 5°

1°. igitur contra definitionem calidi hoc obicitur calidum et prae simul
colligantur et ita tantum ab eo ut a calore segregantur quae potius ab
eo colligantur et congregantur Resp. calidum et prae quando a calore lique-
fiunt congregari est quatenus sunt heterogenea et diuersae rationis
sed inquantum sunt aliquomodo homogenea propter similitudinem et
convenientiam naturae

§. 6°

contra definitionem frigidi hoc adfertur videtur quod frigus heterogeneum
separat et disgregat videmus autem hyeme vi frigoris rigent fieri
lacrymarum ab oculis expressione Resp. hoc fieri per accidens
et quasi praeter frigoris intentionem dum in partium concretionem
et condensationem frigus intradit et molitur accidit ut lacryma
quae propter naturae diuersitatem cum aliis partibus crassioribus cogi
possit inaequantur et segregantur quasi praeter consilium et
intentionem frigoris intentionem

S. 7^a

Contra definitionē Humidi hoc adducit nempe glaciū quē hu-
mida ē sicut hūmida tamē facile contineri Resp. glaciē habere
etiā siccitatē aliquā admixtā ratione hūmoris cuiusdā concretionis
a idō ratione illius proprio hūmoris cohiberi

S. 8^a

Contra definitionē Siccī adfectū instantia de igne qui quamvis
siccus hūmida tamē facillimē hūmida continet Resp.
si aliquando ignis hūmida aliquid se accommodat id ē fieri
pphe ignis siccitatē sed potius pphe eius partiu hūmilitatē Resp.
alii ignē semper habere figurā pyramidalē

S. 9^a

adfectū contra eandē definitionē instantia de cinere et puluere
cinis autē et puluis facile hūmida a continente proprio
autem hūmoris facile ē hūmida Resp. cinerem et puluerem
ē ē unū corpus continuū sed conglobum particularem hūmida
minutissimū proinde mirandū ē ē si vidantur facillimē
hūmida a continente quā siccū aliquid continuū quod si vā
unū corpus hoc autē sunt multa corpora collecta sicut albugo
hūmida in quo diffineta sunt grana a se invicem undē
fit ut fluxū alique habeant pō quē figurāne aliquam
accipiant a continente sed si conglobet et costringat accendit
puluvis ita ut fiat unū corpus ē amplius facile accipiet
hūmoris ab alio sed proprios habebit et retinebit

Questio 3.^a an 1^a qualitates elementorū sint eorū formae substantiales

S. 1^a

Hinc questionī Resp. negativē dicimusq; has 4as elementorum
qualitates a nobis antea expositas nempe caliditatē frigidi-
tatē humiditatē et siccitatē ē ē horum formas substantiales
sed virtutes ipsorū formis superadditas

S. 2^a

Rationē quibus sententia nostra confirmamus haec sunt
quod unius respectu ē accidens predicamentale alterius respectu

1° pt. de substantia sed notū ē has 4as qualitates ēe accidentia
predicamentalia Er. d. sunt substantia
s. 3^a

2°. Substantia d. ē per se sensibilis sed per accidens sensus cui
accidentia 1° percipiunt sed tales qualitates per se et 1° a tactu
percipiunt Er. d. sunt substantia
s. 4^a

3°. Contra quedā suppositum arguitur ad quē breuiter Resp.
dicitur ē de substantia rei cuius ē dicta sed tales qualitates
sunt elementorum dicta ex calido in lib. 2° de generatione et corruptione
nextu 24° Er. sunt de eorū substantia et forma substantiali Resp.
has qualitates d. ēe 1as elementorum dictas sed 2as et accidentales
aliquo modo tamen tū demonstratiuas
s. 5^a

2°. illud ē forma quo ablato cōtra res aufertur sed ablati huius
qualitatibus aufertur elementa ipsa Er. sunt ipsorū forma
Resp. id quo 1° ablato aufertur res ē illius formā d. tamen
id quo ablato d. ē aufertur ut a ita huius res habet
s. 6^a

3°. id quo quedā res aliquid producit ē illius forma sed elem.
enta huius qualitatibus res producit Er. sunt illorū forma
Resp. d. ē id quo agens agit ē forma substantiali unum
tū ē agens principale et alterū 2da forma ē agens prin.
cipale qualitates vero sunt agens 2da
s. 7^a

Questio 4^a
an qualitates symbolice elemen.
tariae sint eiusdē speciei
s. 1^a

Queritur hic an v. g. calor ignis et calor aeris distinguantur
specie necne ad queritur de frigore herve et frigore aque. de
humiditate aque et humiditate aeris denique de siccitate herve
et siccitate ignis
s. 2^a

Nos dicimus has qualitates ēe eiusdē speciei et substantia notū
duobus argutiis confirmamus quorū 1um ita se habet ē si ha
qualitates spec. dunt Er. sunt 8^{ae} species distinctae nempe calor
igneus calor aeris frigus aquae frigus herve humiditas

aqua humiditas herba siccatio herba siccatio ignis sed tamen
et igitur 6° 8° ce. dicitur sed 4° tantum neque; 7° de finibus addebat
sed 4° solum et. Symbole qualitates species distinguunt
S. 3^a

2° Sequetur ex opinione contraria nullū ē elementū symboli
quod ē contrā etiam sequela pr. iū si v.g. ignis et aer
conueniant in calore quomodo inter se conueniant et quom-
odo in calore conueniant si habeant calores spec. inter se diff-
erentes. §. 4.

Sicut videtur o ob id quod calor in igne sit intrinsecus et in aere
 remissus alie vltimendo et nocuus sic Conid et beneficium
 quod aer per calorem nonnullos officus producat quos ignis op:
 vari o st hac aut et similia accidentaria dnam tam
 arguunt inter predictos calores.

idē quoq; sententiā de humiditatē aëris & aque licet illa
ignē foueat hoc vero suffocet hoc autē accidit ppter adiunctas
alias qualitates cui subū disponit v.g. humiditati aëris
ē adiecta raritas humiditati vero aque densitas

Quinto 5.^a

Quonā qualitates elementis
conueniant

51^a
Hinc questioni ita satisfacimus dicimus igni caliditatem in
summo gradu convenire a siccitate in remisso aeri humiditatem
in gradibus intermediis et caliditatem in remissis aque frigiditatem
et tamen siccitatem in compo et 2° aque humiditatem con-
venire et tamen frigiditatem
52^a

Contra hac quoddā proponunt dubia ad quae breviter Resp. 1.
videt quod ignis o sit calidus in summo gradu nā quod ita
se habet semper calfacit & comburit sed ignis in quem conuertitur
fuerunt res Libræ quorū mentio fit in 6o Danielis illa
o combussit Resp. tunc potuerūt Dei prohibita fuisse ignis n
nihilominus tamen igne o desiste de calidū si o in actu 2.
saltem in actu 1o

2° videtur quod aer dicitur sit in humiditate aqua cuius est humidior aer humidus cuius est quod humectat aqua autem magis humectat corpora quam aer. Resp. quod aqua magis humectat illud fieri propter crassiorem substantiam cuius est humiditas aquae in materia densiori haereat idcirco est magis unita et officacior ad humectandum aeris autem humiditas fit crassa substantiam sicut aqua dicitur habere et propter maiorem corporibus tantopere adhaerescant praebere nequit hoc tamen dicitur impediri quia aer sit in humiditate quia humiditas dicitur estimanda ex irrigacione sed ex eius propria definitione quod scilicet difficile alio humore clauditur. tam videmus aquam includi facilius cunctis cunctibus quam aerem.

8. 4^a

2° humiditas ab aere facile separatur quoniam intus exsiccatur alia corpora ab aqua autem dicitur separatur humiditas. Ex aqua aer humidior est. Resp. si aer exsiccatur illud dicitur facere potest se sed per accidens habet non siccor habet et terra exhalat quibus refertur exsiccatur 2° quia aer dicitur tantum est humidus sed etiam calidus exsiccatur venit a caliditate dicitur autem ab humiditate.

8. 5^a

videtur etiam quod aer dicitur sit calidus dicitur autem in media regione est frigidus 2° si aer nostra sua calidus est inspiratus summum cordis attrimentum adfovet cor cuius accendit et ut olam igni addit sed potius refrigerat his duobus. Resp. 1° 2^{am} aeris regionem est frigidam sed dicitur summe neque simplicitate sed respectu superioris et inferioris si autem haec regio est summe frigida quomodo in summis montibus frigida qua in media aeris regione sunt illa gramina herbae et arbores nascuntur in medio processu ad 2^{am} Resp. aerem impurum quem haurimus posse dici frigidum dicitur absolute sed comparati respectu cordis quod calidissimum est.

8. 6^a

Dubitatur etiam de siccitate terra an ea qualitas sit in illa in summo gradu ignis autem terra siccior est videtur quod minus magis exsiccatur illud siccior est sed ignis magis exsiccatur. Ex siccior est. Resp. igne exsiccare magis quam terra dicitur tamen sua siccitate sed potius calore dum scilicet exhaustis omnem humiditatem coniungit absorbit terra autem potest se et quatinus est talis hoc est quatinus siccata exsiccare omnem humorem combibendo et absorbendo.

S. 7^a

Deniq; contra summā aquae frigiditatem hoc adfert; si aqua
 est ex se frigidissima sequetur quod ex se est congelata
 nimia cui frigiditas congelat si autē est congelata tunc
 est glacialis a d aqua purp. si aqua pura existet quamvis
 frigidissima tamen d fore congelatā quia frigiditas d con-
 gelat aquā purā sed cū exhalatione terrea admixta cuius
 signū ē quod aqua quae fuit califera citius congelat; quā
 frigida quia calor excitavit terreas exhalationes

Finis questionum
 In 2^m lib. De ort et Int.

Commentarius in 1^m lib.
 De aā

Tractatio

Proculdubio maxime hōi necessaria ē sui ipsius cognitio in se
 aut a superba scrutari huius mundi intimos lapsus recessus
 quid tibi prode, hō, si ipsū ignores. Tunc irident; Homerici
 illi. Laertes vlyssid patre a senex ille Teuthianus qui ovis solli:
 citi curabant hortum, agros, domum, scriptos tamen negligebant
 irridendus est hō si rerū omniū cognitionē rabide a cū insep:
 libidi cupiditate appetat sui tamen securus sit a sui quasi cura
 a tutela deponat

ut autem hō scriptū ut dicit cognoscat auy principē cognoscat
 debet hac auy cogniti dignissima ē hac sola aminet dūq;
 hōis a brutis disparat a decernit corpus mancipiū tantū ē
 neq; diuersorū

At quomodo Cingit cognoscat auy oculū latet sensibul;
 gubernat; sicut oculus scriptū ē videt nō in speculo sic
 aa nostra ad nam vires a operationes nō intrat d pē nō
 prout in his Arilid de aa libris tanquā in speculo reprae
 sentata sunt

in his aut lib. Arist. tam explicavit ingenio vim a veritate
ita ut in reliquis quidam lib. oia sui temporis p[ro]pos longe
superaveat in istis aut seipsu

S. 4^a

Ut autem ad eorum intelligentiā parationes simul quedā de
subto de inscriptione a divisione horum lib. prefabimus ad
1^m quod attinet certissimū ē corpus aatum c. istorum lib.
Subrum illud cui ē v[er]ū alienius lib. Subrum cuius principia
proponunt et cuius quiditū et investigant proprietat in
illo sed corporis aati principia explicant in his lib. de aā
ē cui aā formale corporis aati principia iam proprietat
corporis aati exponunt ut patet in progressu En corpus
aatum ē horū lib. Subrum

S. 5^a

Contra sententiā nostrā hoc adferri p[ot]est namque hoc lib. inscribit
de aā o v[er]ū de corpore aato a p[er] consequ. auy ē horū lib.
Subrum o v[er]ū corpus aatum Resp. hoc lib. inscribit de aā
quia mens Arist. ē in illis lib. agere de aā o tanquā de
subto sed tanquā de subti principio

S. 6^a

Ex predictis patet ut ad 2^m caput veniamus cum isti lib. p[er]i
tū p[er] h[uius] de de aā inscribantur r[ati]o ē ut Cant. diximus
quia scopus a consilio Arist. in his lib. ē agere de aā tanquā
de formali corporis aati principio

S. 7^a

Quod ad divisionē attinet dividit totū hoc opus in 2^a parts in
proamū scilicet a tractatione proamū continet a absolutū
in cap. 1° lib. 1° tractat aut subdividit in 2^a alias parts
in priori examinant ab Arist. v[er]ba p[ro]p[ri]a de aā senten-
tia que habet a principio cap. 2° usq[ue] ad fine lib. 1°

S. 8^a

In posteriori p[ar]te p[ro]p[ri]a explicat Arist. de aā sententiā a
sensu explicatione tali p[ro]gredit[ur] ordine 1° investigat ab o aā n[on]
a essentia a essentialis aē definitio explicat illud autem p[ar]tes
p[ri]us in cap. 1° a 2° lib. 2° de aā deinde dicitur immoratur in
explicandis 4° aē facultatibus vegetativis scilicet sensitivis locom-
otivis a intellectivis vegetativis a sensitivis explicant a principio

cap. 3° lib. 2° usque ad cap. 4um lib. 3° reliqua vero duo ad
facultates intellectuales videlicet a theoretica a cap. 4° lib. 3°
usque ad finem operis ut in progressu clarius patebit

In cap. 1°
libri 1° de anima
S. 1^a

In hoc 1° cap. continetur 1^a pars huius operis nempe proemium
In hoc autem proemio attulerit a docet sibi reddit et illud deest
hunc autem hanc de anima doctrinam commendando 1^a a dignitate 2^a
ab utilitate et 3^a a rei subiecti difficultate
S. 2^a

Quod ad dignitatem spectat Aristoteles dicit sciam posse esse aliam nobili-
orem et prestantiorem duabus de causis 1^a est si exquisitior sit et
accuratior de finioribus et ceteris constat demonstracionibus
posterior si in nobiliori et prestantiori occupetur subiecto propter pri-
orem eam mathematica disciplina metaphysica prestantia
cum antedunt eadem tunc et evidentiā demonstracionum et propter
altior eam metaphysica prestat disciplinam mathematicam
quia scilicet metaphysica versatur circa obiectum nobilius et
prestantius quam mathematica disciplina
S. 3^a

lib. 2° de causis commendat Aristoteles hanc de anima tractationem
tunc quia hec tractatio firmissima et evidentissima corroboratur
demonstrationibus tunc quia versatur circa obiectum prestantissimum
animam scilicet
S. 4^a

S. 2° Scientia hanc de anima ab utilitate commendat utilitas
autem in 2^a consistit 1^a cum confert animam cognoscere ad suam utilitatem
et scientia quia sui ipsius cognitio est fundamentum omnis scientie
2° confert hanc de anima tractationem specialiter ad scientiam naturalem
cum perfectam haberi potest scientia naturalis nisi de corpore naturalis
speciem cognoscere et perspicere habeamus prestantissima autem corp-
oris naturalis species est corpus animatum sed corpus animatum cognoscere
est per ignorantiam animam quia anima est formale corpus animatum principium
ignorantie autem principium necessesse est ut ignorentur que a principio
dependent ut declaravit in cap. 1° lib. 1° philosophus autem.

S. 5.^a

3.º caput. Certe labori breuolentia a difficultate suble-
uata ut cum ignobilis a diuina mens proposita alicuius rei
difficultate deterui soluit ab instituto sic nobilis ad ad ardua
a sublimia uatohant ut ut proposita rei difficultate remorez
a retardet quia potius est iustas colie cuiusda miru in modu
exeruit huius autem uatohant difficultate ostendit multam
mediu qua de ad moueri possunt questionibus allatio rux
ab ad ma huius ab eius opedonibus desumptis ut v. g. an ad
sit subleuata vel accidens an sit actus vel potius uatohant ad sit
diuisibilis an uero indiuisibilis utriusq. oia ad opedones a
corpore dependant.

S. 6.^a

Sed quia uingis longu est inio prorsus inutile oia questiones
quas hic Certe congerit in mediu adheue de reliquarum
trichoni superadomus ut ad seitu digniora propedimus

In cap. 2.^m

S. 1.^a

In hoc cap. incipit Certe examinare uatohant phor de ad
subleuata diuinitq. oia phor qui de ad exomus in 3. secta
c. coru qui adam definierunt per motu 2.^a coru qui per longu
sine cognidne adam deseripsierunt 3.^a danq. e illoru qui ex utroq.
hu ex motu hu ex huius ad huius inuigant

S. 2.^a

In 1.^a secta reperimus Democritus a Leucippus qui cum ex
atomis oia constituerent adam arbitrabantz nihil aliud ee
qua atomos Carez a rotundat continenti motu preditas ac pro:
indio ignes naa na quia ad debuit per totu diffundi corpus
idco ex atomis rotundis qua cu careant angulis facile per:
meant composita ee voluerunt quia uero videbant adam
corpus moueri a nihil moueri existimabant nisi quod mouerz
idco adam ut est maxime mobilis dixerunt ee ignis naa

3.^a

2.º in mediu aduenit Pythagorei dicentes adam nihil aliud
ee qua ramenta quoda que uel videmus uel videre videmus
per alia volitare quia cu arbitrabantz adam ee principium
motus ac proinde maxime mobile a videmus hoc ramenta
perpetuo agitari oia tranquilla aere nullisq. flantibus ventis
putauerunt adam nihil aliud ee qua ramenta illa

3° ponunt illi qui dicunt, ad id nihil aliud esse quam id quod scriptum movet eum an secundum eos quicquid movet movetur ad id putant esse maxime mobile & potius autem ab alio moveri quia sic & est 1um movens cum igitur scripta moveat. diximus

his explicatis transitis ad 2^{am} sententiam eorum qui ad id definiunt de sensu cui cognitione huius autem sententia fuerunt illi qui arbitrabantur ad id vel esse principia vel principium qui plura rerum principia ponunt ut Empedocles 4° elementa et concordia et discordia dicebant ad id et plura principia vel et pluribus principiis consistere aliter hae plura principia & cognoscuntur ab ad qui vero unum constituebant rerum principium arbitrarium sunt ad id et illud principium

3^a et ultima sententia est eorum qui huius et motu huius et cognitione ad id definiunt qualis fuerunt illi qui dicebant ad id esse numerum scriptum moventem numerum ratione cognitionis scriptum autem moventem ratione motus hae vires sententiarum sententiarum confutantes se ad finem usque cap. in sequentibus cas examinaverunt

In cap. 3^m

Examinat Aristoteles ab hoc cap. usque ad finem lib. videtur philosophorum sententias quas in cap. precedenti videmus incipit autem ab opinionibus philosophorum et sententiarum qui ad id definiunt per motum huius autem duo obijciuntur ab Aristotele primum est motus & pertinere ad naturam et essentiam ad et proinde & esse definientia per motum et 2° ad id per se & moveri hoc autem sic probat quicquid per se movetur aut movetur motu loco alii aut motu alterationis aut motu accretionis et diminutionis aut alio modo ad id movetur aliquo horum motuum quia quicquid movetur illis motibus est in loco ad autem & est in corpore ut in loco sed ut forma in materia

In cap. 4^m et sequentia usque ad finem lib.

Ut breviter percurramus has rationes philosophorum refutationes quae ab Aristotele dicuntur in singulis cap. usque ad finem lib. in summa contra: huiusmodi indicando tantum contrarium rationi

§. 2^a

In cap. 4° refutat Aril^o corū opinionē qui dāy harmoniā
ēē dicunt summa huius sententia ē cū corpora ex contrar
iis equalitant a contraria d possint simul considerari nisi ad
moderationē a harmoniā aliquā reducantur d^o. Voluerunt illi
dāy nihil aliud ēē quā harmoniā aliquā quae contraria ex
quibus corpus constat videret a epēderet

§. 3^a

haec opinio refutatur ab Aril^o hac praecipue ratione harmonia
nihil aliud ē quā mixtio quada vel compo^o sed hoc de ad dici
o pt. cū sit substantia

§. 4^a

In cap. 5° probat Aril^o dāy motibus d moveri in principio
ponit dubitandi rationē videtur cū Ira letitia dolor tristitia
ēē motus sed ad dolo letatur tristatur ex diversis motibus mo
uetur Resp. Aril^o illas affectiones fieri quidē per diversos motus
dāy vero illis motibus d moveri d cū dicimus dāy trahi
sed hōm.

§. 5^a

Hoc ita posito probat Aril^o dāy rationale d corrumpi hac possi
bilitate ratione si ad corruptur^o aliteret^o a hēberet^o per
semetipsum in quā hēberet^o a obtundunt^o dō corpora vires
sed intellectus d hēberet^o per semetipsum riget cū in finibus iudi
cium a prudentia multo magis quā in iumentis

§. 6^a

In cap. 6° inuestit Aril^o aduersus eos qui putarent dāy nihil
aliud ēē quā numerū seipsū moueri si cū numerus seipsū
mouens sit ad cū numerus sit ex unitatibus multitudine collecta
unitates seipsas mouebunt quod ē absurdū quia unitates sunt
indivisibiles quidquid autem mouet seipsū diuidit^o in partem
mouentē a parte motū^o si ad sit numerus ad definit ēē si
aliquid ab ea detrahatur quod tamen d fit si cū ex arbore exscin
datur ramus tamen remanebit arbor

§. 7^a

In cap. 7° refellit Aril^o sententia corū qui dicunt dāy
composita ē ex elementis a ratione qua mixtantur nempe simile
a simili cognosci si igitur elementa cognoscantur ab ad tam
dico ēē ex elementis composita

§. 8^a

hanc sententia ita refutat Aril^o si simile a simili tantū
cognoscatur quia Deū d componitur ex elementis ut aalia d igitur

ea cognoscit. 2° res d^{ic} sunt ante quia res d^{ic} vel elementa
sunt vel constant ex elementis a itz sunt res aliud similes
et sic res cognoscunt atq. ita sunt ante cognitum n^{on} e opus
ad 3° si ad componat ex elementis n^{on} esse e ut sit aliquid
quod uniat illa elementa et hoc debet ee prestantius quia
quod continet et coaret prestantius e eo quod continet
S. 9^a

In cap. 8° refutat Aristote sententia eoru qui dicunt mundu
ee datum a quonda ee adam que per magis illius aalis
p^{er}itus infusa magna huius agit motum
S. 10^a

Hanc opinionem refellit Aristote hac precipue r^{ati}one si ad e infusa
p^{er} totu mundu res igit d^{ic} sunt ante me videt alia reddi
posse r^{ati}o cui si ad aque sit in elementis ac in aaliis elem
enta o dicant ita ante ut aalia
S. 11^a

Quonia autem videri qui hanc opinionem defendebant hac r^{ati}one
n^{on} habent pare e eusde r^{ati}onis cu toto neq. pare pt ee nobis tot
toto sed videmus quada mundi parte ee data ex totu mu:
ndus e datum
S. 12^a

Hanc responsione insinuat Aristote o n^{on} esse ee ut in toto aggre
gato ut e mundus eade sit r^{ati}o partis a totius
S. 13^a

In cap. 9° a ultimo duas p^{ro}positas questiones p^{ro}uo quarum
1^a e ay sunt plures ad in unoquoq. h^{oc} 2^a cu varie sunt
ad op^{er}ationes in quana vita consistat
S. 14^a

1^a questioni ita resp. Aristote dicit falsa ee Platonis opinione
qui plures in h^{oc} ad p^{ro}ponbat si n^{on} in h^{oc} sunt plures
ad ut h^{oc} dicat unus n^{on} esse e aliquid ee quod illas ad
uniat et contineat quodnam aut d^{ic} illud o corpus quia
ut forma m^{an}ay sic ad uniat corpus unde d^{ic} d^{ic} ad corpus
p^{ro}utget si aut illud sit ad vel d^{ic} una vel plures si una
sit ad que reliqua continet fatidit e una ee in h^{oc}
ay quia cui sit proprie ad continet reliqua que continent
o sunt proprie ad si v^{er}o d^{ic} plures ee ad que contineant
unius queri pt a qua illa contineant et vivant

2^a questionis ita satisfaciunt p^{ri}us dicitur vita consistere in eo quod
 & abis viuentibus commune facultate actum vegetatiuum
 commune de abis viuentibus & vno motu sensu & intellectu
 in facultate igitur vegetatiua vita consistere

Finis commentarii

In 1^m lib. de aa

Commentarius in
 2^m lib. de aa

In cap. 1^m

s. 1^a

refutatio v^{er}orum p^{ro}porum de aa h^{ab}itu ad de
 caranda v^{er}a h^{ab}itu de re h^{ab}itu co autem ordine p^{ro}greditur ut
 p^{ri}us aa n^{at}uram & essentia explicat quod p^{ro}stat in 2^m 1° cap. 1°
 deinde explicat varias aa facultates & affectiones

s. 2^a

Quod attinet ad p^{ri}us 2^m adfert Ar^{is} de definitione i^o cum
 aa ad co definitur cu respectu & habitudine ad corpus actus 2°
 cum ordine & habitudine ad operationes quas exerceat

s. 3^a

ore aa definitione more suo v^{er}nat^{ur} Ar^{is} in hoc cap. p^{ro}
 varias diuisiones i^o diuidit eundem in 10 categorias una substa
 & q accidentia ut reliquis accidentibus substantiam tanquam ad
 institutu suu faciunt assumat 2° substantiam diuidit in n^{at}uram
 forma & compositum & n^{at}uram & forma conflatu 2^{en} q; ponit
 inter n^{at}uram & forma d^{ic}ta^m i^o & quod n^{at}uram & si hoc ali
 quid de eundem definita & determinata n^{at}uram forma v^{er}o sit
 hoc aliquid quia n^{at}uram determinat ad certam aliquam n^{at}uram speciem
 posterior d^{ic}ta & quod n^{at}uram sit potentia de eundem imperfectu
 & inchoatus forma respiciens a qua p^{er}ficitur forma v^{er}o sit
 actus de p^{er}fictio & n^{at}uram & compositum

3.º quia actus est animi neque est compositus neque mixtum ideo actus
dividitur. Aristoteles in actu 1.º et 2.º actus 1.us est principium
operandi ut est vel forma substantialis vel potentia naturalis vel
habitus actus vero 2.us est ipsamet operatio proponit Aristoteles illud
dividit quia anima est actus ut quilibet actus sed actus 1.us scilicet
forma corporis animi et principium divinus illius operationis

5. 4.^a

Investigato ita anima gratie procedit Aristoteles ulterius ad investigandas
cuius duas et quia definitur anima cum ordine ad corpus animi
4.º ab illo dividit corpus in corpus naturale et o naturale, quale
est corpus mathematicum et corpus artificiosum corporibus illis
o naturalibus omittit corpus naturale assumit illudque 5.º loco dicitur
in animam et in inanimatum illudque dicit animam quod nutrit
accrescit et decrescit ex ad cibum adducit Aristoteles ad definitionem
hoc pacto anima est forma naturalis corporis potentia vitam habens
habet

5. 6.^a

In hoc ordine cap. superiore anima definitione ut partem simul
vitam offingit et efformat Aristoteles idque in ea immutando duas
particulas loco animi quod est forma ponit Aristoteles extrinsecus
scilicet de actu in loco vero corporis naturalis reponendum
anget prius corpus organicum ita ut tandem anima ab eo definatur
anima est actus corporis organici potentia vitam habentis

5. 7.^a

Quod quia aliquid obicere posset hanc organorum varietatem o
et cibum vinearibus concessa ideo huic objectioni obviatur it
Aristoteles dicitque in arboribus repaeri hanc instrumentorum
diversitatem inveniunt enim cortex totius arboris involuerunt
ad arcendas calis iniurias sunt etiam folia tanquam fructum
infrumenta sunt etiam radices aliam ori proportionem respon
dunt ut enim anima per os cibum capit sic arbores succum con
veniant per radices adsugunt et herba

5. 8.^a

Tandem Aristoteles hanc definitionem explicat 1.us exemplis illisque
illustrare vult quomodo anima dicatur actus cum ratione essentia
et quidditas corporis prius exemplum est huiusmodi si aliquid
instrumentum v.g. securis est animam in ratione et essentia est
anima quia sublati anima o amplius est securis nisi improprie
nunc vero est securis sine anima quia anima o est actus cum forma rei
artificialis non naturalis

S. 9^a

Quod exemplū ita se habet si oculus est ad visum et ad
ita at visus ē quidditas oculi ita ut sublato visu ē amplius
sit oculus nisi homonymos oculus est in quo ē visus
ē magis dicitur oculus quā lapideus aut pietus eodē pacto
ad ē essentia et quidditas corporis ita aut se habet ad ad
corpus ut visus ad oculū

S. 10^a

Docet etiā Aristo in hoc cap. p^o corpus potentia vitā habere
intelligendū ē corpus habere facultatē exercendi operationes
vitales coniunctā cū aere

In cap. 2^m

S. 1^a

In hoc cap. duo prestat Aristo 1° alt^{er}ā dē definitionē in mediū
adfert et explicat et 2° hanc posteriorē dē definitionē priorē confirmat

S. 2^a

Quod attinet ad 1^m ad hanc definitionē investigandā proponit Aristo
hoc principū dātū ab indatā p^o vitā distinguunt p^o vitam
sario ut sumit pro ad a p^o vitā 2° ut sumit pro ad op^o
vitae

S. 3^a

2° Vientia dividit in 4as grā, videntū in aliud ē Vegetatiū
aliud sensitivū aliud locomotivū et aliud deniq; illativū ist
4as gradus ita se habent ut quilibet p^ocedens in sequentē inclu
dat ut Vegetatiū includit in sensitivū sensitivū in locomotivū
et locomotivū in illativū et v^o quilibet p^ocedens sequentē
excludit ut Vegetatiū hoc in loco dicit illud quod tantum
vivit d^o aut sensitivū aut locomotivū sic sensitivū locomotivū
excludit et locomotivū illativū

S. 4^a

P^o vegetatiū hoc in loco illigit hoc quōd vident quod vivit
tantū d^o vitales exercet operationes ut sunt nutritio auctio et
grāo quomododū sunt planta augent cū planta et adole
unt nutritur quoq; augmentat cū nutritioe supponit grā
etiā quia semina ex se fundunt ex quibus alie planta pro
horibus similes pullulant nullis aut aliis fungunt officio

§. 5^a

Id est sensum denotant, vivencia quaedam imperfecta quae quorundam sensuum officia praestant, & tamen se transferunt de loco in locum ut sunt zoophyta cum plantis quae vivunt & sentiunt itum conchyliis & ostra sicut cum in illis aduervatur subsecum aliquod vestigium motus contrarium cum se & dilatant & tamen moventur de loco in locum §. 6^a

¶ Viventia quae & locomotum quo denotatur a se perfectionem quae a vivunt & sentiunt & de loco in locum moventur §. 7^a

¶ Artium denique & illarum vita gradus qui ut omnes nobis sumus reliquos sed in se continet per illud cum designantur homines qui & vivunt & sentiunt & moventur secundum locum cum plantis & animalibus sed ulterius intelligunt & ratiocinantur §. 8^a

¶ Postea Aristoteles de illis quae vivunt gradus habet duas formas, quoniam & a vegetativum sensum locomotum & artium sunt variae formae an vero diversa eiusdem a parte aut huius questionis satisfaciendum dicimus in diversis suppositis proculdubio habet ad se diversas sed in uno supposito & una eadem alius alia sunt facultates ut constat ex cap. ultimo lib. precedentis §. 9^a

¶ Quae 2^a qua proponit Aristoteles an haec a parte loci separantur, Aristoteles huius questionis negativae illudque demonstrat exemplo ab animalibus insectis desumpto si cum aliquod animal in partem dividatur ut vermibus in utraque parte divisa manebit vita motus & sensus hoc autem manifestum est indicium habet ad partem & esse loci distinctum nam si motus & sensus essent in una corpore omnis pars vita autem in altera in partibus animalium insectorum divisa & reparentur simul vita motus & sensus §. 10^a

¶ Ex his omnibus patet altera ad definitionem quae traditur per operationes hoc modo ad principium quo & vivimus movemur sentimus & intelligimus §. 11^a

¶ In posteriore huiusmodi cap. parte & haec ad definitionem priorem

In cap. praecedenti habitus confirmat et illud hoc pacto primi:
 p^{ri}mo quo i^o vivimus movemur sentimus et intelligimus
 et actus cui forma corporis organici potentia vita habentia
 sed ad tale principium et ad actus corporis organici po-
 tentia vita habentia

Quod autem ad sit actus vel forma non arguto probat et illud
 o^{mn}is substantia vel iⁿga vel forma vel compositum sed notum
 et animi neque esse materiam neque compositum et igitur forma resultat
 ab ad corpus dicitur illud autem est forma a quo fit
 determinatio

In cap. 3^m

S. 1^a

Declarata habemus ad per duplicem definitionem essentia habentia
 et illud secundum legem legitimam Methodi ad investigandas ad
 facultates et affectiones et quia ordo postulat ut a communioribus
 et universalioribus procedat sumatur de facultatibus ad
 gratias et universaliter tractatione instituit prius in hoc cap. prius
 quam ad speciale singularem ad potentiam consideratione deferat

Imprimis constituit facultatem ad numerum et 5. ait esse ad
 facultates vegetativas scilicet sensitivam appetitivam locomotivam
 et tractivam et ex his 5. facultatibus 4^a viventium gra dicit
 S. 3^a

Si dicas cum d^{icitur} 5. viventium gra ut sunt 5. ad facultates
 resp. et illud hanc de rationem quia appetitivam et sensitivam
 cum se mutuo consequantur et simul rependantur et constituantur
 nisi unicum viventis gra

S. 4^a

Quod autem sensitivam et appetitivam se mutuo consequantur et
 appetitus a sensu separari non possit pr. ab et illo 2^a ratione
 quarum i^o ita se habet ubi est sensus ibi est actus ut dicitur
 sensum communissimum et quasi vitam fundamentum sed ubi
 tactus ibi est ducendi et moliti perceptorio id est dolor et voluptas
 datus autem est a talibus tactus ut noxia dolent ducenda autem
 et comoda consequuntur ubi autem est dolor et voluptas ibi est cu-
 piditas sive appetitus concupiscentialis

Altera ratio hæc est cuius ^{S. 5.} quædam alia hæc prædicta sunt habent
quoque sensum alimentum de gustu quia gustus est tactus quidam
particularis quicunque autem gustus habuit famem habuit et
sic et proinde appetitum famis enim nihil aliud est quam appetitus
calidi et siccis etiam appetitus frigidi et humidi
^{S. 6.}

Notandum etiam quando etiam dividit omnia autem potentias in 5 hntu
superius allatas hanc esse potentiarum generalium et universalium
divisionem unaquæque enim harum potentiarum multas alias sub
comprehendit ut vegetativus dividitur in facultates nutritivæ
æstivæ et generativæ quibus tanquam administrata dante sunt
alia facultates nempe attractivæ expulivæ et retentivæ idem
dicendum de aliis potentis quam divisionem potentiarum videre in
compendio nostro phyto

S. 7.

In eod. cap. etiam instituit comparationem ad eam figuram ut
per huiusmodi comparationem que habemus de anima et de anima
facultatibus dicta fuerunt clariora reddantur hæc autem
ad comparationem in figuram consistit in duobus 1^a comparatio
huiusmodi quemadmodum figura universalis sumpta
est quid separati existunt ab omnibus figuris sic anima in qua
est idem quedam de forma ab omnibus particularibus animis
separati existunt hæc comparatione intrinsecus etiam refutare
sententiam Platonicam qui statuit universalis esse ideas et
formas quasdam immutabiles a singularibus distinctas et sepa-
ratas

S. 7.

2^a ratio comparationis hæc est quemadmodum una figura in altera
continetur ut triangulum in quadrato si enim diametrum ducas
in quadrato de una linea ab uno angulo ad alium oppositum
quadratum dividitur in duo triangula sic una anima in alia nobis
clari et perfectiori modo continetur ut anima vegetativa in sensitiva
et sensitiva cum vegetativa in intellectiva virtute continetur
hæc

In cap. 4^m

S. 1^a

Huius cap. duo sunt partes in priori declarat. Altera ordine in tractatione facultatis ad servandum in posteriori vbi de facultatibus ad vegetantia differt. S. 2^a

Quod attinet ad 1^{am} partem hunc ordinem pollicetur. Altera se oblat naturam ut prius de operationibus facultatis quod de facultatibus ad sit dicturus a de obto prius quod de operationibus ut prius videndum est quid sit intelligere quod quid sit intelligendi facultas a prius declarandum vnde quid sit intelligibile quam quid sit illud in altera huius S. 3^a

In altera huius cap. parte differt. Altera de facultatibus ad vegetantia a se instituti sui ratione aperit a deest cui de facultatibus ad vegetantia prius dicturus sit 2° est quia a communioribus est incipendum sed facultates ad vegetantia communissimas sunt communium autem omnium viventibus sunt. Hinc autem de facultatibus de omnibus computant sed a aliis tantum a facultatibus ad rationalia solibus solis S. 4^a

2° de facultatibus ad vegetantia dicturus ad enumerat dicitque nos esse nempe aetivice aetivice a genitricem aetivice aetivice esse ad vegetantia facultatibus per se non est genitricem vnde esse etiam talia ad facultatibus ita probat prius illud est opus ad vegetantia quod est naturalissimum omnibus viventibus per se fortis ut multum ut sponte sua genitrix sed grare sibi simile ut naturalissimum omnibus viventibus perfectis ut multum ut sponte sua genitrix ex grare sibi simile est opus ad vegetantia ut confirmamus de vget a antiqua in no. probandum notandum est nos requiri conditiones in viventibus ut grare possit 1^a est ut vivens sit perfectum de solis perfectione partium sed etiam etiam a quantitate 2^a est ut vivens de sit multum aut oblesum ut Multi Euphrati spadones aut alio quodiam nam vito impediti 3^a conditio est ut vivens de sit autogradov id est sponte sua nati qualia sunt aalia ex putui nam genitrix ut venies

S. 5^a

Superioris Syllogismi mi. propoſitiōe sic confirmat Ar. illud ē opus ualidissimū p̄ quod assequuntur uiuentia quod maxime aptum s̄cundū naturā scilicet p̄ paritatem et immortalitatem sed p̄ grātiā pro uāa sive modulo assequuntur uiuentia immortalitatem. Et grāo ē opus ualidissimū pr. mi. quia p̄ propagandā et successiōē indiuiduorū que fit p̄ grātiā in actiū conseruatū spēs ac proinde unum: quodq; uiuentū s̄cundū immortale reddit s̄cundū spēcū

Postea agit Ar. in hoc cap. de cā a principio harum ad facultatē a dicit harū facultatū dāy ē uāa cāy et dāy ē talē cāy in 3^a q̄e cāa demonstrat scilicet in q̄e cāa formalis efficiētiā et finalis quod dā sit forma corporis uiuentis sic pr. actus ē forma sed dā ē actus corporis uiuentis Et ē illius forma dāy autem ē cāy finalem sic pr. omē corporis uiuentis organa sunt p̄p̄e dāy et ad op̄ationes referuntur et ordinantur ad dāy et proinde dā ē finis cuius grātiā hae instrumenta fabricantur a uāa quod dā sit cāa efficiētiā unde pr. quia ē cāa efficiētiā motus loci alio in aēlibus ē cāa quoq; efficiētiā accretionis

S. 7^a

Quia ut uidimus in intro huius cap. in tractatione facultatū ad agendū ē de obto idē de alimento disputat p̄s quod ē harū uiuentū ad vegetantē facultatū obto imprimis exagitat hanc questionē utrum alimentū sit simile vel contrariū rei uiuenti

S. 8^a

Quod alimentū sit simile rei uiuenti hae rāone pr. quod alitū simili alitū sed alimentū res aluntur Et quod autē debeat ēē contrariū rei uiuenti pro alterā parte sic pr. quidquid ē patitū patitū a contrario sed alimentū patitū a uiuentē alteratū omī conseq̄itū a mutatū in substantiā rei uiuentis Et debet ēē contrariū rei uiuenti ad questionē illā sic in utramq; partē exagitatū Resp. Ar. p̄ distinctionē nempe alimentū 2° modis considerari vel in principio quando adhuc indigetum ē vel in fine post conexiōē a elaborāōē illius in principiū ē dissimile a contrariū rei uiuenti quia pati debet idē alterari coqui et immutari a uiuenti quidquid autem patitū a mutatū

diffimile & a contrariū a quo patitur in quod mutatur si
vobis consideratur alimentum in fine p̄d̄ postquā concoctū ē a
elaborari hunc & simile rei viventi
s. 9°

Mouet etiā Arīst. hoc in loco alimentū utpote vivens facultate
obtus 3° etiā posse considerari ē ut ē quantū 2° ut
ē substantia 1° ut ē gradus fortitū ut ē quantū ē obitus
facultatis nutritivae quidquid aut augetur ē quantū quantū
augetur ē augetur aut p̄ additionē quantit ut ē substantia ē
subitus facultatis nutritivae nutritio enim ē reparatio substantie
qua vel p̄pter actionē caloris vel aliā de causa affiduo fluxu
de labitur substantia aut deperditur tactura ē ut p̄pter agglomerationē
substantie reparari p̄t. Denique alimentū spectari p̄t ut ē gradus
efficitur quia nāa sp̄s conservandi conservandū ē conservandū
totū alimentū quantumcūq. ē in vivente substantia sed
aliquid illud ex 3° confectione separari ut virtutē seminariā
a gratia accipiat
s. 10°

Ex sup̄a dictis nutritivā facultatē definit Arīst. hoc modo
facultas nutritiva ē virtus conservatrix individui in quo
ē quatuor tale ē idē quatuor ē actus facultatē vero
generatricē hoc modo definit facultas generatrix ē virtus efficitur
cui quod ē simile generatrix
s. 11°

Inde concludit Arīst. 2^a ē ad instrumentū in nutritione
efficiendā quod tali exemplo declarat quomodo nauta
duobus instrumentis utitur ad navis movendam manu scilicet
et Timone manus movet a movet movet Timonē sed
movet a nauta Timonē autē ē amplius movet scilicet
aliquid quod habeat rationē instrumenti inservientis ad
navis movendam sic 2^a ē in vivente nutritivo instrumentū
calor scilicet nāalid a alimentū calor movet a movet
calor movet alimentū idē coquit alterat a ab ad movet
et dirigit a alimentū autem movet tantū a ē amplius
movet aliquid

In cap. 5^m

P. 1^a

Absoluta facultatum de vegetantibus explicatio progreditur
Aristoteles ad exponendam de sententia facultatis in hoc cap. cuius
due commodioris doctrinae causa constitui possunt partes in 1^a
docet Aristoteles sensum esse potentiam passivam in posteriori vero declarat
a quoniam patitur a quo de potentia redeat in actum
§. 2^a

Quod attinet ad 1^{am} partem Aristoteles dicit obiectum imprimere
a innere sensibus sui ipsius imaginem a speciem a hoc ipsa
experientia demonstrat obiectum cum vehementer movetur sensum ut
vehementior sonus aurem percussione auditum laedit aut nimius
fulgor perstringens oculos visum offendit sic illi qui sole inconti-
nentibus oculis aspiciunt vel qui per multa vinum longum
iter faciem tanni splendoris occursu visu spectari sentiunt
obiectum igitur agit in sensum neque cum sensu laedere obiectum possit
nisi agendo in illum utque aliquid imprimendo quia obiectum aut
laedit et pati quicquid autem patitur ab aliquo agitur patitur
necesse est §. 3^a

Sic notanda 2^a de passione una scilicet corruptiva a altera
perfectiva corruptiva est quae ducit ad interitum a perniciem
rei ut est illa quae fit a qualitatibus ut ad rei interitum
disponuntibus perfectiva vero est quae comparatur ad interitum
rei sed ad perfectionem salutem a incolumitatem illius talis est
passio perfectiva cum aal in fortitudo §. 4^a

In altera cap. parte docet Aristoteles quid sit illud per quod
sensus de potentia redeat in actum a tota proposita questionis
controvertitur dividit 2^{am} conclusionibus quarum 1^a ita se habet
Sensum de potentia de potentia remota in actum nisi per
gratum de quod obiectum habet aam a sentiendi facultatem de habet
nisi ab ipso gratuito

Veritas huius conclusionis patet quia forma d' introducit in
substratum aptum nisi per influxum agentis d' aduenit igitur ad ne
infunditur in corpus bene dispositum nisi interveniat gratia
a quia qui dat formam dat etiam consequentia forma sentiendi
facultas d' producit nisi a gratia

S. 6.^a

Altera conclusio haec e' Sensitivum d' exierat d' potentia pro
mune in aere nisi per obiectum d' qui facultatem habet sentiendi
a tamen aere d' sensit d' exierat ad aere sentiendum nisi per
obiectum ut qui visum habet d' tamen aere videt d' exierat ad
videndum nisi per colorem quemadmodum qui sciens habet nec
tamen aere contemplant ad contemplandum promouet per
obiectum quod eius intellectui offertur

In cap 6.^m

S. 1.^a

In hoc cap. agit Aristoteles de obiecto sensus nempe de sensibili
et illud dividit in sensibile per se et a sensibile per accidens sen-
sibile per se versus dividitur in sensibile proprium et sensibile
commune ita ut hinc sint sensibilia sensibilia per se proprium
sensibilia commune per se et a sensibile per accidens

S. 2.^a

Haec 3.^a Sensitivum gra in hoc cap. definitionibus explicans
sensibile proprium bifariam describitur 1.º quod d' potest alio sensu
sentiri nisi eo cuius d' obiectum ut color d' proprium obiectum
visum quia a solo visu d' autem ab alio sensu percipitur 2.º
sensibile proprium describitur circa quod d' dicitur sensus ut visus
d' fallitur circa colorem gustus circa saporem et duabus istis
descriptionibus constructis potest integrum obiectum proprium definit hoc pacto
sensibile proprium e' quod d' potest alio sensu percipi nisi eo cuius
d' obiectum et circa quod d' contingit sensum hallucinari

S. 3.^a

Iude dicitur totum illud in propria essentia sensus d' dicitur circa
proprium obiectum quod tamen d' videtur omni modo videri multa enim
exempla illud commincent falsitatis manus si inter illam
et non visum rubrum ponatur videtur rubra sic baculus cuius
inferior pars e' in aqua altera vero extra aquam fixatus apparet
sic autem cibi a fabricantur iudicantur amari quae non sunt sensum
confirmationes

hallucinationes circa propria obta
s. 4^a

Ut hanc axiomati veritas sua constet sciendum est obta proprium
variari spectari posse 1° secundum grecam et communem
rationem ut si albedo consideretur quatuor est color 2° considerari
posse secundum propriam rationem et specificam ut si albedo consi-
deretur quatuor est albedo et 3° spectari posse ut est in tali situ
et in tali subto s. 5°

Si 1° modo consideretur sensibile proprium sensus nunquam
erat circa proprium obta ut visus nunquam apprehendit
sonum ut colore ratio est quia nulla potentia excurrit extra
limites sui proprii obta si vero sensibile proprium 2° modo consi-
deretur secundum formalem et specificam rationem est absurdum sensum
circa sensibile proprium falli si quod albu est potest apparere nigrum
aut alterius coloris si denique sensibile proprium consideretur prout
est in tali situ et in tali subto circa illud quoque errare potest
sensus res quae saepe numero alia apparent quam sunt ratione
situs et subti ut constat de manu baculo et ceteris quae
fabricantur amari apparent in eis non esse nisi ratione
situs et subti s. 6^a

Notandum etiam est ut hoc dictum videtur sit habere 3^a requiri conditiones
1^a est ut obta sit in debita distantia 2^a est ut medium sit
legitime dispositum 3^a est ut sensus sit bene dispositus id est
organum non sit vitiatum his adhibitis conditionibus certissimum
est sensum non falli circa proprium obta s. 7^a

In eodem cap. explicat etiam sensibilia communia et dicit sen-
sibile commune esse quod est uno tantum sed vel pluribus vel omnibus
percipitur sensibus et dicitur h. talia omninoque nempe magnitu-
dine figura numero motu et quiete haec omnia a pluribus appre-
henduntur sensibus ut magnitudo visu a tactu dignoscitur quoniam
admodum a figura numeroque non solum visu a tactu sed etiam
auditu percipitur et autem hic intelligendum est numerus abstractus
sed per numerum intelligenda sunt res ut sunt discrete et discon-
tinuae quae etiam a motus pluribus sensibus dignoscuntur si
per motum intelligatur res non permanente a per quietem res per se
permanens et situm
nunquam variantur

Deniq; sensibile per accidens definit Aristoteles illud quod est per se sensibile sed quatenus coniungitur cum re que per se sensibile est video rem albam quia rei alba v. g. Cacti accidit ut sit dulcis idem nos dicimus videre rem dulcem per accidens tamen res est dulcis est videtur quatenus dulcis sed quatenus colorata accidit autem rei colorata ut sit dulcis et ita videtur quia coniungitur cum albo quod per se videtur

Ex his colligit Aristoteles discrimines inter illa 3^{ia} Sensibilem quia dicitur Sensibile per accidens ab aliis quia sensus est passibilis aut movetur a sensibili per accidens quatenus est tale ut visus est movetur a dulci quatenus est dulcis sed quatenus dulci accidit ut sit albu differat vero Sensibile proprium a communi quia Sensibile proprium proprie et 1° Sensibile a ad id sensus naturae suae ordinatur ut visus ad visibile commune autem Sensibile 2° Sensibile ut ad illud sensus est ordinatur

In cap. 7.

Explicatio hic qua pertinet ad commune sensus ratione ostendit Aristoteles ad speciale singulorum sensuum ratione incipit autem a visu quia est sensus omnium nobilissimus huius ratione obli huius ratione organi huius ratione modi percipiendi ratione obli quia lumen comprehendit quod est nobilissima qualitas ratione organi quia visus organum est oculus tam admirabilis autem est oculi fabrica ut est alibi industria sua opes magis communi viduisse naturam videtur modo denique percipiendi quia res longissime et elevissime percipit

1° autem agit de obli visus ut quod autem obli visus cum visibile consistat uno verbo explicari est per obli visus 2° est unum partiale alibi vero adequatum partiale est lux vel color adequatum est aliquid innominatum sub se lumen et colore comprehendendum de colore differit 1° Aristoteles dividit de luce

S. 3.^a

Colore autem definit illud quod est motum perspicui in aere id est
 color est qualitas sensibilis agens per medium aere illustratum
 ut autem una coloris melius intelligatur sciendum est ad vari
 coloris gradum 3.^{ia} requiri 1.^{am} est perspicuitas quaedam 2.^a opacitas
 et 3.^{ia} lumen requiritur lumen quia color sequitur admixtionem
 luminis requiritur diaphanum cum perspicuo ut recipiat lumen
 opacum vero ut retineat lumen igitur in diaphano receptum
 et opaco retentum transiit in verum et reale colore

S. 4.^a

Colores ita ab Aere definito accedunt Aere ad definitionem medium
 visus nempe perspicui illudque definit hoc pacto perspicuum
 est quod est visibile per se sed per aliam colorem quidquid autem
 videtur terminatum sit necesse est ac proinde densum et opacum
 aer igitur illuminatus v. g. est videtur per se quia proprie defectum
 requiritur densitatis in eo est per se defigi aspectus sed tamen
 per accidens videtur in corpore cheminatorum coloribus inter quos
 a visu intericiatur aer illuminatus necesse est

S. 5.^a

Postquam definit Aere lumen hoc pacto lumen est actus corporis
 perspicui quatenus perspicuum est 1.º vocatur actus perspicui quia
 actus constituit perspicuum et facit esse medium donec ut inserviat
 visui sic enim aer v. g. perspicuum est nisi illustratur lumine
 nocte autem est corpus tantum potentia perspicuum actu autem fit
 tale quando solis luce illustratur sed est simpliciter lumen dicitur
 actus perspicui sed quatenus est perspicuum id est quatenus est illu
 minatum a aptum ad deferendum rem colores

S. 6.^a

Postquam Aere ostendit quid sit lumen nunc quid est sit
 declarat et docet quod est corpus duabus precipue rationibus
 quarum 1.^a ita se habet si lumen est corpus cum lumen
 totum aerem pervadat et permeet duo corpora se mutuo
 permearent et essent simul in eodem loco quod est absurdum
 2.º si lumen est corpus moveatur in tempore diffunditur aut
 lumen est multiplicatur in instanti et in tempore Er. est corpus

In cap. 8.^m

§. 1.^a

Dicitur Aristoteles in hoc cap. de 2. sonus nunc de auditu a duo
 precipue de illo docet 1. de sono a soni perceptione multa dicit.
 dicens agere de. Vnde quod est prestantissima soni species
 §. 2.^a

Quod ad 1.^{am} partem attinet præmittit Aristoteles aliquam soni divisionem
 quod scilicet aliud sit sonus in actu a aliud in potentia ac
 proinde quod alia sunt actu alia vero potentia sonora hoc
 autem per ex communi usu loquendi dicere vult solentur quædam
 esse sonora ut argenti ad feruor quædam vero non sonora ut
 spongiæ nisi tanta illa autem dicimus sonora non ista quia
 illa si percussantur resonant propter duritiam a soliditatem
 ista vero inipime quia mollia sunt a rara
 §. 3.^a

Ad soni autem generationem 3.^a requiri docet Aristoteles præci-
 pue scilicet percussu a motu interiori. Hoc autem sic
 demonstrat sonus non fit sine ictu a collisione ad ictum autem
 a collisionem duo corpora necessario requiruntur unus quod
 impetat a percussat a alterum quod impetatur a percussatur
 quia vero ictus non fit sine motu rei percussantis a percussa
 motus autem super spatium aliquod necessario debet fieri
 Ad id quod generationem soni requiritur necessario medium interceptum
 tu
 §. 4.^a

Ad uberiorem huius rei declarationem Aristoteles docet qualia
 debeant esse corpora ex quarum collisione datur sonus 3.^{is} modis
 requiritur conditio 1.^a est ut sint dura a solida ut metalla
 idem quod rara sunt a mollia sonum non dant ut spongia a
 lana 2.^a conditio est ut sint leuia a polita non aspera a 3.^a
 ut sint conuexa 1.^a hanc conditionem ad sonum simpliciter
 necessaria est due relique non tam necessaria sunt ad sonum
 quam ad claritatem diuturnitatem a perfectionem soni ex corpo-
 ribus autem politis a conuexis fit maior clarior a diuturnior
 sonus ex corporibus quidem politis quia molius undique
 interceptis ævo nudius ex corporibus vero conuexis quia ævo

161
ad Cava corporis cavi melius et facilius allidit, allidit aut
intus cavitatem inelidit et retinet ita ut dupliciter ictus ex
qua ictus iteracione oritur sonus maior et permanentior
§. 5.^a

Postquam Attila differunt de sono rati agit postea de sono
reflexo qui vocatur Echo et illius ratione sic describit sonus
ex aëre interceptione et percussione genitus quoque undique
diffunditur secundum omnia loci directions donec incurrat in corpus
aliquod durum et densum quod sono scriptum propagantem et diffundit
in remittit ad illud corpus sonus allidit redit et reflectitur
ad locum unde profectus est ita ut audiri possit
§. 6.^a

Hoc autem hac similitudine declarat si Capillus coniciatur in
aquam statim in aqua suboritur et reus quidam qui latius
et illuc diffunditur donec ad corpus aliquod densum pervenit
merius qualia sunt autem Cava alicuius pueri vel ripa fluminis
ad illud incurrentes illi circuli redeunt et reflectuntur ad locum
unde profecti sunt sic sonus orbiculatus diffusus ad corpus
aliquod durum et densum allidit ad locum unde venit reuertitur
ut pila a pariete repercussa redit et regit per eandem
lineam ad locum unde profecta est
§. 7.^a

Et inde Attila ostendit quomodo auditus afficiatur a sono et
intus (inquit ille) aurium concavitatem continet aërem quidam
inclusus auribus connaturalis qui cum aëre externo conti-
nuatur in illo aëre recipitur sonus qui a corpore sonoro propter
aërem exteri et interni continuationem ad interiores usque aurium
ambrales diffunditur et multiplicatur
§. 8.^a

In altera huiusmodi cap. parte de voce prestantissima soni specie
differt phus a sonis ponit vocem esse sonum animalem (sonum) et quod
(animalem) dicitur coarctans a voce distinguens a sonis rerum
inanimatarum quia vox est quod animalia voce edunt sed tantum in qua
respirant ideo alia dicitur additur vocem scilicet esse sonum animalem
respirantem ideoque concludit piscem vocem careere quia non habet
usum respirationis si dicas quodam esse piscem ut piscem Acheron
fluminis qui vocem mittunt Resp. Attila hanc esse vocem
sed sonum quia non fit nisi instrumentis que ad vocem conuersa
sunt a natura

Hinc colligitur perfecta vocis definitio hoc pacto vox est sonus
aëris factus ab aëre per respiracione animalis

In cap. 9.^m

3. 1^a 2. 1^a 3. 1^a

Odoratus a visu et auditu dignitate vineit gustu tamen et
tactu nobilitate precedit idcirco post doctrinam de visu et auditu
Iure merito subiungit Aristoteles tractatum de odoratu

5. 2^a

Huius autem cap. de odoratu 3° constitui possunt commodior
doctrina cum partes in 1^a comparat Aristoteles odoratum cum
aliis sensibus quod ad facilitatem vel difficultatem sentiri
quod ad aeris puritatem vel hibernitatem 2° disputat de speciebus
odoris qui est obtusus et factus et 3° de odoratu et medio diffinit

5. 3^a

Quod ad 1^{am} partem attinet mouet Aristoteles difficultatem de
odoris nam et essentiam cognoscere quam coloris vel soni ratio
est quia homo uisorem et hibernitatem habet odoratum quam reliqua
animalia non in partem odores homo uisit cum voluptate aut molestia
quod signum est odores non percipi nisi forte et aere ac proinde
exquisite non est aut subtile in hominibus odoratum

5. 4^a

Hoc explicat Aristoteles hac similitudine quemadmodum sunt
animalia quedam que duros habent oculos ut pisces et canes et
huiusmodi animalia non vident nisi obtusum visum quod vel quae
dum inuentat vel herore inuentat sic homines remissos odores non
sentiant sed fortes tantum et vehementes qui vel voluptatibus
adferunt vel molestiam

5. 5^a

Si huius rei rationem querat Rursus hominum odoratum minus
valde quam reliqua animalia quia odoratum habet humidissimum
et frigidum unde cum odores in sicco et calido consistant frigidi
difficilius et humidissimum odorandi sensum quale est homines propter
propinquitatem et affinitatem quam habet cum cerebro affici non potest
nisi a summo sicco et calido ac proinde nisi a vehementibus et fortibus
odoribus unde qui

Accumant enim catarrho laborant propter humiditatem nimiam a
cerebro in odoratum defluent. Vix ullos percipiunt odores
§ 6.^a

In 2.^a huius cap. parte de analogia et similitudine ad saporis
tanquam notiores et faciliores nobis odorum species investigat Aristoteles
quoniam admodum Er. Sapor alius est dulcis alius amarus qui sunt
alumni saporis ita quoque odores alii dulces sunt alii vero amari
ut autem inter dulces et amaros saporis positi sunt intermedii
quidam ut aceti et austrius ita quoque dicendum de odoribus

§ 7.^a

In 3.^a huius cap. parte de modo odoratus dicitur per quod odores
ad odoratum usque perveniunt diciturque tale medium esse 2.um nempe aerem
et aquam aerem offacientis medium esse hoc est per aerem ad offacientem
usque deferri rerum odores manifestius est quam ut probatione indigeat
quod vero in aqua fiat odoratus per Aristoteles quia certum est
piscis in aqua offacere odore cum alioqui piscis ad decem
ferunt
§ 8.^a

Sic querit Aristoteles cum omnia animalia similiter et eodem modo
percipiant odores nam certum est eodem modo et offacere hoc
aut inspirando offacientem cum autem spiritum retineant aut
cohibeant et offacientem sed animalia quibus hoc est concessum rationis
ut ut pisces et sanguinea animalia per inspirationem aerem
attrahendo offacere et possunt
§ 9.^a

Deum monit Aristoteles de ab organi et sensorii diversitate nasci
quod explicat hac similitudine duris oculis praedita ut sunt
pisces et ceteri oculos habent semper apertos et quasi in
propatulo quia nullis teguntur palpebris at vero alia
animalia quae molles habent oculos palpebras habent propter
tamen quae duros habent oculos vident statim sed reliqua
et vident nisi attollant palpebras si animalia quae respirant
habent sensum odoratus quodam quasi velamine et opaculo
habet idem et offacientem nisi inspirando velamen illud tollat
sed animalia quae respirare carent sensum odoratus habent nullo
opaculo habent aut velamen idem statim offacientem nec opus
habent aeris inspiratione

In cap 10^m

s. 1^a

In hoc cap. agit Aristoteles de gustu a 4° de illo precipue docet
1° agit de medio gustus 2° de obiecto 3° de organo a 4° de obiecti
speciebus s. 2^a

Quod attinet ad 1um probat Aristoteles gustu esse indigere medio
exteriori quia tactile tali medio esse agit sed gustabile est quoddam
tactile et gustus est quidam tactus quod vero gustabile sit quoddam
tactile sic probat humidum esse tactile quoddam sed gustabile siue
sapidum est humidum aliquod Er. gustabile enim sapidum est tactile
aliquod s. 3^a

In 2^a parte monuit Aristoteles quomodo visus et reliqui sensus
obiectum percipiunt et principium obiecti ut visus lumen et tenebras
auditus sonum et silentium sic gustus percipere gustabile et ingusta-
bile s. 4^a

In 3^a huius cap. parte diffinit Aristoteles de organo gustus
docetque organum gustus humidum potestatem esse actum de ratione
est quia organum debet determinari qualitatibus obiecti propriis ut
oculus a coloribus aer ille auribus ingenuis a sono sed
de sapidum est humidum cum sapor in humore consistat Er. organ-
um gustus debet esse humidum actu debet autem esse humidum
potestatem quia debet immutari a gustabili quod actu humidum
est s. 5^a

per humidum hic intellige humidum sapidum quo determinari
debet instrumentum gustus lingua cum aliquo sapore praeco-
cupata vix indicat alios de agrotantibus lingua cui ingesta
amarorum a morbo esse videtur amara debet autem hoc illiquidum
est de humido aquo quo perfusa est lingua debet enim salina
humidari ad saporum percipiendos s. 6^a

Quodnam autem sit organum gustus tacet Aristoteles sed nos dicimus
linguam esse proprium gustus organum quantum in acuminis

con cuspide lingue maxime viget gustus quod si gustu ipsu
chridi volis usq; ad palatu a gula o multu renitimus cu
ipse Arter in lib. 4.º de partibus aaliu a cap. ii.º affeas
oculorum omny voluptate in detundendo contingat de prondo
sapore ipsu in gula adque pocipe dummodo tamen hincamus
principalius gustus organu ee lingua inno a illius acumen

in 4.º aultima huius cap. part. numerat A illa saporu
duas a species sapes alii sunt extensi ut dulcedo a amaror
alii vero modu ut aere acidu austeru a acerbu

In cap. ii.

8.º

Quamvis tactus sit omny sensu maxime necessarius cum sit
sensus imperamenti a comune vine fundamentu e omny rudi.
ffimus a impaffibilissimus idu aalibus quibuscumq; infini
gradus conuenit pproba possumus in hoc cap. declaratz ab
Arter

Suius autem cap. 2.º sunt partes precipue in 1.º aggitant 2.º
questiones ad tactu pertinentes et in posteriori continet huius
ultimi sensus explicao

5. 3.º

1.º questio e de pluralitate a unitate tactus a quaris an tactus
sit unus an vero plures rdo dubitandi hec e unus sensus
e unus tantu contrarietatis ut visus albi a nigri auditus
aeth a grauis sed tactus e pluriu contrarietatis ut calidi a
frigidi humidu a siccis molliu a duri Arsp. Arter etia aliud
sensu ee pluriu contrarietatu urget tamen Arter hanc
data solutione a dicit oia alioru sensu contrarietatis ad unum
quid reuocari ut oia contrarietatis que cadunt sub visus ad
colore a oia que sub auditu cadunt ad sonu reuocant sed
tactus contrarietatis o videtur ad unu commune subruy posse
reuocari instantia illa o soluit Arter sed nos ei ita satisfacimus
dicimus hunc sensu ee unu qui plures pocipe contrarietatis
si pocipeat ead ut sunt pluras sed ee unu si nos pocipeat ut sunt
vnu quid hoc e prout res unica rone formali continet tactus

Ex aut. unus sensus est cui aequalitatis continentur sub unica
ratione formali quatinus sunt tactiles
§. 4^a

2^a questio quā sic agatur. Artus hoc ē aut caro sit organū
tactus et sensoriū et resp. d. ē sensoriū sed mediū tactus et
hoc. hac similitudine illustrat quemadmodū per aërem videmus
et audimus d. tanquā per organū sed tanquā per mediū sic
per carnē tangimus d. tanquā per sensoriū sed tanquam
per mediū d. ita tamen ē quod caro per quā tangimus ē
pars aalis d. autē aë per quā videmus et audimus
§. 5^a

Quod in alio. huius cap. part. dicit Artus in hanc senten-
tiā contrahi p. nūpc. d. obiectū tactus ē tactile quatinus
speciatim vobis qualitates tactiles 1^a humiditatem caliditatem for-
giditatem et siccitatem et 2^a asperitatem et levitatem 2° mediū
tactus ē intellēctū et coniunctū cū ipso organo nempe carnē
ut vidimus antea et deniq; organū tactus ē nervus sensoris

In cap. 12^m

§. 1^a

In hoc ultimo cap. Artus quedā Theoremata ad dō sensus pōti-
milia vadit et dūndō quoddā quæstiones ad illorū ampliorem
intelligentiā necessariā perveniat
§. 2^a

1^m Theorema hoc ē sensus recipiunt species sine mediā id ē sensus
intelligente species ab obiecto immutantur et per species cui imaginē
res percipiunt huius Theorematis veritatē illustrat Artus hac
similitudine ut cetera effigiem sigilli vel annuli recipit d. autē
ipsius annuli vel sigilli mediā sic d. intelligit ē ut sensus ad
obiecti sui perceptionē obiectū ipsū recipiat scilicet ē ut organo sensus
imprimatur et innotatur imago vel simulacrum rei cuius ope
obiectū ipsū percipiat
§. 3^a

2^m Theorema tale ē sensus potius ē in sensorio ē quidē
in aā tanquā in radice origine a principio sed ē in organo cui
sensorio tanquā in subto

54°

3^m Theorema ita se habet: Visceribus sensibile a sensu a sanguine
 destruit rationem reddit et ita quia organum consistit in proportionem
 et moderationem quadam de autem impeditur ab improprio moderatum
 ab immoderato pati et dissolui natura est obitum autem vehementius
 et ad excessum vergens de solū organum cadit aut destruit sed etiam
 sensum aut potentiam sensitivam hoc declarat et ita tali exemplo
 quemadmodum in lyra aliisq; musicis instrumentis si visum
 auri quo par est ictu pulsorum fides destruit concentus et
 harmonia quia concentus in modum consistit etiam autem
 medietas a nimietate destruit sic et sanguis in proportionem
 et symmetriam organi sibi sit ab immoderatione et vehementiori
 destruit obitum sic lux prefulgida oculum cadit et vehementior
 sonus aurē

Quæstiones etiam quasdam movet et ita quarum 1^a est: Cuius planta de
 sentiant cum a primis 4^{is} qualitatibus afficiantur caliditate enim
 frigant humectantur et ardeant Responsum. et ita plantas de sentiant
 quia carent etiam mediocritate temperata que ad sentiendum functionem
 requisita est carent etiam organo sensui accommodato de habent
 quoque animam sensitivam

et 6^a

2° querit an aliquid sensus recipere possit a sensu obitum aliquid
 pati ut v.g. possitne capere aut lignum aut planta aut aliquid
 cuiusmodi sensu destruit pati aliquid a calore sono odore aut
 sapore Responsum. hoc fieri in quibusdam ut patet patitur a coloribus
 recipiendo colorum imagines sic etiam patitur ab odore nam etiam
 reus odoriferum odoribus imbutus habet obitum sed querit et ita
 cum etiam odoratur etiam si odorem recipiat Responsum. et ita quia etiam
 tantum patitur de odore solius recipit sed offacere de tantum
 pati sed etiam aeris offaciendi dicitur

et 7^a

Sci notandum sensum de esse potentiam omnino passivam sed partim passivam
 et partim activam passiva est quatenus recipit species ab obitum activam
 vero quatenus actu sentiendi dicitur si sensus cum in passione tantum
 consistit et modum quod recipit obitum species sentiret de sentit autem
 quia post speciem receptionem de elicit actu sentiendi hoc defectum
 autem et facultatis sensitivæ

finis commentarii
 in 2^m lib. de aā

Commentarius in 3.^m lib. de aā

præfatio

S. 1.^a

ad uiam a offentiā considerat Aristo in cap. 1.º et 2.º lib. superioris
et inde usq; ad finem lib. immoratus ē in investigandis a dela-
randis ad facultatibus in hoc lib. incipit persequi a inchoa-
tam ad facultatum tractationē ad finem usq; lib. producit sui

S. 2.^a

Huius autē lib. commodioris doctrine gratia 4.º distinguere possunt
partes in 1.º quæ continet cap. 1.º ut absoluat sensuum extensio-
tractatio de illorum numero differt in 2.º de sensibus internis
agit a cap. 2.º usq; ad 4.^m exclusiue in 3.º quæ incipit a cap. 4.º
et usq; ad 9.^m extendit de illis disputat in postrema a cap. 9.º
usq; ad finem lib. de progressu animi a de facultate illorum moribus
disputatione instituit

In cap. 1.º

S. 1.^a

In hoc cap. duo precipue præstat Aristo id docet o ēe plures
sensus externos quā 5.º 2.º rationē reddit cur inuenta sit a uia
sensuum multitudo nec uno fuisse contenta

S. 2.^a

Quod ad 1.^m ita arguitur Aristo si aalia perfecta habent
tantū 5.º sensus Er sunt tantū 5.º nec plures nec pauciores
atque aalia perfecta 5.º tantū sensus habent Er sunt tantū
5.º sensus nec plures nec pauciores

S. 3.^a

Ex pluribus supponitur ab Aristo propositio quæ nimis longū
est et inuile proponere licet hoc pacto probat cons. ma-
aalia perfecta nec mutilata habent proculdubio oōs sensus
si Er habent tantū 5.º o sunt plures illi

S. 4.^a

at (inquit Aristo) videt quod aalia perfecta oōs sensus o
habent talpa cui ē aal perfectū a tamen uide caret Resp. Aristo

15

videri talpa oculos habere pelle quadā obducos varia sunt hae
de re phorū sententia. varium tamen ē talpā cū oculos
habuit pelliculā quadā hēos visu aliqūē licet imperfectum
obtusū obtinuisse a nāa oculos autem pelle hēos habere quia
in herba concauitatibus plerumq; degnū offendunt; autem
oculi nisi eos hae pelle nāa munirent
§. 5.^a

In 2.º huius cap. parte docet Arist. cū nāa plures aalibus
concessit sensus a idē dicit plures sensus dēisse nāam ut
consequētia a communia distinguant; per consequētia intelligit
ea quae se mutuo consequunt; in eodē subto ut in lacte dulcedo
a albedo at si dulcedo a albedo lactis per unū eundemq; sensū
percipiunt; ē facillime ea distinguemus sed quāmodum
sunt in eodē subto arbitramur quoq; ē idē nāa sed cū per
diversos percipiunt; sensus albedo per visu a dulcedo per gustum
multo facilius discernunt
§. 6.^a

Haec communia vero illiq; Arist. obta quae pluribus sensibus
percipiunt; hae autē quia propria obta simplici continent; ut mag;
nbedo nunquā sine colore videt; multo melius discernunt; cū
pluribus cognoscunt; sensibus ut quia magnitudine tangimus
ē colore idē facile iudicamus magnitudine ē quid a colore
diversū

In cap. 2.^m

Egit huc usq; Arist. de sensibus externis nunc de sensibus internis
traetat in hoc cap. de sensu communi a in sequenti de fantasia
huius autē cap. 2.^a sunt partes in 1.^a de sensu communi dialectice
disputat; a in posteriori de illo serio agit
§. 2.^a

Quod attinet ad 1.^{am} partē quia sensus communis precipue
munus a officiu ē percipere sensus externū operationes a de
illis iudicare idē querit Arist. utū opēatū sensū externū
vū perceptio pertineat ad ipsos externos sensus an vero ad aliqūē
aliū v.g. utū a visu videamus a visu sentiamus nos vidē
§. 3.^a

Questionis huius affirmatiua partē sic pr. 1.º Arist. si alio sensu
percipimus visionē percipimus etiā colōrē sed ē possumus alio
sensu quā visu percipere colōrē En ut visionē pr. mi quia colōr.

S. 4^a

5.5^a

5. 6a

S. 7^a

Obtundis postea Aethera hanc diversorum obtorum duas a sensibus
exhibens o percipi hoc modo aut plurium obtorum duas uno o obde
serva percipiunt aut pluribus sed o percipiuntur id ab uno sensu
si aut ab aliquo percipientis potissimum id fieri potest tactu qui e
communissimus a pa totu aethis corpus diffusum sed tactus o
percipit diversorum obtorum duas ad aures tangendo percipere quod
fieri o potest quia sonum a colore distinguimus na sonum tantu
aut colorem tangimus utqi etia plures sensus exhibent id pre
stant quia unusquisq; sensus cognoscit tantu. Sicut obtum ex
o potest cognoscere obta aliqua requiritur igitur unus aliquis sensus
qui cognoscat diversa obta sensuum aethiorum totu tempore

170

hic autem sensus est illa facultas quae vocatur sensus communis
qui uno et eodem tempore diversa obiecta percipit et iudicat tanquam
communis iudex et arbiter

§. 8^a

At Cingit Aristoteles si sensus communis simul et eodem tempore
plura percipiat simul et eodem tempore diversis modis afficiatur
quod fieri potest Aristoteles huius instantiae responsione perit a simili
Arduine quae est inter contrarium et sensum commune hoc modo
quemadmodum contrarium a quo deducuntur lineae ad circumferentiam
terminatae sunt unum et multiplex unum et ipsa quia est punctus indi-
uisibilis multiplex vero quatinus est diversarum linearum terminus
sic sensus communis est unus et ipsa quia est unica facultas et
unum habet organum ratione vero multiplex est quatinus est contrarium
ad quod duo sensus exteriores videlicet auditus et visus et igitur
absurdum sensum communem qui est unica facultas a pluribus
moveri obiectis quemadmodum est absurdum contrarium quod est unum
in medio circuli punctum plures et diversas terminare lineas

In cap. 3.^m

§. 1^a

Tria in hoc cap. docentur ab Aristotele id est examinantur ab illo veterum
philosophorum opiniones 2^a quid sit phantasia docetur et 3^a quid sit tu-
tior ratio ut tunc ratio nominis

§. 2^a

Quod ad 1^m membrum quia sensus et intellectus in hoc conveniunt
quod utroque cognoscat et apprehendat proprium obiectum ideo dicit Aristoteles
putasse veteres philosophos sentire et intelligere unum et idem esse quemadmodum
probat adductis in medium Empedoclis et hominis testimoniis

§. 3^a

Hanc sententiam refutat Aristoteles quibusdam rationibus quarum 1^a ita se
habet si sentire et intelligere essent unum et idem quemadmodum dicitur
alibus datum est sentire sic dicitur datum est intelligere hoc autem
falsum est quia pauci sunt homines qui intelligant solum scilicet homo 2^a
inter sensum et intellectum phantasia est media ita ut sensus phantasia
subserviat phantasia autem intellectui intellectus autem dominus est omnium
ad facultatem nullique servit at sensus nulli insubdit sed servit
tantum tunc in intellectu tunc imaginationi et imaginatio partem dominam
est et partem suam servit intellectui sensus autem ei ministrat id est igitur
id est intellectus et sensus cum inter eos media reperitur imaginatio

in 2^a huius cap. parte docet Atilia quid sit phantasia et s. ostendit phantasia esse intellectus qui existimacionem quae est species rationis imaginacionis idque duabus rationibus 1^a imaginacionem quando volumus quod probat exemplo desumpto ab eo qui utitur memoria artificiali illi autem certa quaedam sibi fingunt depositoria et loculamenta in quibus pro nutu et arbitrio qualibet reponunt et disponunt imagines sed opinari est in nostra potestate quia voluta vel falsa opinamur sed veris necessario assentimus a falsis differunt.

2° cum aliquid molestum aut horribile opinamur est possumus est commovere et contrarietate ut si aliquid opinetur se a lionibus dilanari est potest est turbare at cum aliquid horribile aut molestum nobis imaginamur est idcirco magis perturbamur quam si se quam nobis imaginamur in tabella depicta viderimus

s. 6^a

Postea ostendit Atilia imaginacionem neque esse scientiam neque intelligentiam nec opinionem quod est sit scilicet sic ostenditur 1° si imaginatio reperitur ubi est est sensus imaginatio a sensus est sunt vultu et idcirco sed imaginatio reperitur ubi est est sensus Et in se per in dormientibus viget imaginatio sensus autem cessant et occidunt 2° aalia rebus nata odium aliquid imaginantur actu habere sentiant 3° possumus actu aliquid imaginari etiam actu est sentiamus ut obitum absens possumus imaginari est aut sentire

s. 7^a

Quod autem imaginatio neque sit scientia nec intelligentia sic demonstrat scientia et intelligentia sunt habitus semper veri sed imaginatio plerumque falsa est dicitur est opinio quia opinio semper sequitur fidem namque que opinamur credimus sed fides est sequitur imaginacionem Et imaginatio est opinio

s. 8^a

In 3^a huius cap. parte docet Atilia quid sit phantasia 1° ratione rei et 2° ratione nobis quod ad 1^{am} ex quibusdam suppositionibus facit videlicet Atilia imaginacionis definitione imaginatio est motus factus a sensu qui est secundum actu

s. 9^a

1° imaginatio dicitur motus quia imaginacione definitur ut est actus a operatio est ut est facultas operatio autem phantasia dicitur facta a sensu quia a sensibus excitatur et movetur imaginatio cum in sensibilibus

71
imagines ad huiusmodi deficiunt a sensibus quoque ad phantasiam transferuntur o tamen mouet phantasia a sensu nisi sit in actu quia sensus o agit in phantasia nisi in ea transmittendo species et imagines ab obiectis sensibilibus hancmodi transmittit autem ad o potest nisi prius eas actu habuerit sensus autem rerum sensibilibus imaginibus imbutus et informatus dicitur esse in actu
S. 19.

Tandem explicat etiam unde ducatur illud vocabulum phantasia dicitur autem ex parte quod lumen significat desumpta metaphora a visu dicitur autem phantasia visus quedam a qua nobis imaginamur dicuntur a nobis videri

In cap. 4^m

S. 1^a

Facultates autem vegetantes item autem sentientes habemus posuit et etiam ita ad alias que supersunt progreditur haec autem potissimum sunt illotiva a locomotiva de illotiva differit etiam in hoc cap. et in sequentibus usque ad cap. 9^m

S. 2^a

Huius autem cap. due sunt partes in 1^a declarat naturam et essentiam illotus patientis in posteriori vero quedam dubia proponit et soluit

Quod attinet ad 1^{am} partem secundum et illotum infirmum posse considerari in potentia scilicet in habitu et in actu illotus in potentia vocatur cum nullis congnationibus et rerum cognitionibus sed mota tantum habet potentiam ad res cognoscendas et illotus dicitur esse in habitu cum rerum habitibus informatus et o tamen actu cognoscit 3us dicitur illotus in actu cum actualiter rerum cognitionem habet 1us et illotus infans qui est instar tabulae in qua nihil depictum est 2us sapientia cum dormit et 3us phi cum rem aliquam actu inditat

S. 4^a

Illotus in potentia 1° persequitur etiam naturam et essentiam cumque dicitur consistere in 2^a immixtione 1^a est ratione obiecti percipiendi posterior vero ratione organi recipiendi immixtio ratione obiecti percipiendi est qua libet et illotus a dardatus ab obiectis sui qualitatibus immixtio organi recipiendi est qua illotus o insidet corporis cuiusdam organo sed immixtio dicitur recipiendi in anima

S. 5^a

2° cum illa immixtione persequitur etiam quia in illa consistit natura et

Illud qui est in potentia et probat 2^a ratione illud debet
 esse dividendum a qualitatibus obiecti sui id quod patitur debet esse dividendum
 in qualitatibus suis a quo patitur sed illud patitur ab obiecto suo debet
 igitur esse dividendum a qualitatibus suis obiecti quamvis habet aptitudinem
 ad recipiendum obiecti sui species et imaginis 2^a ratio quia id probat hoc
 est illud omnia cognoscit ex debet esse dividendum a qualitatibus suis obiecti
 iuxta cuius apparente prohibet contrarium id quod simul recipitur
 in potentia cognoscunt impedit aliam rem cognoscere
 S. 6^a

Deinde pr. Aristoteles illud esse immixtum ratione organi recipitur
 id est invidetur corpori cuius organo sed immixtum recipi in ipsa
 aut duabus autem praeputat probat rationibus illud est immixtum
 in corpore vel est esse facultatem organicam quare 1^a ita se habet si
 illud est cum corpore mixtum affectus est qualitatibus corporeis
 oreis et ita est percipiet omnia naturae sensibiles et corporeas consensum
 sic ostendit si illud residet in aliquo corporis organo hoc
 corporis organum necessario qualitatibus aliquam sensibilem est affectus
 et ita est percipiet illud habet in quocumque gradu qualitatibus
 omnia sensibilia 2^a ratio quia pr. illud est esse virtutem organicam
 deservit a discrimine sensus et illud sensus et illud sunt
 quod sensus ab immixtione cedat obiecto at tantum ab ut rationem
 intelligibilem illud cedat quin potius magis ac magis perficit
 ratio discriminis est quod sensus sit organica quaedam facultas ac
 proinde consistens in proportionem et symmetriam ipsius organi
 ad autem proportio a modum ab immixtione dissolui nata est sed
 illud est esse vis quaedam organica sed immixtum utitur in ad
 nullum igitur si nocuum ad hoc potest
 S. 7^a

Inde colligit Aristoteles quod notatu dignum est illud esse separabile
 id est independentem a corpore ipsa quia ad hoc corpus ingreditur
 liberam comitari
 S. 8^a

Postquam Aristoteles agit de illud in potentia agit deinde de illud in
 habitu et illud illud in habitu vocat qui factus est omnia id qui
 rem illud speciem et imaginibus se consuevit
 S. 9^a

In alia huiusmodi cap. parte quaestiones quaedam in modum proponit
 ad illud cognitionem pertinentem id quaestio quae proponitur hoc in loco
 est de cognitione universalis et singularis cui ita satisfacit Aristoteles

dicit intellectum cognoscere universalia et singularia remota superior
 facultas cognoscit et oia quae ab inferiori cognoscuntur et singula
 communis percipit oia sensuum exteriorum obiecta phantasia vero
 et oia cognoscit quae a sensu communi dignoscuntur intellectus denique
 apprehendit oia quae a phantasia et a sensu communi et a sensibus
 exterioribus cognoscuntur et aliquid ulterius. Et cognoscit singulare et
 universale unde intellectus proprius est universalis fabricare et
 universalis cognoscit intellectus quia vero universalis est sunt nisi
 per abstractionem a singularibus necesse est ut intellectus singularia
 cognoscant

S. 10.^a

2^a questio est quomodo intellectus ab obiecto pati possit nam agens et patiens
 debent in aliquo convenire et habere aliquid commune sed intellectus
 cum obiecto in nulla re convenit Respondeo. Intellectus intellectus non habere
 aliquid actu commune cum rebus quas intelligit sed potentia tantum
 quatenus aptus est ad recipiendas oia rerum intelligibilibus imagines
 hoc autem satis est ut intellectus pati possit ab obiecto suis perfectionibus
 scilicet a spirituali passione intellectus autem aptus est ad res intelligendas
 hoc nunquam demonstrat quendam modum tabellae in qua nihil describitur
 et a descriptis in potentia est ad recipiendas quascunque figuras sic
 intellectus naturaliter est instar tabellae in qua nihil est descriptum sed quae
 aptitudine et inclinatione habet ad acquirendas quascunque figuras et
 intelligentiam cognoscit

3^a questio qua agitatur Intellectus talis est cum intellectus seipsum intelligat
 cum seipsum semper intelligit huic questioni est satisfactum Intellectus non
 tamen ita Respondeo. dicimus eam cum intellectus seipsum semper
 intelligat hanc esse quod intellectus seipsum non et dicitur sed 2° tantum
 et per actum reflexum dum scilicet per aliorum cognitionem actum suum
 in seipsum retorquendo sua operatione adducit hoc autem ut semper
 faciat nulla illi cogit necessitas praeterea oportet ut seipsum intelligat
 prius oculi et phantasmatis intellectus agentis lumine collustratis
 sed phantasmata vel una defectu vel alio quovis modo est semper
 illi obversantur

In cap. 5.^m

S. 11.

absoluta tractatione de intellectu patitur aggreditur Intellectus in hoc cap.
 tractatione de intellectu agens huius autem cap. duo sunt partes in
 pri^o declarat necessitatem intellectus agentis in posteriori vero oia
 officia et proprietates aliquot demonstrant

S. 2.^a

Quod spectat ad in huiusmodi cap. monitum tali arguto colligit Intellectus

necessitate illius agentis quemadmodum in universa natura reperitur
principium aliquod scilicet natura quod omnibus subiectis a se ipsis potest
habere receptionem alteri vero quod agit a se ipsis efficiendi potest.
Sic in anima nostra consideranda sunt due facultates quarum una sit
agens a patiente altera

s. 2^a

In altera huiusmodi cap. parte declarantur attributa quoddam a proprio
habet illud agentis in attributi est illud agentis esse separabile
ide a corpore dependentibus 2° d. esse mixtum neque organum rei
patientis ratione d. est autem virtus organica neque obiecti illiusmodi 3° d.
esse incompatibile non solum corruptione passionis quod convenit etiam
illud patienti sed etiam perfectione nullomodo aut patitur sed coniungitur
cum phantasmatibus agit in illud patientis

In cap. 6°

s. 1^a

Postquam Aristoteles agit de statu agentis a patiente differt in hoc cap.
de duplici mentis operatione quarum 1^a est simplicium apprehensio
sive ulla affirmatio aut negatio ut cum hominum simplici mentis
intuitu concipimus altera vero est coniunctio a dicto simplicium
terminorum ad enumerationem faciendam quae affirmatio a negatio dicitur
ut cum concipimus rem esse vel non esse tale

s. 2^a

Quod precipue docet Aristoteles in hoc cap. est discernere quod intercedit
inter illas duas mentis operationes sed duas mentis operationes dicitur
id quod in simplici terminorum apprehensione nunquam sit veritas
aut falsitas sed in posteriori simplici sit veritas aut falsitas
dicitur etiam quod in hac posteriori mentis operatione sit quoddam
compositum rem in unum d. autem in priori

Inde dicitur divisio illius in simplici a compositum cuius
numbra d. re sed ratione distinguuntur unus autem a idem illud
pro variis a diversis operationibus modo dicitur compositum a
modo simplex

In cap. 7°

s. 1^a

Explicat Aristoteles in hoc cap. aliam illius divisionem nempe in specu-
lativam et practicam haec autem est divisio illius patientis in partes

o reipsa inter se distinctas sed sola mentis consideratione unus cum
a idē intellectus secundū diversas operationes modo dicitur speculativus
a modo practicus

§. 2°

i Intellectus in hoc cap. comparatione instituit inter sensum a intellectu
hoc pacto sicut obiectum sensibile deducit servum de potentia in actu
per quandā passionē perfectiū sic obiectum intelligibile ex intellectu potest
tunc facit intellectum in actu 2° in facultate sensitivā o tantum
ē simplex apprehensio obiecti sensibilis quā fit per sensus externos
sed etiam inveniunt apprehensio sub ratione invenendi aut molendi commu-
nicantia aut discommuniativa a hęc apprehensio ē sensus interni
sic etiam intellectus obiecta sensibilia percipit o tantum per simpliciē
apprehensionē sed etiam per affirmationē a negationē unde proveniunt
persuasio vel fuga

§. 3°

Quod dicitur Intellectus in hoc cap. intellectus practicus movetur a phantasia
afectibus quia sepe fit persuasio aut fuga rei o presentis sensibiles
externis dummodo intinente speciei in phantasia servata obiectis
intellectui

§. 4°

Quod Intellectus declarat pulcherrimo exemplo desumpto a veteri
consequenter nos erat antiquitus factis supra vrbis muros
accidens quibus vicini a confederati celiores fuerunt de adventu
vel amici vel hostis accitius cū morabantur factis signum erat
hostium appropinquare motus cū ille nemulus indicabat cuius
vultu o quatiobantur factis sed immota tenebantur signū erat socios
a amicos advenire de proinde oia parata ē a tranquilla dū
ex. aliquid videt faciem aliquid videt motus duo a representantur
id igitur quem videt dūque adventus hostis quē o videt ita quoque
quando speciei in imaginatione servata obiectis intellectui practico de
se absente iudicat intellectus practicus deliberando a consultando
de si illa presens est

§. 5°

In eodē cap. Intellectus instituit discrimen inter intellectum contemplativum
a practicum intellectus contemplativus ita in cognoscendis rebus
quid a essentis occupatur ut in cognitionē o referat ad ultiorē
finē sed in ita sicut intellectus vero practicus dicitur quatinus
ita cognoscit ut in illa cognitionē o sicut sed ulterius prog-
rediat a referendo a ordinando ad opus utriusque intellectus speculativi
a practici operatio ē cognitio speculativi tantū finis ē cognitio simplicitate
practici autē cognitio ad opus a actionē ordinata

In cap. 8^m

s. 1^a

Ut tractationi de facultate sensitiva et intellectiva coronide imponas Atila
in summam et compendium aliquod reuocat ea quae haecmodi dicta sunt
s. 2^a *hinc*

Huius autem cap. duo sunt partes in 1^a declarat Atila naturam et
hanc de sensitiva et intellectiva huius respectu corporis huius respectu propriam
operationem in posteriori vero intellectum comparat cum imaginatione huius
affinitatem et connexionem huius omnia dicens intellectus et phantasia amovendo
s. 3^a

Quod attinet ad 1^{am} partem ponit Atila animam de omnia quod hanc ratione
confirmat ut dicitur vel sunt sensibiles vel intelligibiles anima rationes
sensibus per res dicitur sensibiles per intellectum autem fit omnia intelligibilia
sic observantur res ipsae in anima dicitur ut capis dicitur recipitur in anima
sed res species et imaginis dicitur anima dicitur fieri res omnia naturaliter
sed naturaliter tantum et spiritualiter quia dicitur materialis rerum formas sed
substantialiter tantum recipit
s. 4^a

In altera huiusmodi cap. parte duo prestat plus id explicat affinitatem
et connexionem maximam quae reperitur inter intellectum et phantasiam
communitio et affinitas in hoc consistit quod intellectus intelligere dicitur
possit nisi operetur phantasia quod sic patet intellectus dicitur intelligere nisi
specibus et imaginibus intelligibilibus informetur sed intelligibilia sunt
in sensibilibus dicitur species intelligibiles et immutabiles dicitur recipiuntur in
intellectu patienter nisi producantur virtutem intellectus agens a sensibilibus
specibus in imaginatione existuntibus et nemo potest intelligere nisi sentiat
unde dicit Atila hoc vulgatum dictum inesse et intelligitur contrarietatem
pluri phantasmata quod proprie dicitur intelligitur res phantasiam dicitur vero
spiritualiter intelligendum
s. 5^a

Deinde phantasiam distinguit id ab intellectu composito qui affirmat vel
negat ex eo quod phantasia dicitur computat veritatem aut falsitatem
complexam et enunciatiua quia conceptus suos enunciando in
affirmatione et negatione dicitur componit sed simplicitate tantum obiecta
sua apprehendit
s. 6^a

Deinde ab intellectu simplici phantasiam separat quia simplici illius

conceptus o sunt phantasmata quoniam o sunt sine phantasm:
 atq; o sunt sine illis simplicia hae mentis notate nam a
 phantasmata producentz a tactu imprimuntz o tamen sunt
 phantasmata quia hae in ipsa phantasia illa vero in tactu
 locu habent hae possunt tamen a tactu illa vero actu a form:
 aliter sollicita sunt

In cap. 9.^m

5. 1^a

Aggreditur haec Aris tractatione facultate vegetative sensitiva
 a tactu superius adhuc applicanda alia ad facultates scilicet
 facultas motrix qua nihil aliud e qua virtus ad qua transfor
 ma de loco in locu vel alius boni prosequendi caa vel cuiusda
 mali fugiendi gratia

In hoc cap. praecipue Aris ostendit facultatem motricem inq; a
 vegetativa neq; sensitiva neq; tactu neq; appetitivam

Quod o sit vegetativa sic ostendit facultas locomotiva o e sine
 phantasia a tactu quia adal o movet de loco in locu nisi vel
 ppter fuga mali vel ppter prosecutione boni sed facultas vegetativa
 cu operatur in planta separatur a phantasia a ab appetitu o e
 igit facultas locomotiva deinde si facultas locomotiva est
 vegetativa planta moveretur de loco in locu a haberent organa
 ad gressu accommodata quod e absurdum

5. 4^a

2° facultatem locomotivam o e sensitiva facultas ad sensu aliqua
 sic declarat si facultas locomotiva est sensitiva tunc conveniret
 oibus animalibus sensu habentibus o tamen convenit quia zoophyta
 conchylia ostra sensu quidem habent alimnti nempe gustu a simplo
 amenti videlicet tactu nec tamen transferunt de loco in locum

5. 5^a

3° quod facultas motrix o sit tactus sic probat n^o quod o sit
 tactus speculativus quia facultas motrix e in animalibus aut
 ppter fuga mali aut ppter prosecutione boni sed talis tactus versatur
 tantu in nuda veri cognitione nec spectat ad ea qua fugienda sunt vel
 prosequenda quod autem o sit tactus practicus sic demonstratur
 ostensu tactus practicus dicit aliquid fugiendu aut prosequendu
 o tamen sequitur motus ut apparet in insectis qui videt meliora
 probatq; deteriora tamen sequitur

Denique quod facultas motrix dicitur appetitus sic prout appetitus
 dicitur motus animalis continetur in eo dicitur quod sequitur ea que dicitur appetitus
 hoc dicitamen rationis autem non.

In cap. 10.

5. 1^a

Huius cap. duo sunt partes in quibus declaratur quod sunt motus progressivi
 principia in posteriori vero docet quedam ad hunc motum concurrere

5. 2^a

Quod attinet ad priorē partem duo motus progressivi principia habent
 Aristoteles illorum scilicet appetitus ubi notandum 1° Appetitus habet illud
 comprehendere phantasia hanc autem in brutis eandem obinet proportio:
 ut atque illud in hominibus ut cum illud iudicat de obto voluntatis
 sic phantasia de obto appetitus sensitivi observandum 2° Appetitus per
 intellectum intellectus qui intellectus speculativus sed practicus ratio hanc est quia
 movetur animalia vel ad noxia declinanda vel ad bona a communione
 postsequenda sed solus intellectus practicus id est qui res cognoscit cum
 ordine ad opus et ad actionem et ita dicitur res esse bonas vel malas

5. 3^a

In altera huius cap. parte 3^a ad motum animalium progressivum concur-
 rentia declarat Aristoteles hanc autem 3^a sunt id quod movetur id quod
 movetur et id quo animal movetur movetur 2^a est scilicet immobiles et
 illud quod movetur movetur immobile est obiectum quod ab intellectu
 percipitur et praedicatum excitat appetitum vel ad sui fugam vel
 ad sui prosecutionem movetur autem motum est appetitus hic cum movetur
 et movetur movetur ipsum animal vel ad noxia declinanda vel ad bona
 prosecutionem movetur autem ab obto per intellectum apprehenso id
 autem quod movetur est animal illud vero quo animal movetur sunt organa
 et instrumenta ad incrementum accommodata nempe nervi musculi et
 articuli et conjunctiones ossium de quibus satis fere cimus in
 compendio nostro physico

In cap. 11.

5. 1^a

In hoc cap. tractat Aristoteles quendam questionem ad clariorē doctrinam
 praecedentem intelligentiam necessariam id quod querit an animalia imperfecta ut
 vermes habent principia motus progressivi appetitus scilicet et phantasia
 sua

175
in huius questioni Resp. affirmatiue dicitur; istiusmodi aalia habere
appetitu quia sentiunt dolorem et voluptatem si cui pungantur se
contrahunt et dolore sentiunt dum autem voluptatem sentiunt dilatantur
at voluptas et dolor o sentiuntur sine appetitu et phantasie habere
debet sed indefinita et indeterminata tunc ratione organi tunc ratione
obli ratione organi quia o occupat eam et determinata in corpore
sede sed diffusa e per totum corpus ratione vero obli quia o mouentur
ad eam et definitum oblium sed quasi tunc obambulant et obervant
§. 2^a

¶ Deinde querit cum appetitus humanus o simplex similis sit appetitui
aliorum animalium sed aliquando similis et aliquando dissimilis est.
namque Resp. phus id fieri ppter duplicem appetitum qui e in hoo soo
præditus e appetitu sensitivo et rationali quandoque sequitur sensitivum
atque ita fit similis brutis ut apparet in hominibus incontinentibus
quandoque adheret appetitui rationali et tunc appetitum habet dissimile
appetitui brutorum alienis igitur vicibus vivit modo hic appetitus
modo ille sicut in pilam ludendo modo in hanc et modo in illam partem
pila retorquetur §. 3^a

¶ Denique querit quid illud sit principium motus an speculative
an practicum an vero uterque huius questioni ita Resp. dicit illud
speculativum remotum illud vero practicum proximum conuenire
ad actionis facultatis locomotionis eliciendas et idcirco illud
practicum dici absolute e principium huiusmodi facultatis
§. 1^a

In cap. 12^m

In hoc cap. instituitur aliter comparatione inter has ad facultates
nempe vegetatiua sensitiva et intellectiva hac autem doctrina censetur
hio theorematibus quorum ita se habet ad vegetatiua semper
et o vivunt in §. 2^a

1^m Theorema hoc e ad sensitiva o in oibus viventibus quia
plantæ que nullum habent sensum carent ad sensitiva
§. 3^a

2^m Theorema tale e illud o ppter e sine sensu Er. quidquid
habet quam intellectiva illud habet sensitiva celi igitur o sunt aali
ad intellectiva quia sensibus carent §. 4^a

4^m Theorema e huiusmodi de aal sensu præditum e prædicti gustus et
a tactu alii o sunt ita necessarii quod gustus a tactus sint necessarii

sic probat ut aal conservetur debet habere tactu quia cu sit corpus aali
 et qualitatibus prodiu tactilibus pr pati et corrumpi ab illis quali-
 tatibus ut igitur caru excessus declinet debet habere tactu per quem
 illa discernuntur quod autem debeat habere gustu inde patet quia gustus
 e quida tactus quod videri alii sensus e sicut simplicitate et absolute
 necessariu aalibus sed tantu ut melius et commodius vite dequant
 hoc ex singuloru sensu inductione ita manifestu patet ut nulla
 probatio indigeat

In cap. 13.^m

S. 1.º

Tota doctrina in hoc cap. continetur in summa contracta his duobus dictis
 continetur 1.^a e corpus aalis e constans ex uno elemento sed necessa-
 rio e mixtu et conerenti ex pluribus hoc autem pr ex ipso tactu qui
 percipit et diiudicat de aal qualitatis elementares

S. 2.º

2.^m dictum hoc e aal parit si tactus totaliter amittatur dico totaliter
 quia pr tactus amittit in aliquo membro sine detrimento totius
 aalis

S. 3.º

Sic igitur ment- Aristo in hoc opere de aa quantum maxima po-
 tuit fide apudimus super ita ut in questionibus que in
 3.º hoc doctissimos libros de aa moveri possunt nodandis
 aliquod tempore spatium collocamus ut ita cu viculis nostro phy-
 sine imponamus quod addimus velle et deo opt- max. exprimat
 in thammus exoptamus

finis commentarii
 In 3.^m et ultimum lib.
 de aa

Questiones de aā

Questio 1^a

an doctrina de aā sit phy^a consideraōnis

s. 1^a

Cum aā sit voluti horizon eternitatis a temporis Illigibilis corporea
nāe mixta a confinium aā secundū quoddā totius mundi lumina
proculdubio doctrina de aā voluti quoddā rerū divinarū a humanarū
scie comparatū aliquod existit nosq; ad dūy altam veritatis nodū
preparat Augustinus olim dixit duas ēē principales in phy^a
questiones unā de aā a alterā de Deo ^{im} efficere ut nos
ipsos cognoscamus a alterā ut originē nostrā probē hntamus

s. 2^a

Cū hac ita se habeant nūmi mirū videri debet si postquā con:
mutariū in 7° illos auditissimos de aā lib. ab A^{le} conscriptos
vādidimus in tractandis nobilissimis quibūdā a utilissimis de
aā questionibus opēā nostrā collocemus

s. 3^a

1^a questio a nobis examinanda ē an doctrina de aā sit phy^a
consideraōnis Hec questio 1° dūy ē debet nā si ad phy^{um} d
pertinet de aā agere male Er. a exā rē de illā hoc in loco
questiones mouebimus sed ad contemplaōē ad phy^a doctrinā
pertinere ex sequentibus patet

s. 4^a

Hec questio ita a nobis determinat 1° constat secundū dūy
sententiā tractaōē aā vegetantis a sententia ēē phyⁱ negotii
quia cūy ē sūm mād vocat a ex eius potuitā dicantur
ad cūy spectat de illis agere cui incumbit de mād disputare
at talis ē phy^{us}

s. 5^a

pertinet etiā ad phy^{um} de aā casuali disputaōē instituere 1° quia
quāvis sit immālis a spiritalis nōiominus tamen
quātrū ē forma corporis ordinē dicit ad mād 2° cūydem

Et agere de partibus et de toto cuius totius notitia haberi potest
innotitia partibus idemque eum phisus agat de toto hoc debet
quoque agere de illius partibus nempe de corpore et ad rationalem
s. 6°

Qui contraria tenet sententia et doctrina de ad ad metaphysicum
pertinere existimant ita ut nullo modo sit phisus consideranda
quedam arguta adferunt quae a nobis sunt solvenda 1° ita
arguantur. Aristoteles in 2° lib. phys. aut. cont. 4° et 5° dicit
3° et circa quae versatur phisus naturae non naturae et non secundum
naturam sed ad hoc est natura ut non naturae ut non secundum naturam
Et hoc pertinet ad phisum quod est sit non secundum naturam notum
hoc est cui operatio aut affectio aliqua sit talia dicuntur et infra sciunt
de naturam hoc est otia ut non naturae quia hoc est substantia composita
et quoque natura cum hoc sit principium motus et non tantum actionis
principium Resp. ad id naturam a ita illa nuncupare Aristoteles
in 1° lib. de partibus alium cap. 1° et in 3° lib. phys. aut.
cont. 24° dicit quoque falsum est hoc principium motus et in
motus localis principium s. 7°

2° Si phisus agat de omni ad agat de illius sed si agat de
illius agat de illius et de illius agat de hoc per quia hoc
partem consideraret omnia intelligibilia quandoquidem relatum ad
et scia illius autem et id quod sub illius cadit relata
sunt Resp. id quod contemplantur illius contempleri etiam
intelligibilia hoc tamen quous modo sit prout hoc se mutuo
respicunt sibique respondent Respondent autem sibi illius
ut est potentia forma phisus consideratur de ad rationalem
corpus informans et intelligibile phisum ibi intelligibile
metaphysicum et illius sumptum ut est potentia substantiarum
separatarum hoc consideras adscribenda est phisus naturali posterior
vero metaphisico s. 8°

Quedam etiam alia arguta contra sententiam nostram adferunt
quae facile solvuntur si dicamus nos hoc negare ad metaphysicum
pertinere tractatione instituta de ad sed tamen hoc est debere
impedire quin phisus de eadem agat quia aliter metaphysicum
agit de ad et aliter phisus metaphysicum tractat de ad ut est separata
a corpore distincta cum ad rationalem eo modo sumpta ad eundem

Sciatur pertinere debet ad quā mentis a mēsa contagione prorsus
libera pertinet sed physis agit de aā respectu corporis orga-
nici cuius ē forma

Questio 2. an prior aā definitio sit accurata

s. 1.^a

Ut hac questio de aā recte pertractari possit i. ostendimus quod
modis nonnullis aā latine et fluxus græce sumat et in quo sensu
hic debeat usurpari 2. priorem aā definitionē ab Aristotele in cap.
1. lib. 2. de aā allatam explicabimus et 3. arguta que contra
illā adferri possunt solvemus s. 2.^a

Ad 1.^m quod attinet nomen aā homonymum ē variaque sortis
signata i. omnis hoc vocabulum sumit pro vāto ita Cicerō ait
aspera arteria excipit aāy canq; a pulmone respirat et reddit
aāy nominans aērem inspiratū et expiratū 2. Flautus aāy
facturus pro anhelitu graui et putido dixit 3. apud Virgilium
pro flatu folium sumit hic verbis

quantum ignis aēq; valuit

4. aā sumit pro vitā cāa pro effectu unde aāy agere dicunt
morituri 5. pro hōe ipso nomen hoc sumit sic ad Rom. cap.
17. dicit Apostolus oīs aā subdita sit potestatibus idē oīs pēstera
aliquando etiā voluntatē eū desiderium et mūti amoris affectū
signat ut 1. lib. Regum cap. 17. aā Jonathā Davidis aā con-
glutinata ē dicit s. 3.^a

Vocabulū etiā fluxus diuersimodē sumit i. illud vocabulū valē
idem quod refrigerat fluxū aīny a aīa fluxū refrigerare
signat 2. reperit vox fluxū posita pro nāa atq; ingruo ut
fluxū pāzū fluxū aīaīn proprie tamen fluxū græce et aā
latine signat formā substantiālem rerū aīatarum et alibi partē
substā hōis et aīaī cuiusvis in hoc sensu usurpant hac duo nōa
hoc in loco s. 4.^a

Quod ad 2.^m quod ad huius questionis elucidationē proposuimus

tractandū ad ita 1° definitū ab Aristo ad 6° actus 1us corporis
organici potentia vitā habentis singula huius definitionis
verba particulatim expendenda sunt
s. 5^a

Hac definitio constat ex quatuor et duobus quod in hac definitione ē actus
ut in latē patenti sua 6° signatue 6° actus compressitū hā.
Substantiales quā accidentales et ad dicitur ē actus ad excludendam
naturā iam quā ē pura potentia et quacūq; 6° sunt simpliciter
actus ut composita tā naturalia quā artificialia 2° vocatū actus
ut ad reiciendos actus 2os et operationes 3° vocatū actus corporis
ad excludendas substantias separatas quā corpora 6° informant
4° nuncupatū actus corporis organici ut aereus forme
vegetabilium ut lapidis et liqui quarū naturā ad excludendam
vitā inanimatam sive instrumentis distincte 6° sunt addunt
deniq; in hac definitione hac verba (potentia vitā habentis) ut
distinguat a formis adāntū adāntū cū potentia vitā
6° habent ut corpora quā hāc 6° intelligunt ita cū sic corpora
dicuntur habere vitā potentat ut illa facultas cū potentia sit
coniuncta cū actu s. 6^a

Contra hanc definitionē sic breuiter explicatū quiddā adferunt ad quod
Resp. 1° videtur quod hac definitio 6° sit accurata quia Aristo ea expli-
cata se tamē definitū in 7° de in figurā dixit at figurā
aliquid definire nihil aliud ē quā 6° exaltū illud explicare hanc
rationē dicitur a pictura 6° obscurius ad umbratū et deinde
illustrius expressis Resp. quando Aristo ita locutus ē voluisse
tantū dicere se 6° speciatim singulārū adāntū sed ad generalitē
et in cōmuni accepta naturā et quidditatem exposuisse sic enim
aliquando sumit figurā agere cū definire ut in 1° lib. de hist.
animalium cap. 1° de animalibus (inquit) 6° figurā agimus dicitur
de unoquoq; grē diligentius disquiremus dicitur autem hīc
adāntū naturā explicat figurā habitā quia cū 6° explicat
defendat ad speciatim cuiusq; ad quidditatem notandā quiddā
carū umbrā et figurā exhibet s. 7^a

2° videtur quod ad 6° sit actus 1us quia Aristo vocauit eam
ἐντελεχείαν quā vocem vocat Cicero lib. 1° Tusc. quāq;
ἐνδελέχεια 6° continuatā et p̄terente agitāone et motū
quasi ἐντελεχεία nihil aliud sit quā ἐνδελέχεια at motus
ē actus 2us 6° 1us Resp. Aristem 6° credidisse adāntū ē talen

continuata motu videmus in expositione lib. 2. de aa illu
refutare substantia videri p[ro]p[ri]um existantia aam n[on] aliu
e[st] qua atomos quosda[rum] sunt a rotunditas p[er] a[cc]e[m] p[er]petuo volu:
tunt remota quomodo aa possit e[ss]e talis motus cum motus sit
aliquid imperfectu[rum] semp[er] consistens in fieri a nunquam desi:
nunt nisi forma fuerit acquisita sed aa o[mn]i sit sed e[st] a una
eum motu compositu[rum] substantia constituit a p[er]ficit
S. 8.

In vocabulo e[ss]e[nt]ia[rum] h[ab]et continuat[i]o[n]e[m] i[n] 2.º telos a 3.º
exer[cent] id[em] unu[m] finis a continue[re] unu[m] quia aa dat e[ss]e rei
ae p[ro]p[ri]e facit ut unumquodq[ue] sit unu[m] finis cu[m] p[er]fectio
quia aa e[st] finis cu[m] terminus gradus a ultima rei quante
p[er]fectio cuius sit compositi pars potior continue[re] vero dicit[ur]
quia aa unum a officium e[st] man[us] continue[re] id[em] p[er]ficiet
a a pura potentia in actu revocare p[er] h[oc] igit[ur] vocat[ur] e[ss]e[nt]ia:
exer[cent] a secundu[m] quosda[rum] licet barbare signante[rum] tamen p[er]:
finitudine[m] S. 9.

3.º si aa e[st] corpus o[mn]i e[st] forma corporis a actus sed aa e[st] corpus
quod sic p[ro]p[ri]e quia aa patit[ur] a corpore cum v.g. frangit[ur] vel est:
ichos p[ro]p[ri]e[nt]iam turbat a corpus similiter patit[ur] ab aa ut cum
ex viderundia labore afficimur ad nutu[m] autem actione[m] a pass:
ione[m] requirit[ur] continue[re] a hic o[mn]i nisi inter corpora interuenit
quantitatis dari p[ot]est dicendu[m] Ex e[st] aam e[st] corpus Resp. o[mn]i ex quo:
libet contactu[rum] vel colligi ex qua se contingunt e[ss]e corpora sed
ex nutu[m] continue[re] corpore ita aa a corpus ita se o[mn]i tangunt
sed contactu[rum] virtutis ad 10.

Contra hanc etia[m] definitione[m] defari p[ot]est instantia d[is]tincta ab
angelis quando sibi affirmant corpora angelis cu[m] cu[m] corpore
organis d[is]tinctu[m] sibi offingit motu[m] progressiu[m] loquit[ur]
comedit atq[ue] alia vite munia exerceat Ex definitio[n]e aa tota
illi comp[er]it a tamen o[mn]i e[st] aa Ex aa definitio[n]e o[mn]i reciproc:
atq[ue] cu[m] re definita a p[er] consequens o[mn]i e[st] accurate Resp.
definitione[m] aa hic ab Aristote[le] allatam o[mn]i convenire angelo
quia a e[st] actus cu[m] forma talis corporis sed tantu[m] motor
in tali corpore o[mn]i e[st] forma informans sed tantu[m] affi:
ciens ut navis movet navim

Questio 3^a an posterior aā definitio ab Actūe proposita bona sit

S. 1^a

Actūs in cap. 2°. lib. 2° de aā ita etiā aāy definit aā ē
principium quo i^o vivimus movemur sentimus a^o intelligimus
hanc definitionē affirmamus ē bonā sed quia quidā sunt qui
contrariū dicunt argūta quae contrā illā adferri possunt a
nobis refutanda sunt si prius ea breviter exposuerimus

S. 2^a

aā ē dicitur ē principium ē quod sit quo totū compositū ē
2° aā ē tantū dicitur ē principium sed etiā principium
ad dūam facultatē naturā quae sunt accidentia quaedā
quibus tanquā instrumentis in suis operacionibus utitur
3° notandū ē hanc ē huius definitionis sensū nempe quod
quicquid vivit locomovetur a^o intelligit ē habere ab aā quamvis
ē sit necesse id ē quod tam habet simul vivere sentire et
intelligere

S. 3^a

Contrā hanc definitionē quoddā obiciunt ad quod Autp. ē videtur
quod haec definitio computat Deo opt. max. a p^o cons. sit vlt.
ora p^o vno Deo competere quia Deus ē principium quo i^o vivi-
mus movemur sentimus a^o intelligimus ut docet Apostolus
Paulus in actis apostolicis Autp. hanc definitionē Deo ē
convenire quia sic intelligitur principium intonū ē cuius ē
principium constitutio et informatio sed tale principium ē
Deus licet oībus rebus intime i^o abet illis ē confectus

S. 4^a

2° sic definitur aā in comuni ut in priori definitione et tamen
haec definitio soli ad rāionali computat videtur cū ei haec 4° par-
ticula simul sumptae duntaxat accommodari possint Autp. 4°
illas particulas ē et sumptas coniunctas sed p^o distributio-
ne ita ut videtur sit aāy ē i^o principium quo vivuntia vivunt
sentientia sentiunt quae locomoventur se movent a^o intelligunt illi-
quint hoc ita tamen ē ē intelligitū p^o distributio-
ne quasi dicendū
sit aāy ē id quo vivimus aut sentimus aut locomovemur aut
intelligimus

79
Sed ita ut distinctione cum copulatione ad partes precedenti fiat
dicamus aa e id quo vivimus aut etia sentimus aut etiam
locomovimus aut etia intelligimus
S. 5^a

3° videt quod aa o sit principiu quo intelligimus cu sit ipsa
intelligens a principiu quod intelligit Rosp. Cuz aa rationalis in
se spectata sit id quod intelligit collatu tamen ad compositu ee
id quo intelligimus
S. 6^a

Deniq; hac definitio videt ee magis quia in aa o continent
duo viventiu gra 4^a qui tantu sic immutant a tamen 5^a
sunt quous sunt 5^a aa facultatis nempe prout illas 4^a sic
narratas facultas appetitiva Rosp. facultate appetitiva o
constituit viventi quod distinet a sentientibus quia ut docuit
Aristo cap. 3° de aa appetitivu a sensitivu se mutuo consoci-
ant a simul repariunt ita ut vnu ab altero separari o possit
ita ut o sentiens sit etia o appetens de vno sentiens etiam
si appetitiva predicta sit

Questio 4^a an aa sit substaa ay vno tantu crasis a temperamentu 4^a 1^a qualitatu S. 1^a

Hanc questione co ordine pariter abimus i ostendimus aay ee
substaa 2° o ee temperamentu 4° 1^a qualitatu a 3° anima
qua contra hac duas conclusiones adferri possunt solvemus
S. 2^a

Quod ad 1^{am} hac conclusio a nobis ponit aa e substaa hanc
assertione i Arist. auctoritate confirmamus qui in cap.
1° lib. 2ⁱ de aa vocat actum substaa
S. 3^a

2° idem 2° rationibus habemus qd forma e prestantior qua maa
atque maa o accidit sed substaa euy sit 1^a euyq; substaa
Ev. forma e substaa a pae consequens aa que forma e
S. 4^a

2° compositu e substaa a pae cons. aa e substaa quia aliter

Substantia componitur ex o substantia quod ridiculum est

s. 5^a

Sic igitur iam assertionem confirmavimus nunc refutanda est
Galeni sententia qui existimabat animi nihil aliud esse quam
impedimentum 4° tam qualitatibus volubatur animi simili ratione
constare in hoc quod aegre modulatur constat in eadem in febribus
ita nimirum ut huiusmodi bene dispositi concuti efficiant sic partem
corporis firma coniunctio membrumque cum consuetudine in
viri vigor animi motus faciat s. 6^a

Hec opinio utpotest impia et recte rationi adversa a nobis reijcit
propter sequentes rationes id ab anima oriuntur functiones aliterius con-
ditionis quam que a 1° 4° qualitatibus proficiunt ab his autem
solum emanant caliditas frigidity humectatio et exsiccatio sed ab
anima oriuntur actus sensationis et affectionis que operationes ex vi
substantie perfectiones sunt quam qualitates s. 7^a

2° anima rationis participat prohibet motus in appetitu insurgente sed
hoc non potest fieri ab ipsa qualitate turbata ab ea cui potius talis
motus excitatur quam compescitur s. 8^a

3° Si corporis temperamentum sit anima sequitur hoc corpus esse aatum
cum omnia corpora ex 4° qualitate contrariatione fiant et propter
illud in lapide ferro aliisque metallis anima existat s. 9^a

Ita refutanda sunt et arguta contra qui animam substantiam esse negant
1° (inquiunt) quod o substantia o substantia atqui anima o substantia
Ex anima o substantia quod vero anima o substantia patet quia est in
incomplete Propter anima substantiam o dici ab eo quod substantia tanquam
suppositum per se sed ab eo quod o est in alio inherens sic anima dicitur
esse substantia s. 10^a

2° Substantia secundum se substantia accidentibus sed anima o est huiusmodi
nam accidentia o insunt anima sed composita substantie Propter substantiam
in communi o sumi ab eo quod per se substantia accidentibus id enim
est proprium substantie sed ab eo quod o sit inherens alteri tanquam
subiecto s. 11^a

3° quod est in aliquo tanquam in subiecto est accidentis o vero substantia sed anima
est in corpore tanquam in subiecto Ex o substantia sed accidentis Propter

nam et in corpore tanquam in subto informacionis aliud aut informat
 et perficit et vero ut in subto insersionis

S. 12^a

Qui Galeni tenent sententia sic utitur rationibus et a quocumque
 fiant et exsistent ad actiones id ipsum et ad actiones cui sequuntur
 forma rei a crasi vero procedunt a causantibus actionibus ad ut ab
 ineoluntari temperaturam cordis procedit integra et valida vis
 vitalis et animositas gignunturque spiritus que omnia sunt.
 actiones ad Resp. ma Galeni vera et de efficienti
 a quocumque cui efficientibus actiones ad tanquam a causa
 et forma idipsum sine dubio et ad sed a temperamento sic
 actionibus sunt et tanquam causa paria sed tanquam causa organica
 utriusque Ex sequitur quod per se crasis sit ad sicut et sequitur
 cum dico a quocumque fit sensio aut visio illud et ad sensitiua
 sed ab oculo fit sensio visus Ex. oculus et facultas sensitiva
 cum oculus sit facultas visus duntaxat organum

S. 13^a

2° id videtur et ad quo perunt mori ad sed ablati et dispo-
 citati temperare certum et ad interire Ex. Resp. ma. et falsa
 alioqui cum celo corde ad mori dicitur et cor et animus

S. 14^a

3° et diversa corporum temperie oriuntur in nobis diversi affectus
 melancholici cui v. g. proclivius sunt ad tristitia colerici ad
 iram huiusmodi vero affectus ab ad ut a fonte manant
 quare ad nihil aliud et quam predicta temperie Resp. ai affectus
 et perturbaciones attribui qualitatibus temperaturae ut causa disponi-
 entis et provocantis cui frigidius melancholia sicut corpus
 reddit languida et torpida ita ad tristitia inclinat et calor
 flammificus uti corpori ad operandum acrimoniam confert sic ad
 iram facilius adducit verum istiusmodi actiones aliunde tanquam
 a fonte et principali causa que et accidit sed substantia oriuntur
 nempe ab ad

Quaestio 5.^a an in uno vivente sint plures ad

S. 15^a

Constat in plantis cum duntaxat vegetativa reparari tota difficultas et

De bellis a hominibus utrum illis plures ad instar
s. 2^a

Non ita questione determinamus dicimus in bellis una tantum
esse animam nempe sensitivam a in hominibus unica nempe rationalis sed
ita tamen ut sensitiva vegetantium a rationalis tunc sensitiva tunc vege-
tantium animarum quodam ratione continuatur atque ita unicam in uno a
eodem vivunt esse animam

s. 3^a

In huius questionis determinatione dicimus animam sensitivam vegetantem
a animam rationalem sensitivam virtutem continere illud quomodo intelligendum
sit breviter explicandum sciendum est aliquid esse aliquid bifariam
continere formaliter scilicet a virtute illud dicitur aliquid continere
formaliter quod illud actu in se habet ut in materia formam 2° virtutem
aliquid dicitur esse aliam continere dupliciter vel quia res illam
producit per quo pacto effectus in suis causis a se 2° deus in deo a
virtute dicuntur contineri quia deus prepotenti suo verbo res omnes
producit per 2° aliquid dicitur virtutem esse aliam continere quia a se
sola per deum operantur excedere quas per illa quo pacto sol dicitur vir-
tutem calorem continere quia quicquid per calorem illud de sol per

s. 4^a

Dicendum est imperfectiones animae in nobilioribus a altioris gradus
animis formaliter sed virtutem contineri de quidem formaliter
quia una tantum est anima in uno quoque supposito sed virtutem quia
perfectior a altioris gradus anima deus excedere per operationes quas
inferior excedit sic anima vegetativa in sensitiva virtutem continet
quia quicquid per vegetativam illud de per sensitivam operationes anima
vegetativa sunt nutritio accretio gradus hanc autem omni principium
est anima sensitiva in brutis sic anima sensitiva in rationali virtutem
continet quia deus operantur ad sensitivam magis nobiliter a excellentius
ab anima rationali proficiunt anima in sensitiva precipue operationes
sunt motus a sensus quarum anima rationalis principium est in hominibus

s. 5^a

Hoc ita explicato sententiam nostram nempe in uno a eodem vivunt esse
unam tantum animam a sola sensitivam in brutis a rationalem in hominibus
i. auctoritatem Aristotelis a 2° validis rationibus confirmamus ad
hanc veritatem. Stabilitur multa supponunt etiam testimonia
precipue duo i. cum in lib. 1° de anima a Platone representis quod
plures in uno homine stabunt animae a in lib. 2° de anima docet inferi-
orem animam ut vegetativam in sensitivam a sensitivam in rationali
contineri sicut numerus minor in maiori a figura triquetra in
quadrata continetur idem virtutem

2° cande hinc hinc hinc confirmamus id ad re informas
cumq; ab aliis rebus distinguitur. Ex una tantu e ad in unoquoq;
viam nā si plures ent v.g. ad in hoc hō o et unus tot in:
omniū a legimus Geryon Ex plures ad in uno vianit a o
possunt

S. 7^a

2° si in hoc et ad vegetativa distincta a sensitiva a a rationali
hō o solū et hō o sō oia planta a brutus quoniam illa planti
hac brutus constituit cum in hoc o ent tot nā sōifica
constituta pō tot illud ad sicut sunt in vibus aliis vianitibus
distinctis videlicet planti, bruti, a hōi

S. 8^a

3° si in bruti dua ent distincte forme a in hoc tot duobus inhe:
ribus obnoxia et bruti a hō vibus ita cons. e quia unus sub:
stantialis interitus unius. Substantialis forma destructione aut separatione
terminatur quod vero bruti duobus interitibus sit obnoxia
hō vibus hoc ita ridiculu e ut nihil absurdius cogitari possit

S. 9^a

4° si in bruti ad vegetativa a sensitiva sunt ad distincte brutus
quā brutus a secundū suā propria nāq; o grabit bruti nāq;
propria nāq; bruti e ad sensitiva a potentia generatrix e ad vige:
tativa Ex nisi ad sensitiva in bruti habet virtutem generandi
hūm quāq; bruti o generet bruti a secundū propria rationem
quod tamen propter ridiculu e

S. 10^a

hinc rationibus addamus testimoniu Augustini qui inhe avorta
Manicheorū ita hunc fuisse testat quod docuerint duas e ad
in hoc unā sensitivā a alia intellectivā

S. 11^a

Ita breviter solvenda sunt argute quā sententia nostra obce videtur
1° defectu Aitio testimoniu desumptū ex 1° lib. de generatione
animalium cap. 3° ubi dicit factum hūanum in vtero matris 1°
vivere vitā planti de ad vegetant 2° vitā alia de vitā
sensitivā a 3° vitā hōi cum ad rationali inde qui contrarium
sentiant ut a ad in factu hūano a pō consequens in hoc
inferunt Resp. hic Aitio o locutus e de essentia ad sed de
sua operationibus videlicet; dicere aāq; rationale in subto apto
ceptū 1° incipere operari secundū gradū vegetandi; deinde secundū
gradū sentiendi tandem o nisi amissis aliquot a naturaliter lapsis seu:
nā gradū ratiocinandi operari

2.º que habent operationes diversas quia ex inter se diversa sunt sed de
sententia. a rationalis operationes sunt diverse. Ex. ha ad quoque diversa
sunt. Resp. 1.º maiore o e simpliciter vera na aqua o habet
gemina forma substantia quamvis humida a refrigerat a si ppter
distinctiones operationes ponenda sunt ad distincta ponenda est ad
videns videns gustans a mutantur. 2.º dico ratione a sensum
o e facultates contrarias sed sibi invicem subordinatas a gradibus
an illa o a naa potentiarum sed ex accidente e sicut etiam
pugna spiritus a carnis o e substantialis sed accidentalis

5. 13.^a

3.º ubi e operatio propria alicuius forme ibi ipsa quoque e forma sed
in hoc ppter ratione repugnans etiam operationes proprie aliarum ad
ex. etiam alia ad insum. Resp. ad ma. propo. ubi propria e operatio
forme ibi etiam propria e forma aut secundum se essentialiter aut
secundum virtutem aut virtualiter in hoc. Ex. sunt operationes vige.
tantis a sententia ad sed ipsa forma a ad omni. virtualiter ad
sunt quonia ab illigant tanquam actionis gradus ad virtutem
continentur

5. 14.^a

4.º parts vivens corporis aati dunt spet. Ex. habent diversas
aas aut. pr. quia caro sentit offa minime. Ex. o possunt habere
eandem aam. Resp. ha parts ut sunt parts forius unius corpo.
ris o eandem habere spem quia ab eade ad informantur ut
autem sunt organa variis actionibus inservientia differre o
essentialiter sed accidentaliter a ppter illud o. necesse e spem
substantiam variari

Questio 6.^a an aa sit ex traduce

5. 15.^a

haec questio valde difficilis e Augustinus Epistola 157.^a in hanc
rem ita loquitur. Si ad origo vos latrat dum tamen idemptio
clarat parientibus o e o an in Christum credimus ut nascamur sed
ut renascamur quomodo cumq. nati fuimus haec Augustini
verba ad originem e investigatu difficilium ostendunt sicut a hi
duo Luciani verba ex illius 1.º lib. decepti.

Ignoratus enim qua sit natura animarum
nata sit an contra naturam insinuat

Huius tamen questionis difficultas nos d. debet ab instituto nostro
deterrere itaq; ad huius determinationē ha sunt parvae conclusiones
s. 2.

1. in plantis et fructu d. vis seminalis a virtute genitali a for-
matrice quae d. tantū organū a partū diversitatem format a
potentiā mātē sed etiā ex eadē potentiā aany plantae vegetativae a
fructu sustinuit auctat atq; ita plantarū a fructū d. dicunt pro-
pagari ex radice quia radiceunt ex fructibus ex gratia quoniam
modū radices ac propagines viti dicunt quae radicibus regari a
viti in loco alio separativ plantari ac nova viti fieri fructū
ferre possunt haec conclusio ita ē nota et certa ut confirmanda
d. indiget s. 3.

2. conclusio de hūana d. ita sunt ex radice neq; nū. ex aā parentū
neq; ex illorū sanguine gignunt sed a Deo infundendo creantur et
creando infunduntur haec assertio nos habet partes quarū 1. d. aā
filiorū a parentū aābus d. gigni 2. aā filiorū d. gigni a
sanguine parentū a 3. ad aā a Deo infundendo creari a creando
infundi haec nos partes a nobis singulativ confirmanda sunt
s. 4.

1. pars a nobis ita confirmatur si aā filii gignunt ab aā patris
vel transiret tota vel pars patris si tota tunc d. distincta a patre cum
fraret filiū d. pars patris cū aā sit impartibilis a indivisibilis
dānde vel a patre tantū propagabit vel a matre solum vel ab
utroq; simul d. ab alterutro tantū cū utroq; gret corpus cum
unus fraret aany a altero d. fraret si ab utroq; oportet duas
aā a duarū aany particulas in unū confundi a sic d. sit
simplex sed composita a pluribus s. 5.

2. praecedentia conclusio pars ita a nobis stabilitur i. nulla
vis corporea substantia affectione spiritalis potest attingere sed facultas
divinialis ē vis corporea a aā substantia ē substantia spiritalis
d. ex. potest ea producere s. 6.

2. cum gradus alicuius ē cāa cui aliquid sit eius dissolutio ē cāa
cui aliquid potest atqui dissolutio corporis d. adfectus interioris ad
rationali siquidē immortalis ē ut postea ostendimus ex neq; cor-
poris gradus quae habet pro cāa huius transiitione cāa ē cui
et incipiat

S. 7^a

3° Si agens naturale sicut agit dependens a materia in produciendo nisi quod a materia dependet sed anima humana non ita se habet cum extra corpus subsistere possit. Ex. ab agente naturali non producit sed alia habet originem suam cum.

S. 8^a

4° Si anima non dependet a corpore in operando. Ex. neque anima in se aliter prius est verum quia separata a corpore intelligit. Ex. et postea.

S. 9^a

Hic rationibus addamus quedam parva Ecclesie testimonia. i. Aug. asserimus in lib. de heresibus. Cuius quod vult Deum communi qui Adam et videretur grati existimabant. Sicut et errorem de dicit. Hilarius pictaviensis episcopus videtur anima dicitur lib. 1° de trinitate. et Hieronymus lib. 2° aduersus Rufinum a tomo 2°. Hanc etiam opinionem refutat.

S. 10^a

3^a conclusio precedentis pars in duas alias dividitur. pars 1^a cui probanda est anima a Deo immediate creari a 2^a o. existit ante corpora quod ad 1^{am} partem est anima a Deo immediate creari illudque confirmamus multis sacre scripture testimoniis. Ecce. ista cap. 12° hac verba habent corpus reuocatum in puluerem unde sumptum est et spiritus redit ad dominum qui dedit illum cum ista verba dicitur fiat mentio variae originis corporis a materia inde sequitur anima a Deo immediate creari Zacharia 12° dicitur dixit dominus fingens spiritum in hoc in eo de organo eius dicitur in cap. 2° Genesios hac verba continentur. Dux in uentrem Adam sufflauit spiritum vite et tunc est ratio anime et Adam et uocatur.

S. 11^a

Posterior vero pars nempe anima infundendo creari et creando infundi. anima existit ante corpora ita a nobis pr. unicuique forma naturalis est corpori uni alioquin constituitur ex materia et forma est aliter quid preter naturam prius autem tribuitur unicuique quod ei sit: unde naturam quam quod preter naturam compositum quod autem communis alicui preter naturam communis et per accidens a quod secundum naturam in se per se aliter quod per accidens in se postea est et quod est per se sic igitur anima prius communis unita est corpori quod a corpore abiuncta non sunt. Ex. ad ante corpora quibus uniuntur.

S. 12^a

2°. Si a ad ant^{ea} corpora existissent cum nāa in mundo nihil
otiosi ēe patiat^{ur} utiq^{ue} habuissent in eo statu aliquam re^{re}uny
scilicet sed ē ita ē cū plane constet longo studio a labore a
nobis acquiri scias Et ad ē fuerunt ant^{ea} corpora sic igit^{ur}
refutata ē Catonis sententia in Timaeo qui finxit d^{icere} a^{nt}
ad a^{nt} hūana ant^{ea} corpora simul creasse illasq^{ue} celestium
rerū studio a terrenarū amore captas ut tanti sceleris penas
lucant in corpora tanquā in carcere fuisse coniectas

S. 13^a

3^a refutanda sunt arguta corū qui a^{nt} ē ex radice existimant
ita argutans eā attingens ultimā alicuius rei dispo^{si}tionem
habet vny cuiusmodi forme produciens sed hō attingit ultimā pre
paratū ad introducendā a^{nt} rāonale cum ē modo qualitatum
apparatu in mādū inducat sed ipsa quoq^{ue} organa ministerio virtutis
formatricis declinet Ex producit ipsa a^{nt} p^{ro}p^{ri}o id quod mādū
ultimā dispo^{si}tionē tribuit habet etiā v^{ir} effrenem forma si forma
cūq^{ue} sit conditio cum dispo^{si}tionibus quod in re proposita ē accidit
siquide^{re} a^{nt} virtutis ē spiritualis substantia indisp^ondens quod ad
sūm^{um} ē a corpore et supra mādū conditio^{ne} minens

S. 14^a

2°. cetera a^{nt}ia existans sua soboli formas ex potentia mādū
sed hō ē d^{icere} hae in re ēa deterioris conditio^{ne} a^{nt} igit^{ur} hūana
ab ipso hōe producit^{ur} p^{ro}p^{ri}o quod hō inter cetera a^{nt}ia forma ē
cliat ē potentia mādū id ē ex illius imperfectione sed ex a^{nt}
virtutis dignitate provenire quod ut praestantioris nota ē ita
altiore origine possit

S. 15^a

3°. Si a^{nt} ē sit ex radice ē p^{ro} d^{icere} grāre hōm quia quid pre
cipua partem ē quāt p^{ro}p^{ri}o ē d^{icere} illud facit quia ē dispo^{si}tionis
organā ad recipiendā a^{nt} et 2°. a^{nt} cū corpore coniungit^{ur}
et ita quito substantia largit^{ur}

S. 16^a

4°. Si a^{nt} ē ē ex radice dicamus dicendū ē Ex Deū a^{nt}
creare sed si hoc ē a^{nt} aliqua nascit^{ur} ex adulterio Deus cog^{it}
vatz adulterio atq^{ue} ita peccati author vel saltem comprobator ē
videt^{ur} p^{ro}p^{ri}o duo in adulterio ē spectanda 1^a actio^{ne} nāal^{is}
quoniam hūana cui coop^{er}at^{ur} Deus quia ē p^{ro} se bona a 2^a
vitiū quo adulteri contra legē Dei grāmē perficiunt cui Deus ē
coop^{er}at^{ur}

proinde nec eius author nec comprobator dici potest sic cum deus
et fuit in hitico quod hanc mandatu est o minus quam ex
imphio ubi segetis dicit o e dicendus author aut comprobator
fuit
S. 17.^a

5.º Adfectus locus ex cap. 46.º lib. Genesio ubi dicitur quod fudius
egressa ad ex finore Jacobi Resp. de hebraica synagoga totius
qua per aut persona intelligunt quod ta obitu e in scriptura
ut nulla erat probatio
S. 18.^a

6.º Genesio 9.º ad dicitur e in sanguine Ex sicut vaduit sanguis
sic etia ad per semet hanc presertim cu spuma nihil aliud
sit qua sanguis hanc docet Resp. substantia ad neq; sangui-
ne e neq; in sanguine immensa neq; ab illo pendere sed dicitur
ad e in sanguine suo offerre id vita vita enim que e. Et hanc
ad maxime sanguine nutrit atq; sanat
S. 19.^a

7.º Deus dicitur requiescere 7.º die ab operi creaturis ut constat
ex cap. 2.º lib. Genesio inde concludunt vadueia patrum
ad singulorum hanc qui quotidie frant a deo o creari Resp.
hoc male inferri ex hoc loco na verba contrarius qui obicitur
excludunt tantu creatura novam speciem ad autem suam
que quotidie creantur o pertinent ad novam speciem sed ad nova
individua speciei antea creata in Adamo et Eva
S. 20.^a

vetinis adfectus obitio valde ardua desumpta a peccato originali
quomodo omni peccati originale in adam si o sit ex vaduee
propagatur quia a corpore attribuitur vob in adam a deo qui ra
coniungit cum corpore author aliquo modo peccati e o videtur
et iniuste agere
S. 21.^a

Ad im absurdum sic Resp. o sequitur ad ex conjunctione cu corpore
in peccato conceptu talis peccati inficitur Ex ad qua e substantia
spiritualis patitur a corpore et corpus vim habet in adam
o cum ad inficitur a corpore per contactu phisicum quo solus
inficitur corpus a corpore ut vinu conicitur in vas aeternu ab ipso
inficitur vase phisico contactu sed idem dicitur infici ad quia stat
atq; ex corpore immunde et ad per se munda iustitia tamen originali

privatâ factus e hō atq; filius Adami inobediētia Adami
huic hōi imputat̃ ut sua quia ppter illā iam inobediētiā
cuius reatu implicata ē aā ipsa nā corruptio a ad malū propensio
in ipsā aā cum corpore coniuncta derivat̃ ex iustissima
ei ordinaōne dūcō utriusq; ē sicut corpus ab aā afficit̃
ita aā aliquomodo affici a corpore nā v. g. qui flaua bili
abundant dō solent ēē iracundo

s. 22^a

Ad 2^m absurdū sic Resp. dico Deum dē peccati autorem
licet aā coniungat̃ cum corpore nā culpam et labem quā
aā inde contrahit Deus dē facit utq; ad immittit instillatue
sed ex coniunctione sequit̃ sed dē pō se sed pō accidit si enim
Adā dē peccasset copulasset tamen Deus aā corporibus ut
ex utroq; copulā fierent hōes neq; tamē infecti fuissent peccato
quod igit̃ Deus coniungit vniū cū altero hoc ē pō se quod vno
inde sequat̃ aā labet hoc ē ex accidit dē ē igit̃ Deus autor
peccati

Questio 7.^a an oēs aā sint mortales

s. 1^a

Huic quaestioni Resp. negativē dicimusq; oēs aā dē ēē mortales
quonia Illuctua a rationalis dē immortales ex pō ē

s. 2^a

Sed quia affectio nostra a quibusdā Epicuri de quinq; porcis vocat̃
dō dē cum quibusdā scriptura testimoniis confirmabimus 2°.
Cicero a aliorū p̃horū auctoritatē 3° etiā validis rōnibus a
tūc arguta que contra sententiā nostrā adferri possunt refuta-
bimus

s. 3^a

Quod ad 1^m innuenda sunt sacra scriptura testimonia
quibus aā immortalitas p̃ nos paucis tantū colligimus 1^m
demonstrat̃ ē ex cap. 12° Ecclesiastē ubi hac vōba habent̃ cor:
p̃us reuērit̃ in puluē a spiritus redit ad dominū qui dedit
illū unde manifestū constat dē solū Deum aā suauis creasse
Cui autē vidimus hō etiā incorruptibilis ēē cū dē redierit in pu-
luē ut corpora sed ad

Deum reuerentem unde origine sua immutat hanc dunt
 dominus noster. 9. C. in cap. 10. Euangelii secundum Mattheum
 ita loquitur uoluit hunc qui corpus quidem interficere sed
 animam non possunt hinc uerbis 9. C. apostoli discrimen facit inter
 corpus et animam et dicit corpus possit interfici et mori animam uero
 minime quod si anima interfici non possit nomen inde sequitur manere
 fuisse et esse immortale 3. 9. C. dicit Catoni de dextera sua
 collocato hodie mortuus es in paradiso ut constat ex cap. 23.
 euangelii secundum Lucam hoc autem non potest intelligi nisi ratione
 animae cum corpus eius cruci affixum esset anima igitur post interitum
 corporis supersens manet atque ita est immortalis

S. 4^a

Illud etiam variis locis a Cicerone de promptis stabilitas in Lib. 2. et
 in Lib. 2. Illud a ceteris animae facultatibus differre dicit ut
 etiam a caduco in Lib. 2. hinc 67. Illud esse diuinum quid et in
 patibilibus dicitur pronuntiat et in Lib. 2. de gradibus animae cap. 3.
 ita loquitur restat ut sola mens extinguitur aliquid autem
 diuina sit nihil enim cum eius actione communicat actio naturalis
 Denique in Lib. 12. Metaph. dicit mortui corrupto corpore per
 manere

S. 5^a

Hic etiam locis addamus et auctoritates Platonis qui
 variis in locis hanc animae immortalitatem diuersis confirmat
 argutis spiritum in Phaedro in 1. de Republica in Gorgia et
 in Timaeo 2. Proclidis poëta antiquissimi qui in suis de
 uita deorum præcipue hæc uerba profert

τοῦτον δ' ἀθάνατος ἐς ἀγῆστος ὦν δὲ ἀνάττος

De anima est immortalis et nunquam senescens uiuit semper 3. etiam
 adducimus Ciceronis testimonium qui in 1. Lib. Tusculanæ quest. sent.
 entia nostra quibusdam argutis stabilire conatur

S. 6^a

Hic auctoritatibus addamus testimonia quorundam gentium Aegyptii
 crediderunt animam immortalitatem ut testatur Herodotus in 2. Diuides
 et Galli uenerunt hinc Casare Lib. 6. suorum comment. item
 Graeci et Romani hinc Cicerone de amicitia hic testimonio
 male opponitur sententia Epicureorum nam paucorum hominum male
 feriatum somnia non extinguunt cunctam rationem quod in uariis
 Cyclopoëta innuat

S. 7^a

Ad id confirmandum sunt ista valida rationes quarum ista
 scilicet habet motum suum percipit et iudicat res immutabiles
 incorruptibiles et aeternas et quamvis apprehendat materialiter hoc
 est cum phantasmatibus iudicat tamen immutabiliter. Dico unde
 res materiales ab immutabilibus. Ex ipsa quoque est immutabilis incor-
 rupta et incorruptibilis cons. pr. quia inter percipientem et
 rem percipit aliquam oportet esse proportionem et similitudinem et
 igitur per animam aliquid immutabile cognoscere nisi ipsa quoque sit
 immutabilis

S. 8^a

2° de corruptibiles quanto magis immutabiles tanto magis
 etiam deficit in virtute sua actione et usu quod patet omnium
 rerum phyicarum nempe corporum hominum plantarum et brutorum induc-
 tione. De cetero in potentia affixis organo corporeo deficient
 quia visus et auditus in sensibus sic deficit ut diutius
 illud in sensibus imo perfectius. Illigum homines qui diutius
 vivunt. Ex corruptione est obnoxia anima humana

S. 9^a

3° nihil potest subsistere potest corrumpi materialiter nisi substantia ali-
 qua pariter gratia quemadmodum latet diffinitio in lib. 1° de gradibus
 cap. 4° sed anima rationalis est potest subsistere ut constat ex 2°
 lib. de anima cap. 1° neque cum ipsius corruptione coniuncta esse
 potest alicuius substantia gradus cum simplex sit entitas anima igitur ratio-
 nalis corrumpi potest

S. 10^a

4° dicunt inter sensum et intellectum una haec est quod excellentius
 sensibile corrumpit sensum id videtur intellectui est accedit et omnium
 debilitat aut offendit neque corrumpit excellentibus operationibus
 sed magis perficit quod autem tale est incorruptibile

S. 11^a

5° substantia carens quantitate potest corrumpi a causa quantitate
 habente sed anima substantia caret quantitate nequit. Ex corrumpi ab
 illa causa cum virtute corporea que simplex est cum quantitate con-
 iuncta est

6° corruptio a interitibus ϕ ϕ nisi ubi ϕ contrarietas ad autem
 gloria ϕ habet contrarietatem ut a contrariis composita ϕ ad
 interitibus ϕ ϕ obnoxia S. 13^a

7° si ad humana ϕ mortalitas sequens naturalem appetitum ϕ
 irritum a vanum sed hoc dici ϕ debet Deus enim a natura nihil
 frustra faciunt ita autem hoc natura ducit appetitum beatitudinem
 ipsamque Deum beatitudinis auctorem nisi quid forte cum humani
 habitus excedit nihilque sapienter dicimus sed tantum belluarum more
 appetitum sensitivum ϕ vero ratione regatur nihilque hoc magis habet
 in vola quam ut post obitum suum vivat perpetuo qui appetitum
 cum in hac vita explevi ϕ possit futura vit alia in qua explevi
 valens S. 14^a

8° si ad humana ϕ mortalitas sequens inde Deum nullam
 rerum humanarum curam gerere a iniustissimum ϕ (absit vobis blas-
 phemia) nomine iniquissimum ϕ ut boni a pii perpetuo opprimantur
 a malis a impii sint miseri a contra impii a blasphemii contra
 vitam dogant hoc autem ita ϕ habet in hoc mundo si igitur praeter
 hanc vitam nullum aliud ϕ saeculum in quo ad superstitis manant
 a si bene ϕ gesserint felicitate aliqua afficiantur a si scelerosi
 a impie debita poena puniantur nomine sequitur Deum nulla
 iusti a iniusti curam tangi a iniustissimum ϕ sed hoc ϕ absurdum
 igitur a plane impium Ex illud S. 15^a

Coniungit autem Deus ϕ potest aut ϕ vult aut potest a ϕ vult aut
 vult ϕ potest aut potest a vult ut ad humana sit immortalitas
 si ϕ potest arguitur impossibile quia nulla implicat contradictionem
 animam humanam ϕ immortalitatem si ϕ vult ϕ iniustus quia ϕ vult
 quod iustitia postulat quia bonis bene debet ϕ a malis male
 quod ϕ fit nisi in altera vita si potest a ϕ vult idem absurdum
 sequitur si vult a ϕ potest ϕ aliquid defectus requiritur Ex ut possit
 a velit sustinere animam hanc perennem S. 16^a

Ita Graecis soluta sunt quae quidam contra ad immortalitatem
 rationibus adducunt ϕ ita arguantur illud quod naturaliter pati potest
 naturaliter etiam corrumpi potest sed ad vivendum hoc v. g. visum

pate pt ē igitur corruptibilia Resp. cū corruptio proprie dicta
ex 4° in qualitatu pugna proveniat ad hūc hūc qualitativus
carent ē posse dici corruptibile ut corruptibilitate inferri
posse ex eo quod ad hūc hūc quandoq; patitur quia hūc hūc ex solā
rerū monstru cognitione excitari pt et ē passio corporea sed
spiritualis

s. 17^a

2°. adferunt locū ex Ecclesiaste cap. 3° dormitū ubi habentur hae
verba omne ē in terris hūc et bruti et aqua utuntur conditio
sicut moritū hūc ita etia bruti moriuntur Resp. docet ibi Salo.
moveri quod ad hūc hūc et hūc quae cadunt sub sensu iudicat
nihil aliud quā aqua ē conditio hūc a bruti et hūc a bruti
ex aquo moriuntur ceterū hoc iudiciū ē fuisse Salomoni pro:
batū patet ex ultimo cap. eiusdē lib. ubi hae spiritus Dei
promittat in mort hūc corpus hūc in pulvere spiritu
autem ad Deum

s. 18^a

3°. quando hūc moritū (Cinquunt illi) nihil videmus ē corpore
exire Ex. ad hūc cū corpore exinguitur Resp. nihil mirū
hic ē cū ad sit substantia incorporea et invisibilis nos nihil
videre credi ab hūc ad agitur cū invisibilia videri nequeant
ē sequitur tamen ad ē manet superest nā si hoc habet
locū negandum etia ē Deus cū a nobis videri ē possit

Quaestio 48^a an oēs ad sint divisibiles

s. 1^a

Quando querimus an ad sit divisibilia. secundū ē hanc quaestione
divisio modis illi possit nā ē hic pt ē sensus an ad dividat
in parts substantias 2°. an ad dividi possit in facultates et
3°. an dividat secundū quantitatem de diversis hūc quaestio
sensibus mens nostra apprehendit ē s. 2^a

Itaq; 1° dicimus ad in grā sumptū dividi in vegetativa Resp.
hūc et vegetativa tanquā in species et parts substantias ut obstat
quod ad vegetativa constituit speciem specialissima nempe hūc
et vegetativa et sensitiva species specialissimas ē constituunt ē in

metu. ut omni modo divisionis membra aequaliter distent ab
individuo res clara est in divisione aequali quae aequaliter dividit in se
a butrum butrum in se species subalternas habet vero species spec-
tissima ut obstat quod via sunt in hac divisione membra na-
i divisiones binomiales bene sunt quamvis o sunt ita accurate
ut binomiales o. hac divisio binomialis ad binomiale reuocari potest
hoc pacto ois ad vel est rationalis vel irrationalis rationalis est formale
principium huius irrationalis dividit in vegetativam et sensitivam ut
impedit quod superior ad gradum includit inferiore id est o tollit
continuatione una omni species potest contineri a virtualiter includere ois
perfectiones alterius quamvis o possit una species includere altera
formaliter.

S. 3^a

2° dicimus aam dividi in 4as facultates utrumque in vegetativam sensi-
tivam locomotivam et intellectivam ut patet ex 2° ad definitionem quae a
nobis proposita fuit et examinata immo a partibus Thomae Sancti
contra Deum dicimus hac potentia a facultate distingui ab ea
realiter

S. 4^a

Rationibus quibus sententia nostra confirmatur haec sunt i^o realia
est distinctio inter eam et causam atque substantiam ad eam ois
facultati. Ex hac facultate distinguuntur realiter ab ipsa

S. 5^a

2° nullum accidens potest esse reipsa idem cum substantia quia id implicat
contradictionem id quod est in subiecto identificari cum eo quod o
est in subiecto sic omni sequentibus illud est a o est in subiecto sed facit
statum sunt accidentia ad Ex o sunt idem cum ad essentia

S. 6^a

3° potentia est reipsa idem cum substantia sequentibus aam agere
per suam essentiam immediate atque nullum ois creati immediate
agit per suam essentiam sic omni est actus purus et a Deo in operi-
ando o distaret

S. 7^a

Denique ad a potentia sunt sub diversis quibus na ad est sub-
stantia a potentia est qualitas Ex sunt realiter

S. 8^a

Ab contraria i^o ad est principium operandi Ex o agit potentia in-
mediata resp. aam et remoti principium suum operandum po-
tentia vero proxima

S. 9^a

2° ad est immediatum principium suum potentiam Ex a operandum

17
Risp. urgando si quela d'ni e par rāo potuitariū a op'ationū
nā potuita fluit ab essentia ad pō simplicē amātionem
d' autm pō nāa a realem actionē sed op'ationē ad d' sine actionē
exercent d' d' aut actio presupponit potuitā actiua idcirco inter
essentia ad a cū op'ationes interueniunt potuita cū fuerit
p. 16^a

2^a Questio longe difficilior e de diuisibilitate ad secundū quantitātē
sed ut haec questio recte intelligat' sciendū ē id quid sit diuisibilitas
respectu quantitatis de quot modis alicui rei accidere possit
p. 17^a

Quod ad in diuisibilitate secundū quantitātē ē illa que exercet' pō
partes iniquales inales a quantitatis 2. notandū ē illā diuisibili-
tate posse competere alicui rei vel pō se vel pō aliud posteriori
sensa quat' an d' ad sint diuisibiles pō aliud nempe pō mām
quā informant
p. 12^a

Ad ita explicatio hanc questionē sic sequentibus conclusionibus
demonstramus ad Vegetalia in plantis a sensitiua in animalibus
imperfectis sunt diuisibiles haec diuisibilitas clarissima ē in pla-
ntis ramus aut ab arbore excisus uiuit adhuc hoc etiam manifestū
est in quibusda' brutis ut serpentibus quolibet aut pars seu
portio separata uiuit
p. 13^a

2^a conclusio talis ē forma animalium brutorum perfectorum sunt etiam
diuisibiles quia diuidunt' diuisione sui subti ut hoc aut' intelligat'
sciendū ē formā disparatam diuidi posse diuisione sui subti vel
quia manet in partibus subti diuisio vel quia interit pō diuisio-
nē sui subti formae animalium brutorum perfectorum prioris sensu d'
sunt diuisibiles nā si ab ali' brutis p. g. pō d' deuiamus d' manet
forma in ea parte sed illico absq' ullo sensu a uita hanc partē
facile cernimus sed posteriori sensu diuisibiles sunt pō diuisione
aut sui subti in pristina uisib' redigunt'
p. 14^a

3^a assertio haec ē ad rationalis ē indiuisibilis hoc ē quod pō
inueniunt' quando dicunt' ad rationalis ē tota in toto a totum
in qualibet parte haec assertio p. quia sicut d' inale ē corporeū
a pō consequens quantū a extensū ita oc inuale ē inexten-
sū a inextensū a pō consequens indiuisibile sed ad hūana ē
inuale ē igit' inextensū a indiuisibile

Contra hanc ultimā assertionē quodā objectiones adferunt quibus
 Resp. 1° si aa sit tota in una parte dicit tota in alia quia
 cū totū ē alicubi nihil illud ē extra partē quū totū ē alicubi
 tanquā in subto suo adequato et perfectibili nihil illud ē
 extra sed cū aa v. g. sit in digito ibi dicit tanquā in subto
 adequato et perfectibili sed tanquā in parte falsū ē igit. aa
 dicit tota in alia parte quia singula parts simul unū totale
 et adequatū subto perfectibile constituent

S. 16^a

2° hoc videt implicare contradictionē totū ē in toto et totū in
 in quolibet parte quia totū dicit pars neq. pars tiam ē totum
 Er. quod ē totū in toto dicit totū in parte Resp. nulla ē contradict.
 tū quia totū dupliciter accipi solit primo pro eo cui respondet
 parts in quā actu dividit et sic sumit positū 2° negativē
 pro eo quod dicit dividi in parts sic dicimus aa rationale ē
 tota in toto et tota in quolibet parte quia dicitur in parte sic
 dicimus angelū ē in loco definitivē totū in toto et totū in qua:
 libet parte p^o quāda presentia locale

S. 17^a

3° videt inde sequi digitū v. g. intelligere partē dicit opus ē ubique;
 aa ē originaliter sine radicaliter ut ibi exeat oēs suas functiones
 aa igit. ut in digito dicit exeat in illo actionē intelligendi sed alias
 operationes nempe vegetandi et sentiendi

S. 18^a

4° si aa ē tota in toto et tota in quolibet parte hinc aliqua
 parte amputatā aa dicitur superet atqui hoc ē absurdū Er. a illud
 Resp. in hoc casu aa p^ophera corpus dicitur relicta sed cessat
 ab informāone illius partis amputate

S. 19^a

5° aa ē tantū in cerebro quia congruit ut id quod totius cor-
 poris regimē obtinet in cerebro tanquā in arce habet dicit
 quia in sola capite exeat simul dicit in huius extrinseci sensus
 qui zētū intelligendi intromittit et apparitores sunt Resp. ex
 hoc dicitur concludi aa quod ad suā substantiā dicit ē in singulis
 partibus corporis sed duntaxat quod ad aliquas eius functiones
 peculiari modo quibusdā tunc partibus inest ut capiti quod ad oēs

Sensus extendit exceptis tactu qui per oia corporis membra
peruenit itaque quod ad internas fortitudinis facultates sicut
fauellas et adiutrices

s. 20^a

6° aa duntaxat e in corde quia cor e fons vite cuius
beneficio oia vita acria aduincuntur et a quo calor per su-
gulas corporis parts diffusus oia membra fouet suisq; viribus
instruit tu quia cor ad viuacitatem ad commouens ut tra hinc
rem cupiditate viuacitatem inflammatur Resp. hoc argumt tam-
tu concludere aa e in corde ut in fonte caloris spiritus
officiu a se sibi appetitum sensitui a quo varice perturbaciones
oriuntur e vero illic duntaxat secundum informacione e

Finis questionum de aa in gre

Questiones quedā de aa vegetatiua

s. 1^a

1^a questio que a nobis e pertractanda talia e quorū
sunt ad vegetatiua facultates Resp. sunt e numpc alioce auctrice
et generatrix tot in sunt potentie aa vegetatiua quod sunt haru
operaciones sed aa vegetatiua nos operacionis utensur et alia in 16.
2° de aa cap. 4° que a tribus facultatibus supra nominatis
promanans numpc nutritio accretio et gao quam 1^a pertinet ad
conservationem individui 2^a ad maiorem perfectionem secundum molem
corporis et 3^a ad propagationem et conservationem speciei

s. 2^a

In his hae tres potentie e medioce discrimen e i^o quod obum nu-
tritionis e alimentu prout e substantia accretionis prout e quantu
gaois prout ipsius inueniunt aliquid viuunt Simile gigni pt
dando quod virtus nutritiua toto tempore vite postulet auctrix
deficiat ubi viuens ad etatem consuetudinis paruenit gratia vero
deficiat in us quoru etas ga ffata e duntaxat hae auctrix quam
auctrix facultas per totu corpus diffusa e gratia vero etiam a
definita sibi obtinet

s. 3^a

At videtur quod hae diuisio facultatum aa vegetatiue e si bona i^o
quia si facultas augmentatiua est spes facultatis vegetatiue

ubiique foret augmentativa ibi foret vegetativa sed contrarium
docet experientia nā in igne ē facultas augmentativa scilicet
in manū obtam ignis augez idē videtur Aegypti representat:
tant igne per sonē baculo immittitur et humer, in igne ē ē fac:
ultas vegetativa Resp igni accretionē tribui ē proprie sed me:
taphorice ignis in proprie ē p̄t dici augeri cum ē laborat conditō:
ut quae requirunt in accretione proprie dicta quarū mentionē
facimus in compendio nostro phy

4.
2.^a facultas gratus ē vidēz ēē spēs facultatis vegetativa
quia ē communis oibus quae producta sunt facultat vegetativa
ut patet exemplo mulierū infarundarū Resp facultat quādoq;
ē sine operatione nempe quando obicit aliquod impedimentū
ut humen p̄p̄tā fructū datus ē ut patet exemplo puerorū
et hūc

s. 5.^a

2.^a querit quid sit nutritio et quomodo fiat et questionē sic Resp
dico nutritionē ita poss. definiri nutritio ē conuersio alimentū
in substantiam corporis aut assumptio illud quae perficitur per
potentiā nutritiā ad op̄e nativi caloris coquantis et instauram:
entis. conectionis ut instaurat fiat in tā illud quod in corpore
absūmī capax

s. 6.^a

2.^a questionē sic satisfacto dico ut alimentū conuertat in substantiam
corporis alit h̄t subire conectionē 1.^a fit in ventriculo (nā
masticatio et permixtio cibi in ore ē ē coniectio sed preparatio ad
conectionē) illa coniectio alimentū variat in cibū et p̄p̄tā
illa coniectio appellat chilificatio 2.^a ubi alimentū per angustias
intestini viat in hepate per vna maiore deductum ē vi cabris
haec parti insidentia 2.^a subit conectionē et conuertit in humorē
quendam crassū qui chimus dicitur et haec 2.^a coniectio appellat
chimificatio 3.^a cibū excrementis purgatū sanguis in amplā
quandā vna eandē nuncupata recipit quae quia variat ē
diffusa ramalis in corpore parit excrementa h̄c cibū alim:
enti distribuit postquā alimentū in distribuit ē a minutis
quasq; corporis parit subit in illud 3.^a et perficit conectionē
desquirit inmodatq; in videntia substantiam conuertit et haec
3.^a coniectio appellat alimentū per corporis parit dispositio

s. 7.^a

3.^a querit quid sit augmentatio hūc questionē sic Resp. accretio

E motus vitalis ab aâ vegetantur omne beneficio facultatis augmen-
tatione a calore naturalis quo suscepto intraq; digesto alimento
idē numero vivens a minori ad maiore promovetur quantitate
ut sua natura consentaneè apparere possit

S. 8.^a

4.º queritur quid sit facultas generativa a quid sit grâs singulis
R^{esp.} a deo 1.º potentia generatrice nihil aliud eē quā facultatem
ad vegetantem per quā a re aâta producit res alia vivens in se
speciei cum grâta grâs vero ē actus cui opus quod fit a pot^{en}
tia grâta quo corpus aâatum perfectū ex genitali mātā sive
semine procreat aliud aâatum sibi simile ut propagatio et
perpetuitas speciei in viventibus conservetur

Finis questionū
de aâ vegetatiuâ

Quæstiones de aâ sen- sitivâ

Quæstio 1.ª de speciebus sensibilibus

S. 1.^a

Quidā quæstiones de speciebus sensibilibus quæ vulgò intentionales
vocantur a nobis exagitanda sunt ut ad aliquā earū cognitionē
pervenire possimus

S. 2.^a

1.º queritur an tales species necessario sint admittenda huic quæst.
sic R^{esp.} dicimus species necessario requiri ad sentiri dū idq; hoc
modo probamus 1.º obitum longinquum o pot percipi sine medio
quorū autem illud modū nisi aliquid difeat ad sentiri hoc autē
quod defert per modū ē species intentionalis

S. 3.^a

2.º cognitum debet eē aliquo modo in cognoscente atque obitum

cognoscitur a facultate. Ex. debet esse aliquo modo in facultate cognoscitur atque o in facultate materialiter ut obiectum notum est. Ex. o in facultate cognoscitur per species intentionales.

S. 4^a

3° constat experientia oculum per specilla concava acutius videre cuius rei alia causa reddi o potest nisi quod in antro magis unius species et ad representandum aptiores reddantur quam admodum solares radios in cavitatem vitri magis uniri compertum est.

S. 5^a

4° unusquisque nostrum in se experitur si quoniam videat hominem quem antea nunquam videbat formari in illo notitiam quandam quam antea illa visione o formasset. Ex. aliquid procedit ab obiecto in quo fundatur illa notitia a illud est species intentionalis.

S. 6^a

Quaestione an sit sequitur questio quid sit 3° post quaestionem an dicitur species sensibilis intentionalis nuncupata sequitur questio quid sint huiusmodi ratione rei.

S. 7^a

Quod ad 1^{am} sciendum est vocari species quia sunt quaedam imagines a forme veluti spirituales cum rerum quae sensibus nostris obiectantur 2° notandum appellari intentionales duplici de causa 1° quia magis sunt immutabiles quam obiecta quae representantur 2° quia per ipsas sensus tendit in obiectum v.g. cum oculus percipit colorem distantem dicunt philosophi in oculo esse eum recipi similes. Cuiusmodi quaedam ipsius coloris hoc est qualitatem aliquam quae ab ipso colore per intermedium aeris propagatur et in ipso sensu visus recepta ubi habitat ipsum colorem representandi.

S. 8^a

Quod ad 2^{am} spatat huiusmodi est species intentionalis ita definitur potest species intentionalis est quaedam imago a similitudo obiecti sensibilis per se quae ab obiecto ad sensorium propagatur et in facultate ad obiectum sibi congruenter percipiendum.

S. 9^a

3° queritur utrum illa species sint corporales an incorporeae o cum videntur esse incorporeae nam si tales essent o haberent proportionem cum organo corporato deinde mouerentur per medium ut patet in sono quidquid autem mouetur corporeum est et aliter.

partem illam species d' videtur de plano corpore quia in momento
vel saltem breui temporis spatio deferuntur ad sensorium ut videtur
et in speciebus sensibilibus per quod agna e longinquo cernimus
S. 10^a

Dicendum haec species de indies cuiusdam naturae inter naturam corpo-
reā et incorporeā sunt cum rari huiusmodi immo et incorporeā et
immuāles si confabuntur cum rebus sensibilibus quas representant
proportionē etiam habent cum organo quatenus representant obiecta
organum proportionata et sunt vera signa et simulacra rerum
obstantium et hoc respectu possunt dici aliquo modo immuāles
S. 11^a

4° queritur a quonā producantur species intentionales sensibiles
Resp. produci ab obiectis in medio bene disposito et intra sphaera
actiuitatis cuius constituto quod sic illustratur sicut igitur intra
sphaera sua vim habet produendi calorem in subto idem et corpus
luminosum diffundendi lumen in etiam existimandum e obiecta sensibilia
vim habere ad produendum suae species in subto apti dispositis
et intra cuius sphaera constituta et sic colores in medio bene
disposito speciem suam producant saporis suam et sic de ceteris
S. 12^a

Ad hoc d' videtur de verū quia species sensibilis multo nobiliores
sunt quam obiecta a quibus transmittuntur dicuntur d' ex aliis quia
possunt alioquin offendi etiam suā dignitatem videretur per vero
species de nobiliores obiectis quia haec species indies naturae sunt inter
materiales et spiritualia accidentia utpotest defecationis naturae quam
illa et crassioris quam ista Resp. negando species de nobiliores
naturae quam obiecta quae illae representant et a quibus offunduntur
remittuntur color perfectius aliquid e quam eius imago et propter
hanc rationē de imaginum intentionale id e diuinitatem et imperfecti
nuncupatur ut species absolute dicenda sunt forma media inter
materiales et spiritualia accidentia quasi inter illa media dignitatem
gradum obtineant sed quia aliquantulum antequam e materia et d'
cadunt sub sensu ut omnia quorum similitudines sunt a tamen ad
spirituale naturam d' pertingunt
S. 13^a

5° queritur in quonā sint illae species tanquam in subto Resp. de
in medio et in organo subiectiue attinguntur sequuntur inde accedunt
migrare de subto in subum Resp. negari illud inde d' sequi
quia species producta in subto d' migrat per partem medii ita ut i'
sit in una parte dandi materia

sed diffundit simul et simul per totum medium sicut lumen a luce
productum uno veluti momento extendit per totum aërem. Ex
una et eadem numero species est in medio et in organo et cum
incipit ab organo et desinit in medio

S. 14^a

2° videtur illud fieri et posse ut eadem species sit in medio et in
organum sic ut accidens quia numero est in pluribus substantiis
Resp. nihil inconueniens esse dicere accidens aliquo modo spiritui
alibi posse esse in pluribus substantiis partialibus que sibi sunt
continua et contigua sicut

S. 15^a

Denique queritur an species sensibilis et intentionalis etiam a
sensibus percipiantur v. g. an species coloris ab oculo videatur
et sicut de color ipse Resp. species nullo pacto a sensibus percipi
quia nihil est quod visus percipiat nisi coloratum et luminosum
species vero visibiles ut sunt colorata ut luminosa sed tantum
coloris et luminis representatione

S. 16^a

(At Cinquies) interposito vitro quodcumque ultra illud intrinsecum
videtur eodem affectum colore ut tamen verus ille color est. Ex
tamen dicitur species et imago coloris que visum terminabit et sic
ipsa species sensibilis percipitur Resp. colore qui videtur in rebus
ultra vitrum existentibus in illis reipsa est sed de ipsius
vitri colore que tamen visus in alio subiecto cadere debet iudicat
quod mirum videretur debet cum sensus plerumque debeat in ap-
plicatione subiecti ad locum

Questio 2^a

De numero sensuum externorum
et inter illos ordine

S. 1^a

In precedenti quaest. nota de speciebus sensibilibus valde ab-
usa et multis inductis difficultatibus a nobis fuit exposita num-
agendum de sensibus externis 1° in hac quaest. horum numerus
est indagandus

S. 2^a

Afferimus 5° e sensus externos nec plures nec pauciores
nempe visu auditu olfactu tactu hic accensum aut numerum
1° ostendit ex quibus sensibiliu 2° et 5° sensus organo quodam
aut sunt illa sensibilia quodam etia organo et conspectu nostro
physico constet

S. 3^a

Contra hunc numerum hoc obicit 1° gustu 2° distinguuntur a tactu sed
et tantu tactus speciem atq; ita inde liquet 3° et tantu sensus
externus Resp. gustu 2° distinguuntur a tactu lat et communiter
sumpto sed distincte proprie hoc aut modo ponit tactus tanqua
diversa facultas a gustu ob distinctum obiectum formale

S. 4^a

2° si 5° eum sensus externi illi in singulis animalibus existunt
sed aliter se res habent na talpa visu caret itaq; Vulpes
si fides adhibenda sit Linio lib. 9° de hist. anal. cap. 12°
Resp. quoniam ea sensus in omnibus animalibus existit 2° tamen
propheta necesse est ut in omnibus illis suas oia facultates exco-
cat quia in omnibus illis 2° repant organa disposita v. g. in
talpa organu visus quare ut 5° eum sensus externi sensum visum
aut retineamus satis 2° quod in aliquo animali illi 5° sensus
reperiatur et in nullo plures sunt

S. 5^a

Quod spectat ad linguam inter se ordinem 2° praesertim ordo
inter illos caruit unus necessitatis et alter dignitatis ordine
necessitatis praecedit tactus deinde gustus olfactus auditus
et visus contra vero ordine dignitatis praecedit visus deinde
auditus et postea olfactus gustus et tactus eadem oia longe
ante collit visus tu ob admirabile organi fabrica tu ob nobi-
litatem obiecti huius etia modum percipiendi obiecta qui cum
promptissimus et clarissimus

Questio 3^a

Quomodo fiat visio an per
emissione radiorum ex oculo an
vero per speculum receptionem

Haecmas de sensibus externis in communi nunc de singulis

quest. praestanda sunt et 1° de visu ut omnium nobilissimo et
haec 1° questio exagitantur an visio fiat per extramissionem
id est an aliquid ab oculo mittatur et foras producatz ad obta
visibilia an vero visio fiat per intromissionem ita ut nihil ab
oculo mittatur sed ad ipsu ab obiecto aliquid amandz ipsiq;
sit receptaculu specierum visibilium

S. 2°

Plato in Timaeo docuit affectu esse affici imagine aliqua a re
visa effluente sed emicare ex oculis luce quae una cum
lumine externi aeris obitum quasi manibus prehendat
ipsunq; suo contactu divisibile efficiat tunc vero refundi
lucem ad oculu affectu alteratione alterati visibilia a ubi
in pupilla insidet fieri visione

S. 3°

Contraria sententia nos nemus docimusq; visionem esse fieri per
radiorum ex oculis emissionem sed per specierum receptionem hancq;
sententiam 1° variis Atilis auctoritatibus confirmamus 2°
quibusda rationibus stabilimus quod ad 1^{am} Atilam in cap.
7° lib. 2° de aa textu 67° et lib. 3° cap. 12° et in lib. de
sensu a sensu cap. 2° in his inquit obus locis affert visi
one tanquam fieri per specierum receptionem

S. 4°

Variis hinc Atilis auctoritatibus quaedam ad illud confirma
nda rationes addamus et ita se habet credibile esse et tam
exigua pupilla tantam lucem recipere ut obitum ingentis
magnitudinis utpote caelum collustrat illudq; faciat divisibile
imo hoc est prope impossibile

S. 5°

2° lux illa ex oculo egressa ad obitum v. g. ad caelum perducta
usq; ad oculi pupillam resilire debet cum solares radii longi
validiores sunt ut tamen a terra descendit repercussus ad maria
usq; aeris regione reflectuntz

S. 6°

3° si spiritus visui ex oculo mittentz sequentz ex hac conti
nua spiritum ab oculis consumptione a effusione corpus
debilitari debetq; vires emouari ratio cony. est quia in qualibet
alia spirituum effusione ut v. g. sectione vena id contingit

S. 7^a

4° Si ex oculis nostris manet lumen quo apprehenduntur obiecta illud lumen diurno lumine aut fortius ē aut infirmius fortius ē nequit quia datur maior fulgor quā solis sibi infirmius ubi sunt quod aliud obiecta cernere manifestum ē ut oia parva lumina a magnis offuscantur a obiectis interdiū lucet nocte aurum videtur quia a nullo maiore lumine opprimantur sic Ex. nihil interdiū videmus

S. 8^a

5° quidquid sublimi debuit id ab eodem sibi recipiat necesse ē at nimis excellens aspectabile perimit instrumentū visus Ex. ab instrumento visus tanquā sibi utipi debet

S. 9^a

Sensu; cū alii sensus percipiant sua obiecta patiēdo d agendo quidam idē dicunt de visu cum oīum sensuum videatur par ē ratio p. v. reliquos sensus percipere obiecta sua patiēdo quia cum audimus offacimus gustamus a tangimus nihil mittimus ad singula sed potius singula mittunt aliquod ad sensus sic nū vox venit ad aures aēr odor infertur ad nares res sapida ad linguā a res tactilis ad tactū

S. 10^a

Super dā ut quibusdā argumentis quæ contra sententiam nostrā adferuntur breuiter Resp. 1° si visio fiat recipiēdo spēm in oculum etiā magnitudo recipiat necesse ē at hoc ē absurdū si fieri nequit quomodo nū v. g. magnitudo montis ad v. angustia pupillæ foramine recipi potest Resp. 2° percipi ipsā montis magnitudinē ināalem ē nū p. foramen tā paruum quantum pupilla ē recipi potest sed eius imaginē a spēm quā aliquo modo immutali a spirituali

S. 11^a

2° res imposita pupillæ ē videtur id q. ppterā accidit quia radius impeditur quominus extra sese effundat Ex. visio fit p. emissionē radiōrum Resp. hanc ē eā ratiōne sed iudiciū illustrari debet ad ostendendā spēm

S. 12^a

3° verisimile ē ē imaginē immutabilē p. reū quā vno ictu videmus Simul oculis illabi a tā exigua pupillā tantam

inflavitur imaginē copiam habere quin se multis perturbent et
impediant praeterea cum nihil sit quod eas componat et distingua-
re perturbare congruere habeant Resp. haec species sibi impedi-
mento non esse potentia non degravare nec sua mole aut contrari-
etate se excludere cum non sint corpora nec contrarium habeant na-
se perturbare quia ubicunque existunt sua distinctio et sig-
nificandi vim retinent

§. 13^a

4° si visus non fieret per transmissionem nulla alia nocte aliquid
cerneretur atque multa alia cernerent in nubria solis autem
v. g. nocte videntur et mures appertendant Ex. cernerent transmi-
tendo Resp. solum oculorum substantiam esse aliud oculis lucidiorē
proinde aptiorē ad recipiendos et videndos colores quod vero mures
capiant eadem est praecipue odoratus qui in illis est aerior

§. 14^a

5° si visus transmittendo non fieret nullum aliter videndo cadere et
interficere posset at per alia quodam videndo pervenire v. g. Basil:
seorsum per radios optici venenati missione cadunt et interficiunt
hinc Clinio lib. 8° cap. 20° Resp. si hoc verum sit de Basilisco
non est spiritus ab oculis manans sed venenato quodam vapore
ab ore exsurgens et in aërem ductato hoc interficere

§. 15^a

6° radios ex oculis proflere iudicant per specilla illorum qui:
suo visus acutus non est non admodum oculis radios debiles firmos
et deducunt ultimus Resp. specilla illa fungi mures oculi et im-
agines obtinere recipere

§. 16^a

Unde adferuntur duo loci ex Aristo de promptu^{is} et de promptu^{is}
et ex 3° Meteorologicis ubi agitur de viridis parietis et viridis dicit
fieri refractione visus aut radiorum virtualium et ita facta visione
fieri per emissionem radiorum ab oculo per rem visam hinc testimonium
de promptu^{is} et ex 3° lib. de celo cap. 1° hic autem ratione adferri eum
quidam nuncupatus Clutiphos propria sua imagine in aëre tam:
quam in speculo cerneret eandem et ait quod ob visus infirmitatem
visualis radii in propinquo aëre sunt fracti unde illi erat aëre
pro speculo a quo radii visui reflectebantur Resp. in his locis Aristo
non ex sua sed ex aliorum loqui sententia cum autem Aristo nuncupet
opticonum doctrina de modo videndi notissima est et quae vulgaris est
hanc sequentibus ipsi quoque sua nondum tradidisset in doctrinam Meteorologica

ad Iride et alia Meliora declaranda et rekinvo maluit quā suam
profuse opinionē in lib. autem de sensu et sensib. et in aliis locis
autē laudatio ubi et profuso hanc pertrahat mēam suā canit;
meritoque hinc hinc aperit.

Questio 4. De medio et obto visus

hactenus de modo quo visio fit egimus nunc de medio a obto
visus dicenda et de medio quod est perspicuum perspicuum autē
ita ab Arle definitur perspicuum est quod est sub proprio sed sub ali-
mo coloris colore.

Ut hac definitio perspicui perspicua reddat dicenda est perspicuum
bisariam sūm apud Arle i. pro quolibet corpore transparentē
qualia sunt aer aqua quod vocari solit perspicuum indefinitū
sive inhemminatum quod vimirū aspectus in illud exornat
et subsistat sed ulterius videndo commot ac totū pervadat 2.
hinc dicitur perspicuum accipi pro corpore quod lumen in se habet
nec tamen translucidū et ob admixtā videlicet densitatem idēq;
hemminatū dicitur cuiusmodi sunt astra cōq; res coloribus imbuta

Pursus aduandū est perspicuum secundū priorē nōnem 2.º et unū
quod proprio lumine collucet aliter quod alio Arle in illā
perspicui definitione complexus est et perspicua hemminata quod
hac nōtatione ad oculū speciebus minime insensant nec oīa
perspicua inhemminata sed ea tantū que ab extraneo corpore
lumen accipiunt et inhemminata lustrata sunt inhemminata vād ut aer
aqua chrysellus vitru aliaq; id genus

Hac de perspicuo quod undū de visus antē nunc de obto illius
quodplex est nempe lumen et color lumen ita definitur ab Arle
lumen est aeris perspicui quatinus est perspicuum hac definitio ut clara
sit lumine indiget lumen i. dicitur de aere quia est forma quadā
accidentaria subhuius actiōis et perspicua 2. dicitur aeris perspicui
inhemminati quod est in exteriori tantū superficie lumen suscipit
sed illud dūo imbibit ita ut aspectu se penetrari suat ut sum

virtutē aëris aquae aliaque corpora per quae lumen ad oculum meum
praeterita sciendū ē aliud ēa perspicuum potentia a aliud aëre
perspicuum potentia vocatur quod licet nullo lumine perfundatur
ad illud tamen imbibendū potentia retinet tale perspicuum ē v. g.
aëre in mediā nocte a profundā caligine perspicuum verō aëre
dicitur quod se toto lumine recipit ut cum id ē aëre radius solari
bus ē collustratus hic perspicuum in aëre intelligendū ē ite ut hic
sit sensus. huius definitionis lumen ē aëre corpus aëre tran-
sparens quatenus ē transparentia
S. 5.

Quod attinet ad colorem sciendū ē Aristoteli duas definitiones
coloris attulisse 1^{am} in lib. 2° de cōsensu cap. 7° hoc pacto color ē
motum perspicui in aëre 2^{am} in lib. de sensu et sensibili cap. 4°
hoc modo color ē terminus perspicui in corpore terminatus prio-
ri definitione hic ē sensus color immixtione specierum immutat
quod aëre perspicuum ē posterioris verō talis sensus ē color ē in
superficie corporis quod translucentia ē v. g. parietis

Contra utramque definitionem quoddam adferuntur quibus breviter
Resp. contra 1^{am} adfert instantia desumpta a luce solis a
reliquorum syderum quae videtur aëre perspicuum cum per ipsum in-
gine suā ad aspectum mittat neque tamen lux color ē Resp.
colorem mouere perspicuum aëre ē tamen vī habere ad faciendū
aëre perspicuum quā vī soli ac reliquis ad visū in se constat color
igitur et lux in hoc dunt quod lux facit ut perspicuum sit aëre
perspicuum color verō superponit illud perspicuum in tale aëre ut
illud mouere possit

2° videtur quod haec definitio ē communis ut coloris a per contri-
quens ē sit bona ē communis aut coloris ab eo nā color ab eo ē
privatio candoris sed privatio ē ex parte actiuitatis ē prout igitur
mouere perspicuum Resp. Aristoteli colorem aëre vocasse privationem
abusu vocabuli quia si nigredo cum candore confertur quasi
privatio illius ē praeterita quod sit deterioris note sic aut Aristoteli
c. duabus speciebus cū quae ab aliā dignitate superat nuncupat
3° contra posteriore definitionem adfert illud nempe colorem
cum oritur ex permutatione aut qualitatum quae corpus totū permeant
ē in extima tantū superficie sed in intima etiam residere

194

Resp. quoniam color in solâ superficie & sit in superficie
tantum videtur et sic definitur ut & visibilis

Questio 5^a an visio fiat in humore Christallino

8^a

Quidam inter quos fuit etiam Aristoteles existimant visionem fieri in con-
gressu uari optici nos vero visionem 1° in oculo fieri dicimus
2° in humore oculi qui christallinus dicitur præsertim visionem
fieri affirmamus quia hic humor est in medio omnium aliorum humorum
collocatus eoque loco amittit visio 2° hæc pars oculi maxime
splendida et conspicua est et nullo proprio colore affecta quoad
videndi actionem aptissime inseruit

8^a

Qui vero visionem in humore christallino fieri negant et in nervi
optici congressu perfici affirmant hoc utuntur rationibus 1° humor
christallinus est coloratus cum sit corpus vivum atque ad-
coactans autem qualitatem permixtionem quæ color necessario sequi
videtur & per igitur et idoneum visus instrumentum per consensum quia
alioquin perperam in oculis hallucinarent contingere siquidem
nobis omnia ex colore affecta apparent sicut qui per viride intuentur
viridia omnia viridia existimant Resp. & universaliter ex qualibet
pari qualitatum permixtione colore oriri sed in iis tantum corporibus
in quibus opacum et densum affatim abundat humorem vero chri-
stallinum & ita se habere sed rarum et translucentum &

8^a

2° quod visio in nulla oculi parte fiat hunc in modum per-
cipere accedit integro oculo et nullo modo loco utriusque imagine
& videtur a nobis rem præsentem hoc autem utriusque currit
si visio in oculo perficeretur quia cum ex actio naturalis sit posita
cuius est impedita et ea confectus dimanaret effectus alia igitur facie
hæc interior in qua visio fiat danda est Resp. cum ad aliud rebus
minis intuta est ita ut nullo modo rem visam aduertat & dari
visionem quia & datur integra illius causa deficient videlicet applicatione

illius facultatis et quæ
videndi actio manual

3°. adspatio fit in congressu nervi optici & igitur in oculis
 pr. vado in tali congressu fieri quia nisi in ea nervi coniu-
 gatione perfecti debemus nobis gemina apparere ea qua sim-
 plicia sunt utpoti per geminatam visionem a 2° imaginem
 conspiciat Resp. Hanc & eam rationem experientia non compertum
 est nisi illi nervi diffocantur ut aliquando accidit simplicia
 videri gemina quod vado illud experientia constat patet ex
 uespilio Testatio qui cap. 4° lib. 4° de fabrica corporis humani quando
 se diffocasse dicit cuius nervi visorii a cerebro ad oculos
 usque diuini pervenirent qui tamen geminata et simplicibus
 immensoscant Resp. itaq; licet in utroque oculo rei visibiles sit
 perceptio in oculis tamen de sensibilibus & fieri iudicium sed in
 ipso cerebro sensum commune residunt de his consensu et iudicare
 sic autem cum unus sit unus est spiritus animae quo tanquam
 organo utitur re visibiles utroque oculo apprehensa una et & gani-
 natum iudicat alii Resp. licet duo sint oculorum acies utrumque
 tamen terminari ad idem punctum rei visibiles ita ut ab illo ad
 utriusque oculi centrum recta linea porrigatur

Quaestio 6^a

Completens varias questiones de
 auditu nempe de oblo auditus vide:
 licet sono de medio nempe de aere
 aut aqua et de organo scilicet
 aere innato et congenito

Sub hoc titulo varia de auditu comprehenduntur questionibus
 quarum quid sit potentia audiendi praestantia Resp. inter sensus
 externos 2° dignitate locum auditum obtinere celsissimum
 quidem est visum sed alios sensus antecellat sed post visum ind-
 utitatem est auditum alios sensibus praestantior est reuera
 magna est auditus praestantia et cum auditus disciplina
 celsior fieri capessenda inseruit siquidem fides et auditus est auditus
 vado et vado Dei ut apostolus Paulus cap. 10° ad Rom.

mod doctos vult

S. 2^a

2° in que auribus excipiantur vehementer affectus mouent
presertim si numerosa musicalia constant cuius rei inter alia
exempla ē illud Pythagora qui ducunt phrygio modulo (quod
harmonia quā erat) ad continentia fluxit legimus aut tibiēne
de mensā proficere et arma poteste fecisse Alexandrū magnū
quod plus ē sacra scriptura testatur malū spiritū a Saul
recessisse. quoties audiret Davidā citharā canentem 3° cond:
uit plurimū auditus ad artos et fides comparanda hęc rāo
ē aut etiam qd de sacra et sancti auditū disciplina
hinc vocant.

S. 3^a

2° querit quomodo fiat sonus obitū auditus p^{ro}p. fieri ex
collisione duorū corporū soliditatē et duritiā quāda p^{re}dictorū
sonus aut ē ipse motus illorū corporū quando aut cūctis
sonū inueniunt motū illud ita ē intelligendū sonū fieri ex
motu reuera aut sonus ē p^{er} se motus motus aut ē s^{on}si.
Sic commune dicitur p^{er}ceptū s^{on}si ut at sonus solo auditu
p^{er}cipit p^{er} se dicitur motus et sonus habent essentialē d^{is}ta
et spēs d^{is}ta. Ex. ē sunt qdē quod vāo habant essentialē
d^{is}ta et spēs d^{is}ta p^{er} se quia motus ē d^{is}ta acutus et
grauis at sonus.

S. 4^a

lande dicendū ē sonū fieri ex motu duorū corporū et illorū
collisione sed hoc ē videt saepe ē vāo nā auriga flagello
et virgā acorū p^{er}cutiunt et sonū excitant neq; tamen duo
corpora solida tunc collidunt p^{ro}p. ex motu violento qui virgā
aut flagelli acorū qui alioquin huius ē in angustū locum
viri et p^{er}cuti nāam condensari et quim resistit habet rāonē
solidi et p^{er}cuti virgā aut ē corpus p^{er}cutiōis alterū vāo
acorū qui ē ita condensat sed qui ē circa condensatū et
habet rāonē mediū in quo fit et rapit s^{on}si.

S. 5^a

3° querit quodnā sit soni substantia p^{ro}p. soni substantia ē aliquid
corpus soni efficiens sed ipsū mediū rāo hęc ē quia si sonus

Est in sonant. eū 2° sit sonans vel sonus est in uno vel
in utroq; s; in uno eū s; sit maior rāo quare potius in illo
quā in altero sit ut eūg. Dū manus se percussunt s; in
utroq; simul quia sonus s; eūg. accidens simplex quod
in diastole subitā ē s; p; est. Et in corpore medio
S. 5°

4° querit. quomodo fiat Echo Resp. quod s; Echo fiat hoc
pacto aēr repēcussus p; idē spatium p; quod progressus
fuerat retrocedit ad locū sonantis quomodo pila euforia
protrusa ad parietem respicit ad proiciētē. Vel ut in angustia
fontibus circuli ab intus capillo excitati eūm in parietem
aut ripā impingunt reflectunt. ac retrō uocant uocis eūm
contrario motu i. motui
S. 7°

5° querit. quodnā sit auditus mediū Resp. ē aērem in aquā
ut docet Aristotle in lib. 2. de aū. textu 79°. de aēre quidam
plana res ē de aqua uero etiā congrat quia piscē sub aquā
audiant eū uocibus uocant. unde a silentiū piscatoris
marinum equinitā scribit Plinius lib. 10. naturalis historia textu 70.
piscē plausu congregari solitos ad ribū in quibūdā uicariis
in piscinis Caesaris tū grā piscē tū etiā singulos ad
nomina uocisse. unde Delphini s; audire tantū sed etiā
symphonia cantus mulierū dicunt. sciunt tamen hic ē ut
Aristo in problematibus libri ii. multo liquidius faciliusq; sonus
p; aērem radui quā p; aquā obdurant. nū a obdurant
crassitudine aqua sed uidet. quod aēr a aqua s; sint tantū
media auditus nū herba etiā tale mediū ē talis ē nū sub herba
audiunt Resp. talpas p; aērem in herba poris inclusū audire
S. 7°

Sed querit. quodnā sit auditus organū Resp. aērem
congruū auribus membrana inclusū ne foras exiret uocē
externa inuē iū patet ē uocē ac propriū audiendi instrumē
nū illudq; ē Aristi auctoritate confirmamus qui in
2. lib. de partibus animalium cap. 1. id discit uocē afferit
dū sicut id quod potissimū recipit a transiit sonos
sonantē aēre ita ad ordē secundū ē intensionale recipiendū
maxime idoneū ē predictus aēr nobis insitus

8. q^a

Sed obijciat aliquid vel idr air aurit murebus inclusum ē
 iudum nāa cum clamento aēis vel aliterius si cupit ē ē aatus
 atq; adū auditoriā potentiā informari ē p^r si diuersa ē igit ad
 recipiendū sonorū spēs idonū ē Rsp. ad audibiles spēs utipi:
 mās ē uicē de sensorū auditus ē iudū nāa cum aēr dūm
 mārī sufficit cū quod cognos a conuientia sit in raritatē a
 subtilitatē.

Quæstio 7.^a De olfactu

1. c^o

hic etiā varie de odoratu mouentz questionē i^o quare unde gignat odor
 qui ē olfactus oblium Rsp. odorem resultare in mixtis corporibus et in
 qualitatē conuentione dominantē sicut calorē humidū decoquentē
 a exsulant

i^o cōtū ē odorē nasci ex siccitatē dominantē arguto ē i^o quia constat
 aridos a fluidos herbarū uariis ut Arabia et Sibia optimorum
 odorū de siccissimos itum quod ut odorifera si nimis humectant odorē
 amittunt itaq; in Egipto floris uinimū odorati sunt qui incubat
 illis roscidus a uicibus aēr a Nilo flumine a contra rosa
 serenis dictus collata maiore odoris fragrantia reddit

3. 3.^a

2.º ut odori gignantz dicimus calorē debet humidū decoqueve
 reuocā ē odor nāa calorē via accidat que quasi diluit humidū
 a attenuat hoc cāa ē cum alia iuxta rosas consita eas magis
 odoratas reddant videlicet quia solūy calfaciunt a exsiccant
 atq; ita odorem promouunt expatiunt nāa aqua rosarū subtilitā
 dū igne sunt incalcescit halitus spirare suauiore

4.^a

Contra dicta hoc obijci p^r in cōtū cū partē rapiti simul saporē
 et odorē Et in odore vel dicitur predominari siccitas vel in
 sapore ē predominatū humiditas alioquin in cōtū subī partē
 simul predominantē siccitas a humiditas Rsp. si contingat

citū a sapore a odore exhibere habitum necessario partē sicciorē
et humidiores atq; secundū sicciores odores efflaturū secundū vero
humidiores saporis missum

S. 5^a

2° querit quidnā sit odorū mūdū Rsp. illud mūdū ē
nempe aēr a aquā quod i. ostendimus Alia authoritatē
G. 2. de aā cap. 9. et G. 4. de aq. cap. 3. 1. spūm
illud probamus i. de aēre 2. de aquā aērem ē odorū mūdū
ex eo patet quod herbaria volatilia; aalia pa aērem odores
captant quod vero etiā aqua mūdū sit constat ex piscū in aquis
odoratu compāti cū ē piscis itā antiquā cā comdant olfactu
explorare narrat; etiā Polyphus quim a saxo cui adhaesit
diutli nequeat sed humere potius si patiat; herba cuiusdam
Zulicaria dicte protinus respicit odore

S. 6^a

4. Cinquid) quomodo aēr a aqua sunt idonea mūdū odorū
cū odori fiant Siccū a calido dominante aēr autm sit humidus
a aqua frigida Rsp. ad primū odorū productionē requiri calidū
dū a sicū o vero ad eorū reductionē

S. 7^a

3° querit quidnā sit olfactus organū Rsp. odoratū o residet
in cerebri ventriculo i. quia cerebri substantia ē apta ad mu-
tia extenore sensum obanda inq; etiā ē in nervo pō naris
expanso quia nariū nervi sunt instituti ad tangendi o olfactu
mūm ad eandē o requirunt tactus a olfactus huiusmodi non
etiā residet dicimus in offe illo foraminoso quod itansit in
multis foraminibus patet duos tamen habet meatus insignes
duobus nasi foraminibus Respondunt quod o pphē similitudinē
quā cū spongiā a cribro obtinet a cribū a o spongiōsū dici
consuevit itā eū in hoc offe odoratū o sit haec ē quia offa
pphē concretionē herbarum aut nūc aut via sentium

S. 8^a

Dicendū ē organū odoratū ē duo tubercula mamillarū
similitudines quā ob id caruncula mamillarū aut papillarū
vocant; quā in superiori extremitate nariū emittunt cum nulla
rerū predictarū tali organū sit dandū ē apparere ad quod aliud

munus nāa que nihil frustra molit huiusmodi tubercula insinuat
S. 1^a

at (inquit) quomodo tales caruncule mamillares possunt ēē
odoratus organū cum sint iungē substantie cū cerebro quod antea
diximus ē posse ēē olfactus organū Resp. hae carunculas ma-
millares constare ex mātā aliquantulū simili substantie cerebro sine:
plicitate tamen diversa ut potē magis compacta et minus frigida
atq; ita ad olfaciendi munus aptiori

Questio 8.^a

De gustu S. 1^a

Dua hic de gustu quest. a nobis agitantur i^a quae requirunt ad
gradum saporū qui sunt sensus gustus obtinē Resp. tria potissime
concurrere ad saporū gradū siccitatem leuotē aqueam humiditatem
et calorem i^a siccitas debet ēē terra ē ignea quia siccitas ignea
ē in mātā nimium tenui atq; ita tenuis ē a parū apta ad gustū
officiandū debet etiā humiditas ēē aqua ē aërea quia in eo tantū
humido quod alendi vim habet atq; adeo compacta densamq;
māam obtinet sapor exaltatū tale vero ordinariū ē humidū aquū
ē aëreū quod facile transeat sed ita requiritur humidū ut siccū
dominetur quia ut odor magis in siccū quā in humidū ita sapor in
magis in humidū quā in siccū consistit potissime requiritur ad
saporis procreationē calor quia sapor non nisi praesentē siccū et
humidi confectione potē quā humidū aptū cū siccū commiscetur
oriri solit hae autem confectio vi de ministerio solis caloris fit
S. 2^a

at videtur quod humor ē sit mātā saporū quia gingibae et pipae
habent saporem acutū nec tamen habent humiditatem 2^a si humor
ēet saporū mātā ē alimentū ēet humidū quod falsū ē quando:
quidē sanus ē appetitus alimentū a 2^a de ad cap. 3° definitur
appetitus calidi et siccū ad 1^m Resp. cū gingibae et pipae secundū
sensus crassiores ita res calida et siccā videntur ut nihil habeat
in se humoris appareat nihilominus tamen saltem potentia ali-
quā humiditatem contineri quā potentia ad actū adducitur lingua hum-
ore ad 2^m Resp. quamuis alimentū ab aëre videretur calidū et siccū
nihilominus tamen ē de prope siccū sed in eo ē pars siccā
et pars humidā et humidū pars humidā a ratione illarū ēē sapidū

2° querit quodnam sit organum gustus Resp. Lingua & tale organum
vniuersalis fabrica & de radice qua faucibus cohaeret offe
valido nitz nuzca pectus cingit noue constat musculis quos
media linea ad dextram leuamq; diuidit vnde duabus manib;
culis totamq; artem duobus ut nervorū coniugio altero molliore
Dignoscendis saporibus destinato altero duriore mori subseruiunt
intextis

S. 4^a

Talis & Lingua Inueria que extra contouersiam & gustus orga
nū sū dubitat ay gustus fiat in Muerone Linguae an vero
in eius radice quidā existimant in radice fieri quia ibi maior
& salua copia sū inde tamen inferri o pt in ea gustu fieri
reuerā exquisitissimus gustus o ē in radice Linguae quia cibū
positus super radice Linguae o ita sentit a gustat sū in muerone
quia ibi habent nervi sensui

Questio 9^a

De tactu

S. 1^a

U. huius sensus nāa valde statu difficilis a nobis explicat quēdā
de illo questionis exagitantur sum

S. 2^a

Itaq; querit quodnam sit obiectum tactus proprium Resp. & 4^a ad
qualitates nūm caliditatis frigiditatis humiditatis & siccitatis & etia
2^a & 3^a & 4^a & 5^a & 6^a & 7^a & 8^a & 9^a & 10^a & 11^a & 12^a & 13^a & 14^a & 15^a & 16^a & 17^a & 18^a & 19^a & 20^a & 21^a & 22^a & 23^a & 24^a & 25^a & 26^a & 27^a & 28^a & 29^a & 30^a & 31^a & 32^a & 33^a & 34^a & 35^a & 36^a & 37^a & 38^a & 39^a & 40^a & 41^a & 42^a & 43^a & 44^a & 45^a & 46^a & 47^a & 48^a & 49^a & 50^a & 51^a & 52^a & 53^a & 54^a & 55^a & 56^a & 57^a & 58^a & 59^a & 60^a & 61^a & 62^a & 63^a & 64^a & 65^a & 66^a & 67^a & 68^a & 69^a & 70^a & 71^a & 72^a & 73^a & 74^a & 75^a & 76^a & 77^a & 78^a & 79^a & 80^a & 81^a & 82^a & 83^a & 84^a & 85^a & 86^a & 87^a & 88^a & 89^a & 90^a & 91^a & 92^a & 93^a & 94^a & 95^a & 96^a & 97^a & 98^a & 99^a & 100^a

Ita obstat quod visus aliquid cognoscit de re calidā de quā sumū
videt cluari aut de gravitate a magnitudine id aut fit pō aeti:
dus nā potius illud ē iudiciū rōnis quā visionis rōo cum
illa de tactu didicet

S. 4^a

2° querit an tactus sit vnus sensus an vero multiplex Resp. &
vnus tantū sensus quia vnū ē tantū organū quāuis pō
totū aēlis corpus diffusū unicū nudū unicū etiam obiectum

S. 4^a

At dicat vnū o ē obiectum ex tactu o ē vnus quod vero o

Se unum obitum patet quia percipit plures contrarietates nempe calidum
frigidum humidum et siccum res autem o. i. se habet in aliis sensibus
nam o. i. sensus exterior percipit tantum unam contrarietatem sui sicut
visus albu a nigru auditus grave a acutum olfactus bene a odore
a fatua gustus dulcis a amarus Rursus obitum habet magis
spectari et multiplex a se multas contrarietates compleri foris
aliter tamen a in ratione habet et unum ac prout ut sic o. i.
contrarietatis capax est

S. 6.^a

3° queritur an habet quodam medio externo Indiget Rursus o. necesse
esse et inter tangere a tactu semper intercedit medium aliquod
corpus aerem aut aqua nam i. saltem deo a aqua immediati
tactu percipiunt quid cum intercedit inter aerem a manum tangit
aut aut inter aqua a manum et si duo corpora inata possunt
se immediati tangere medium illud externum o. est necessarium
ad tactum sed duo corpora inata possunt se immediati tangere
quid cum intercedit inter eadem a sigillum nunc propterea aliter nulla
fuit impressio figura quid cum inter se et lignum quod scinditur
nihil omnino

S. 7.^a

Qui contraria sunt sententia adferunt testimonium Aristotelem
de sompno a lib. 2° de aa cap. 11° ubi philosophus dicit in tactu
medium externum esse necessarium Rursus Aristotelem i. d. querendo o. vero
affirmando dixisse Rursus 2° hunc Aristotelem locum debere intelligi de
corporibus inaequalium superficiesum eorum cum e. corpora dura quae
alias parit causas alias vero eminentes habent o. posse ita tangi
ut o. sit in medio aliquod corpus alioquin daretur vacuum

• Questiones quaedam de sensibus internis

S. 1.^a

Quae sunt varias sententias de sensibus externis pertractavimus
quod nunc quaedam de sensibus internis sumus breviter tractanda

S. 2.^a

1° queritur an dec. sensus coniungantur Rursus certissimum est dari
talem sensum i. solus una quantitas fieri potest multitudinem ad unitatem
reducere coniunguntur Et o. ut dec. sensus externos in unum quasi
sensum coniungat in qua ut causa a circumstantia ad effectum

ita undiq; c singulis aliorū sensuū organis Sensibilia imagi:
mā confluant 2° v. g. oculus videt dīa colorū quā sonus
tamen aut odores d. videt dīo inter illa d. p^t distinguere hāc
Er. discretio debet fieri ab aliquo vi interna a illa via interna
c sensus communis 3° sensus externi d. percipiunt suās sensaciones
nā v. g. oculo utroq; destructo hōc sentit se d. videre sed hoc d.
fit nisi beneficio sensus communis
s. 3^a

At Cingit si alio sensu perciperemus visionē nō perciperemus
colore sed d. possumus alio quā visu percipere colore Er. ut visionē
pr. mi. quia color d. p^t percipi nisi per speciem a species d. p^t extra
oculū produci quia ultra oculū internū d. c. diaphanū d. Er.
potest sensus interior percipere colore Resp. species producta in
sensibus exterioribus d. solū multiplicari in ipso organo sed nō
usq; ad interiore sensū d. nō ibi d. diaphanū sunt enim
spiritus in ipsis nervis contenti qui speciem recepti sunt a
per hoc usq; ad internū sensū diffundunt species
s. 4^a

2° querit; an sensus communis a phantasia distinguat; Resp.
Sensū communē a phantasia cē res distinctas prae oī actione
sensus communis quā c. cognō omni Sensibilia a notitia discreti:
minis quod inter illa intercedit experimur nos habere alias
opēdō nō a superioribus distinctas notq; multe fingere res com:
ponere discretissimas a coniunctissimas distinguere quod phant:
sia beneficio prestamus
s. 5^a

At Cingit phantasia habet idē cū sensu communis obūm Er.
Sunt idē pr. aut. quia phantasia percipit sensibilia per sensus
exteriores sicut ipse sensus communis Resp. licet sensus communis
a phantasia habeant idē substantiū d. tamen eodē modo cī eā
illud vastari sensus nū communis p^t sensus exteriores immutat;
ab illo obto sed phantasia undianc ipso sensu communis dīnde
alia habet actionē nempe species d. sensatas hoc c. a sensu exteriore
d. receptas percipere
s. 6^a

3° querit; in quonā tanquā organo reponendi sunt sensus
interni Resp. cerebrū cē horū sensuū organū hīc mori rationib;
1° ubi c. origo memoriū ibi c. principū a fonte sentīendi sed a

cerebro & organo visibilibus quomodo anatomica inspectio certissima
 demonstrat sicut et id quod nervi quanto sunt cerebro propinquiores
 tanto latiores et maiores conspiciuntur. Et ex cerebro huius
 sumunt originem et quo membro laeso sensus patit id merito et
 organum sensus sed cerebro laeso nulla facta iniuria cordi sensus
 internos laedi et intus videmus. Et cerebrum est cor et principium
 horum sensuum

S. 7^a

at Cuiusvis nulla pars ab aliis discontinuata potest esse principium
 sentiendi cum enim principium debet virtutem communicare aliis
 sensus necessario per aliquod debet id continuari sed cerebrum
 est pars discontinuata ab aliis et non veluti aliquod in vase continetur
 cum. Et est potest esse principium sensus atque urgendo cerebrum est esse
 continuum cum aliis partibus et non continuum cum ipso nervo qui
 est a se subdit cum ipso

S. 8^a

Denique queritur an memoria inter sensus internos reponi possit
 atque nihil obstat at Cuiusvis 1° sensus obitum suum percipit et
 cognoscit sed memoria nihil percipit verum tantum conservat et
 quasi promtuarium est. Et memoria est et sensus atque posse dici
 memoria ad species recipere quomodo cum aliis ea conservare
 2° phantasia rerum formas quas sensus praebeant continet
 Et memoria videtur esse supervacanea atque phantasiam rerum
 species est constante ut diu retinere in memoria vero diutius
 eadem veluti insculptas manere danda memoria tantum circa
 praeterita versari phantasia vero haec circa praesentia

Questiones de Illiis

Questio 1. De speciebus Illigibilibus

S. 1^a

Sive utique de ad in quo a speciem de ad vegetativam et sensitivam
 varias agitamus questionibus nunc haec quaedam de Illigibilibus
 movere sunt reuera si de aliis quaedam praevenerimus potiori

ratione de cui ut omni prestantissima tractationem instituere
debemus

§. 2^a

1° examinabimus questionem quassam valde difficilem de spe-
bus Illigibilibus a quia questio an sit e omni 1^a deo hanc
questionem tractabimus an dicitur habet species huic questioni Resp.
affirmative a sententia nostra ita confirmamus

§. 3^a

1° dicitur species sensibilis ex multis magis species Illigibiles
cons. sic pr aa Illigibiles e magis clonata supra naturam
qua sensitiva ex multis magis requirit species immutabiles a qui
phantasmata o sunt omni immutabilia ex o sunt actu illigi-
bilia deinde videtur e ut fiant species Illigibiles actu a proportio-
nate nostro Illigibili

§. 4^a

2° Illigibile a Illigibile sunt unum ex aliqua ratione vine:
ut huius uniones quia res Illigibiles sunt extra Illigibilem
atque nullo alio modo fieri potest hanc unionem qua per speciem
Illigibile impressa Illigibili ex dicitur species Illigibilis

§. 5^a

3° agens o agit in patientem remotum sine modo atque obta
Illigibilia qua extra animam existunt agunt in Illigibilem na-
turaliter movet facultatem ex per aliquod modum atque illud
modum o potest esse aliud quam species Illigibilis

§. 6^a

4° Illigibile e quasi tabula nova cui nihil quicquam interi-
prete e sicut materia a sua natura in potentia e ad omnia
naturalia ita Illigibile in potentia e ad res Illigibiles sicut ex
materia o actualiter a se ipsa sic neque Illigibile debet igitur habere
aliquid quo actualiter quod autem actualiter Illigibile e species

§. 7^a

at videtur quod o sit species Illigibilis quia ut se habet bonum
ad affectum ita vult ad Illigibilem vult autem o e in affectu
per speciem aliquamvis sui similitudinem ex neque vult in Illigibile
Resp. disparere e ratione quia facultas appetitus determinatur
ad operandum a natura obli facultas autem cognoscens o habet
a quo determinatur

idēq; opus ē illi spēs tanquā principio determinanti

S. 8^a

2° Si darent in illis spēs Illigibiles cum ea ponantur ut
nāles cā Illationē nunquā possit Illatio ab eorū usu esse
are. Simpliciter Illatio occuparet in percipiendis rebus que pō
aut representant quod experientia repugnat. Resp. Ne Illationem
concurrere ad Illationē ut oportet illā prius existeri vel
a phantasmate vel a voluntate vel ab utroq; vel aliā mō
huiusmodi

S. 9^a

2° querit quēnā sit cā spēcūm Illigibilem. Resp. duase
nempe Illationem agnitiōem a phantasia Illatio pōt formare
spēcūm Illigibilem sine imaginatiōe multo minus imaginatiōe
sine Illatio Illatio ē cā principalis a imaginatiōe qua
supponit phantasmata ē cā instrumentalis imaginatiōe
ō pōt sola offere spēcūm Illigibilem quia facultas ē nālis
neq; etiā Illatio agnitiō pōt producere spēcūm Illigibilem
sine phantasia quia Illatio videt circa phantasmata
a inde producit spēcūm Illigibilem

S. 10^a

3° querit quid sit spēs Illigibilis. Resp. spēcūm Illigibilem
ē simpliciter a indelibilem ad habitū in Illā impressū qui
re cā Illationem existit representat sub vā proportionē
que Illationi. Resp. pōt vocari 1° habitus simplex ut distinguat
ab habitibus complexis dicitur indelibilem ē absolute sed
comparatiue quia ubi simul impressa ē Illatio servat in
memoria Illatiōem neq; ita creascent ut spēs sensibilis que
pōt percipi a sensu nisi obto presunt 2° quando dicitur ē
habitū impressus pōt cā particulā distinguat a spēcū apressa
nā spēs Illigibilis ē ē spēs apressa cō Illatio patienti
id ē ē hominē qui producit pōt Illationē ut verbum
mutat sed ē spēs impressa nempe purū a immutabile
simulacrum a representantem rei cā illā aut existit quod
ex phantasmate dicitur

S. 11^a

4° querit an Illatio Illigat spēcūm Illigibilem. Resp.

Intellectus in Intellectu duobus modis nempe directi et reflexe species
 intelligibilis ut est principium intelligendi a cognoscendi est intelligibilis
 directi sed reflexe quia ex intelligibile directi est intelligibilis ut
 quod sed species est intelligibilis ut quo deinde est per cognoscendi
 directi sed reflexe ut modo eadem species ut est accidentis inherens
 intellectui intelligibilis directi tanquam intelligibile ut quod quia est
 una et ex eundem quantum habet unitatem tantum habet intelligibilis
 unitatem.

at videtur quod Intellectus est possit intelligere suam speciem quia
 sensus est per suam sentire. Propter diversam esse naturam sensus et
 intellectus nam Intellectus est facultas reflexiva quia intelligit se
 intelligere sed sensus talis facultas est ut natura v.g. sensus visus
 est sensus se videre Intellectus assimilatur motui circulari nam
 quemadmodum talis motus redit in orbem ab eodem puncto in
 idem punctum sic Intellectus ab intellectu procedit a se Intellectus reuertitur
 sed sensus est ut linea recta qua directi fertur ad obiectum a se
 denominatur est non redit in scriptum neque operationem suam conti-
 nuare potest.

Quaestio 2^a de anima intellectiva an sit unica intelligens quae omnibus hominibus assistat

Quodammodo existimavit dari tantum unum intellectum distinctum a
 singulis hominibus vincuntur tamen illis perphantasmata
 illisque praesentibus atque assistentibus docuit.

Haec sententia refutatur est a variis locis ab Aristotele appropri-
 is Aristotele lib. 2. de anima cap. 1. dicit anima est quodlibet corpus
 informare sed determinatum sibi proprium a se lib. 12.
 Metaphysica arguit uel anima autem autem corpus autem autem
 si una tantum foret in problematibus secunda 30. quaestione

4^a apertè dicit plures esse animas in pluribus hominibus
§ 3^a

2° adde sententia refellit sequentibus rationibus 1° unus homo
una persona est uno corpore et una anima constanti et
autem unus si animam rationalem propriam sibi non habet
§ 4^a

2° precatum unus homo est precatum alterius si tota
anima intus uteretur et intelligat sic christi fides unus est
fides alterius et ita sequens confusio et iniunctio in panis
impiorum et premium hominum sanctorum
§ 5^a

3° Illigant uno homo futurum est ut tota anima intelligat
quod quia sit absurdum dicitur ut cum ego oculis alterius
homo cernens non possum ut pedibus alterius currere ita illi
alterius illigere neque
§ 6^a

4° In quibus plura alia absurda unica anima data uno in homo
est sapientia dicenda in alio fatua in uno iusta in alio
inimica et damnata in uno verax et sciens et in alio mendax et
deus et ita in uno illorum immundi habitus contrarii actus
eius eodem tempore
§ 7^a

5° si hac opinio locum habet exigitur mortuum non pertinere
ad singula proprie nisi quod ad corpora quum tunc resurrectio
ita futura sit ut singulorum anima cum singulorum corporibus coni
ungi debeat
§ 8^a

Denique blasphemia est ista opinio in sanctissimam incarnationem
dei nostri §. C. si hoc cum est verum quale animi tribuimus
salvatori nostro
§ 9^a

at (Inquit) Apocryphos vulgo commentator dicta sed hac in re
commentatorum multitudo non convenit nisi forma que procedit
una a maiore quum ex anima rationalia et intelligant et procedat a
maiore unica statuta est Atque illud negando non cum principii
naturalia distinctione a sola maiore potest
§ 10^a

2° ad illud dicendum quod asportabilia sufficit una lux solior
Et ad illud dicendum quod intelligibilia sufficit lux unius communis
Atque Atque negando consequentiam

3° communiter una videtur in quibus omnes constant, & aliunde quia
ex uno & eodem intellectu videtur provenire. R. p. idem omni ratione habere
communiter videtur a eadem communia effata quia hac ipso intellectu lu-
mine conspicua sunt.

S. 12°

Quia si d. eam eadem sunt intelligibilia inq. praeceptor doctus inq. discipulus
addiscere quidquid posset vel in eadem unum scia communicat disci-
pulo vel diversa d. diversa alioquin una scia alia progredietur quod
invidetur d. e. nisi rebus officio communicat igitur eadem sua ac proinde
vnde idemq. d. praeceptoris & discipuli intellectus. R. p. scilicet quod e. in
praeceptoris & discipulo partem ea eadem & partem diversa eadem ratione
ob id circa quod versatur diversa quod ad speciem intelligibilem & quod ad ipsam
scia habetur dicendum itaq. e. una scilicet gravis aliam d. hanc
eodem modo quo res physica gravis praeceptor aut communicat discipulo
scilicet offerendo ei intelligibilia exempla aliaq. similia quibus illi phan-
tasmatibus ad rei actionem dote affingat proponendoq. effata com-
munia principiaq. illi nota itaq. ad particularis conclusionis applica-
ndo atq. ita ipsa ad intelligibiles conceptiones & ad rei igitur notitiam
quasi manducando.

Questio 3.^a De anima intellectiva

an anima intellectiva sit vera hominis forma

S. 1°

Plato in Alcibiade agens animam intellectivam d. coniungi corpori
ut formam materiae sed ut motorem dimitteat motilem habereq. ea
animam d. operantem ad d. operatum ut gubernatorem ad navem qualem
autem intelligentiam & rationem artificis quasi clavo movet corpus
cuiusq. actiones inflectit & moderat.

S. 2°

Hae sententiae p. e. hanc auctoritatem refutat. Aristoteles autem
in ea anima definitione quae animam definit per actum esse formam
corporis comprehendit. animam in communi ut ipse ibi pro-
bat & per consequens intellectivam.

S. 3°

2° Hae sententiae hae rationes refellunt illud vera cuiusq. rei forma
e. quod ea in eadem specie constituitur & ab alio coniungitur atq.
ita se habet ad intellectivam respectu hominis e. igitur vera eius
forma p. assumptam hanc naturam habet cum bellis ceterisq.
compositis sublimitatibus commune licet quia composita

inquit ab iis. Species distinguunt autem uerba obtinere speciem quare
reliquum est ut per aliam electionem illud sortiamur

S. 4^a

Qui contrariam sententiam ut argutur formam esse sine
formato sed anima est sine corpore. Ex. 0 est anima forma. Resp. anima
quatenus est forma nunquam est sine corpore formato quando
cum est in corpore est amplius obiectum rationi forma sed
simplicitate est substantia spiritualis

S. 5^a

2° si anima est forma incipit cum corpore et per consequens 0
manebit post corpus nam de quod habet spiritum habet quoque
sine hoc. Ar. in 1° lib. de celo et terra 102°. Resp. uerba est
Ar. de substantia de rebus et materia generationis anima autem ratio
nalia extrinsecus aduenit ut constat ex 2° de generatione animalium
cap. 3°

3° si anima est forma hominis est etiam forma corporis. Ex. corpus
etiam intelligit quia actio forme tribuit etiam haberi formam
sed hoc est falsum quia anima rationalis nullo modo corpus cui
unus reddit. Intelligens sed illud tantum facit actum vegetum
et sentiens. Resp. 1° actione forme tribui tantum haberi for-
mam a potentia et qua immediate oritur actio. Ita autem corpus
0 habet cum potentia ut aptum est ut possit fieri intelligens et
spirituale sed tantum officium vegetans et sentiens. Resp. 2° anima
suo corpori est sicut substantiale communicare per se sua
partes seles intus infundendo calorem dando. Resp. 3° electio
posse dici toti composito commune quatenus electio anima
in corpore patet a speciebus que sensui ministerio ac-
quiruntur et oportet intelligantur contemplari phantasmata

Questio 4^a de quibusdam electis diuisionibus.

S. 1^a

hic. de duabus principibus electis diuisionibus agimus
a 1° de diuisione electis in agentem et patientem ut autem hec
diuio ratio. Intelligat. Electus est autem de electis agens
necessitas electus agentis demonstrat hoc patet nullum

maale per se propriaque virtut agit in immutabile sed phantasma
e maale cum sit in phantasia que e virtus maalis
Intellectus aut e immutabilis a incorporea facultas in rum
Et o agit propria virtute nisi ultra modum propria nra
per Intellectu agunt. *Supra. 2.*

At dicat quemadmodum sensibilia obta actione sua propria
imprimunt sua species in sensum organico ita etia intelligibilia
agunt in Intellectum patiente a per se imprimunt illi suas
formas a sic de potentia in actu. *Idem. unde sequitur Intellectus*
agunt e Supernaturali. Resp. para o e e ratione nra sensi-
bilia obta actu sunt sensibilia rursus, nra sunt ut nulla
re alia indigant ut sentiant quod quod per modum tantum
ad organa deficiant quibus suas imprimunt species a
perfectis. Sensus at vero intelligibilia cum sint naturalia o
possunt agere in patiente Intellectu qui immutabilis e a spiritui
trahit nullumque maale habet organum propter rerum species
illi imprimi o possunt neque etia intelligi nisi separantur a
abstractantur a conditionibus nra quod cum Intellectus pa-
tibilem o efficiat ad agendum tantum preter procedendo sup-
*er naturalis o. *Supra. 2.**

2° Si daretur Intellectus agens a patiente necessarium foret
dari et voluntatem una agentem que actionem daret a altera
patientem que eadem recipere quod tamen omni ratione
nra repugnat. *Resp. Superfluum fore voluntatem agentem*
cum voluntas o regat species alioque principio operandi
quod si aliquid conferri debeat cumque a satis sit pro-
poni ab Intellectu ipso rem ut in ea fiat.
S. 4.

3° Vel Intellectus agens diiudicat de re intelligibili vel o si
in dabuntur due potentie Intellectus per quas iudicium
de rebus fiat quod superfluum videtur si potius concedatur
duo est Intellectus passibilis e agens prestantiore cu hinc
Cartesius in lib. 3. de anima cap. 5. hinc 14. docuerit semper
id quod agit patiente nobilius e. *Resp. Solum Intellectum*
passibile o vero agens iudicare a intelligere a ad illud
quod ex Cartesio obicitur. Resp. agens e patiente nobilius
si vult precise qua ratione patiens adheum vero prout agit
species.

quandoquidē agere quā pati prestantius vā id ē obtere quo:
minus patitur si secundū proprias actiones quas idit apudat
agere simplicitate preferri debet reuera illud patitur agere
nobilitior ē id quia illud agere ē quasi aduincitū patientis
cū totus occupat in educendo spēcibus quibus ille utat
2° in facultate prestantior ē cum quādo nobilitior ē sed illud
nobilitissima ē sōd quādo quā ē effectus illud patientis
S. 5^a

2° querit quid sit illud agere Resp. tale illud ita
posse definiri illud agere ē interior ad rāo nālia vā
quā funeta phantasmata in ea vidit actu intelligibilia et
vā cū illis producit in illis patientis spēcem immālem
et spirituale
S. 6^a

3° querit quomodo distinguat illud agere a patiente Resp.
id ē rāo rāo differre rāo ē quia id sunt ut absq; nec:
sitat multiplicanda sed nulla cogit necessitas 2^a ponit
illud quandoquidē dūctio spēcū intelligibilia et phantas-
matibus quā cum agere siue illud ab ipso dūctio ad vā
candemq; vā illud reuocari possunt
S. 7^a

CA. Cuiuslibet simple id quod disponit reipsa distinguit ad
id quod disponit sic ignis distinguit a ligno quod calfacit
aqua a manu quā refrigerat color ceteraq; obta sensuū
exteriorū ab ipso sensibus exterioribus quibus sui similitudine
inueniunt et sensus interiori ab exterioribus ad quos reuē a se participant
spēcē mittunt atq; ita in ceteris res se habet Resp. in rebus
corporeis vā id quod disponit ē reipsa diuersū ab
id quod disponit ē vā id in rebus spiritualibus
S. 8^a

4° querit quibus modis insigniat illud patiente Resp.
varias sortiri appellaciones i. vocat passibilia quia a spēcibus
intelligibilibus quibus fit illud patientis modalia quandoq; dicit
quomā instat modū varias spēcē et formas reū intelligibilia
sibi imprimi sinit dicit etā illud potentia quod vā
potest oia quā possunt illi intelligat nihilq; actu continent
corū quā illigenda sunt antequā illigant dicit illud in
habitu

quando species intelligibilis acquisita habet tamen de ea re quae
git o cogitat inoccupat. ita intellectus in actu quando scilicet
est operatus et intelligit a seipso se intelligere hoc est suum nominis
expositio aliquo modo ad intellectus patientis cognitionem nos adducit.
s. q.^a

2.º Diuiditur intellectus in contemplatiuum et practicum hic
queritur quomodo dicantur hi intellectus et quid sint. Propter
quod intellectus in speculatiuum et practicum diuiditur et existit
maius est hae diuisione diuersas potestates signari. Et
vnu tantum est intellectus qui prout circa diuersa obiecta
occupatus istas appellationes fortiter quatinus cum in vna
re contemplatiue versatur vocatur theoreticus nihil enim
est theoreticus intellectus nisi via humana munus quod
vnu sit quidne falsum contemplatiuum et practicum nihil
querimus quatinus vno intellectus est in rebus agendis
est occupatus vocatur practicus et nihil aliud est hic intellectus
qua facultas qua quid bonum quidne malum quid proficuum
quidne fugiendum sit nominamus.

Epilogus Expositionis Aristophyle a nobis Tradita

Tandem ex hoc huius mundi vultu sinus a recessu deu-
oluimus supra modum infima calum aeuum reuam a
qua intra ca continentur huiusmodi tardum. Deo duc
et praecursore immensa spatia conficimus equor si
in harum rerum disquisitione proficimus aliquantulum si
aliquid hausimus cognitionis et sciamus hic est et
finitum tanquam in ultimo fine hanc est et ultima meta
ad quam nisi deuenimus sed ulterius progrediendum ad creatoris
usque cognitionem. Hic ex gradibus via nobis praemonstratur
ad celebrandum illius nomen usque. Quibus fugitis delectandas
quod si in ista uia acrius exultatis exprobramus nos
in plerisque caligare et multum abstrusum et latitium
caerum nos fugare cognitionem seruiamus et voluisse. Cum
ista occulta nobis et tu ne nobis nimis blandiamur et
placemus tu ut dicamus anhelare et aspirare ad calorem
illa patrum a qua exultat ad ignorantia inter. Deo optima
gratias toto pectore agamus qui curricula huiusmodi physici ad finem
perducendi gratia nobis concessit et ad tantum opus perficendum
et tot exanthelaudos labores vires largitus est Deo igitur nostro

Confiteo in altum Patri, Filio, et Spiritui Sancto sit laus
honor et gloria in saecula saeculorum Amen

Finis curriculi
Physici

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF CHICAGO

Cap. 1.^m

De Variis Metaphysica nominibus

s. 1.^a

Tempo est in indicorum h^{oc} sciam aliquam profiteri cuius nomen ignoret
 Ideo Metaphysicam compendiosè tractaturi 1° rationum diversorum nomen
 quibus indigitat^{ur} a variis Titulorum quibus insignit^{ur} adferimus

s. 2.^a

1° ab Aristotele in Lib. 6° Metaph. cap. 1° vocat^{ur} aliarum sciarum
 principis a divina a supremo sola enim ex^{tra} se^{parat}os et
 a sine ea cetera ex^{tra} se^{parat}os sunt ab ea enim substantia a parte
 mutuant^{ur} inquant^{ur} harum unaquaq^{ue} aliquam n^{on}ia particulam
 sibi praesens

s. 3.^a

2° ab eod^{em} Aristotele appellat^{ur} p^{ri}ncipium in 4° Metaph. textu 5° quia
 virtualiter est tota p^{ri}ncipia sicut semper est virtualiter tota arbor quatenus
 continet fundamenta videlicet communissimos totius p^{ri}ncipia hominis

s. 4.^a

3° ab eod^{em} p^{ri}ncipio nuncupat^{ur} 1^a p^{ri}ncipia in loco antea laudato nuncpe
 in Lib. 6° Metaph. cap. 1° quia praesantissima est p^{ri}ncipia pars cum
 sit sciarum apex vel quia de 1^a rerum principis a attributa agit

s. 5.^a

4° ab eod^{em} p^{ri}ncipio in Lib. 1° Metaph. cap. 2° sapientia titolo insig:
 nit^{ur} quia de rebus abstractissimis difficilissimis a a sensu remotissimis
 agit a principia hae conclusionis respicit

s. 6.^a

5° in Lib. 11° Metaph. a cap. 6° dicit^{ur} Theologia n^{on}ia 1° dicit^{ur}
 Theologia quia ad ipsius Dei cognoscendum affert^{ur} a de Deo ac de
 rebus divinis tractationem instituit 2° appellat^{ur} n^{on}ia quia de Deo
 est secundum lumen revelationis s^{ed} secundum evidentiam rationis diffinit

s. 7.^a

Quiaq^{ue} Aristoteles interpreti huius sc^{ilicet} Metaphysicae nomen indiderunt
 a desumpserunt ex inscriptione Lib. in quibus p^{ri}ncipia hanc discriptionem
 applicat est autem 2^a huius appellationis ratio n^{on} n^{on} meta duo signat
 nuncpe supra a post secundum priorem huiusmodi particulam signationem

hæc scia ita appellat quia de rebus que sunt supra naturam agis
humidum vero posteriore ita nuncupat quia post philosophiam imposita
est hoc autem (ut docet Aristoteles) in 1° lib. Metaph. cap. 2. i. rebus
Ethicis autem applicandis. Unde metaph. inueniuntur sunt et tunc aliter
ascendunt et Metaphysica inueniuntur appellat. Et hæc disciplina
post philosophiam solum quod ad ordinem inuentionis est quod ad ordinem dignitatis
et nam cum in de Deo et de angelis agat reliquas vero digni-
tatem superat et cum de rebus universatissimis tractatione ingreditur
et alia scia cum sunt natura posteriores.

CAP 2^m

De Definitione Metaphysice et eiusdem diuisione

Postquam in precedenti cap. tradidimus rationem diversorum titulorum
quibus Metaphysica insignitur ordo postulat ut ad eius definitionem
essentialem accedamus et de illius diuisione aliquid dicamus

S. 2^a

Quod ad 1^m Metaphysica ita definitur Metaphysica est scia rerum diuinum
et maxime diuinarum inquantum sunt et inquantum a nobis naturali
lumine cognosci possunt

S. 3^a

Singula huius definitionis verba particulatim examinanda sunt
1° Metaphysica dicitur esse scia quia illa est vera scia in qua sunt
vera et proprie dicta demonstrationes at dantur in Metaphysica vera
et proprie dicta demonstrationes. Et Metaphysica est vera et proprie dicta
scia nam patet ex lib. de demonstr. et ex lib. 6° Ethicæ ad Nicom.
adhuc mi. vero pr. hæc enim est vera demonstratio de ang. et vni-
uersa bonum sed subiecta est ens. Et est una vera bona nam in hac
demonstratione de subto nempe de subiecta demonstrantur proprietates
nempe unitas veritas et bonitas per ens tanquam causam

S. 4^a

2° dicitur esse scia rerum diuinum per res sic. Quingende sunt entia realia
et vero entia rationis entia per se et vero per accidens de entibus

in ratione a de antibus per accidens tractatione d. instituit Metaphysica
nisi 2° a iudicat scilicet etia e res in Metaphysica considerari
prout sunt abstracta a materia vel re vel ratione
s. 5^a

3° dicitur de scia reru diuinaru precipue quia Deus e precipuu
huius discipline obtem quoniam d. fit adequatu
s. 6^a

4° dicitur de scia reru omniu prout sunt quia Metaphysica consi:
derat a speculatu omne quoniam e ans
s. 7^a

Deniq; agitur de sciam reru quoniam naturali lumine a nobis
cognosci possunt ut ita distinguatur a sacra Theologia qua dei
a angeloru cognitione d. inuestigat naturali lumine sed supernaturali
s. 8^a

Factum de definitione Metaphysice inue d. eius diuisione breuiter
dicendum itaq; variis reictis illius diuisionibus et diuidi posse
dicimus in vniuersale a particulare vniuersalis pars agit de
principiis ante de variis eius conceptibus. de diuersis illius
diuisionibus a proprietatibus particularis vero de deo opt. max.
in de angelis tractatione instituit

Cap. 3^m

De principijs entis

Sub fine praecedentis cap. diximus in tractatione 1^a Metaphysice partic:
nos acturos de ente id e in hoc cap. de illius principijs dicendum
s. 1^a

principia autem vel sunt incomplexa vel complexa principia sim:
plicissima suprema a m. e Deus qui e caa earum a actibus
omniu aliaru reru
s. 3^a

Quare Deum sunt alia duo principia simplicia nempe essentia
a existetia Actus in cap. 4° lib. 7ⁱ Metaphysice ita definit
Essentia essentia e illud quod per se a i^o de re dicitur

Singula huius definitionis verba examinanda sunt i^a essentia
debet de re per se predicari o^o autem accidentario quia essentia
e^o illud per quod resp. ad interrogacione proposita de aliqua re
quid sit sed si interrogamus quid sit res o^o resp. per illa attri-
buta que accidentario sed que per se de re predicantur in hac
definitione addita e^o particula i^a ut per eam excludantur pro-
prietates ab ea quamvis an illa per se de re offendant o^o
tamen de ea dicuntur i^a sed 2^a loco

S. 5^a

Existencia vero ita definitur existencia e^o actus i^a impressus a
Deo cuiuslibet aut creato quo i^a illud constituitur extra facult-
tatem suam naturam

S. 6^a

In hac definitione i^a particula e^o actus quia media existencia
ea que sunt potestate reuocantur in actu ut rosa que tempore
hyemali e^o habet potestate per existentiam in tempore vero
constituitur in actu 2^a particula e^o i^a per quam separamus
existentiam ab operatione que e^o actus 2^a 3^a existencia dicitur
e^o actus impressus a Deo quia quamvis v. g. hoc gres-
sum o^o producit illud i^a sed 2^a o^o virtutem suam sed virtutem a
Deo sibi tributa 4^a existencia dicitur e^o actus impressus cuiuslibet
aut creato per quam particula exprimitur substantiam existentiam
quod e^o id quod e^o productum per se subsistens in categoria substantie
nomine autem cuius creati quodlibet quo productum intelligimus
sive sit vobis creatum ut angelus sive noua ratione productum
ut (Leo) ultima particula e^o (quo i^a constituitur extra facultatem
suam naturam) hac particula constituit rationem formalem existentiam
eum omni res quodlibet aut existentiam sit in facultate sola
naturam a sit voluti latens in ea adueniunt existentiam eodem
temporis momento conuenit extra tale facultatem a a
parte rei per eam constituta subsistit in propria natura autem
vna a diuisa a suis causis

S. 7^a

Principia complexa sunt propositiones a substantie i^a a continui
a quibus scia constituantur ut (impossibile e^o id si quid e^o a o^o
ce) (quidquid habet e^o e^o vna vera bonum) (totum e^o maius
sua parte)

Cap. 4^m De conceptu entis

§ 1°

Postquam eximus de principiis entis nunc de quo conceptu aliquid
dicendum est. Hic id notandum est conceptu esse 2° formale videlicet
a obiectum formale est similitudo secundum actum rei. Illud conceptus
vero obiectivus est res quae intelligitur per conceptu formale ut sunt
cata elementa a quae ex illis conflantur cum illa modo aliquo
conceptu formali cognoscuntur. Distinguitur in definitione conceptus
obiectivi cum de re prout intelligitur quia conceptus obiectivus nihil
aliud est quam res ipsa quatenus sua attributa essentialia cognita ab
Intellectu

§ 2°

2° Distinguitur et alium esse conceptu formale simplicem et alium
compositum simplex vocatur ille qui unam rem tantum significat et exprimit
unam rem vocem compositum vero dicitur qui multa significat et multis
vocibus declaratur.

Hic ita explicatio dico id in intellectu constitui debet unum aliquem conceptu
obiectivum ad omnia quae sub illo continentur referri quia subiectum
cuiuslibet scilicet obiectum debet commune aliquem conceptu et unum
ratione ad sua inferiora sed non est obiectum Metaphysica ex debet
habere unum commune conceptu

§ 4°

2° Dico in intellectu constitui debet prae conceptu obiectivum unum
aliquem conceptu formale ad omnia entia ut ad Deum et ad
creaturas ad substantiam et accidentia quia omnia similia ratione
qua similia sunt representari possunt per unum conceptu for-
male qui est naturalis similitudo harum rerum quas representat
sed substantia et accidentia Deus et creatura affiniuntur in
intellectu ex representari possunt per unum conceptu formalem

§ 5°

3° agitur in intellectu dari aliquem conceptu formale precisum
universum et secundum rem distinguere a conceptu Dei creaturam
substantia et accidentia non Intellectus per conceptu non esse id quod

Si cogitans sine substantia vel accidentis Deus vel creatura ad
sic e formalis conceptus cuius est conceptus formalis cuius
reipsa distinguitur a conceptu suorum inferiorum.

cap. 5^m

De variis entis diuisionibus

S. 1^a

Varia sunt entis diuisiones una est aliud est ens reale et aliud est ens
rationis et Aristoteles in 6° Metaphysicae cap. 2°. ens reale est illud quod
est a parte rei circa operationem intellectus ut sunt caelestia elementa et
corpora mixta una vero ratio dicitur et illud quod tantum habet
et beneficio intellectus et ab illo dependet obiectiue ita ut si sit nisi
quando intellectus de eo cogitat sicut imago vultus si est in speculo
nisi quando vultus speculo obiectiue talia sunt quae species attributi
antrudine consequuntur

S. 2^a

2° aliud est ens quod appellatur uniuersale et aliud quod nuncupatur
singulare uniuersale 3° est autem reus in re et post rem 1^m
dicitur uniuersale Metaphysicum 2^m philosophum et 3^m logicum 1^m dicitur
autem multa 2^m in multis et 3^m post multa uniuersale autem re
est idea in mente diuina existens uniuersale in re est natura com-
munis in multis existens uniuersale post rem est conceptus
in animo positus collectus ex indiuiduis singulare vero dicitur quod
est vnum numero vel cuius proprietates simul collectae in nullo
alio reperi possunt

S. 3^a

3° aliud est ens actu et aliud potentia actus vel est 1us vel 2us actus
1us est forma actus 2us est operatio actus vel est metaphysicus vel
philosophus ille est substantia separata ut angelus ista vero forma
coniuncta ut anima rationalis 3° actus vel est signatus vel exsecutus
ille est formalis sic vero virtualis infans habet rationem in
actu signato licet non habeat in actu exsecuto

S. 4^a

Potentia vel est actiua vel passiua vel obiectiua obiectiua est respectu
rei possibilis ad suum agendum a quo potest effici sic oia autem crea-
turae habebant tale potentia potentia actiua est vis aliquid pro:
dulendi

potentia passiva ē que habet respectu ad formā a cui subsistentia
§. 5.^a

4.º aliud ē inō dependens a aliud independens independens
vel ē tale simplicitate vel secundū quid independens absolute ē
quod ut a cāā ut a subto ut a termino dependet talia ē
Deus opt. max. independens secundū quid ē quod in cāto quē
ab alio ē dependet sic substantia ē dependet a subto dependens
dependet 3.^a dependentia nempe effectiva subiectiva a obiectiva
dependentia effectiva ē que requirit aliquid agens aut se quo sit
vel fiat sic oīa creata dependent a Deo dependentia subiectiva ē
quā aliquid dependet a subto inhesionis sic oīa accidentia dependent
a substantia dependentia obiectiva ē quā aliquid dependet ab alio
terminative hoc pacto utraque dependent a suis fundamentis
hoc pacto etiam omnia rationis dependent ab intellectu
§. 6.^a

5.º aliud ē inō incorruptibile a aliud corruptibile inō incorrup-
tibile ē Deus angelus ad suam corruptibile vel ē a cāā intri-
neca ut sunt illa que habent in se cāā corruptionis
nempe contrarias qualitates vel a cāā extrinsecā ut sunt illa
quā a potentiori int. quā ipsa sunt corruptibilia
§. 7.^a

6.º aliud ē inō simplex a aliud compositū inō simplex ē
quod dicitur respectu compositionis habet inō ē Deus opt. max.
inō compositū vel componitur componitur metaphysica quā ē
ex int. et essentia ex actu et potentia ex quē et diuina ex subto
et adiuncto ex materia et supposito tale inō ē angelus vel com-
positū componitur physica quā ē ex materia et forma talia compo-
sita sunt corpora naturalia
§. 8.^a

7.º inō dividitur in inō pars se et inō pars accidentis inō pars se ē
illud cuius partes in eadē categoria continentur ita tamen ut
una obtineat rationē potentia et altera rationē actus ut docet
Aristoteles in 3.º lib. Metaphysica cap. 6.º huius gratia sunt hō
coloris et elementa que dicuntur ex materia et forma continent inō
vāo pars accidentis ē vel subiectum cui accidentia ut (hō albus)
vel accidentia eorum accidentia ut (albus musicus) aliud quoque ē inō

non per accidens ratione cuius quod scilicet nulla habet essentia a deo:
minuta causis talia inter per accidens sunt effectus fortuiti

S. 9.^a

8.º aliud est non relatum a aliud absolute relatio vel est transiens:
talio quod est modus inter a essentialiter includitur in eo ad quod
refertur qualis est relatio inter personas sacrosanctae trinitatis vel
est secundum dici quod est inter ea quae habent naturam absolutam a
non referuntur ad aliud talio est relatio inter seipsum a seipsum vel
est relatio rationis talio est relatio inter quod a seipsum vel est relatio
realis a predicamentalis qualis est relatio inter patrem a filium
non vero absolute est quod talibus relationibus caret

S. 10.^a

9.º non dividitur in permanentem a successive non permanentem est
quod habet totam suam essentiam simul positam sine partium fluxu
a successive successive vero est cuius partes sibi invicem succedunt
ut prius non est linea posterior vero tempus

S. 11.^a

10.º aliud est non finitum a aliud infinitum finitum dicitur quod
limitibus a finibus circumscriptum est infinitum vero quod
huiusmodi finibus caret non prioris quod est creatura qualitas
posterioris vero est Deus

S. 12.^a

11.º aliud est non necessarium a aliud contingens necessarium est
quod aliter se habere non potest contingens vero est quod potest esse vel
non esse contingens vel est raro contingens ut hominem nasci deum:
non vel praesumptum ut hominem convalere a morbo vel aequilibrium
ut hominem nasci album vel nigrum

S. 13.^a

12.º non dividitur in substantiam a accidente substantia est non per
se existens accidentis vero est quod est in aliquo non tanquam
pars neque ab eo in quo est separari potest

Capitulum 6.^m De Unitate

S. 1.^a

Proprietates inter quodam sunt absolute quedam vero relative
ad unitatem proprietatibus absolute incipimus quarum 1.^a est unitas

S. 2.^a

Unitas est proprietates inter quodam sunt absolute quedam vero relative
ad unitatem proprietatibus absolute incipimus quarum 1.^a est unitas
libet alio per unitatem res dicitur et indivisa in se quia unitas
quidditas est offendi indivisibilitatem V. g. hoc dicitur unus essentialiter
quia secundum propria a adequata rationem est divisus in
essentia dividit per unitatem res dicitur et indivisa de distincta
a quolibet alio secundum essentia

S. 3.^a

alia est unitas que vocatur predicamentalis a alia que innuuntur
transcendentalis prior est principium numeri categorici posterior
vero est affectio inter a eum aut reciprocat

S. 4.^a

Varia quoque sunt unius species aliud est unum secundum principium
aliud secundum totum aliud secundum analogiam aliud secundum
quod aliud secundum speciem a aliud secundum numerum

S. 5.^a

Unum principium vocantur illa que ab uno principio derivantur
ut sunt rivi qui ab uno fonte promanant unum totum dicuntur
illa que in eodem toto unita continentur ut caput pectus brachia
a reliqua pars integrantur sunt unum totum quia in eodem toto
unita continentur Unum analogiam vocantur illa que inter se
retinent aliquam analogiam a proportionem ut sunt vterque in
ciuitate a gubernator in nam unum gratia vocantur illa que
sub uno a eodem gratia continentur ut sunt homo a brutum quia
illa duo sub tali tanquam sub gratia continentur unum dicuntur
specie que sub eadem specie continentur a comprehenduntur ut Petrus
a Paulus sub hoc dantur illud est unum numero quod habet
nam per circumstantias individuantes heminate sic Petrus
est unum quid numero

cap. 7.^m De Veritate

Ut doctrina de veritate nobis immutetur sciendum est veritatem
aliam sumi vel materialiter vel formaliter materialiter sumitur
veritas pro rebus vivis formaliter vero pro ipsa veritate
§. 2.º

2.º notandum est 3.º esse veritatem formalem nempe veritatem
signi mentalis et rei veritas signi est adequatio quoddam a conf:
omnibus vocis cum rebus
§. 3.º

Veritas mentalis cum conceptus est conformitas et adequatio
Intellectus et rei Intellectus est ad rei ad Intellectum sed Intellectus ad
rem sic observandum in rebus artificialibus veritatem pendere
a nostro Intellectu et nostro Intellectus esse tantum mensuram in
rebus vero naturalibus Intellectum pendere a veritate rerum
§. 4.º

Veritas rei definitur conformitas cum natura sua principis
et maxime cum archetypo et Intellectu divino dico maxime
cum Intellectu divino quia cum dicitur res vera est cum est con:
formis conceptui quem Deus habet de re habet a ratione
quia veritas rei est conformitas cum ipsius mensura sed
divinus Intellectus est mensura omnis mensura cum sit nulla
simplicissima et perfectissima Ex veritate rei est confor:
mitas cum Intellectu divino vel cum propria rationibus
et exemplaribus universisque rei in mente divina
§. 5.º

cap. 8. De bonitate

Bonitas ita potest defini Bonitas est natura congruitas cum appetitu

hic observandum appetibile vel posse sumi pro refectione et hab:
itudine ad appetitum vel pro fundamento appetibilitatis
in utroque sensu in hac definitione potest intelligi

S. 2^a

2° Sciendum est bonum dividi in bonum morale naturale a trans:
cendentale bonum morale nihil aliud est quam virtus bonum
naturale est conformitas naturae vel perfectio eiusque actus qui
tale est productus ex his quae requiruntur ad finem illum actus
bonitas transcendentalis est actus proprietas et recurrit et
inter

S. 3^a

bonum etiam dividitur in honestum utile a iucundum bonum hon:
est quod rationi congruit et naturam perficit bonum delictu:
bile vocatur quod resistit appetitui propter amicitiam aliquam compa:
rentiam in aliquo obiecto bonum utile est quod in amolumento
fundatur est hic notandum membra huius divisionis esse sumi
materialiter nam una a eadem res potest esse honestum utile a iucundum
sed formaliter nam v. g. honestum quia tale est esse delictabile

Cap. 9.^m

De duracione

S. 1^a

Inter proprietates actus absolutas numeratur etiam duratio qua
nihil aliud est quam permanentia actus in actu existens

Vulgo dividitur duratio in aeternitatem autem a tempore Boetius
in Lib. 3° de consolacione philosophiae ita definit aeternitatem aeterni:
tas est interminabilis vite tota simul a perfecta possessio huius
definitionis verba singulariter examinanda sunt id appellatur per:
fecta possessio quia neque incipit neque desinit neque mutatur sed
est perfecta fruitio 2° dicitur esse tota simul quia sine successione
capere est atque ita in hoc differt a tempore quod est cum success:
ione interminabilis dicitur a a parte anteriori a a parte
posteriori hac aeternitas soli deo competit

S. 3^a

Quia est duratio habens initium a parte ante et carens fine a parte post ab eternitate distinguitur quia eternitas caret initio sed quia principium habet differt quoque a tempore quia tempus finem habet sed et quia fine caret angeli et ad rationem vel in statu informacionis sed in statu separationis sunt in eternitate.

S. 4^a

Tempus est numerus motus per prius et postea quando haec definitio intelligenda sit inimpetum est hinc docetur quia in logica et in philosophia illud fuit a nobis abunde declaratum.

Cap. 10.^m

De proprietatibus entis relativiis

S. 1^a

Varia sunt proprietates entis relativiis quas ora perscrutari nimis longum est et ideo tantum quaedam soligimus resque praecipuas.

S. 2^a

1° igitur agendum est de principio et principiato ut sciamus quid sit principiatum inveniendum est quid sit principium principium et Aristoteles est id unde res fit et aut cognoscitur et quia definitione dicitur dividit principiorum in principia hinc offendi et cognoscendi principia tria secundum philosophum sunt quae neque et alius neque et se invicem sed ex ipsis omnia fiunt unde scire possumus quid sit principiatum est nempe illud quod a principio dependet.

S. 3^a

2° agendum de causa et causato causa est principium per se influens in effectum distinctionem causarum gradus sumamus vel ex ordine caudandi vel ex modo operandi vel ex natura et conditione ipsarum causarum.

§. 4^a

Secundū ordinē cāndi alia ē cāa 1^a a alia ē cāa 2^a alia
ē cāa mediata a alia immediata secundū modū operandi
alia ē cāa pō se a alia ē cāa pō accidens a nāa rei alia
ē uniuersa qua effectū sibi simile formaliter producit alia
vō ē aequiuoca qua effectū producit sibi dissimile formaliter

§. 5^a

Spēcialiter cāa diuidi pōt in intrinsecā a extrinsecā intrinsecā vlt
ē nāa vel forma extrinsecā vlt ē efficiens vel finis nāa
ē a quā res ē forma ē pō quā res ē efficiens ē a quā
res ē a finis pphō quā res ē

§. 6^a

3° agendū de signo a signato signū ē mō sensibilis cognos-
cunt signatūm representans signū ē mō sensibilis quia
pō aliquē sensū atque cognoscit addit cognoscunt idē a
sunt aut a illigenti

§. 7^a

aliud ē signū nāale a aliud arbitrarium nāale dicitur quod ex
nāa ordinatōe habet vim aliquid signandi sic sumus ē
signū nāale ignis arbitrarium vō ē quod ex institutione
voluntaria vim habet aliquid signandi tale signū ē hōra
appensa denotat aut vīnū vendibile a institutione voluntaria
hōm

§. 8^a

4° aliquid dicendū ē de subto a adiuncto subto ē cui preter
officiā aliquid adiungit ēq; 2^a vlt recipiens vlt occupat
aut subto recipiens vlt ē inherētia quod adiunctum in
se recipit vlt adherētia quod adiunctum circa se recipit subto
occupans circa adiunctū occupat a vulgō vocat obto

§. 9^a

Quot modis dicitur subto tot modis etiā dicitur adiunctū
aliud ē adiunctū receptū a aliud occupatū receptū vlt ē
inherētia vlt adherētia

§. 10^a

Ultimo loco agendū ē de identitate a distinctioe identitatis

2^a communio unius inter cum alio oritur a unitate alicuius
3^a quod utriusque competit diuersitas vero est diffensio unius alicuius
ab alio oritur a 3^a in quo comparantur pluraliter est quod vel
distinctio vel oppositio

S. 11^a

distinctio vel est ratio vel realis ratio vel est ratio rationis
natura vel ratio rationis distinctio ratio rationis
nullum habet in rebus fundamentum sed tantum pendet ab intellectu
concepit talis est distinctio Socratica a se ipsam proponere
identica distinctio vero ratio rationis fundatur in rebus
sic virtus explicatur a calofactura duntaxat in sole

S. 12^a

realis latius sumpta comprehendit sub se reale strictius sumpta
formalem et modalem realis strictius sumpta est inter rem et
rem ut inter hominem et lapidem distinctio formalis est inter
diuersas essentias sibi subordinatas sic superiores et inferiores
in eadem categoria formaliter duntaxat distinctio modalis est
quod res distinguuntur per suos modos vel modi inter se vel modi per
se cuius sunt modi

S. 13^a

opposita vero sunt quae neque de aliis neque de se invicem
sub eadem ratione predicari possunt oppositio 4^a est nempe
relativa privativa contraria et contradictoria id est quod
de his oppositorum species hic agamus quia id abunde
a nobis praestitum fuit in logica

Finis partis
communis Me-
taphysicae

235

pars Metaphysica propria

Cap. I.^m De Deo

S. 1.^a

Hic usque gradum a communem Metaphysica partem exposui:
nunc sequitur pars specialis in qua de substantia et accidentibus
differtur accidentibus dividitur in 9 genera quae tot classes cum eas:
exprius constituent de variis accidentibus gradibus in loca abunde
eximus in praedicationem exponere substantia vel est corporea vel
incorporea de corporea in physica eximus de substantia meor:
poreis nunc de Deo et angelis breviter dicendum est

De Deo et angelis. S. 2.^a

Imprimis constat Deum esse infinitum et arguta quibus
haec veritas probari possit congerere nos ex iis paucis quibus
soligimus

S. 3.^a

1.^a ratio ita se habet si daretur ens increatum. Ex datis Deus
atque prius est verum ex a posteriori prius est verum ita
pr. de ens vel est factum vel est factum sine increatum sed est
possunt omnia entia quae sunt in hoc universo esse facta ex
necessarium est esse aliquod ens est factum sine increatum ma.
est quidem quia impossibile est ex duobus contradictoriis alterum
cuiuslibet. autem convenire mi. vero pr. quia de ens factum
est ab alio factum quoniam quod efficitur est supponitur esse sed
potius supponitur est esse antequam fiat in ipso autem est esse
est pr. esse virtus ad seipsam efficiendum hoc ita pr. nunc de
ens factum ab alio factum est ita arguo vel illud a quo ens
factum est est etiam factum vel est si est factum datis ex
aliquid ens increatum quod intrinsecus si vero illud etiam

factū ē oportet ab alio factū ē de quo ulterius, dum in-
quirendū erit, et ita aut tandē sistendū erit in aut o facto aut
procedendū in infinitū a quo nāq abhorret sistendū. Et ne-
cessario in aut o facto et illud aut o factū ē Deus

s. 4^a

2°. ut nūc quod ē in mundo ē finitū sine offantiā ipsius
sive agendi virtutum spectat. Itā quod ē finitū ab alio finiri
necesse ē cum nihil seipsū finire possit sed cum in nullo
reū ordine et grā deū progressus in infinitū necesse ē ut
tandē perueniamus ad unū aliquod aut quod ab alio o finitū
sed sua nāq et virtute sit infinitū illud autem ē Deus

s. 5^a

3°. rāo detumit a dependentiā necessaria cā 2^a a 1^a imp.
officibilis aut ē inter cāas pō se subordinatas dari et abli-
1° tūc quia nāq requirit ut 1° antecedit 2° tūc quia
o dāz progressus in infinitū cum igit in grā cāarum
tū officiorū tū finalitū. multa dāz cāa pō se subord.
inate necesse ē quoq. cāam aliquā 1° tū officiorū
tūc finalitū quā aliā se priorem ac superiore cāam o
agnoscat illa autem nulla alia ē pō quā solus Deus

s. 6^a ut dicitur Gen. 1°

4^a. rāo talia ē huius mundi pulchritudo et ordo satis
declarat unū ē prius aut a quo oia origine ducunt
cum aut totius huius universi disponit sitū et elegantia
intrinsecus aptamq. in ipso cāarum et effectorum seriem
et mirā reū varietatem contemplantur dubitare o possut
mus quū presit potentissimus aliquid conditor et sapientis-
simus moderator tanti operis cuius et oipotentiā reuereri
et sapientiā admirari et bonitatem amare debemus in hui-
us rei confirmatiōe quedā adferimus patet testimoniū
Iustinus interrogatus quēst. 6^a gētiū unde sciri pōt sine
Deus elegans et brevis Resp. et cōmū que sunt con-
structione constructione et stabilitate Eusebius Caesariensis
lib. 7° de preparatione Evangelicā cap. 2° ita loquitur sicut
Domus sine artifex aut pannus sine lino fieri o pōt ita

ut uniuersa hoc sine auctore Gregorius Nazianzenus
parto et de Theologia exemplo Cithara utitur et concentus
eius ordinatissimi et pulcherrime constituti nam sicut talia
concentus non potest concipi sine partito citharado ita neque huius
uniuersi aptissima constitutio sine Deo

S. 7^a

5° idem pro et paucis male conscientia sapientie
cum experientia hoc in patratione flagitiorum conscientia
sua quam maxime anxiam esse sibi quod pena criminum
includere unde illud iudicialis

pena autem uoluntas et multo grauior illis
quas et seditio grauius inuenit et Rada mantus
noctis diuque sunt gustare in pectore hominum

hoc iudicium conscientia in potentissimis principibus ita ut
in Nerone Caligula indicat et esse aliquem huiusmodi
flagitiorum vindicem et hic est Deus

S. 7^a

6° Sensus popularum consensus ad colendum Deum quamuis
diuerso modo Deum esse manifestum ostendit hoc est quod dicta:
rat magnam illud Romani fori lumen ac coelum Cicero
quando dicit nullam esse gentem tam fida tam barbaram tam
immanem que aliquem diuinum agnoscat

S. 8^a

2° eorum est unum tantum esse Deum hanc autem affectionem
hic sequentibus rationibus confirmamus

S. 9^a

1° Summum bonum unum tantum esse debet. Sed Deus est summum
bonum et unum est tantum Deus una ita pro si praeter illud
est aliud contra summum bonum vel esset maius vel minus
vel aequale si maius aliud est summum et minus
est Deus si aequale neutrum est summum ut per consequens
quod Deus quia non possunt esse plura summa

S. 10^a

2^a ratio potest ab unitate eadem simplicitate et habet efficientiam quam finalis

fieri autem dicitur ut in genere earum vel officinarum vel finalium
sint plures causa simplicitate et sine totalitate sine partialitate. Ex
autem causa officinarum et finalium simplicitate et si una tantum
numero Deus autem sit causa officinarum et finalium simplicitate
et sequitur Deum esse unum tantum numerum

s. 12^a

3° dicitur possunt esse plura infinita. Ex dicitur possunt esse plures
dum autem patet id quia si plura deus infinita nullum illorum
esset infinitum quoniam unumquodque illorum caret aliqua
infinita perfectione et scilicet quae foret in alio infinito
et quae ab illo distinguere oportet autem unumquodque infi-
nitum distinguere ab alio infinito. Ex habet aliquid quod
dicitur habet alterum 2° si plura darentur infinita nullum ubique
esset ac prout unus tantum Deus est statuendus

s. 13°

4° si plures sint dii vel sunt ociosi vel mundum administrant
si ociosi nihil ad nos si mundum administrant tunc. Ex
vel in solidum vel per partes si in solidum vel consentientes
vel dissentientes si consentientes quorsum plures statueret qui
nihil agunt quia quod alii dicitur dissentientes cum id repugnet
naturae Dei si per partes vel prius convocato consilio a se
invenirentur symposia parati si dicitur convocato quorsum plures
cum unusquisque sufficiat

s. 14^a

Si adhibere ad damus testimonia Ethnicorum et inter alia
Socratis Platonis et Aristotelis Socrates morti addictus
fuit quod dixit numina quae suo tempore colebantur esse
falsa et unum tantum esse verum Deum colendum Plato epistola
12^a scribens ad Dionysium ita loquitur hinc dicens scribit
eius sermo meum quum scire ordior epistolam ab uno Deo
autem obitum sunt haec verba protulerit me autem misere
mei quibus verbis se credere unum tantum esse Deum
manifeste professus est

s. 15^a

haecnam vidimus Deum esse et esse unicum nunc ostendamus
quid sit

Deus perfecti definiri dicitur per quod omni definitione perfecte
capax est debet constare ex genere et divina Deus autem omni
compositione expositus est quamvis autem Deum perfecte definire
non possimus ita tamen a nobis breviter describi potest Deus
est essentia infinita

S. 16^a

1° Deus dicitur essentia quia omni quia abstracta simpliciora
sunt concretis et Deus simplicissimus est et dicitur essentia
infinita 1° ratione durationis sicut omni initium vite non habuit
ita finem non habuit et est alienus a parte ante et a parte
post et 2° ratione virtutis et operationis

S. 17^a

Postquam breviter declaravimus quid sit Deus nunc de quibusdam
suis attributis dicendum est et 1° de quo simpliciter Deum esse
simplicissimum et compositione huius physici huius metaphysici careere
habet rationibus quatuor 1° si Deus est compositus partes ex quibus
est compositus et eo saltem ordine nam prius sunt nullum
omni compositum aut esse aut concipi potest quod non sit partibus et
quibus componitur aliquo modo posteriori essentia vero divina
nulla re posterior esse potest 2° in quolibet rerum genere quanto ali-
quid est nobilius et perfectius tanto simplicius est aurum v. g.
est perfectius aliis metallis et minus habet mixturam et illis
sed Deus est perfectissimus non ex et simplicissimus 3° si Deus
compositus est in eo dissolvi potest sua natura ex quibus etiam est
compositus certissima omni regula est etiam esse principia compo-
sitionis et resolutionis sed Deus sua natura est indivisibilis et inde-
solubilis est igitur pure simplex

S. 18^a

2° Deo tribuitur potentia potentia autem Dei est infinita 1°
in se sive natura sua quia potentia Dei est ipsamet Dei
essentia 2° respectu obiectorum sive effectorum quia producere potest
infinita effecta non Deus extra se nunquam tam multa operatur
quoniam adhuc multa operari potest 3° est infinita ratione modi
operandi quia si Deus vult potentius extra se potest agere
quod agit hoc tenet Dei potentia cum his exceptionibus
aliquibus 1° Deus potest facere quidquid vult et tamen vult
quidquid potest potest autem hoc momento mundum destruire et tamen
non vult 2° Deus non potest facere ea que implicant contradic-
tionem unde que pugnant cum essentia rei et eius proprietatibus
essentialibus

v. g. Deus p[ro]pter quidem ex lapidibus filios efficit Abrabam s[ed]
o p[ro]pter offende ut illi filii sint filii Abrabae a lapidibus simul
quia hoc manifesta implicat contradictione 3° Deus o p[ro]pter
offende in qua impotentia potius denotant qua potentia ut Deus
o p[ro]pter mori mentiri scripta obviare

5. 19^a

Scriptura sacra quoq[ue] Deo tribuit ubiquitatem a bene merito
na si essentia Dei loco determinari a mensurari posset finita
et cohaerere haberet figuram quod e[st] absurdum 2° si Deus
ubiq[ue] operatur necesse e[st] ipsum ubiq[ue] et saniores inter Ethnicos
hanc veritatem agnoscunt na Hermes docet Deum e[ss]e
circulu[m] cuius centru[m] ubiq[ue] circumfere[n]tia vero nullibi
a Archa in Lib. 1° de partibus galienus cap. 5° adfert
a laudat illud insignis cuiusda[m] p[ro]pheti dictum me ab exigua
domuncula abesse Deum huc pertinet quod Xerxes in
Graeciam variis oia Deorum templa Magis authorib[us]
combussit quod ullu[m] in locu[m] Deoru[m] numen includere
in fas e[ss]e dicebant

5. 20^a

Theologi quoq[ue] Deo tribuunt immutabilitatem qui nu[m] e[st] actus
purissimus ita ut nihil habeat adiacere potentia passiva
proculdubio immutabilis e[st] unde vol[ens] Deus in melius vel
in deterius mutari possit o in melius quia e[st] summum
bonu[m] o etia[m] in deterius quia sic o manens Deus ex e[st] im-
mutabilis

21^a

Deo quoq[ue] tribuitur cognitio quia 1° Deus cognoscit scriptum
2° novit oia haec a singula quae existat quaecunq[ue] habere
habitura sunt a habuerunt a sunt a singuloru[m] inter se
ordine a connexionem respectusq[ue] varioru[m] quos habuit aut hab:
ere possunt distincte Illigit novit oia possibilis agnoscit ne-
cessaria contingencia bona mala universalis singularia
praesentia praeterita a futura excellentia vicia substantialia
accidentaliter ahae dicta facta interna[m] consultationes a
cogitationes itaq[ue] oia cognoscit o p[ro]pter species intelligibiles s[ed]
p[ro]pter sua essentia hanc veritatem agnoscunt Ethnici Plautus
in captivis ait profecto Deus e[st] qui nos quosque animos audit
videtq[ue] sic Orpheus d[icit] Deo dicit oia videt oia audit a oia
comendat

in Causa in lib. 8° de unitate Deorum dicitur: obscurum Deo
 nihil est perfectius et magis in se. 22° 23° 24°

Deo quoque attribuitur voluntas qua in obtemperat fieri aut fieri
 in modo nunc aut secundum modum libertatis secundum modum
 nunc huius in obtemperat in hoc cum modo scriptum vult secundum
 vero modum libertatis in omnia alia fieri et actu sine voluntate
 in 1° simplicissimus 2° eternus 3° immutabilis a 4°
 infinitus

Cap 2. De Angelis

S. 1°

De Deo Opt. max. breviter et perspicue agimus nunc etiam
 de angelis quodam modo breviter et perspicue dicenda sunt.

Itaque ut hanc partem Metaphysicam incipiamus id est ad hanc et a in-
 dubitatum dari angelos hoc autem his rationibus confirmamus
 id est ad perfectionem universi requiruntur omnes species possibiles unde
 si decem angeli mundus perfectus est et ad perfectionem mundi
 pertinebat ut in eo esset creatura visibiles tantum invisibiles
 Solius a partim visibiles a partim invisibiles creature vi-
 sibilis tantum sunt creaturae et intelligunt ut calum et elementa
 partim visibiles a partim invisibiles sunt hoc visibiles ratione
 corporis invisibiles ratione animae invisibiles vero tantum sunt
 Angeli 2° in essentia angelica representantur maxima simi-
 litudo cum Deo nam nulla creatura est quae plus participet
 de attributis divinis sed est credibile ullo modo Deum
 cum aliis res videri intulit mundo unde est addidisse angelos
 tanquam nobilissimam sui speciem in quo tot divina perfectiones
 refulcent

S. 3°

2° Sciendum est unde debeat nomen angeli hoc nomen grecum
 est et appellatur de ab annuntiaando dictum quia
 angelus est spiritus creatus qui a Deo mittitur ad annunti-
 andam suam voluntatem

S. 4°

3° Sciendum est angelos esse substantias a substantiis spiritualibus

sicut substa quedā mī illis tribuuntz que non nisi substa
 communicare possunt dicuntz mī mēti a ministri dicuntz cu:
 hōes a vigiles psalms 103. et 4. Jobi 1. et 2. psalms 91.
 Danielis 4. dādo angelis tribuuntz actiones a passionē
 personarū communicans ut sunt loqui mutare locum apparere
 hōibus Christo seruire Cesarī iudri vel ledere hōes peccare
 a damnari ut patet ex Genes. 18. et 19. ad Hebraeos 2.
 versiculo 2. Danielis 7. versiculo 10. Mathai 4.
 versic. 11. Luca 15. versic. 10. Mathai 18. versic. 10.
 et cap. 22. versic. 30. 2. Petri 2. cap. versic. 4. et Iuda
 versic. 6. 2. angeli sunt substa spirituales nec obstat quod
 aliquando corpora sibi assumpserint nā Angeli corpora
 illa regunt ut nauta mouit nauē sicut ut aā corpus
 informet

8. 5.^a

4. agnoscimus magnū ē Angelorū numerū ex Danieli
 cap. 7. versic. 10. ubi habentz haec verba milia milia
 ministrabant ei a dāctis milia milia ministrabant
 illi dicimus tamen illū numerū quāuis magnus sit
 sicut ē infinitus nā nullus ē numerus quāviscūq; sit
 quo sicut possit dari maior in ex. Aile in 3. lib. phis
 auge. cap. 6.

8. 6.^a

5. dicimus nos velle ordinē inter Angelos agnoscere
 quāuis quisnā sit nos latet datz inter illos ordo nā illa
 nomina Cherubini Seraphini Principes Dominantes
 Sedes Throni dari inter illos ordinē satis demonstrant
 datz Ex. ordo inter illos sed huius ordinis notitia nos fugit
 a nihil mirū cum latuerit Augustinū qui ita loquitz
 Sedes Dominationes Principatus in celestibus
 apparatibus firmissime credo a indubitati fide tunc
 sed cum me continas que magnū putat ē doctorem
 quēnā illa sint a quomodo inter se dīant nescio nec cū
 ignorantia periclitari me puto si quā inobedientia si
 domini praecepta negligo

8. 7.^a

6. agnoscimus neq; tempus illis neq; Cū proprie tribui possit

est tempus sed autem est locus sed ubi est aut sunt in aliquo
 loco per circumscriptiōem sed in ubi per definitiōem. *hanc*
s. 8^a

7° de Illatu Angelico quada[m] proponenda sunt: 1° Illatu[m]
 Angelicu[m] cognoscere seipsu[m] quod autem. nam ad hu[m]ana[m]
 concedit[ur] est et nam Angelica deneganda 2° unu[m] angelu[m]
 cognoscere aliu[m] dicimus nam quidquid in hu[m]ana Illatione
 perfectiōis est oportet ut sit in Illatu angelico sed unus
 s[an]c[t]o cognoscit aliu[m] Et potiori r[ati]one unus angelus aliu[m]
 cognoscit 3° adu[er]sariu[m] est Angelos posse cognoscere futura
 que p[er]dunt ex eis necessariis est vero ex que sunt propri
 casualia et fortuita ut collapsuras edict[um] p[ro]phet[ia] p[ro]cella
 4° notandu[m] Angelos est cognoscere cogitationes hu[m]anas
 prout sunt in Illatu sed r[ati]one offat[us]

s. 9^a

Deniq[ue] dicimus Angelis in eis voluntat[em] libertat[em] arbitrii
 p[re]dicta[m] quod autem quida[m] Angeli a vero bono defecerunt
 illud ab eis factu[m] est libere sed ita mali angeli in malo
 sunt indurati boni vero in bono sunt confirmati faxis
 Deus opt. max. ut bonis Angelis similes fiamus
 atq[ue] ita eius laudes in eternu[m] celebremus et decantemus

Finis Compendii
 Metaphysicæ

My dear Sir,
I have the honor to acknowledge the receipt of your letter of the 10th inst.

and in reply to inform you that the same has been forwarded to the proper authorities for their consideration. I am, Sir, very respectfully,
Your obedient servant,
J. H. [Name]

I am, Sir, very respectfully,
Your obedient servant,
J. H. [Name]

Yours faithfully,
J. H. [Name]

221
Observationes in Theses
publicas a 1° in Logas

In 1^a

S. 1^a

In 1^a Thesi Loga nuntio fit Academia Academia erat au-
ditorium in quo Plato docebat philosophiam sicut Lyceum erat locus
in quo Aristoteles et alii publice legebat et philosophiam docebat
vnde erat porticus in qua Zeno acutissimus philosophus philosophiam
etiam publice profitebatur ex hoc nomen deducitur et nomen Stoicorum
quorum secte inventor fuit ille Zeno

S. 2^a

Sensus autem huius Thesi verborum sic est Sicut olim in audi-
torio in quo Plato philosophiam docebat quod Academia nuncupa-
bat haec verba dantur inscripta nummo qui Geometria cognitione
invenitur et sit hunc locum ingrediat sic in hac auditorio in
quibus hodie superiores disciplinae docentur haec verba inscripta de-
beant nummo ex ingrediat qui Loga cognitione praeditus et sit

S. 3^a

In eadem Thesi comparamus Logas cum senibus senio
autem sunt statuae Mercuriales quae in vestibulis aditum et in
publicis viis super columnas ornatas gratia vel in civitate
constitui solent haec statuae et ab Hipparcho Astronomo videtur
Plato in dialogo de Leri cupiditate docet rationem usum
et adiungit ceterum Sensus huius comparationis sic est
Sicut viator in compitis constitutus a amplexu quam viam
ingredi debet illarum opem ab omni perplexitate facillime libeat
ita Loga quae via inveniendum sit in eurgu libidinario nos docet

S. 4^a

2° Loga comparatur in hac Thesi circino et nonna sicut in
Geometria haec instrumenta adhibentur ad mensurandum ita etiam
Loga utimur ad scientiarum acquisitionem

S. 5^a

3° et dicimus et simile Anagogo id est conductori et ducatori

quemadmodum autem qui peregrine proficiunt, ubi ad urbem hominum
 celebratae perueniunt, eos quos vocant Xenagogos adhibere
 solent, qui eos ad loca harum urbium memorabilia deducant a rebus
 cuiusque loci visum demonstrant. Sic nos in hac vita litteraria
 peregrinantes, loca ubi debemus tanquam Xenagogam qua aditus
 nobis patet ad ea in altissimarum disciplinarum penetralibus
 scrutanda qua cognita necessaria sunt.

§ 6.^a

Ceterum ex his comparationibus facile elicitur intentio nostra in
 hac Thesi intrudimus ostendere maximam de logica necessitatem
 ad sciarum comparationem quaestio de logica necessitate a nobis
 fuisse praestata fuit in prolegomenis in logicam hanc locum
 consulere poteritis ut ita arguta quae contra eam adferri
 possunt respondere possitis.

In secunda

§ 1.^a

In hac Thesi proponimus summam coram de quibus logica
 tractat ne instituit nempe in ea agit de terminis simplicibus
 nempe de predicabilibus et predicamentis 2.º de enumeratione
 et 3.º de argumentatione et de variis eius speciebus hanc praefata
 qua imperfecta hic tantum observandum est nos de summae nomine
 logica pro logica in tota sua amplitudine considerata prout
 sub suo ambitu ratione definitioni dividendi argumentandi a
 res legitimo ordine disponendi ostendit sic autem considerata
 de aliis rebus agit qua de praemissa simplicibus de mu-
 nitione a argumentatione agit autem praeterea de definitione de
 divisione de ordine a methodo et hic tantum. Ex logica constabat
 prout ab Aristotele tradita est qui autem consulebat organum logicum
 ab Aristotele conscriptum invenit eam agere tantum de predica-
 mentis de enumeratione et de discursum.

In tertiam

§ 1.^a

Ad huiusmodi Thesim diligentia hoc tantum nominandum est quod
 a speciem duobus modis considerari posse vel 1.º intuitionem
 aliter pro rebus quae sunt quia si species vel 2.º intuitionem
 aliter pro nominibus quoniam a speciem vel aliter quod duplex est

unū Metaphysicū et alterū Logicū quā Metaphysicū considerat
 iuxta sua attributa essentialia v. g. aēl quatuor et corpus
 aēl sentit hāc aut sunt illius attributa essentialia quā
 Logicū considerat iuxta totā suā amplitudinē prædicandi
 quā priori ratione spectat in unicā spēc conseruari et posteriori
 vero modo considerat plures ad sui conseruationē spēc requirit
 idē dicendū de spēc

In quarta

§ 1^a

ut possit Resp. argūta quē contrā hanc 4^{am} Thomā
 adferri possunt hāc distinctionē hūda sunt

§ 2^a

1^a Dūa constitutis sunt in grā dē vero diuidentis

§ 3^a

2^a Dūa diuidentis sunt actū in grā prout ē actū contractū
 dē vero prout ē contrahibile

§ 4^a

3^a Dūa sunt actū in grā pō modū copulātionis dē pō modū
 inclusionis ita ut sint attributa essentialia

§ 5^a

4^a quidquid continet continens continet etiā contritū dē hūda
 eodē modo

§ 6^a

5^a Incompossibilia dē possunt ē in eodē subto at talor
 sunt dūa

§ 7^a

6^a Principiū dē ē semper nobilius principiato ut patet exemp^o
 seminis si cū arbore comparet

In quinta

§ 1^a

hic duo de proprio 4° modo sumpto dē de eo quod oī soli a semper
 subto compōit cū coqī recipiat dicimus ē illud ē ἀπορροίτον

de incommunicabili hoc patet exemplo visibile respectu huius
visibile cui nulli aliter quā hoc communicari potest si enim
aliquando potest dicuntur prout videtur illud sumendum
est metaphorice inquantum flores mittunt.
§. 2°

Quod 2° loco dicimus de tali proprio illud est posse a suo
subto separari a ita nos hanc Thesim intelligimus nempe
proprium 4° modo sumptum neque posse naturaliter nec supernaturaliter
a subto separari ut hanc partem Thesim propugnare possint
distinctiones sequentes huiusmodi sunt
§. 3°

1^a prius potest esse sine posteriori si posterior sit et tantum naturaliter
sed etiam tempore et vero si sit posterior tantum naturaliter et vero
tempore ut patet exemplo lucis respectu solis
§. 4°

2^a falsum quidam est dependet ab aliquo posse esse sine illo naturaliter
cuius est dependet a facultate latendi a tantum est potest esse
sine illa facultate dante subitum est dependet a proprietate
metaphysica a secundum essentiam sed physice a secundum accidens
naturaliter
§. 5°

3^a quod illud potest separare separationem complexam quae
nihil aliud est quā negatio unius de alio Deus potest separare
realiter et vero quod separat separationem simplicem sic illud
separat proprium a suo subto
§. 6°

4^a aether 2us caloris in forma Babylonicā fuit cohibitus
sed calor remansit in igne in aere 1° aether quidem 2us in aere
libus libris possunt impediri sine miraculo et vero in aere
natura naturalibus
§. 6° am

Hic 1° notandum est nos de dicere substantiam perfectam definitam sed
tantum est male dictum quia substantia eius sit summum quod
perfectum definitum est potest quoniam aut aliquid perfectum definitum debet
constare ex quā a se 1° sed quod summum ex quā constare est potest se
cuius quod habet supra se atque ita est esse summum

S. 2^a

Quod 2° loco observandum ē ē quod nemp. substantia dei nō pōt
existere inquantū ē ē in aliquo tanquā in subto inhaerens

S. 3^a

3° videndum quo sensu 2^a Subst. sint in 1° a 1° in 2° 2^a Subst.
sunt in 1° ut parts essentielles in toto essentiali a 1° Subst. sunt
in 2° tanquā parts substantivae in toto attributivo

S. 4^a

Ceterū hac questio an sit bono definitio Subst. qua Subst. dicitur
ē ens pōt ē existens a nobis tradita fuit in questionē in catēgo-
riam Subst. idēq; locis consulendus est

In Septimam

S. 1^a

In hac Thesi nos dicimus eos qui Angelos ex predicamentis
arant vni vniū iniquā examinare statim dē ē consideranda
causa: et ut dixi vni vniū vniū cuius Angeli ex quē a dīa
congruit quid impedit quominus sint Subst. predicamentales

S. 2^a

Ad solvunt argutū quā contra sententiā nostrā adduci possunt
sequentes distinctiones triadae sunt

S. 3^a

1^a Angeli sunt actus pūrī respectu compositionis p̄p̄a ē vniū mē-
taphysica

S. 4^a

2^a Angeli carunt potentia ad corruptionē ē vniū ad utilitatem
perfectiōis

S. 5^a

3^a quā proportionē quādā Respondet mād dīa vniū forma

S. 6^a

4^a quando p̄p̄a dicitur corruptibile a incorruptibile differre quē
videtur Specie idēq; dicendū ē ē dīa typographicū

S. 7^a

5^a Angeli suscipiunt contraria accidentia perfectius ē corruptius

S. 8^a

6^a Subst. quā ē communis rebus corporis a incorporeis utq; ē
corporea neq; incorporea sō abstractit ab utraq;

In octauam

In hac Thesi nos dicimus duas substantias esse substantias, sic i.
 observanda e. r. q. qua utimur ad illud confirmandum dicimus a
 Arist. in phys. omnes partes substantie esse substantias a hanc rationem
 reddimus quia alioquin substantia compositorum ex o. substantiis r. q.
 e. quia partes debent esse quidem una cum toto inde inferimus duas
 substantiarum esse substantias quia sunt partes substantiarum, nempe speciem
 substantiarum.

s. 2^a

2° sciendum e. duas substantiarum ita esse substantias ut o. in una linea
 substantia sed in collateralibus collocantur.

s. 3^a

Ceterum hac questio an duas substantiarum sint substantie a nobis tractata
 fuit in questione in cap. de substantia.

In nonam

Ad hunc Thesi quidam distinctiones sequuntur hinc sunt.

s. 2^a

1^a extensio o. sumitur pro actione extendendi sed pro sita a positione
 partium.

s. 3^a

2^a quando Arist. dicit 5° metaphys. cap. 15 quantitatem
 esse divisibilem in ea que insunt o. proponit definitionem essentiali
 quantitatis sed cum tantum descriptionem.

s. 4^a

3^a habere partes extra partes compositi substantie corporis beneficio
 quantitatis.

s. 5^a

4^a quando Arist. probat orationem a magnitudine esse quantitatem
 per incommensurabilitatem probat e. a posteriori.

s. 6^a

5^a partes loci extensa sunt ad continendum corpus locatum a partes
 superficies sunt extensa ad terminandum quoddam corpus siue locatum
 siue locatum.

s. 7^a

6^a linea superficies a corpore distinguuntur per divisibilitatem tanquam
 per proprietatem.

§ 3^a

7^a Divisibilitas est ratio formalis quantitatis sumpta pro radice
 unde fuit proprietas ut sumitur proprietas et aptitudine ut aliquid
 dividatur.

In decimam

§ 1^a

1^a observandum est habitum vel considerationem ut refertur ad obiectum vel
 ut relationem habet ad subiectum cui in prioris respectu est quid relatum
 2^a vero ratio est qualitativa species

§ 2^a

2^a sciendum est naturam impossibilitatis est quod negatum sic cum est ad
 non categoricum sed tantum denotare potentiam debilem

§ 3^a

3^a hinc est ratio quo dicitur dicat a passione nos est denominari qualis
 est denominamus qualis ab illa simpliciter sed tantum secundum
 quid est tanquam a qualitate diu permanens sed cito transiit

§ 4^a

4^a observandum est per formam non intelligitur forma substantialem
 et individua sed accidentalem et extrinsecam

In undecimam

§ 1^a

Ad huius Theorem Allegoria hoc tantum modum est relatum duobus
 modis considerari posse vel ut sunt accidentia vel ut sunt precise
 relata si priori modo considerantur illorum est est in alio tanquam in
 subiecto quia accidentia est est in eis si vero posteriori modo spectantur
 illorum tota natura et essentia in hoc posita est ut referantur ad aliud
 tanquam ad terminum de hac re agimus in questione in relata

In duodecimam

§ 1^a

In hac Theori duodecimam est nunciandum componi et terminis
 simplicibus quod diffinitur tamen

§ 2^a

2^a definitione nunciandi hoc pacto proponimus nunciandum est oratio
 vera vel falsi signativa

§ 3^a

Contra hanc definitionem haec obijciuntur id haec definitio videtur per
 contraria nuncpe per verum et falsum a per consequens est bona Resp.

definitione traditi per contraria coniunctum et verba d. vero cum
que tradit per contraria diuisum ut est ista

S. 4^a

2° haec nunciatio scripta qua ita se habet (haec nunciatio
est falsa) et legitima nunciatio sed illa utq; verum utq; falsum signat
d. signat verum quia ipsa indicat se signare falsum neq; signat
falsum quia illa propositio que signat rem ut est d. signat falsum et
talis est ista propositio hanc propositio est falsa quia d. est absoluta
ut hoc est ad sed reflexiva reflectit in supra sua falsitatem et
se falsa. et dalarat

S. 5^a

3° in hac definitione d. ponit qd proximum nempe omni potestate
hanc quandoq; qd remota sufficit quum dicitur connotat qd
proximum a talis d. haec que in hac definitione ponit

S. 6^a

4° veritas et falsitas d. compositi nunciationi quum composit
rebus hanc veritatem et falsitatem et in rebus fundamentalibus et in
oratione tanquam in signo

S. 7^a In 13^a

duo hic dicimus de syllogismo 1° cum ex nunciationibus constare
hoc actus difficultas caret et 2° demonstrandum quod est precipua
cum species quum ex necessariis constet quidam sciam hoc ultimum
d. d. sine difficultate sed ut soluantur arguta quae contra hanc partem
adferri possunt sequentes distinctiones sunt huiusmodi

S. 2^a

1^a d. quamlibet sciam quum demonstratio potest de qua hic agitur
sed sciam cum sit

S. 3^a

2^a sciam considerat vel ut est actu comparata vel ut est compar
anda ut est actu comparata et effectus demonstrandus a ut compa
randa est finis

S. 4^a

3^a motus rei per quum ab actu rationis tanquam a causa instrumentaria

observaciones in Theses morales

In 1^a am.

1^a nihil habet in se difficultatis a contrariis tantum laudis a merita
phica moralis. Atque nihil hic observandum.

In 2^a am.

In hac Thesi nos videmus opinionem Stoicorum qui soli anadeian
introduxerunt.

Ad coram arguta Respondendum si dicamus quodam affectu
de vitiosis ut Invidiam Superbiam a ambitione a hoc a vi
sapienter autem nos libenter admittimus. At si notaverimus
nos de loqui de modis appetitus humani turbulentis a plus
a quo inicitia a cetera cunctis rationis productibus. Has enim
modos autem a ratione rationis pravae a vitiosas et ai morbos
dicimus de debere cadere in virtutem sapientem in cu de solo
tranquillitate deinde.

In 3^a am.

In hac Thesi dicimus virtutem in medio sitam esse a illud liber
aliter exemplo confirmamus quae sita est inter prodigalitatem
et avaritiam prodigalitatem in excessu a avaritiam in defectu

hic observandum est nos de loqui de medio rei vel arithmetico
sed de medio rationis vel geometrico illud affirmamus esse
videtur de solo de iustitia distributiva sed etiam de commutativa
nam nomine habet rationem duorum locorum in quibus inter videtur

Ad solutionem argutorum quibus quidam utuntur ad ostendendum
quancumque virtutem in medio sitam esse de duae sequuntur distinctae
omnes tenenda sunt

1^a quoniam iustitia habet tantum unum extremum nominatum
nempe iniustitia tamen habet duo extrema iniustus in peccat
in excessu a in defectu ad nimium a parum inclinat datus uni
plus eo quod datus debet a alteri minus

2^a magnanimitas a magnificentia vultus in summis
ratione obli a mae o vero ratione circumstantiarum

In 4.

In hac Thesi nos affirmamus virtutes Ethnicorum in eo a splen:
diffimatis a Heroicas fuisse splendida preceata hoc difficultat:
o carit idioq; arguta e sacra scriptura deprompta quibus
quida contrarii ostendere conantur. Soluenda sunt

Exodi 2° versic. 22° narrat de obstruicibus Aegyptiacis
quod Deus eis domos edificavit quod filius Israelitarum
reparaverint Resp. hoc opus obstruicū non est substantia fuisse
bonū idioq; Deum illud remuneratū fuisse o mercede
eterna sed temporal

2° Daniel postquam predicasset regi Nebucadnezzari gravē
pānā ppter preceata qd eo comissa illum hortat ad Elmo:
sinas dandas quibus redimat sine auget potū illā hui:
poralē preceatio fuisse debite. Ex dono Elmo sine ita ab
infideli fuerit e opus bonū. Resp. vocē Chaldaicā quā ut
propheta significare proprie abumpere ita ut sensus sit abump:
eritū preceatū huius Elmo sine

3° qui faciunt quae sunt Regia bonū opus faciunt sed contra
faciunt quae sunt Regia ut patet ex cap. 4° Epistola ad Rom.
Ex bonū opus faciunt Resp. contra faciunt ea quae sunt Regia
quod ad substantiam in quibusda officiis et huiusmodi sed iniqua
quod ad circumstantias fortis modi et finis.

4° Cornelius fuit gentilis a o regnitus quia o credidit in
Christū sed tamen eius Elmo sine laudantur ut bonū ut patet
ex actū cap. 10° Ex o regnitus pō bona opus passivo
Resp. pō negatōe maioris nā antiqua a Echo docet habuit
notitia Christi sed venturi a loco citato dicitur pō a Deum
invocasse ipsiusq; precis exauditas fuisse atqui ipsius precis
exauditis fuisse nisi in Christo mediatore fundate a Deo
oblata fuisse de proinde renatus fuit.

5° Athenienses o dant regnit a illis Apostolus Paulus
in actis apostolicis tribuit potat quae vero bonū opus e
Resp. Apostolū tribuere illis potat o vero sed potatū spem

causam cum videtur pui cu maxime superstitiose dola colorem
 qua piraat damnaat ipse et postea
 Por. 5. am

Hic tantu observanda E iustitia definitio qua dicitur ee perpetua
 constanti sua sui unicuique tribuendi voluntate

1^a hinc videtur qd per voluntatem nos d. Illiger ipsa facultatem
 qua voluntas dicitur ita sic habemus cu facultate confundunt
 per voluntatem nos Illigimus tantu habere voluntatis

2^a observanda E iustitia dici perpetua a constanti voluntate
 qd quod iustitia pceptio a constanti iustitia dicitur sed quia
 si iustitia leges observaret illud perpetuo facere debet

3° notandum qd solum in iustitia distributiva sed etia in com-
 mutativa E iustitia debere unicuique tribui

Observationes in Theses physicas

In primam

In hac Thesi dicimus phisicam ee phisicam contemplativam partem
 a hoc inferitur phisicam ee sciens contemplativam

Videmus tamen hoc qd ee veru quia i^o in phisica agitur de
 actionibus intellectus a voluntatis de utraq; specie impressa et
 expressa que oia fiunt a nobis Resp. quamvis actiones
 intellectus a voluntatis a utraq; species impressa et expressa
 fiunt a nobis a sunt operabiles qd tamen phisicam ee pra-
 cticam quia qd videtur in hac actionis modo practico sed
 speculativo docet cu tantu qua sit caru nra a quana
 sunt caru proprietas

2° cognoscit qua habemus rem phisicam videtur ad auxilia
 dei Ex. phisica E scia practica Resp phisicam ut phisica
 haru rerum acquiritur contentu ee a o ultimus progressu

Certe hæc questio an phisica contemplativa utriusque dividatur in
Metaphysicam Mathematicas disciplinas a phisicam ano-
bia pertractata fuit in prolegomenis in phisicam

In 2^a

In hac Thesi dicimus quæcumque tractantur in phisica vel de
principiis vel proprietatibus vel speciebus corporis naturalis sed
hoc dubitatione caret ne agitur v. g. de infinito n. de vacuo
Atque cum de his duobus in libro aeromatie tractat
ne iustitiam sed dici oportet infinitum a vacuo esse principia
aut species aut proprietates corporis naturalis Resp. est quæ-
si quis a directis in phisica tractantur et vel principia vel
proprietates vel species vel veritas quæ sunt a indirectis ita
de his duobus agitur in phisica ut de infinito agitur ut
ostendat Aristoteles nulla de magnitudine infinita actu a de
vacuo ut ostendat nullum esse locum vacui

In eadem Thesi agitur corpus naturale esse phisica subiectum
hæc questio a nobis fere exagitata fuit in questionibus
in phisicam

In 3^a

In hac Thesi dicitur id ex nihilo nihil fieri hoc intelligendum est
natura viribus natura supernaturaliter a potestate divina quæ
ex nihilo facit hunc

2° mentionem facimus naturæ ubi notandum per naturam nos
intelligere naturam tam quæ in omni genere substantiarum tanquam
fundamentum vicissitudines contrariorum sustinet

Certe hæc questio a nobis exagitata fuit in questionibus
in 1° libro aeromatie unde natura

In 4^a

In hac Thesi agitur forma esse principium gradus ubi
notandum per formam nos intelligere formam substantialem de qua
dicitur quod sit rei complementum a ultimo aery oportet sed ut
respondeatur 2° qui ab ea promanant dicitur ita quod natura
indistincta a deformitate occurrat quia natura in seipsa con-
siderata est rudis deformis a impolita de pulchritudine a
venustate carens sed forme beneficio polita a ornata

am

Sic tria dicimus in principio d. de principii compositionis
naturalis corporis quia adueniens forma recedit d. q. in
suo. et rem consistere d. p.

2. dicimus de principii generationis fieri naturalis inquantum
et hominum a quo

In eadem et hoc dicimus tria. de generatione rem naturalis princi-
pia

conceda hanc aliam partem et sic quamplurima officii possumus
id. 4. c. ad requirunt ad generationem et c. officium a finis
sunt principia. Resp. generis in suo conceptu formali qua-
tuno. e. mutatio a d. et ad. d. ineluctare causis officium
sed quatuor e. actio a finis ineluctare generis qui nihil aliud
e. quia forma e. generis principii d. finis extant. re-
quiritur

2. exemplar videtur etiam de principii quia conuenit ad
generationem. Resp. si conueniat conuenire extrinsece d. intrin-

3. si forma generis principii generationis plura sunt principia
tribus quia. 2. e. forma una que amittit a altera
que introducit de dicendum de privatione. na una e. qua
antecedit a altera que sequitur. Resp. forma que amittit d. e.
principii generationis quia generis e. processio ad noua formam
introducenda. Resp. 2. de privatione d. e. parit rationem inter
privationem antecedentem a sublequentem quia privatio sublequens
d. tantum respectu rei sed etiam respectu generis e. causa per accidens
d. sed privatio antecedens respectu rei e. quida causa per
accidens d. vero respectu generis sic ut e. principii parte
a hominum a quo incipit generis

4. si forma est principii hunc compositum quoque principii
dicendum est forma autem dicitur principii quia nominat generis
ne sed id. facit compositum. Resp. compositum e. hominum
quod whole a adequata forma vero e. hominum quo a
inadequata in pphera dicendum compositum e. principii quia
e. a per se generis d. nominat

Sed tantum mediata per formam quatinus forma 3a introd:
ucta in unita cum maâ resultat compositio

5o Aristoteles in Co. 1o physica auge contrariu 6o. Dicit pri:
ncipia semper manere Ex o sunt tria principia Resp:
1o Aristoteles loquens de principia semper manere quia o res:
cuius in alia principia 2o Aristoteles locuti fuisse indig:
nit in voluisse tantu. Deinde in o grâone remanere sem:
per aliquid principiu Resp. 3o Aristoteles loquit de quoniam
terminata per formam in qua semper manent maâ et
forma

6o unio videt et principiu Aristoteles unionem et illud quo
compositu fit o ex quo componit
alias obiectiōes que contra membra principioru 3a ad:
ferri possunt in o in hac questione an tria sint reru
naturalium principia

Sensu huius Theoria sic e o magnitudo in infinitum
augeri p. mathematica a potentia diuisione. o. p. p. aqua:
lis sed in p. p. proportionales o huius p. in quantitate
mole existeret p. p.

Contra illud quod possumus loco dicimus hac obici possum
1o. Viuentia sunt affata quantitate continua sed quantitas
nullos habet terminos cum possit diuidi in infinitum
o igitur eadē aliquē terminu obiciunt Resp. et o habere h:
tinent ut quanta mathematica sed physica et ratione forma
terminata e

2o Elementa possunt augeri in infinitum Ex oia corpora
viuentia Resp. inq. 1o aut. na aliquid extrinsecu impedit
nempe calit. 2o Dico o eadē ratione quia viuentia augentur
a calore naturali qui habet celum a definita mēam. at mēo
Elementa per mēam extrinsecu appositā

3o Damus homi qui sit ante statum quantu p. e si
ille hō morsu patiatur venenatu cui calor intrinsecu impedit
in id que huiusmodi quantitas extrinsecu quantitas igitur illius
hōis extrinsecu quamobrem o dabitur celus terminus magnitudi:
dinis quoniam ille quē maximu ante constitutum superet ab
his causis extrinsecis veli hōi ad
mātibz

Resp. talis hanc mensuram maiorem contra illud nāam nam
 talis humor disponet hōm. ad iustitiam al quando agimus de
 ceteris. Cūque tunc tunc nāam agimus de illis secundum
 illam nāam. In 7

In hac Thesi. Dicitur quod continetur quatuor. 1. Dicitur de
 motu a posteriori. 2. Dicitur motus ut sit definitus ab alio
 actus ut sit in potentia quatuor est in potentia
 haec due quod a nobis a. exagitate fuisse in curriculo nostro
 ph. 5. loci consili. p. In 8. am.

In hac Thesi. 1. dicimus eos qui corpus sunt loco ponunt
 illud quantum est negare rationem. quia si corpus sit quantum
 per consequens est extensum si sit extensum partem illius
 corporis locum occupare debent et 2. dicimus eos qui plura
 corpora simul in eodem loco proprio ponunt dimensionis
 confundere nempe illorum corporum posterior quod est duo et
 corpora possunt esse in uno et eodem loco proprio simul et
 eodem tempore a nobis exagitata fuit in questione in 4. lib. 6.
 ph. 4. ante.

Contra. am. part. huius Thesi quodam obici possunt ad que
 Resp. 1. talis supponit. 2. est in loco quia locus est suppositus
 sine corporis ambiguitate et ceteris. Sed illud talis nullum
 habet corpus supra se. Et hoc corpus est in loco Resp.
 brevis talis supponit. 2. est in loco extenso sed in loco
 extenso. quod est finis substantie cuiusque rei.
 2. Si locus sit separari a corpore. Et corpus sit esse
 sine loco sed corpus plene est vniu. Et in post. p. m.
 quia hoc accidens sit separari a substantia sed locus est alii.
 dicitur. Et sit separari a substantia ac prout a corpore Resp.
 alii dicitur. Indivisibile ut hic vel ille color hic vel ille locus
 posse separari a corpore et vniu. accidens indivisibile sumpt
 ut est locus in continui.

3° de posteriori potest separari a priori sed locus est posterior corpore. Ex potest ab eo separari. Resp. id negari. nam uti est sol sit prior sua luce sua tamen a sole separari potest. 2° ergo mihi quia locus tempore est posterior corpore.

4° est repugnans ut corpus sit sine loco. Ex hoc potest fieri per ant. id quia occupare locum est posterior ipsa magnitudine nihil autem posterior est de essentia prioris. Ex est repugnans essentia et magnitudine potest illigi sine loco 3° ita de habet repletio ad magnitudinem ut gravitas ad corpus grave sed est de essentia gravis ponderare quia in propria regione elementa est ponderant. Resp. id occupare locum est posterior ratione sed respectu a actu est simul ad 2^{am} novam est magnitudinem potest illigi sine loco est vero re magna ad 3^{am} dico deprimere alia corpora est de essentia gravis sed scripta deprimere et habere divisum a se se habet in elementis.

5° hoc ratio quia a nobis adhuc nulla est quia quada sunt in loco quia sunt quanta ut est in angulo. Resp. Deum est in loco repletione angelorum in loco definitum a re quia sunt in loco hoc 3° modo debet esse quanta. In q^{am}

In hac theori tractat questio an deus vacuum dicimusque si mundus sit unus si pulcherrimus si perfectissimus et incommutabilis de deo dari vacuum ratio est quia si mundus sit unus eius partes debent esse continuas et contiguas et per consequens unum est deus vacuum si terra sit pulcherrima et perfectissima deus dari vacuum quia si daretur vacuum aliquod esset defectus incommutabilitatis terra mundi requirit ut deus inveniatur quia si esset vacuum spatium inter caelum et nos inferentia caeli et syderum usque ad nos pervenire de possem.

Ceterum haec questio an deus vacuum a nobis cogi ratione fuit in questio in 4^{am} Ab. physica auge.

In 10

Varia quæst. que de tempore a de monitione exagitantur inter
phos. Satis Solutio. Theoria veritate confirmant a ostendunt
tempus a nobis difficile cognosci posse
In 11 am

Die quædam obvianda sunt. 1° quando. 2° partitio non
dividimus corpus unale in simplex a dictum pro corpus
simplex nos. 3° Illigere corpus quod. 4° M. illo modo compo.
Sint. nã tale corpus ex materia a forma. constat. 5° Illigere
corpus. quod. ex aliis corporibus compositum. 6°

2° Notandum. 1° quando nos dicimus 4° de divinitate a
inter illa comminamus seorsus. igitur per igne. 2° Scindam
nos Illigere igne. 3° comminatur hæc quæstio. an deus talis
ignis a nobis exagitate fuit in hac quæstione an deus 4°
divinitatem numerus

3° Notandum. 1° quando nos dicimus 4° de divinitate a
inter illa comminamus seorsus. igitur per igne. 2° Scindam
nos Illigere igne. 3° comminatur hæc quæstio. an deus talis
ignis a nobis exagitate fuit in hac quæstione an deus 4°
divinitatem numerus

4° Scindam. 1° rão cui mundus sit magnitudine finis rão
2° quia ois partes mundi finite sunt. Ex totis mundus
debet esse finitus.

5° In hac Theoria dicimus mundum esse oibus numeris abso:
lutis contra quædam objectiones adferuntur quibus Resp. 1°
2° Si mundus. 3° oibus numeris absolutis. Mundus. 4°
Deus Resp. 5° not. simpliciter. 6° mundum esse omnigenam
perfectiōne perfecti. 7° in suis 8°

2° nullam. 3° pulchritudo. Ex. a perfectio cons. pr. quia
perfectio a pulchritudine utroque aut. vado ostendit. 4° quia
in mundo reperiuntur monstra. 5° peccata. 6° quia in eo
deficit pax ut ex elementorum. 7° constat. Resp. Singulis 1°
monstra. 2° peccata. 3° essentiali perfectione. 4° ad universitatis
elegantiã. 5° fuerit quatuor alia. 6° coram collatione pulchritudine
apparent. Resp. ad 2° peccata. quoniam fructus de præcipe
spiritus deditur nota mundo inurant confusio tamen
ad mundi ornamenti. quatuor ex coram comparatione.

virtutis splendor multo pretiosior Deo & malis bonis dicitur
dū mala vult ordinare in peccati dedecus mundas parā
peccati ad qm dico elementa si ex una parte dissident
ex altera communiuntur in illorum contritione in pugna or-
dine & ordine quia ordo nā illud postulat

3° videt quod mundus & sit perfectus quia propter multa
superflua sunt vices in corpore alia ostendit in alia
multa que hominibus & modo utilitatem nulla parant sed
frequenter nocent et molestia sunt superflua uno videtur
huius objectioni Resp. ex Augustini in lib. 3° de civitate ad
litteas cas. hystoriarum & hystoriarum. hōi equitatis de vult
quia ipsi salubriter exerceant vel quia utiliter probant
vel quia ignorantia docent

4° si mundus perfectus est siqueque aggregatum ex Deo
a vultu creati est quid Deo perfectio hoc aut adu-
tenda dicitur. Ex. nā illud pr. cons. quia plura vult perfecti
pluribus si perfectionem continent quā unū quodq. vult
providet quod ex eis coalescit perfectus quod mi. pr.
hoc pacto quia quocumque modo spiritus Deus nihil ex par-
fectum est aut exegit per. Resp. hunc aggregatum ex
pluribus vultibus perfectia est quid perfectum quā unū
quodq. vult per se sumptū cū unū vult & continet in
alio vultibus n. perfectus quā in se sed hoc pacto crea-
tura continent in Deo

5° mundus & est perfectus si ex parte est nā perfectus
pr. aut. quia si una deformis a indocora & Resp. nāam
quoniam ex se videtur sit a informis & deformis tamen
numeri ornati quatuor Propter cuiusmodi more variis
formis induit quibus universitas nā informat
In Thesim. 2^a

In hac Thesi dicimus composita in corpore mixto & dissimile
funditus sed alterari a sub forma mixta ditione indigi hoc
hac questio a nobis tractata fuit in lib. 2° de or. et int.
quando quatuor an elementa manant in mixto

230
Theſes ſequentes nempe 13^a 14^a 15^a 16^a 17^a a 18^a nihil
difficultatis in ſe habent

In 19^a am

In hac Theſi dicitur proponuntur ad definitionem qua a nobis ex-
aminata fuit in quaest. de ad. id est: potestas loci consilii

In 20^a am

In hac Theſi nos vicinus infirmitas multum laborare. eos qui
existimant. ad. de. qualitate impavimentum hoc
quaestio a nobis tractata fuisse in quaest. de ad. id est:

In 21^a am

In hac Theſi est propositum divisione ad in vegetantem
sensitivam et intelligentem. a. 2. ad. vegetativam in facultates
autem et vegetativas a vegetativae a 3. officium universalemque
sensitivae facultatis a nobis declaratur. haec causa pertractata
et a nobis in quaest. de ad. vegetativam

In 22^a am

In hac Theſi dicimus de sensibus externis et 5. et
internis et 2. hoc et illis sensibus et sensum commoditatis
a duo necessitates hoc sunt rebus commoditatis sensus
nempe visus auditus et olfactus nam ad illa tribus sensibus
destinatus est deinde vivere et sunt. Ex illi hoc sensus necessari
ad ea sed tantum ad bene et duo vero posteriores sunt nec-
essarii ad ea quia si ad gustum et tactum et virtutes
contra sunt hoc sensus externorum numerum haec adferunt et
sufficit una utrumque virtus in cerebro quae in oculis et ad
acti videndi et in auribus audiendo. Rursum cum sensus operationes
trahant in obiecta species distincta et quae secundum modos dicitur.
Sed species sensus ipsos immutent necessario ex illa argui
distinguentem. Exponitur in sensibus externis nominamus sensus
externos et virtutes influentiae sed et potestas ingentis
organica in usque fixae associantur

2° cerebrū ē tantū instrumentū sensui quia perceptio sensus
i^{ta} ut dicitur fit nisi in cerebro quod in visione et in ostendit
quā intus sano et integro oculo impeditur actio videndi propter
solā obstructionē nervi optici cū non nisi quia tunc dicitur
transitus speciei visibilis ad cerebrū sine qua faceret ibi
residente visione efficere dicitur sed cerebrū unū tantū ē in quolibet
ālii ē. a unū sensus Resp. obstructionē nervi optici imp
edire visionē quia impedit transitū spiritus ālium ē
cervicis quorū defectu torpet visus dicitur autem quod inhibet
transitū speciei visibilis ab oculo ad cerebrum

3° ut se habet intellectus ad intelligibilia ita sensus ad sensi
bilia utque unū intellectus comprehendit omnia intelligibilia ē
unū sensus omnia sensibilia Resp. dicitur eā parē rationē nā cum
facultas intellectiva sit multo altioris ordinis propter ea quae per
plures sensus sparsa et distributa sunt in unū colligere
complēti

4° tot sunt sensus quot sunt in animalibus perfectis sed 5° d
sunt in iis ut patet exemplo Talpae et Vаланae Resp.
negando Talpas et Vаланas ēē animalia propter vitia dēfectiva

5° necessario danda ē aliqua facultas sensui cui inveni
bat adhibere ad obitum in quod singuli sensus habent quā
sepe oculi rei visibilia specie consuevit dicitur tamen percipiunt vi
sionē quā dicitur adhibere Resp. hanc ēē eādem quā in re alia
vehementi applicatione inveniuntur

6° intellectus dicitur videtur distinguere a tactu cum sit quidam tactus
Resp. dicitur distinguere a tactu communiter a tactu sumpto sed
speciatim pro sensu quod habet pro obiecto 4° et 1° qualitate

In 23^a m

Hec Thesis nihil habet in se difficultatis officiū tantum
sensui communis et phantasia in illa declaratur diciturque
quod phantasia xarra et xera idola sibi fingat de nova
et vana ut hippocentaurus chimera montes aureos

In 24^{am}

Hic docemus ex Actis quænam sint illa quæ requirantur ad
motum aëreæ quæ in hac Thesi habentur nullam in se habent
difficultatem

In 25^{am}

In hac Thesi nos assumimus unicam esse aiam in unoquoque
hoc nempe aiam intellectivam quæ virtualiter a cunctis
reliquis aia sub se comprehenditur hæc questio a nobis exa-
gitata fuit in quest. de aia sub hoc titulo an in uno vi-
vite sint plures aia solū huius observandum est quando nos dici-
mus in hac Thesi si unicam huius nos habent aias hegeminatæ
fore Geogonem nos alludere ad quendam Regem Hispaniæ Geogonem
municipalem qui tanquam vicarius depingitur quia tribus insulis
presidet

In 26^{am}

In hac Thesi nos dicimus aiam humanam esse immortalem hæc
questio a nobis tractata fuit sub hoc titulo an deus aia sint mortales

Observationes in Theses

Metaphysas

In 1^{am}

In hac Thesi Caudos et cuncta metaphysica proponuntur et in
ea dicitur quod reliquæ discipline ab ea subiacent mutuantur et parti-
cipant et quia metaphysica agit de ente in cunctis reliquis vero
de hoc vel illo ente ut in physica de corpore naturali

In 2^{am}

In hac Thesi dicimus metaphysicam contemplari aut quæ-
rere ens in tota sua amplitudine quia de quolibet ente
differt sub ratione entis

In 3^{am}

Hic observandum est quamvis deus sit maximè intelligibilis nihilominus
tamen difficultas a nobis intelligi quia debet esse proportio inter
intellectum a re intellectam at inter infinitum et finitum nulla proportio
est dicendum tamen deum a nobis intelligi posse 3° viâ nempe
viâ eminentiâ viâ causalitatis et viâ remotionis viâ eminentiæ

inquantū attribuitur Deo virtutes quae in nobis sunt
invenitur modo ut sapientia et bonitas via causalitatis
quando a creaturis ascendimus usque ad creatorem et via
remotionis quando a Deo remouemus et de illo

v. g. quando dicimus Deum esse posse mentiri
et posse mori

In 4^{am}

Hic observanda nos dicere Deum immediatē concurrere
cum causa et immediatione virtutis et immediatione suppositi
immediatione virtutis quia et agit virtutes aliunde sibi co-
municate immediatione suppositi quia nihil inter Deum et cre-
aturā agens interponitur haec quae a nobis magistata sunt in
2° lib. naturalis auge.

In 5^{am}

In hac Thesi asserimus unicū esse Deum a huius rei ratione
reddimus quia tunc plura essent infinita ratio est quia Deus
et infinitus huius veritas est obstat quod Angelus psal. 8° v. 4.
nuncupatur. Si ita autem appellatur propter potentiam qua praeditus
sunt ut dicitur quod magistratus vocatur deus psal. 82° ita mi-
appellatur et proprie sed per abusum et non a abusive quia
Dei imaginē pra se ferunt In 6^{am}

In hac Thesi dicimus angelum scire esse finitū a huius rei
ratione reddimus quia scire finitū est potest cadere in infinitū
finitū quale est Angelicus

In ultimam

In hac Thesi duo de Angelis dicimus et illorum numerum
magnum esse et huius infinitum quod illorum numerus ma-
gnus sit patet ex variis locis qui a nobis allati sunt
in compendio nostro primo de Angelis de Angelis nos
ignoscere ordinem nec tamen illorum scire his verbis et rebus
averte cor ut qui ausi sunt designare diversos ordines qui
sunt Angelos quod falso tribuitur Dionysio

Finis observationum in
Theses publicas

432 page written on ²³² (ult)

St. Hodgson
May 1915

tre. 10
 bl. 4
 led. 3
 si
 li 4 6

trois
 ou il y a une it y en a deux
 trois et deux font cinq
 cinq

